

Николай Слатински

ИРАК.
ТАКА СЪВЕТВАХ ПРЕЗИДЕНТА

Николай Слатински

ИРАК.

ТАКА СЪВЕТВАХ
ПРЕЗИДЕНТА

ИЗДАТЕЛСТВО

ФАБЕР • 2009

© Николай Слатински – автор, 2009
© Издателство “Фабер”, 2009

ISBN 978-954-400-030-1

•

Формат 60x84/16

Печатни коли

Книгата е подготвена за печат и отпечатана от:

ФАБЕР – В. Търново (062) 600 650, e-mail: faber@abv.bg

През петте години на първия мандат на президента Георги Първанов, Ирак беше едно от най-сериозните предизвикателства пред външната политика и политиката за сигурност и отбрана на страната ни. Логично е, че като секретар на държавния глава по националната сигурност по това време, аз се чувствах пряко ангажиран с всичко свързано с Ирак – преди, по време и след войната. Ето защо се стараех да предлагам анализи, експертиза и позиции – така, както разбирах своите задължения и отговорности към президента и както смятах, че той трябва да се държи и реагира за да защити националните интереси.

Разбира се, за България несравнимо по-важно от моите усилия е – какво е заявявал, отстоявал и правил през този сложен период нейният президент. Сериозна част от неговата дейност е била публична и затова беше широко отразявана в медиите и в Интернет-сайта на президентството. Там може да надникне за справка и припомняне всеки, който проявява интерес по темата.

Разбира се, „зад сцената“ и „в кухнята“ на президента е останала скрита друга, немалка част от неговата дейност по Ирак. От една страна това е напълно разбираемо, защото никога и никъде не е имало пълна прозрачност в действията на политиците, още повече на такова високо ниво. Има разговори и усилия, давани отговори и поемани ангажименти, които остават невидими за обществото и за голяма част от управляващите – така се прави навсякъде по света. От друга страна, този стил на работа е характерен за нашия президент – той предпочита срещите на 4 очи, без посредник, много рядко допускаше дискусии в по-широк кръг секретари, с малки изключения ние бяхме карани да предаваме своите писмени материали – за да си ги чете той на спокойствие.

Така че има неща от голямата политика през тези 5 години, които аз – като не принадлежащ на тесния кръг съветници на президента – не съм видял и ми се е налагало да правя догадки и да се опитвам да се досещам за тях. Има също и неща, които съм видял и се надявам да разкажа за тях в друг тип публикации, имащи повече или по-малко мемоарен характер. Като бих желал да го направя не за да „изнасям неща

отвърне”, а защото нашето общество и Негово Величество българският данъкоплатец и гражданин имат правото да знае повече и с много повече прозрачност за дейността на държавните мъже.

Целта на тази книга обаче е съвсем различна. Тук в хронологичен ред аз искам да покажа какво и как съм съветвал президента относно Ирак.

19.05.2002 год.: „**Романо Проди** заяви: “Започне ли военни действия срещу Ирак, Буш рискува да загуби подкрепата на Европа”. **Юбер Ведрин** отрече операция срещу Ирак без мандат на ООН. **Рудолф Шарпинг** смята, че прилагането на военни мерки срещу Багдад, без да се използва дипломатия преди това е погрешно. За **Владимир Путин**: “Да се говори за употреба на сила, когато другите средства не са изчерпани, е най-малкото политически неправилно.”

Войната с Ирак вече осъдиха йорданският крал **Абдула**, египетският президент **Хосни Мубарак**, президентът на ОАЕ шейх **Заид бен Султан ал Нахаян**, президентът на Йемен **Али Абдула Салех**, външният министър на Кувейт **шейх Сабах ал Ахмед ас Сабах**. На срещата на високо равнище арабските лидери заявиха, че нападение срещу която и да е арабска държава би означавало нападение срещу всички държави от Арабската лига.

Твърде опасен проблем при война срещу Ирак е **кюрдският**... Допустими са разпадане на Ирак и взривен процес, повличащ епохална промяна на границите в региона.

Сложно е положението на Турция. Премиерът **Бюлент Еджевит** се обяви против войната с Ирак, а началникът на ГЩ генерал **Хюсеин Къвръкоглу** каза: “Военна операция срещу Ирак ще се отрази зле на Турция.”

Когато определяме нашите позиции, добре е да помним също, че тук иде реч не само и не толкова за демокрация, а за нефт, газ и други стратегически ресурси.

Въпреки че войната е още хипотетична, САЩ явно стягат обръча около Ирак, придвижвайки военни части – към Кувейт, Оман, Катар и ОАЕ. Има индикации, че България влиза активно в плановете на САЩ. Според данни на „Джейнс дифенс“ Пентагонът се е отказал да ползва бази в Саудитска Арабия за удар срещу Ирак и се е спрял на наша (визира се летището в Сарафово) и румънска бази на Черно море – тези

бази да са „скелетът на снабдителните линии и местата за разполагане на оборудване“.

При война срещу Ирак, България може да попадне в рисково положение:

- Да загуби шанса да си върне част от огромния дълг на Ирак.
- Да остане извън полето за икономическо присъствие в Ирак.
- Да попадне в антиарабската коалиция и да досъсипе отношенията си с арабския свят.
- Да докаже, че винаги е готова да бъде най-послушният сателит.
- Да засили умората у обикновените хора от властта, а така да получат шансове крайни и радикални партии.
- Да стане обект на арабски, кюрдски и ислямски тероризми.
- Да се размине изцяло в позициите си с държави като Русия, Китай, Индия, Иран.”

08.08.2002 год.: „Ние изпращаме контингент в Ирак за участие в не напълно легитимна мисия. Най-важното е да няма жертви сред нашите военни, но вероятността всичко да премине съвсем спокойно е доста ниска. Върховният главнокомандващ ще си има проблеми, ако се случи нещо и затова трябва да имаме готовност за реакция при всяко развитие на събитията. Дано не се повтаря трагичната и тъжна картина от Камбоджа с траурните церемонии на Аерогарата!“

28.08.2002 год.: „Истинско изпитание за президента ще бъде възможна атака на САЩ срещу Ирак. По този проблем си струва мозъчна атака с участието на секретарите в областта на външната политика, отбраната и сигурността.“

01.09.2002 год.: „Призивът на вицепрезидента на САЩ Ричард Чейни за сваляне на Саддам Хюсеин и становището на военния министър Доналд Ръмсфелд, че международната подкрепа не е условие за удар срещу Ирак, са начало на нов, може би финален етап от подготовката на САЩ за нападение над Ирак.“

Това означава, че България трябва да определи своята позиция по този въпрос, още повече преди визитата на държавния ни глава в САЩ. И на фона на изявленията на министъра на отбраната **Николай Свиначков**: „Ще подкрепя даването на въздушни коридори през Бълга-

рия, ако бъдат поискани при евентуални операция срещу Ирак". Плюс хитрата усмивка на министъра на външните работи **Соломон Паси**, че "колегата Свинаров много добре знае какво говори".

Срещу войната с Ирак надигат глас видни личности. Бившият държавен секретар **Джеймз Бейкър** заяви: "САЩ ще платят висока политическа и икономическа цена, ако се опитат сами да отстранят Саддам Хюсеин". А друг ас от екипа на Джордж Буш-старши, бившият съветник по националната сигурност **Брент Скоукрофт** писа в "Уолстрийт джърнъл": "Не нападайте Ирак".

Дори генералите-"ястреби" **Норман Шварцкопф** и **Уесли Кларк** смятат, че САЩ не трябва самостоятелно да започват превантивна война срещу Ирак.

Френският президент **Жак Ширак** предупреди президента Буш да не предприема едностранен военен удар. Германският канцлер **Герхард Шрьодер** отхвърли участието на Германия в акцията и нарече грешна политиката за сваляне на Саддам. Според египетския президент **Хосни Мубарак**: "Всички арабски държави са против атаката на САЩ срещу Ирак."

Съвсем очаквано против са Индия и Китай. А Русия подписва спогодба за икономическо сътрудничество с Ирак за 40 млрд. долара.

Анализаторите определиха **четирите** базисни понятия, свързани с идния военен конфликт в Ирак:

– **Петрол** – регионът е богат на тази суровина, а самият Ирак е четвъртият в света производител на петрол с **10%** от световните запаси.

– **Централна Азия** – не е нужно да се чете **Збигнев Бжежински**, за да се знае къде е ключовото поле на голямата геополитическа шахматна дъска.

– **Израел** – това е стратегическият партньор, около когото се стяга гневът на милиарди хора, покълват модерен антисемитизъм и радикален антиамериканизъм, т.е. необходимо е насочване на енергията към по-атрактивни и "прогресивни" цели.

– **Еднополярност** – преходът от двуполюсен към еднополюсен свят, започнал с войната на Буш-баща срещу Ирак явно се нуждае от ефектен и ефективен завършек с войната на Буш-син срещу Ирак.

Фактори, влияещи върху формирането на позицията на нашия президент:

– Не е възможно да има единна политика на Европейския съюз по отношение на ударите срещу Ирак.

– За поканата за членство в НАТО решаващата дума е на САЩ, но те едва ли ще изберат остър раздор с партньорите в Алианса, като отхвърлят държава, която не ги е следвала сякаш при войната им с Ирак.

– Различията по отношение на операцията срещу Ирак минават не само между САЩ и другите, но отчасти и вътре в екипа на Буш, където самотен "гълъб" е **Колин Пауъл** – държавният секретар!

– Западът може да намери ресурси за война с Ирак, но не и за следвоенното му възстановяване.

– Държавите, пряко подкрепили (взели участие в) ударите ще са **много** по-малко, отколкото в "Пустинна буря" и по-малко от тези в антитерористичната коалиция след 11 септември.

– Няма доказателства за връзки на Ирак с "Ал Каида".

– Много европейски държави имат свои икономически интереси в Ирак.

– Турция желае да се предотврати създаването на държавно образувание на кюрдите и да се гарантира сигурността на тюркоманите.

– Налице е риск (отчитайки и как ние гласуваме в Съвета за сигурност на ООН) от траен колапс на отношенията ни с арабския свят.

– Липсва каквато и да било идея за Ирак след Саддам – страната може да се разпадне по племенен признак **поне на три части: кюрдска** на север – **голяма заплаха за Турция**; **сунитска** в централен Ирак, **шиитска** на юг – под иранско влияние, като така ще се дестабилизира целият регион.

– Войната ще причини бежански потоци, които могат да достигнат и България.

Опорни точки на позицията на нашия президент:

– Подкрепя на резолюция **1409** на СС на ООН за облекчаване на санкциите срещу Ирак.

– Безусловно приемане от Ирак на оръжейните инспектори.

– Евентуалната военна акция срещу Ирак да се предшества от специална резолюция на ООН.

– Запазване на териториалната цялост и унитарния характер на Ирак (може би с известно самоуправление на кюрдите в Северен Ирак).

- Неучастие на България с военни части в акцията.
  - Гаранции за финансови компенсации на България за неизплатения дълг на Ирак, както и за участието ни в следвоенното възстановяване на Ирак.
  - При постигнат успех в защитата на нашия национален интерес, може да се допусне използване на въздушното пространство и територията ни за преминаване на невъоръжен транспорт – за техника без въоръжения, за посещения на високопоставени лица, за хуманитарни мисии, за помощни полети с дипломатически пратки и с личен състав.
- При очакваната подкрепа на ударите срещу Ирак от страна на българското правителство, обаче, и на първо място – от министрите **Паси и Свиначков** (плюс очевидния факт, че и Румъния ще съдейства активно за операцията на САЩ), за президента ни има **един полезен ход** – да бъде европейският коректив на правителството, при това с позиция близка до тази на Франция и Германия, на европейското крило в НАТО.

12.09.2002 год.: Предложения за отговори на въпроси на руски СМИ към президента Георги Първанов.

Въпрос: „По отношение на възможен военен удар срещу Ирак в близките седмици или месеци, ние продължаваме да смятаме, че преди евентуална военна акция трябва да се разбере от всички, че мирните средства са окончателно изчерпани. Несъмнено акцията би трябвало да се предшества от специална резолюция на СС на ООН. Би било добре с идеята за военната кампания се ангажира една максимално широка коалиция. Важното е обаче да се дадат твърди гаранции за запазване на унитарния характер на Ирак. На Саддам трябва да стане ясно, че не може да има никакви компромиси с резолюциите на ООН, той трябва да приеме безусловно и час по-скоро оръжейните инспектори.

България продължава да разчита на неизплатения милиарден дълг от Ирак и се нуждае от сериозни гаранции за финансови компенсации, както и за възможно наше участие в следвоенното възстановяване на Ирак.

Не е логично да очертавам сега възможните сценарии на развитие на конфликта, още повече че не са постъпвали никакви искания за наше пряко ангажиране във военната кампания. Ако прилагането

на въоръжена сила се окаже неизбежно и е защитен националният ни интереси при подготовката и осъществяването на такава кампания, то макар че според мен България не трябва да се ангажира с участие военни подразделения в акцията, би могло да допуснем използване на въздушното пространство и територията на страната ни за преминаване основно на невъоръжен транспорт: техника без оръжие, посещения на високопоставени лица, за хуманитарни мисии, помощни полети с дипломатически пратки и с личен състав.”

20.10.2002 год.: „Войната в Ирак за **Самюъл Хънтингтън** ще бъде война между различни цивилизации – *Западна и Ислямска*. За **Франсис Фукуяма** това ще бъде война между различни идеологии – *Либерална и Теократична*. За **Алвин Тофлър** – война между различни технологични вълни – *Информационна и Аграрна*. А за руския учен **Виктор Слипченко** – война между различни поколения начини за водене на войни – *Шесто и Четвърто*.

Както при войните в **Залива, Югославия и Афганистан**, и войната в **Ирак** ще бъде лабораторно-полигонна война, прототип на стратегическа космическо-въздушна настъпателна операция.

Спиралата **1991–1999–2001** съвпада с философията на САЩ за преосмисляне на техните възможности за водене на войни от ново поколение в духа на **Революцията във военното дело**.

Още преди година писах, опирайки се на цикъла на Пентагона “планиране-подготовка-реализация-анализ”, че след войната в Афганистан, работата над войни тип/поколение “**Шест минус**” ще продължи, като бъдещите военни акции, които САЩ ще предприемат, за да станат напълно способни да водят войни от **Шесто поколение**, ще бъдат с цикъл **2003–2009–2011**. [Заб. – Което означава, че според моите анализи – правени далеч **преди войната в Ирак** – излиза, че **тази война ще се води през 2003 год.**, както всъщност и стана на практика].

11.11.2002 год.: От отчета до президента за моя неофициален разговор на 08.11.2002 год. с г-н Яхия Салех Махди, временно управляващ посолството на Република Ирак:

„**Яхия Салех Махди**: От 1991 год. насам в резултат на ембаргото и на действията срещу Ирак са загинали повече от 1 700 000 деца. От бомбите с обеднен уран има ужасни вредни последствия, а Ирак не

разполага с лекарства заради санкциите. Масово се раждат деца-чудо-вища, с кошмарни деформации, каквито няма никъде по света.

Ние сме изпълнили всички резолюции, тогавашният пратеник на ООН каза през 1995 г. че в Ирак няма атомни оръжия и затова го сме-ниха. Същото потвърди и МААЕ.

България и Ирак са имали отлично сътрудничество, с годишен сто-кообмен за над 1 млрд. долара, през 2001 год. той е нула. Досега за 2002 год. е 635 000 дол. В Ирак са работили 7-8 хиляди българи. Ирак винаги е бил готов да изплаща своя дълг след вдигане на ембаргото. Така че ембаргото засяга не само Ирак, но и България. Вдигането на ембаргото е в интерес и на двете държави.

Следим много внимателно всички изказвания на президента, на премиера, на някои министри. Удивени сме от готовността на военния министър да предостави бази на САЩ за удари, без те още да са му поискани. Виждаме, че има различия във вижданията на отговорни лица. И ако българският народ се чуди при тия различия, то още повече се чуди иракският народ, който гледа на България не само като на приятел и партньор, но и като на съюзник. Ние очакваме от българското ръководство една добра и ясна позиция. Искаме да се запазят добрите отношения между България и Ирак, да не ги разрушаваме. За да съхраним доверието, България трябва да има ясни позиции, особено – спрямо евентуалните удари срещу Ирак. Нима Ирак няма право да получи от съюзник, от приятел като България подкрепа?

Ирак е с древна култура, а американците нямат такава култура, те са хора без история. И българите сте с хилядолетна история, древен народ. Как да ги накараме да уважават древните цивилизации? Ние искаме да опазим нашата тежест, нашето място. Толкова ли е трудно и за България да намира справедлив баланс между приятелство и интереси, между задължения и приятели. Имате ли собствена политика?

Николай Слатински: Трябва да се разбере ясно, че аз не съм говорител на президента. Аз не мога да правя политика, а само го подпомагам в изработването на позиция. Но каква да бъде тя, решава само той. Не бива да се преувеличава моята роля и да се свързват с този разговор големи очаквания. Идвам тук без никакви послания и поръчения, идвам за да ви чуя и смятам да се въздържа от всякакви коментари на вашите тези, което в никакъв случай не бива да означава, че ги споделям.

Необходимо е да се прави разлика между това, което съм писал като учен и това, което мога да говоря и пиша като секретар. В книгата си съм твърдо убеден, че еднополюсният модел е неустойчив, авторитарен, че не е плуралистичен. От днешната си позиция обаче трябва да го приема като реалност. Наличието на велика сила е като природно явление – ти не можеш да се сърдиш на урагана, наводнението, земетресението. А само да се опитваш да минимизираш щетите и да оптимизираш плюсовете от него.

Като човек съм така устроен, че не приемам войната. Не вярвам във войната и като учен. Не вярвам че с насилие, с употреба на сила днес могат да се решават международните проблеми. Но тези мои убеждения не могат да отменят войната. Прибегне ли се до нея, единственото ми желание е България да не се окаже от губещата страна, както и да запази своето достойнство и интереси.

Понеже България има да събира големи задължения от Ирак, бих предпочел там да се създава и гради, да има работеща икономика, вместо да се руши. От разрушена страна не можеш да очакваш, че ще си върнеш плащанията. Когато мисля за себе си – как може да се формулира нашата позиция, то аз калкулирам и проблема за българския дълг. Но не съм уверен, че дори да вземем това пред вид, ние ще имаме големи шансове да си съберем вземанията при мирен изход от конфликта. Защото това не бе направено досега от Ирак, въпреки че бе възможно поне частично...

Не само като човек, но и като учен ме интересуват последиците от санкциите, от ембаргото – дали такова легитимно средство на международната общност всъщност постига своите цели и дали не е много повече наказание за обикновените хора, а не за управляващия режим.

Аз имам предчувствието, че ударите срещу Ирак са неизбежни (да, така е – потвърди моят събеседник). Времето за Ирак изтича като пясък в пясъчния часовник.

Вие си представяте много брутално влиянието върху външната политика на страната – заповядват ни и ние изпълняваме. България през последните 13 години преориентира своята външна политика, сега сме в нова стратегическа ситуация, учим се да съвместяваме своите позиции и интереси с тези на нашите нови съюзници и партньори, на общността за сигурност, на която ще станем член.

Не бива да се смята, че решението на България за участие във войната е предопределено, наложено. Ние си правим свои анализи – къде в какво да отстъпим, къде какво да отстоим, за да защитим своите интереси. Ние сме стратегически партньор на САЩ, но да се слага знак за равенство между нашата политика и тази на САЩ не е правилно. Това личи напр. по позицията ни за Международния наказателен съд. Ние отчитаме много силно европейския вектор на външната ни политика, имаме проблеми за уреждане с ЕС и това означава, че за нас е твърде важна неговата позиция и по въпроса за ударите срещу Ирак.

Вие имате известно право да виждате противоречия в позициите на отделни български политици, но би било заблуда да мислите, че от това може да се спечели чрез игра с тези противоречия. Нашата позиция ще бъде в края на краищата единна и консолидирана.

Доколкото аз разбирам хода на процесите, българската позиция ще се определя преимуществено от изхода на дебата в Съвета за сигурност. Не може да има капка съмнение, че ние ще действаме в унисон с неговите резолюции.

Според българската позиция е в подкрепа за териториалната цялост на Ирак и за централизирания характер на управлението – за да се попречи на разпадането на страната и автономизацията на редица нейни провинции, което, доколкото аз мога да предвидя, е в състояние да породни трайна дестабилизация в целия регион.

Независимо, че вие казвате колко важна е за вас позицията на България, то моето усещане е, че България не е за вас основният проблем. Позицията на България е важна преди всичко за нашата страна. Вашият много по-голям проблем е позицията на арабските държави, която не само не е единна, но не е и при всички тях ясно проиракиска позиция (Г-н Махди: Не, не, всички казаха, че са против ударите и няма да предоставят бази и летища!). И друго – вашият проблем не е в София, а в Ню Йорк, в Съвета за сигурност. Не е моя работа да съветвам Ирак какво да е неговото поведение, но съм се убедил, че липсата гъвкавост, желанието да се изправиш сам срещу всички, отказът да спазваш правила на международната общност, само защото те не ти харесват, изобщо не вещае добро за страната и народа. Не бива да се смесват също така мотивите на много ваши съседни и партньори срещу войната, продиктувани от съображения за стабилност, икономически и т.н., с подкрепа, която вие смятате, че получавате за следваната от вас линия.

Не ми се ще да правя геополитически разсъждения върху Ирак точно сега и в тази сграда, защото на тях мястото им е на научна конференция. Но се опасявам от насилието, което ще отвърне на насилието, от взрива на глобален тероризъм, от спиралата на враждебността, от една дестабилизация на света. Опасявам се дори от разпадане на Ирак, последствията от което, както вече казах, не мога да предвидя.”

19.01.2003 год.: Ако войните на САЩ до 2002 год. бяха за утвърждаването им като единствената суперсила, то идната война с Ирак може да се оценява в бъдеще като първата война в *Pax Americana* (Американският мир).

Засега са възможни всички варианти, но **неизбежен** е само един – **Войната:**

– **20 млрд. долара** вложени ресурси, които могат да станат и **100 милиарда.**

– До **250 хил. войници**, прилив на хора от силите за спецоперации и ЦРУ.

– Самолетоносачи, бронирана техника, ескадрили – всички те стягащи обръча в една свръхконцентрация.

Антитерористична кампания? – Да, но без данни за връзки на Ирак с “Ал Каида”.

Разоръжаване на Ирак? – Да, но без данни за наличие на оръжия за масово унищожение в Ирак.

Тогава остава **Смяната на Саддам**. Но ако реши да се оттегли доброволно, Саддам се самоубива. А воюва ли, той си съхранява някакъв шанс – поне като герой и мъченик.

Причина за Войната е **петролът** – ресурсите на Ирак са втори в света, като са разработени едва 15 от 74-те нефтени полета в страната.

Ако победят, САЩ ще преразгледат квотите за участие в добива и експорта на иракски нефт – според приноса на различните държави за победата. Както и преди Афганистан, Буш щедро обещава на Путин руските “нефтени” интереси в Ирак да бъдат надеждно гарантирани и Русия да може да си вземе дълга от 7-8 млрд. дол. от Ирак?!

Звучи малко цинично, но в известен смисъл тази Война е нужна и навременна – понеже ще покаже дали САЩ са годни да носят бремето на **имперската сила**, как те се справят с глобалните си отговорности.

САЩ печелят досега от своята **изключителна позиция** на единствена суперсила, без да са доказали по безспорен начин, че заслужават тази **позиция**.

Но световната империя трябва да може **сама** да се справя, **сама** да се бие и **сама** да налага волята си. А не останалите държави да се страхуват от нея, да признават господството и мощта ѝ, да ѝ се подчиняват, а пък когато тя опре до реална Война, да призовава: "Хайде всички на помощ! Който не е с мен е против мен!"

Нека сега преминем към предизвикателствата, които тази Война носи за България.

В чуждата преса излизат някои подигравателни писания за нас като за престаравачи се пред САЩ – с алюзии за предното сателитно поведение.

Така стоят нещата, че ще бъде успех, ако се отървем само с въздушен коридор и с предоставяне на летището в Сарафово.

Дано намеците за участие с жива сила не се сбъднат. Това ще ни струва милиони долари и носи огромен риск за живота на момчетата.

Още помня кошмара в Камбоджа, когато след първоначалните **пет** жертви от невоенни инциденти, при подли бойни атаки на червените хмери бяха убити четирима наши войници.

Тогава настана истерия. Родителите на участващите в Камбоджа военнослужещи ме кълняха, заплашваха и умоляваха – като председател на Комисията по национална сигурност. 70 депутати от БСП депозираха искане за незабавното отзоваване на батальона, защото нашите момчета ги избиват там хладнокръвно. Президентът **Желю Желев** ме помоли да измисля нещо, тъй-като изтеглянето ще опозори страната ни. Много усилия ни струваше на мен, **Иван Палчев** и **Димитър Йончев** (ръководството на Комисията по национална сигурност) да не допуснем досрочно прекратяване на мисията, да принудим МО, ГЩ и МВНР да предприемат незабавни мерки за повишаване на безопасността на момчетата. Като резултат, и мисията бе завършена успешно, и в оставащите 4-5 месеца нямаше, слава Богу, дори леко раняване на наша "синя каска".

При евентуална Война се очаква **15%** инфлационен натиск върху цените на горивата у нас, което би довело до **3-5%** инфлационен натиск върху цялата икономика.

Правителството се кани да проведе терапевтична кампания “Няма нищо страшно!”.

– По-добре е обаче – както в САЩ – да се изготвят оценки за уязвимостта и се вземат мерки за охрана на обекти, можещи да станат реална цел на терористични атаки – комуникации, информация, енергетика (АЕЦ!), банков сектор, здравеопазване, химическа и хранителна промишленост, води, селско стопанство, ВПК.

– Трябва също да се оцени уязвимостта и на правителство, полиция, армия, на всички служби за реагиране при кризисни ситуации.

– Нужни са точни критерии, по които ще се преценява рискът – възможни масови жертви сред населението, размер на материалните и финансовите щети, въздействие върху отбраната и вероятен обществен отзвук.

– Бързи реформи и инвестиции в Агенцията за бежанците ще помогнат за справяне с потоците хора (може дори до 10-15 хиляди души), които могат да се струпат на границата ни с Турция.

Всичко друго е нашето вечно българско “Дано ни се размине!”.

02.02.2003 год.: „Външната ни политика стана обект на анекдоти. България е зачислена в лагера на ястребите. Не кучето върти опашката, а опашката върти кучето. Т.е. не парламент, президент и правителство определят външната политика, която външният министър осъществява, а и тях, и цялата ни държава Соломон Паси върти около пръста си...”

Отправна точка днес би трябвало да бъде позицията на **Франция** и **Германия**. Това не значи да имаме точно **същата позиция**, а образно казано, да сме вързани за **тяхната позиция** с по-късо или по-дълго въже – така че да има момент, в който нещо да ни дръпне здраво или да ни напомни, че сме се отдалечили прекалено от нея.

Франция, Германия – това са държавите с мисия за Европа – за Европа като самостоятелен геополитически фактор и полюс в световната политика.

България бива да преминава чертата, отделяща логистичната подкрепа от участието ни с жива сила. Само привидно това е **въпрос на политика**. Защото нашето участие с жива сила не е фактор в изхода на

войната. Такова решение е много повече **въпрос на морал и на личен избор**. Президентът като човек също трябва да направи този избор.

Нека не говорим: "Войниците ни са доброволци!" Защото Държавата и управлението ѝ са ги докарали до това – децата им да гладуват. И те отиват от неволя, за измислени **100 долара на ден**. Подобна "доброволност" не е по-различна от продажбата на лични човешки органи срещу къшей хляб.

Нито за страната ни, нито за президента ще има щети, ако той, президентът се придържа към разбираемата, човешка позиция по Ирак:

- Мирно решение.
- Съгласие на Съвета за сигурност на ООН.
- Логистична подкрепа.
- Участие на България не с жива сила.
- Съдействие след регулирането на конфликта.
- Симпатии към обикновените иракчани.
- Уважение към мюсюлманите.

Соломон Паси вече изтегли позицията ни по войната в Ирак като много крайна. Затова – нека президентът да мисли, говори и работи за сигурността на народа. Разумна доза въздържание ще бъде много здравословна.

Пълната непрозрачност на вземането на решения от властта помага да се ширят масово убеждения у нас, че на България категорично ѝ налагат отвън готови решения."

04.02.2003 год.: „Българската позиция по Ирак е определена: тя е тази, която вече ни е приписана от световните медии. Но в не малка степен позицията на президента е главно негова лична и тя трябва да се разглежда и под този ъгъл.

Не е вина на президента, че Соломон Паси е изтеглил позицията на страната в толкова крайно положение. Сега вече президентът може да сближи позициите си с външния министър само ако заеме неговата позиция.

Войната срещу Ирак е неизбежна и според мен тя няма да се отрази никак добре на България. Явно или скрито, но на всички "ястреби" сред политиките ще се потърси сметка от общественото мнение.

Ние трябва не толкова или поне не само да се концентрираме върху позицията по войната, а върху това – как ще изглежда президентът

по време на войната и след нея. На изпитание е неговата идентичност като президент, Неговата самостоятелност като водеща политическа личност. Може би е близо границата, която президентът не бива да пресича.

Президентът трябва да си остави пространство за маневриране, да има поне един нюанс, който да го различава от Паси. Главното може би е (като разделителна линия) участието с жива сила. На народа, на общественото мнение е важно да се открие ясно кой е "за" да се пращат наши момчета да воюват в Ирак и кой е "против". Би било много опасно ако хората останат с впечатлението, че президентът е "за". За д-р Желев до края народът бе убеден, че е призовал да се бомбардират сърбите. Т.е. ако наша част за ядрена-химическа и биологична защита участва, то да се каже ясно: изобщо не на бойното поле, а само с хуманитарни цели.

Събитията се менят бързо. Не бива да тичаме пред тях. Нека си готвим сценарии за реакция, но докато не е взето решение за нещо, да не говорим за него като състояло се. Соломон Паси, МВНР имат винаги по-актуална информация и могат да реагират по-гъвкаво на дадено развитие, а ние да се окажем осветени, оголени, в засада."

09.02.2003 год.: „Сериозни издания пишат: “В Съвета за сигурност на ООН държавният секретар Колин Пауъл убеди само убедените – че Ирак разполага с оръжия за масово унищожение.” След речта му всички прочетоха написани предварително изказвания. Декларацията на бившите соц-държави от т.нар. “Вилнюска десятка”, сред които и България – че са били убедени от Колин Пауъл – беше готова ... ден преди неговата реч.

Други “подписанти”, **осемте** европейски лидери начело с **Тони Блеър** и **Хосе-Мария Аснар** са наречени в пресата “наемници” и са обвинени, че принасят в жертва общата европейска външна политика и политика за сигурност и прокарват най-дълбоката разделителна линия на континента от падането на Берлинската стена.

– Полският президент **Александър Квашневски** е ясен: “Ако това е възгледът на Буш, то това е и моят възглед”.

– Бившият американски военен министър **Каспар Уайнбъргър** направо си го пише: “Що се касае до връзките на Ирак с терористич-

ната мрежа на Ал Каида, въпросът е – От какви доказателства още се нуждаете и **защо въобще са нужни доказателства?**”

– А издателят на *“The National Interest”* **Дмитри Саймс** направо апелира: “Дайте шанс на Войната!”

– И веднага да спомена: В писмо до президента Буш от 45 видни личности – сред тях **Фредерико Майор, Ноам Чомски, Марио Суариш, Даниел Митеран, Ален Турен**, четирима нобелови лауреати и др. се казва: “Не допринасяйте да се шири крещящото послание, че единствено икономически интереси, свързани в този случай с нефта и военната индустрия, могат да тласнат световната сила да предприеме действия и да сее още насилие, бедност и омраза по света”.

– Или казаното от **Карлос Фуентес**: “Какво ще стане ако общественото мнение в западните страни, мнозинството жители на които (до 80%) са против иракския поход на Буш се обърне срещу своите собствени управници, придържащи се послушно към войнствената политика на Буш? А ако първата след Рим еднолично господстваща империя не се вслуша, както и Рим, в мъдрите съвети на един вечен грък: “Тщеславието, горделивостта и похотливата наглост довеждат до гибел и хората, и държавите”.

– Накрая да цитирам и **Николъс Кристоф**: “Дали това е най-добрият начин да се похарчат поне 100 милиарда долара и хиляди човешки живота? Ако повече държави ще се наредят в подкрепа на американската кауза, то натискът, а не убеждаването ще са ги принудили да направят това”.

България не трябва да си прави илюзии, че може да влияе на процеси, които имат много висока цена – за единството на световната общност, за единството на НАТО, за единството на ЕС, за европейското единство (“грижата е не за *European Union*, а за *European Unity*”).

Съвсем реални СА опасенията, че Войната, която ще избухне след от **1** до **4** седмици ще бъде с много тежки последици – както за икономиките, така и за политиките на редица държави, вкл. и за техните политически елити.”

11.02.2003 год. „Въпреки установеното мнение, че Ирак е причина за раздорите на САЩ с Германия и Франция, мисля, че по-правдоподобно е да се смята, че този спор е следствие от далеч по-сериозни противоречия между двете страни на Атлантика, и е рисковано да се

вярва, че като Франция “клекне” по повод военното решение на конфликта и всичко ще бъде Ок.”

16.02.2003 год.: „Изтичането на чисто климатичния срок за възможен старт на Войната с Ирак и тежката загуба, която Джордж Буш търпи в борбата с глобалното обществено мнение, водят до ескалиране на напрежението.

Трябва не само да бъдем още по-внимателни и да маневрираме прецизно, но и да правим изводи за досегашното си поведение:

– Президентът се дистанцира отчасти от “ястребите”, запази образа си на умерен, владеещ емоциите си човек, но не е успял все още да европеизира позицията си, да спечели обществена подкрепа за нея.

– По въпрос от подобна важност (**Войната**) е необходимо да се държи ръка на пулса на обществените нагласи.

– Секретарите на президента не бива да гледат на проблемите “през очите” на МВНР – с удобното за това министерство пожелателно мислене, че “Китай ще си затрае, Русия ще го изтъргува, Франция ще клекне, а Германия не се брой, защото е без право на вето” – картината в Съвета за сигурност на ООН е много по-сложна.

– Потопени в ежедневните зиг-заги на ситуацията, в администрацията ни, ние рядко мислим в понятията на геополитиката, където лежат често истинските движещи мотиви на ключовите играчи. Да, става дума за нефт, но къде остават:

= **Имперското поведение и самовъзприятие** на САЩ (“имперско” у нас е с изцяло негативен привкус, докато навън е много по-изчистено от морални оценки за добро-лошо и се оценява като обективна реалност).

= **Несъгласието** в света със **сегашния еднополюсен модел**.

= **Запазването на Европа** като **самостоятелен глобален фактор?**

Както пее **Владимир Висоцки** – ние в президентската администрация като катерачи по скали сме вързани с едно въже. С тази разлика, че ако някой от секретарите се подхлъзне, той може се разбие сам, а президентът да продължи нагоре, докато ако президентът полети надолу, тогава се сринаме всички.

Може би все някога трябва да кажем ясно на нашия народ, че **министри от кабинета:**

- Систематично преговарят зад гърба ни.
- Постоянно крият информация от нас за позициите си по Ирак.
- Подписаха без да ни уведомят мнението на Вилнюската група в подкрепа на **Войната** на САЩ в Ирак.
- Без да ни уведомят издадоха заповед за набиране на първата рота за Ирак – която **за първи път след 1945 год.** ще (съ)участва в реална военна операция.

Това трябва да се каже гласно – не само защото един ден някой може да отговаря пред Народа и Съда, а защото може да се отговаря пред Историята.

Макар и да говори от огорчение, че няма да бъде директор на **НРС, Бриго Аспарухов** тези дни е много прав. Нашите специални и полицейски служби са лошо подготвени срещу терористични действия. На нивото на криминалната – битова и улична – престъпност те са горедолу добре. Но не е съвсем така при противодействието на организираната престъпност. А срещу тероризма сме доста зле. Там се изисква интелигентно ръководство, работещи структури, умна координация, разумно финансиране, фино проникване в рисковите мрежи.

Затова все “натискам” за Преглед на законите и структурите в системата за национална сигурност.

В обръщението си към нацията **Джордж Буш** каза, че е наредил на ЦРУ, ФБР, Министерството на вътрешната сигурност и Министерството на отбраната да се създаде *Terrorist Threat Integration Center* (да го преведем буквално като Център, който трябва да дава **интегриран отговор** на терористичните заплахи). Структурни промени правят в Русия, Франция, Китай... А у нас се нехае, изтискват се дестабилизиращи кризи от скандали от типа на някой пореден “**Гном**”. По-скоро обаче **гномско** е нивото на мислене в националната сигурност.

Президентът е единственият, който може да направи нещо гравидно и да извади политиците от тяхното глухарско самовлюбено захласване и кокошата им слепота.”

18.02.2003 год.: В стремежа си да получа по-широк поглед върху кризата около Ирак, се запознах след серия разговори с една от най-разпространените „прогресивни” арабски позиции по проблема.

Военно присъствие на САЩ в Ирак ще има – това е неизбежно. Трудно обаче иракчани ще приемат японския модел, с американс-

ки “генерал-губернатор” – американец като временен ръководител на преходната администрация. Арабските режими са на мнение, че “влакът на промяната в Ирак вече тръгна и е чудо да бъде спряан.”

В очите на иракския народ режимът на Саддам е нелегитимен, за него няма да се бият: той е омразен диктатор, вкарал страната в 2 тежки войни и избил другомислещите. Много негови генерали са избягали и американската армия за удара, чиято главна квартира е в Катар, знае отлично всички важни наземни цели. Максималния срок на военните действия е около три месеца.

САЩ се стремят към нова архитектура в целия Близък Изток. Те ще подкрепят такива диктаторски режими, които ще се борят срещу радикалния ислямски фундаментализъм. Очевидно след това на дневен ред е Иран, за когото се работи по югославска формула – подялба в съответствие с многоетническият характер на страната.

Саудитска Арабия, Омар, Катар, Бахрейн, Кувейт (там се намира Шести американски флот) нямат много пространство за маневриране, макар че неизбежно идва техният ред – те са фактически окупирани държави. Това са режими също със затихваща легитимност. За толкова години те репресираща своите народи, спряха развитието им, монархиите станаха безогледни и паразитни, републиканските режими пък се изродиха в монархии (напр. Сирия). Това са едни от най-изостаналите в модернизацията на обществата държави. Днес, когато светът се глобализира, арабските управници с всички сили пречат на световните процеси, не могат да се адаптират към тях. Капиталите искат да се движат свободно, да работят, да създават, а не да се превръщат в паразитни натрупвания и ренти. Интернет не признава граници, забрани, информационното общество си има свои закони. Просто не е възможно в началото на 21 век все така подобни деспотични, жестоки и склеротизирали режими да останат на власт – такава е логиката на глобалните процеси и събития.

Ето защо в момента има удивително съвпадение между интересите на елита, управляващ САЩ и естествените интереси и модернизационни трендове в арабските държави.

В този смисъл обективно позицията на САЩ е по-добра за целия регион от тази на Франция и Германия. Всъщност какво предлагат тези две велики европейски държави на иракския народ? Да остане Саддам на власт, да продължи да смазва всяка воля за промяна? Ето – в

Афганистан – не че новият режим е много по-прогресивен, но хората си казват – талибаните бяха жестоки, репресивни, сега има поне някакви свободи, можеш да правиш бизнес, можеш да се докосваш до световната култура, пък било то и масовата.

Основни очаквания в Ирак са, че примката ще се разхлаби, ще се вдигне ембаргото, ще се реши основният проблем – с прехраната, а САЩ ще използват Ирак като модел – как може да се построи много по-хуманно и демократично общество в арабска държава, което да е пример за другите арабски страни – проект, в който си струва и ще бъдат вложени несъмнено огромни средства, внимание и усилия.

В арабския свят няма просто обяснение на сложните неща. Там например, където режимите са проамерикански, народите са силно антиамерикански настроен, но и обратното също е вярно – където властта е антиамериканска, народите са твърдо проамерикански.

Вярно е, че ще пострадат хиляди невинни иракчани, които ще са жертва на войната. Но ако цената да не се води война е Саддам да остане на власт още 5-10 години, то ще загинат от неговия режим и от адски несправедливите санкции не по-малко иракчани.

Така че трябва да се прояви хладнокръвие, да се застане твърдо на страната на обективните процеси и дългосрочните потребности на региона. Най-доброто, което може да се направи за арабския, а и не само за него, но и за целия мюсюлмански свят днес е да се стиснат зъби, не – по-скоро, да се затворят очи и да се изпие това толкова горчиво лекарство. Натрупало се е огромно напрежение от това, че цял един регион е бил под средновековен гнет. Войната с Ирак е като операция, която трябва да се изтърпи – за добро.”

10.03.2003 год.: Из моите изводи от семинара „България: “Новата” война: Конфликтът на 21 век” в Европейския център за изследвания в областта на сигурността, Гармиш Партенкирхен, Германия, 3-6 март 2003 г.:

– САЩ са в последната фаза на подготовката за война срещу Ирак и вече изпитват нетърпение и нервност – всичко да започне час по-скоро.

– САЩ настройват цялата си политическа, военна и медийна машина за нанасяне на първите удари около 20 март, но не по-късно от 25 март.

[б.а. – Войната започна на 20 март.]

– САЩ смятат за главен вариант бързата, до 2 седмици, победа, като Саддам бъде отстранен от власт до 10 дни от началото на кампанията.

[б.а. – На 9 април бе превзет Багдад и бе съборена огромната статуя на Саддам в центъра на града.]

– САЩ виждат частична (най-малкото) промяна в българската позиция по Ирак, като основен неин изразител за тях е президентът Първанов.

– САЩ не се съмняват, че въпреки това България с гласа на Стефан Тафров – под енергичния контрол на Соломон Паси, – ще подкрепи втората им резолюция.

– САЩ са твърдо решени в близко бъдеще да оценяват партньорите си главно по това – доколко са ги подкрепили в войната им срещу Ирак.

– САЩ не се съмняват изобщо, че в най-скоро време ще започнат дислоциране на част от войските си в Германия в България и Румъния.

– САЩ все повече ще разчитат на коалиции от желаещи, формирани за конкретната мисия, а постоянните съюзи минават на заден план.”

14.03.2003 год. Из Предложение за: Встъпителни думи на президента пред КНС: „Ходът на събитията през последните седмици ни принуждава да бъдем реалисти и да очакваме, може би съвсем скоро, началото на военните действия.

Няма съмнение, че при въоръжен конфликт в Ирак ще нараснат рисковете за сигурността на България, макар че според нашите военни и спецслужбите да не съществува непосредствена заплаха от евентуална операция срещу България, да няма пряка опасност за територи-

ята на страната от оръжия и балистични ракети, както и да е нищожна вероятността от употреба срещу България на оръжия за масово унищожение: ядрени, химически и биологически.

Консултативния съвет е подходящ форум за оценка на готовността на системата ни за национална сигурност за действие в условията на криза, породена от евентуална война в Ирак. Това не значи, че се изземват нечии правомощия и по-късно може би ще се обединим около идеята за изграждане и функциониране, по подобие на Косовската криза, на Кризисен щаб на основата на Съвета по сигурността към Министерския съвет, който ежедневно да изработва и предоставя информация, анализи, изводи и идеи за позиции, инициативи, действия и възможни управленски решения на президента, премиера и председателя на Народното събрание.

Националната сигурност е комплексно понятие и в наше време далеч надхвърля отбраната на страната. Всяка криза е изпитание за българските държавници, защото заедно с правото да вземаме политическите решения, ние носим отговорността за тези решения пред народа и историята. Днес няма аспект на сигурността, който може да бъде подценен – много важно е да оценим трезво всички отражения на евентуалната война върху страната: политически, военни, икономически, финансови, социални, екологични, морални.

Добър пример за това е докладът на министъра на финансите г-н Милен Велчев, представен в МС, за оценка на влиянието на конфликта в Ирак върху нашата икономика и бюджета за 2003 год. Аз подкрепям този подход, независимо, че докладът ми се струва оптимистичен. Бих желал той да не е обвързан само с продължителността на войната, но и с икономическия ефект при една или друга позиция на страната; да се анализира ефекта върху българската икономика от гледна точка на инвестиции, стокообмен, обслужване на дълга; да се отчетат дълготрайните ефекти от продължителен конфликт, които излизат извън рамките на 2003 г; да се отчете ефектът от конфликта на микро равнище – намаляване на рентабилността на износа, загуба на традиционни пазари, засилване на конкурентния натиск от вносни стоки на нашия пазар, ръст на безработицата; спорни са оценките максималната цена на петрола и средния курс на долара, за запазване на нивата на прихода от туризма и на чуждите инвестиции.

Особено важно за нас е да чуем какво се прави за справяне със заплахи от терористични действия, какви мерки са взети за охрана на стратегически и чувствителни национални обекти, каква е нашата готовност за противодействие на възможни съпътстващи военния конфликт рискове – засилване на трафика на наркотици и оръжие, на бежанските потоци, свързаните с тези потоци проблеми от хуманитарен, финансов, санитарно-епидемиологичен характер.

Като върховен главнокомандващ за мен е от особена важност готовността ни за изпращане на ограничен контингент за ядрена, химическа и биологическа защита в съседни на Ирак страни, както гласи т. 4 от решението на парламента от 7 февруари т.г. Ние не можем да си позволим никакви пропуски при изпращането на подобен контингент, защото така ще подложим на огромен риск живота и здравето на момчетата. Нека горчивият опит от Камбоджа ни е за урок. Решението на Народното събрание е само необходимо условие за изпращане на контингента. Достатъчното условие е отличната подготовка, която калкулира всички възможни рискове и дори рискове, които днес ни се струват малко вероятни.

България е парламентарна република и аз се съобразявам с решенията на Народното събрание, но се надявам, че това, което вече е решено от парламента като военно участие на България – а именно в хуманитарни и спасителни операции извън пряката зона на войната, заедно с логистичната подкрепа и разрешаването на прелитането и транзитното преминаване през наша територия на сили и средства на САЩ и други държави от коалицията, ще си остане максималната ни ангажираност с конфликта и че този ангажимент няма да бъде разширяван по начин, който да направи България пряк участник в бойните действия на коалицията.

Апелирам към всички: да бъдем на нивото на националните си отговорности, да живеем с чувството на дълг пред страната и народа, да се водим в своите позиции при евентуална бъдеща война в Ирак от интересите на страната. Всяка политика за национална сигурност и отбрана, всяка външна политика трябва да води до повишаване на сигурността на страната. Тя не може да се определя от навредили ни в миналото разделения на фили и фоби. Ние не сме и не можем да бъдем нито *против* САЩ, нито *против* Европа, ние трябва да сме *за*: За сигур-

ността на България; За консолидацията и просперитета на българския народ; За това България сега и в бъдеще да е на страната на международното право и легитимните решения на световната общност; За съхраняването на нашата модерна европейска перспектива и съдбоносния европейски избор на България.”

15.03.2003 год.: От Предложение за: Опорни точки за участие на президента в дискусиите на КСНС (Заседанието се проведе на 15.03.2003 год. и бе на тема “Рискове и последици за сигурността на страната при евентуален военен конфликт в Персийския залив”).

„- Ние, българските политици, не успяхме да формулираме и да покажем пред света единна, консолидирана позиция по Ирак и изпращахме понякога разнопосочни, противоречиви сигнали.

– Не всички български министри и други отговорни фактори се вслушаха в моя съвет – с прибързани и крайни действия България да не става фактор за подронване авторитета на СС на ООН, на ЕС и НАТО, на световната антитерористична коалиция.

– Като резултат от отказа да се търси съвместна, изработена в непрекъснат диалог с НАТО и ЕС позиция, световното обществено мнение окончателно приписа позиция на страната ни като ястреб, а нерядко в световните медии България бе описвана като действаща рефлекторно и сателитно държава – с нагласи, които повтарят стари по съдържание стереотипи, само че облечени в нова форма.

– През изминалите месеци имаше редица случаи, когато нашите власти не си сътрудничеха кооперативно; редица решения не бяха достатъчно легитимни; президент или парламент, тревожа се, че дори хора в правителството узнаваха за някои външнополитически действия на министри от медиите или спецслужбите; често нямаше достатъчно уважително отношение при обезпечаване на ключови институции с информация; не се работеше с общественото мнение. Стигна се до там, че позицията ни бе донякъде приписана, а не изцяло тази, която се изработва от легитимните органи.

– Ние сега сме в центъра на световното внимание – но то в не малка степен е резултат на членството ни в СС на ООН, т.е. на разположение сме, защото имаме право на глас. Но този ни уникален статут е до време. И от началото на 2004 год. пак ще се превърнем в държава без този статут. Не бива двете години в СС на ООН да ни оставят тежко на-

следство в отношенията с важни държави, което да постави под съмнение стратегическите ни приоритети и особено членството в ЕС.

– КСНС не може да сее страхове и психози сред населението, но къде на друго място, ако не тук си изясним колко неподготвени сме като държава срещу заплахите на глобалния тероризъм – както при възможни посегателства срещу разни стратегически и национални обекти, така и при гарантиране на безопасността на гражданите в населените места, особено в градовете и при масови мероприятия.

– С пълното съзнание – че не можем за ден или два да наваксаме ненаправеното през последните години, все пак можем да се мобилизираме, да направим преглед на средата за сигурност, да направим преглед на възможностите и ресурсите си, да намерим начин да оптимизираме действията и подобрим координацията си. На всички нас редовият българин чрез своите данъци ни плаща заплатите и ние сме длъжни да ги заработим, като му обезпечим повече безопасност и сигурност.

– А обезпечаването на безопасността и сигурността на хората, обществото и държавата е едно скъпо, но неизбежно удоволствие. Въпреки икономическите трудности, за него трябва да се отделят ресурси. Всяка икономия тук утре може да бъде заплатена десетки пъти по-скъпо. Напротив, инвестициите в защитеността на хората, обществото и държавата си струват, те са често инвестиции с висок процент на възвращаемост. Както чухме и от докладите, системата за национална сигурност се нуждае от много средства и тези средства трябва да бъдат приближени до обикновените хора, а не само да отиват по грандиозни или по-трудно оценими като непосредствен ефект цели. Става дума за значимо повишаване на готовността на страната за реагиране в мирно време при аварии, бедствия и катастрофи и при военен конфликт на нивото на световните критерии и изисквания, произтичащи от членството ни в ЕС и НАТО, за надеждно и съвременно обезпечаване със средства на дългосрочна програма за осигуряване на населението с колективни и индивидуални средства за защита, за изграждане на най-сетне на единна система за спешни повиквания. Става дума за оптималното използване на сега наличните ресурси, а те не винаги са толкова малко, за съвместяване на дейности между отделните служби, когато един полицаи или пожарникар умее да дава първа медицинска помощ например. Става дума за преосмисляне на много функции

и задачи, които продължават да се изпълняват по инерция или пък за позициониране на структури не на точното място, само защото така е било преди 10 или 15 години.

– Тези от нас, които най-ентузиазно бяха в подкрепа на войната, много скоро ще могат да заедно с останалите да се убедят доколко са били прави, че войната е решение на този проблем. Но е добре всички ние да си дадем сметка, че България в резултат на позицията си по тази война (или поне на позицията, която ни е приписана в световното информационно пространство), може да има много сериозни и тежки проблеми. С решенията, които като политици ние вземаме, бихме могли да донесем рискове на нашия народ, на всеки един български гражданин. Затова трябва да си подредим по-бързо и по-ефективно къщичката на сигурността и отбраната.

– Аз подкрепям и стриктно изпълнявам всяко едно решение на Народното събрание, но Ви призовавам да се замислим не само върху това – **какви** са решенията на легитимните държавни институции, но и върху това – **как** тези решения се изработват и вземат. Защото макар и законно, не винаги едно решение е вярно, правилно и може после да има много висока цена. Бързането, извиването на ръцете, поставянето на президента пред свършен факт не е само въпрос на процедура. Президентът винаги е подкрепял своята държава, стремял се е да има единна и легитимна позиция, но когато се налага, още повече по въпроса за войната и мира, той не може автоматически да заеме позицията на правителството, а още повече – на външния министър. Има предел на носене на отговорност и всеки от нас знае къде е неговия предел. Затова алтернативата е заедно да търсим с общи усилия решения, които всеки от нас може да припознае като свои, да ги брани и отстоява. Старо правило е, че във външната политика също кучето върти опашката, а не опашката върти кучето.

– Скоро България може да се окаже по волята на хора сред нас, въввлечена във една неподкрепена от СС на ООН, а значи нелегитимна според днешното международно право война. Вярно е, че правото се мени, но за милиарди хора все още важи постановката, че държави, прибегващи към употребата на сила без санкция на СС на ООН могат да бъдат обявени от международното обществено мнение за агресори. Така или иначе – с това определение или не, ние като политици донасяме на страната ни и рискове. Всеки от нас ще има проблем, със

своя народ и-или със своите партньори, да обоснове дали подкрепя или не евентуална нелегитимна от гледна точка на международното право война, но всички ние трябва да направим каквото зависи от нас, за да минимизираме рисковете от тази война за България.

– Нека се надяваме, че ще се случи това, което единствено може да ни обедини – начало на удари след прокарана резолюция в СС на ООН. Аз много трудно другояче бих подкрепил една война срещу Ирак, много трудно бих намерил аргументи, с които да я отстоявам пред нашия народ, много трудно бих си позволил по моя вина да задълбочим раздора с държави като Франция и Германия, защото ми се струва, че това може да се отрази дори фатално на европейския избор на страната и на членството ѝ в ЕС. България търпи доста лишения по европейския път, че да го подлага на риск.

– Отстоявам позицията си, че употребата на сила е последното възможно средство, и то след като се били изчерпани всички други мирни средства, и то само след решение на СС на ООН.

– България трябва да е част от единството на международната общност, част от решението на проблема – а не част от самия проблем, да работи за съхраняване на единството на ООН, ЕС, НАТО – иначе всичко ще има много висока цена, ако се разцепят тия структури, носители на легитимните механизми за гарантиране на мира и сигурността, както и на потенциала за това гарантиране. Като президент на България не бих желал моята държава да става един от разрушителите на сегашния световен правов ред и така да бъдем евентуално някога отговорни за разбиването на СС на ООН, за поставянето на везни на съдбата на НАТО, за неясното бъдеще на ЕС. България не е готова да понесе подобни отговорности.

– Не само политиците, но и общественото мнение трябва да бъде убедено, че са изчерпани всички средства за мирно решение, Не можем постоянно да поставяме народа ни пред свършен факт. Нашият народ заслужава по-честно и съзнателно отношение.

– Има значима разлика между Антитерористичната коалиция след драматичните събития на 11 септември 2001 год., на която България е част и Коалицията, която възнамерява да води военни действия срещу Ирак. Ето защо според мен максималното, което нашата страна може да направи е в изпълнение на решението на парламента – да даде логистична подкрепа на държавите от тази коалиция и да изпрати част за

ядрена, химическа и биологическа защита – за хуманитарни и спасителни цели – в съседни на Ирак държави. Не би било никак добре България да участва пряко във военните действия в Ирак на страната на тази коалиция., а това означава, че страната ни трябва да се придържа към сегашното решение на парламента и да не прибегва до разширяването му.”

15.03.2003 год.: От Предложение за: Становище на КСНС:

„Участниците в КСНС споделят разбирането, че като непостоянен член на Съвета за сигурност на ООН, като страна-кандидат за членство в НАТО и ЕС, България трябва да работи за запазване на единството на Съвета за сигурност, НАТО и ЕС. Съществуват още възможности за запазване на това единство, както и за активната дейност на България като фактор за възстановяване на консенсуса в НАТО и ЕС. Това също ще бъде част от българския принос за световната сигурност, за борбата срещу глобалния тероризъм.

Участниците в КСНС подкрепят Заключениеята на Европейския съвет от 17.02.2003 г., подчертавайки водещата роля и отговорност на ООН и на Съвета за сигурност за ефективното и мирно разоръжаване на Ирак в съответствие с резолюциите на СС и специално на резолюция 1441. Съхраняването на единството на Съвета за сигурност и легитимността на всички възможни усилия за разоръжаване на Саддам са прекият път както за постигане на целите на ООН за гарантиране на световния мир и сигурност, така и за изпращането на ясен сигнал на Саддам, че той не може да разчита на снизходителност ако не се подчини на волята на СС на ООН, че не може да използва широките антивоенни настроения за да бави и протака изпълнението на своите задължения.

Участниците в КСНС още веднъж подчертаха, че България, българското общество и българските политики са направили своя стратегически избор за пълноправно членство в НАТО и ЕС, за активен и надежден участник в антитерористичната коалиция. Този безусловен стратегически избор, за който страната ни е дала и продължава да дава редица сериозни доказателства, не може да бъде поставян под съмнение. В същото време България не желае да бъде принуждавана да избира между едни или други свои партньори, не желае да става потърпевш и заложник на техни временни, тактически и преодолими

противоречия при условие, че стратегическите им цели са общи и те се споделят от страната ни.

България принадлежи на евроатлантическото семейство, тя е част от миналото, настоящето и бъдещето на Европа и не иска да бъде причислявана към някаква “нова Европа”, нито към Европа, разделена на малки и големи държави. Обединена Европа е не само политически съюз, но също споделяне на общи принципи и ценности, на общи цели и перспективи.

Във връзка с възможните рискове и последици за сигурността на страната при евентуалния военен конфликт в Ирак, участниците в КСНС се обединиха около следните изводи, мнения и препоръки:

– Препоръчва се на Министерския съвет, на основата на Съвета по сигурността да бъде изграден и да започне да функционира Кризисен щаб, който да осъществява ежедневен, непрекъснат, 24-часов мониторинг върху състоянието на системата за национална сигурност и нейната готовност за справяне с критични ситуации.

– Препоръчва се на МВНР, МВР, МО и ГЩ, на разузнавателните служби да направят анализ и да засилят контрола по състоянието на дисциплината, безопасността, бойната подготовка и системата за управление на всички наши военни контингенти зад граница.

– Особено внимание трябва да се отдели на подготовката на нашия контингент за ядрена, химическа и биологическа защита, който може да бъде изпратен за изпълнение на спасителни и хуманитарни дейности в страни съседни на Ирак, както гласи т. 4 от Решението на Народното събрание от 07.02.03 г. Трябва много точно да бъдат отчетени всички географски и климатични условия, възможните физически и психически натоварвания, високия риск на задачите и агресивната среда, близостта до района на кризата.

– Да се предложи на Република Турция оборудване с ресурси на българската държава на бежански лагер, за да се допринесе максимално за намиране на адекватен отговор на заплахата от засилен бежански поток, а така също и за решително ограничаване на възможностите този поток да засегне България и да се отрази крайно негативно върху нейната сигурност и икономика.

– Изрично бе подчертано, че подкрепата от страна на България за незабавно, безусловно и в пълен обем разоръжаване на Ирак е резултат от стремежа за укрепване на глобалната и регионалната сигурност

и няма никаква антиарабска и антиислямска насоченост. Стабилизирането на Близкия изток ще допринесе за чувствително подобряване на традиционните в миналото приятелски връзки на България с арабския свят.

– В случай, че Съветът за сигурност постанови предприемането на принудителни мерки, предвидени в устава на ООН, България като част от ООН и бъдещ член на НАТО и ЕС трябва да подкрепи такова решение и да спомогне за неговото изпълнение.

– В КСНС към момента не съществува единно разбиране за позицията на България в случай, че не бъде постигнато съгласие по приемането на нова резолюция на Съвета за сигурност по Ирак или ако САЩ и коалиция от държави предприемат военен удар срещу Ирак без санкцията на Съвета за сигурност.

– Участниците в КСНС се договориха да следят непрекъснато изключително динамичното развитие на събитията около Ирак с цел постигането на сближаване на своите виждания и търсенето на консолидирана позиция на Република България по конфликта.

Общо бе убеждението, че евентуални принудителни действия на международната общност срещу режима на Саддам Хюсеин не трябва до доведат до невинни жертви и непоправими разрушения, които да поставят под въпрос бъдещото развитие на Ирак и стабилността в региона. Подобни силови методи за разрешаване на международните проблеми могат да бъдат само и единствено крайна мярка. Всяка война е много тежко изпитание за народите и източник на страдание и жертви. Ето защо позицията за или против такива методи опира до личната отговорност на всеки политик и не може да бъде размишлявана зад колективна или партийна отговорност.”

16.03.2003 год.: От Допълнение към Предложението за Опорни точки: "Войната е въпрос вече не на дни, а на часове. Президентът може да констатира, че:

– Това не е изходът от дебатите в Съвета за сигурност, за който той настояваше – да се запази единството на този Съвет.

– Това не е коалицията за разоръжаването на Ирак, на която той разчиташе – в нея не влизат ключови държави от Антитерористичната коалиция.

– Това не е войната, която той може да подкрепи – водена без легитимно решение на СС на ООН.

– Това не е българската позиция, за която той настояваше – да бъде консолидирана, в съгласие с международното право.

– Това не е българското участие във войната, отговарящо на националните интереси и тогава като върховен главнокомандващ президентът може да бъде принуден да се противопостави на изпращането на наш контингент за участие в бойни действия или близки до такива действия в една нелегитимна от гледна точка на международното право война.”

18.03.2003 год.: Из мои впечатления от разговори с хора от посолствата на Русия и САЩ в София: „По отношение на Ирак бе естествено, че пред някакви тактически дивиденти, Путин ще избере стратегическия подход на изтласкване на САЩ към нелегитимната сфера на международните действия, към практическа изолация. Затова твърдах от януари, че Русия ще играе докрай с Франция и Германия.

Няма спор, че кризата в Ирак е сложна, нелинейна, в нея бяха и са възможни всякакви обрати. Но оставам с впечатлението, че при Путин и неговата дипломатия е имало изначална установка да заложат на европейската карта, с ясното съзнание за слабостта на канцлера Шрьодер и лишениостта от задръжки и “Де Гол”-стването на президента Ширак.

Мисля, че МВНР и някои колеги от президентството не прочетоха правилно позицията на Русия, смятайки, че Путин ще изтъргува решението за подкрепа на САЩ по Ирак. Всяка политика е търг, но и всеки търг си има ограничители. Русия е много доволна от кашата, в която се натикват САЩ. Путин е по-добре от Елцин с контрола над властта, с доходите от нефта и газа, с икономиката и може да води многовекторна игра.

За САЩ. Главно тяхно (особено на посланика Пардю) притеснение изглежда е дали България ще изпълни решението на Народното събрание и най-вече – дали ще изпрати своя контингент. Дори да са чули ясно казаното от Вас в тази насока, сякаш не вярват много на ушите си и имат опасения, че можем “да се изметнем”. Много добре стана, че точно Вие заявихте, че решението трябва да се изпълни, така няма как Соломон Паси да Ви “натопи”, че всъщност сте и против това.

Вероятно е да отчитат силните антивоенни настроения у народа ни и с тях да оправдават “промяната на българската позиция, която не е тази, на която се разчиташе според уверенията и изявленията”. За Вас безспорно смятат, че сте стигнали предела на възможните изявления, повече би значило да прекрачите през себе си. Тези, в посолството, сигурно и по-горе, се укорява, че малко по-безкритично и оптимистично са приемали Вашите заявления – сега е период на изтрезвяване и съзнаване, че Вие имате принципи, които те не са дооценили, с Вас се работи по-трудно и не сте като Петър Стоянов, който е разбирал от половин дума.

Мисля, че позицията Ви по Ирак ще създаде проблеми както за Вас със САЩ, така и на тяхното посолство тук – с Вашингтон. Завръщат се някои стереотипи в мисленето за Вас, към които е имало склонност и поне частично, ще трябва да се почва отначало. При контактите на наши секретари с посолството е важно да се пращат *реалистични* сигнали, а не главно *лични* представи как стоят и как биха се развивали нещата.

Може би ще се следва подходът: “Да не натягаме повече гайките” – и от тях по българската позиция, и от Вас – по дистанцирането от американската позиция. Впрочем, и аз съм склонен да мисля, че подобен подход е разумен – за да не влошим добрите шансове на България пред САЩ. И Вашите нормални работни отношения с тях.”

19.03.2003 год.: „Анализът на ситуацията, макар в условия на слаб информационен обмен между държавните институции, ме води до следните изводи:

– Министър Соломон Паси прави и ще продължи да прави своя външна политика и играе ва-банк, без да се съобразява с премиера и с Вас. Той явно разчита, че ходът на събитията ще го оправдае. В този смисъл според мен е разумно да намерите начин да обявите това на страната, иначе сте равно потърпевш за липсата на единна и консолидирана българска позиция. Той трябва да бъде поставен във фокуса, да носи главна отговорност за безпрецедентния начин, по който с лична си воля подменя отговорните институции.

– Преекспонирането на България в световните медии се засилва и само по себе си е риск за националната ни сигурност с трайни, да се

надяваме не свързани с щети и човешки жертви последствия. В тази връзка Вашата позиция пред КСНС се нуждае от доразвитие.

– Според мен МВР не е готово да се справи с възможни терористични заплахи поне по две причини: недобра подготовка и неадекватни оценки за възможния риск, както и слаба материална и ресурсна обезпеченост.

– Моята оценка е, че политически, икономически, информационно и медийно, като гражданска защита и обезпечаване на сигурността на гражданите и на обществения ред ние влизаме недостатъчно подготвени за възможни критични ситуации. Това постепенно и отчасти може да бъде компенсирано с осъзнаване на истинското положение на нещата (а не розовата картина от КСНС), с отлична организация от днес нататък, с добра координация на институциите и не на последно място – с политическо и морално лидерство.

– Ако ще правите обръщение към нацията, то мисля, че в него трябва да се подчертаят няколко много важни неща:

-- Че искрено съжалявате, че постоянните членки на СС на ООН, водещите страни в НАТО и ЕС, тези, на които се крепеше трансатлантическата връзка не можаха да постигнат съгласие и често принуждаваха малките държави да заемат позиции на избор между своите стратегически партньори по дилемата "или-или".

-- Че ние ще изпълним решението на Народното събрание, но Вие сте против и с всички свои правомощия ще се противопоставяте на разширяване на поетите ангажменти, срещу участие дори на един български войник в бойните действия.

-- Че се надявате тази нежелана от Вас война да причини колкото се може по-малко страдания на невинни хора.

-- Че сте убеден, въпреки тази война, че международното право трябва да се спазва, защото като държавник, българин и човек вярвате, че силата на правото трябва да бъде над правото на силата.

-- Че България не би могла днес да се гордее с тази война, но всички Вие, управляващите, трябва да продължите да работите така, че България да не се срамува утре от тази война.

-- Че сте убеден, че имаше все още мирни средства Саддам да бъде разоръжен пълно, безусловно и необратимо.

-- Че призовават всички институции и хора в системата за национална сигурност да работят непрекъснато, неуморно за безопасността на българските граждани и обществото, за сигурността на България.

20.03.2003 год.: Моето предложение – направено буквално час-два след началото на войната – за ключови моменти в заявлението на президента:

– Да се отдели оценката за войната от оценката за САЩ. Да не се допускат антиамерикански елементи (да не се прави оценка – справедлива или не, войната вече е започнала).

– Президентът не може да подкрепи война, за която няма решение на Съвета за сигурност, но сега когато тя е започнала да се надяваме, че ще протече бързо и без големи човешки жертви и от двете страни, а още повече без невинни жертви от страна на гражданите.

– Да не се използват и от двете страни оръжия за масово унищожение, защото това ще промени неговото (на президента), на страната и на международната общност отношение към войната.

– Животът в България да следва своя мирен ход, да не се допуска и тази война да бъде поредния повод за разделение на българското общество, впрочем нашето общество в своето отношение към войната се оказва на по-високо ниво от своите политици.

– Да не отговаря на обидите на Надежда Михайлова и СДС, защото той е национален, надпартиен президент, а не партиен лидер.

– Органите за обществен ред и сигурност и българската армия да останат на своя пост с повишено внимание и в същото време със свои действия да не създават паника в обществото.

– Нашето участие по време на военните действия, да не излиза в никакъв случай извън рамките на Решението на НС от 7 февруари 2003 г. (твърдо да се каже).

– Самата война, военният конфликт да не излизат от предварително обявените цели и в крайна сметка да доведат до стабилен, единен и демократичен Ирак.

– България и българският народ винаги са се отнасяли към иракския народ като към приятелски, високообразован, трудолюбив народ, наследник на една най-древните цивилизации и след военните действия той може да разчита на нашата хуманитарна помощ.

– На нашия народ винаги повече му е прилягало да създава, а не да руши и в този смисъл ние сме готови да помогнем за възстановянето на Ирак след войната. Малко са държавите в света, които могат да направят това по добре от нас, имайки предвид нашите традиции и трайно присъствие в продължение на десетилетия в Ирак и то успешно.

– Добре е президента да отхвърли като несъстоятелни всякакви опити за придаване на религиозен характер на тази война. България със своя етнорелигиозен модел е доказала дълбоките традиции според нашия народ за уважение на религиите у нас. В никакъв случай Саддам не може да говори за “джихад”. Българският народ има добри традиционни чувства към арабските народи.”

21.03.2003 год.: По повод изказването на президента в Народното събрание относно започналата военна операция срещу Ирак (знаменитата фраза „Аз не приемам тази война“):

– Вие сте казали най-важното, позицията Ви е ясна, ето защо е изключително важно тя да не се разводнява в много обяснения, да не се влиза в диалог с други институции, партии и посланици.

– Трябва да продължи събирането всяка сутрин на същите тези професионалисти от сектора за сигурност, с които се срещнахте вчера – да се знае, че президентът работи, държи под контрол всяка промяна на ситуацията, а и да им стане навик на тези офицери, че от днес натък ще е така, да се готвят за доклад при президента.

– В кризисни ситуации, когато политиките са превъзбудени, има опасност да се стигне до конфронтация, до остри думи. В такива моменти може да се изпадне в полемика, която да направи Вашата позиция да изглежда като отрицание на тази на СДС или НДСВ, вместо да се оцени както досега като самостоятелна, разумна и категорична.

– Според мен е особено важно да не се развалят Вашите лични отношения с дипломати, политици и медии. Защото сега са мигове на емоционални оценки, може да се породи чувство на неразбран, на зазегнат незаслужено. В критични моменти могат да се направят поражения, които после трудно да възстановят добрите контакти.

– Позицията е определена и тя не бива де се влияе от хода на бойните действия. Нагаждането към възможно приближаване или отда-

лечаване на края на конфликта ще я направи конюнктурна, а нейната сила е в принципността ѝ. Нашият народ често е склонен да проявява мъдрост със задна дата и при едно или друго развитие на събитията ще се появят специалисти и пророци дето ще крещат – Аз нали Ви казвах! Това не трябва да създава паника, колебания – А дали не сгрешихме. Грешка няма. Вие дадохте силна заявка за лидер на нацията, който вижда отвъд мандата, който мисли трезво, стратегически и изхожда от трайните национални интереси.

22.03.2003 год.: „Медиите масово спират до констатацията: България няма единна позиция. Вместо да направят анализ на различността в позициите, те акцентират върху нейното наличие на тази различност. За мен този въпрос отдавна е решен: той се крие в лошата конструкция на държавата. Когато държавният глава не е глава на държавата и не може да решава каква да е външната политика на държавата (а я представя в международните отношения), то той е обречен – ако е държавник – да има различна позиция от правителството – когато смята, че позицията на правителството не съответства на националните интереси. Това е аксиома, макар и много печална.

Задавал съм този въпрос и гласно – преди два месеца – трябва ли държавният глава да заема позицията на кабинета, само защото било важно да имаме единна позиция като държава?! Моят отговор тогава бе – Не трябва. Защото това правителство се състои главно от хора, повечето от които волно или неволно в мислите, плановете и представите си за своето лично бъдеще изпускат, не калкулират България – те са временно в нея и с нея и това на подсъзнателно ниво е силно като мотивация, принципи, ценности и амбиции. А ние оставаме тук, не сме намерили родината на улицата и пратически нямаме бъдеще без нея. Зад патетичните думи се крие констатацията за разминаване в мисленето. Те, а с тях и днешните лидери на СДС (които са перманентно устроени да мислят конюнктурно, угоднически, със сателитен синдром и убеденост, че това им носи лична полза) гледат на процесите от тактическа, меркантилна даже гледна точка, днес и сега, най-много с доста къс времеви хоризонт. Докато президентът и от морални подбуди, и като политик на подобен важен пост, се стреми или го кара отвътре (защото не е Петър Стоянов), да гледа на нещата, да ги мисли, да ги предметизира, да ги вербализира, оценява стратегически или поне с

много по-дълъг хоризонт, като по-малко подчинени на конюнктурата и бързия успех.

Трябва обаче да се отчита, че позицията на президента по Ирак и по-горните причини (а ДПС по своему гравитира към мотивите и нагласите на лидерите на СДС и придошлите управленци от НДСВ), изкопа един дълбок ров между президента и днешната политическа класа. Определено смятам, че както между САЩ и Европа, така между президента и мнозина от взелия се на сериозно елит Ирак не е първата причина за раздора, а ярко следствие от по-дълбоки, ако не екзистенциални, но поне жизнено-важни принципни, ментални и етични противоречия. Това може да донесе на президента много проблеми, той да бъде набеден за враг на статуквото, да го нарочат за главен опонент на цялата ни политическа класа, опасен за приоритетите на страната. При това позицията на президента е неотличимо близка БСП, което за него в момента не е особен плюс. Също така, ако президентът приеме много присърце всички обясняващи му се в любов знаци на неясния, неидентифициран като състав и принципи обект "Ние", той също поема риск: едно, че ще го обвинят, че разрушава парламента и прави пропрезидентско лоби, друго, че той би поел всевъзможни негативи от бъдещото им поведение – защото те нямат ясна идеология, идентичност, интелект, могат да се разпадат и да се изпокарат.

Президентът трябва да е готов да плати висока цена за тази си позиция по Ирак, тъй-като и медиите у нас вървят след победителите, а не се изключва бърза, решителна победа на САЩ и тяхната коалиция. Но понеже обществото в огромното мнозинство одобрява позицията на президента, то трябва да получава от него сигнали, в които да вижда принципност и последователност. Но в политическата игра се спазват и правила. Това значи президентът да не допуска ескалация на раздора с правителството и парламента, а да гради мостове, сговор и дори съгласие."

24.03.2003 год. „Размишлявайки за позицията на президента по войната, аз мисля, че тя се базираше главно на 4 ограничителя:

– Личната ценностна система на президента, която много трудно би могла да оправдае морално тази война.

– Изискването за легитимност на операцията – това бе една много силна котва, която вдъхва голяма вътрешна увереност.

– Настроенията в обществото – гледани при това не от камбанарията на партиен лидер (когато съзнателно би могло да се вложи популизъм, за да се спечели дивидент), а като държавен глава, който се солидаризира с огромното мнозинство от народа, идентифицира се с него.

– Необходимостта да се съхрани европейската перспектива на страната – основното различие между НАТО и ЕС за страната е следното:

- България е повече необходима на НАТО, отколкото НАТО е необходима на България – става дума за стратегическо положение.

- ЕС е повече необходим на България, отколкото България е необходима на ЕС.

С две думи – ЕС може да мине без България, но България трудно ще се справи без ЕС. Докато за НАТО подобна категорична теза много трудно би могла да бъде обоснована. А това означава, че на всяка цена трябва да не се допусне ситуация войната в Ирак да постави под съмнение европейските шансове на нашата страна.

Въпреки посещението на Путин, което значеше, че ангажираните с него са далеч по-напред с материала по отношение на Русия, ние не получихме и елементарен геополитически анализ на нейните позиции по Ирак, освен първосигнални или интуитивни размисли.

А Русия (както и Франция) има едно последно убежище на своята великост – правото на вето. Тя има и до 20 млн. мюсюлмани, близо 8-10% от населението ѝ, може ли да не се съобразява с този факт?

Този аргумент за първи път сработи в международната политика – ред държави имат значителни мюсюлмански малцинства и отсега това ще влияе значимо на позициите им.

Много са потърпевшите от военните действия – писа се за ООН, за ЕС, но да добавим тук пълната катастрофа на НАТО, провалът на Колин Пауъл, загубил имиджа на гълъб, но не станал и ястреб.

Все пак да не драматизираме неуспеха на СС на ООН. СС трябва да бъде опазен. Това, че пожарната се е повредила и не е успяла да потуши пожара, не значи тя да бъде дадена на скрап. Може да се отремонтира, ще има още множество пожари, нека видим как тя ще се справя. Никога не е късно една вещ да бъде изхвърлена, ако стане очевидно непригодна. Но е добре да си даваме ясна сметка, че победата на САЩ в тази война най-вероятно ще бъде пирова от гледна точка на техния стремеж да наложат своето господство над света. Всеки техен следващ

опит ще означава все по-неотвратима изолация, все по-мощно, дори агресивно световно недоволство.

В политиката на САЩ от самото начало имаше заложено силно вътрешно противоречие:

– От една страна, САЩ взеха на въоръжение доктрината на превантивния удар, при която прилагането на силата се определя от застрашеността на националните интереси на САЩ и всъщност има изпреварващо наказателно действие.

– А от друга страна, бяха положени усилия да се придаде легитимност на това прилагане на силата чрез ООН, което означава съобразяване с интересите на международната общност, колкото и разтегливо да е това понятие.

Не е възможно да се преустройва световния ред със средствата на “жабешкия скок” – днес сме тук, удряме, постигаме някаква цел, утре удряме на друго място, в другиден – на трето, без много да се грижим за довършителните работи. Няма как да е работещо такова разделяне на задачите – от САЩ войната, от останалите – мирът.

В същото време е ясно, че САЩ много трудно ще могат да бъдат вкарани в правилата на колективното действие. Те преустройват цялата си система за сигурност по правилото – вече не коалицията определя мисията, а мисията определя коалицията и се разчита на коалиции от желаещи. За участие в такива коалиции ще има щедри награди – както за държави, така още повече – за политици.”

27.03.2003 год.: Президентството не е правителство и има от наша страна известна “over-reaction”, връх взема сякаш военното мислене – да се правят щабове, да има рапорти, да тичат свързочници. Ние все пак сме президентство и би трябвало да мислим за по-дългосрочни, стратегически проблеми, да сме преди събитията, а не да дублираме правителството и неговите структури.

Войната в Ирак, както се отбелязва от всички “се запича”:

– Не сработва синдромът “Здравствуйте братушки!”.

– Иракчани засега видимо възприемат съпротивата като национална кауза – битка за Ирак, за родината, а не срещу “омразния режим”.

– Американското военно командване ръководство показва груби грешки, може би защото е оставило стратегията и планирането изцяло в ръцете на политиците.

– САЩ губят убедително информационната война – за мен това е не само поради разбития монопол на CNN, а и заради откровената липса на ярко, интелигентно, надеждно и разумно лидерство.

28.03.2003 год.

От международните медии, които следя, остава впечатлението за бавен ход на войната, усилваща се интензивност при атаките на коалицията, като те се съпровождат с нарастваща безкомпромисност (жестокост) и все по-малка грижа за избягване на мащабни жертви сред цивилното население.

Започва да се забелязва “интернационализация” на конфликта – от една страна коалицията се мъчи да въвлече във въоръжените сблъсъци курдите – а това би направило техните апетити за значителна роля в следвоенното уреждане много по-големи и автономността им – много по-реална, което не може да не тревожи и тласка към акции в гърба им Турция; от друга страна – все по-често сред иракските войски (особено сред жертвите) се забелязва наличието на увеличаващ се чуждестранен и то много пъстър контингент – в него има и крайни ислямски/арабски фундаменталисти – всички водени от силно чувство за мъст и реванш спрямо САЩ.

Мисля си, че се вижда колко ни пречи отсъствието на аналитично звено. Такова аналитично звено, каквото има в абсолютно всяко президентство, би могло да подпомага с анализи и информации. Ние просто сме претоварени от фактология, всеки от нас следи всичко и това скъсява времето за мислене.

30.03.2003 год.:

– Макар и изолиран досега, атентатът тип “камикадзе” разстрои из основи Вашингтон – освен че досега това бяха действия на палестинци срещу евреи, изведнъж арабин-иракчанин се самовзривява и може да се каже, че се открива нов вариант на съпротива, коренно отличаващ се от чакания радушен прием.

Виден е процесът на цялостно препланиране на бойните действия, заради сегашната им неефективност – поставят се нови срокове – вече не се говори за месец, а за три месеца; разширява се участието – от 200 на 300 хил. души, с акцент върху Националната гвардия и запасняците; променя се изцяло продоволствената и логистичната подкрепа; пра-

вят се размествания в командването, които може един ден де доведат до смяна по най-високите армейски върхове; търсят се допълнителни бойни партньори.

Анализът на информацията от спецслужбите и Координационния център не дава нещо съществено като информация. Службите ни заливат с факти, но внимават как ги тълкуват, защото ги четат министрите-началници.

А Обобщеният доклад на Координационния център към СС при МС идва с огромно закъснение и си губи смисъла след добросъвестен прочит на печата и преглед на Интернет.

31.03.2003 год.:

– Светът забравя защо започна тази война: заради ОМУ на Саддам – никой не ги търси особено, войната се води за сваляне на диктатора, както пише *“New York Times”*, това е *“war against 1 man”*.

– Промъква се силно огорчение от Турция, която може да бъде наредена за виновник за неуспешния ход на военните действия, поради невъзможността заради нея, да се отвори Северният фронт.

– Водещи фигури в екипа на Буш се упражняват в остри думи спрямо Ширак и Франция, иронизират възглавяваната от нея *“coalition entente discordiale”* (сътрудничеството на несъгласните) – сякаш нямат намерение след конфликта да възстановяват отношенията нито в G-7, нито в ООН, нито в НАТО. **6.** Правят се плахи опити да се пише за *Day After* – как ще изглежда новото управление, как иракчани, освободени от страха от диктатора ще възкръснат за нов живот. Но може би са прави тези, които питат – а какво друго, освен перспективата за проконсулска власт се предлага – как ще се поддържа интегритетът на страната, как ще се опазват общественят ред и сигурността на хората, как ще се раздава правосъдие, как ще се изхранва населението на страната, което до 2/3, близо 16 млн. тотално зависи от помощи, порции и обществени кухни.

– Удивителни са разминаванията в данните за убитите коалиционни войници. Според някои независими американски източници коалицията е дала 177 жертви (от тях 144 американци), ранените са 238, унищожени са 3 самолета, 10 вертолета и 18 танка. Според арабски източници жертвите на USA-UK са 250, ранените – 500, изчезналите без следа – 40, пленените – 30. В Кувейт са прехвърлени още 25 морги-

хладилници с вместимост по 30 трупа. След замразяване на труповете, войниците се отправят в морги не само в USA и UK, но и в морги в Германия и Испания. Налага се строга цензура на всякакво съобщаване на точни данни за човешките жертви и вече се “обещават” нови такива.

Оставам с впечатление за бавно и драматично отрезвяване на политическото и военното ръководство на САЩ – то може да доведе и до поврат в негативните тенденции и пречупване на съпротивата. Най-често в реалността Давид е обречен срещу Голиат.

11 септември показва пагубното увлечение в разузнаването: само **SigInt** – техническото (електронно и телевизиално) разузнаване. То може да върши част от работата, но не би могло да замени **HumInt** – човешкото, с агенти. Е, сега изглежда се оказва, че само с въздушни удари и прецизни ракети също не се постига победа, ако срещу си имаш опитна, подготвена, организирана армия. И какво ще стане с малките, гъвкави, мобилни армии, каквато трябва да е БА? Със сричащи *English* офицери, с компютърни горе-долу спецове, с издъхваща ПВО, с рязко съкращавано военно разузнаване и с обслужващи звена, евфемистично наричани “роти за ЯХБ защита” ли ще се отбранява страната ни, в която освен това бойно дежурство дава 1 (един) самолет... В Ирак се видя: някой трябва да воюва на земята – с опит, смелост и кръв.

В Европа и САЩ медиите водят сериозни дебати. Истинска наслада е да четеш някои анализи. Например отчитането:

– Че отново САЩ демонстрират явно неразбиране на чуждата култура (нравствена и ценностна система).

– Че наложената като калъп върху други традиции демокрация може да причини беди и дори бедствия на народа).

– Че насила можеш да поробиш, но на сила не можеш да освободиш.

– Че Буш-баща доведе до нов световен ред, а Буш-син – до ново световно безредие.

– Че Ирак може да се окаже не следващият Афганистан във великата неоконсервативна революция на Буш (сваляща вредните режими един след друг), а това, което бе Афганистан за СССР.

– Че иракчани асоциират САЩ със санкциите, довели до смъртта на 500 хил. дечица (както каза Медлин Олбрайт: “Цената бе висока, но си заслужаваше”).

– Че войната прави живота на редовите хора по-тежък, отколкото при Саддам – те остават без храна, вода и сигурност: “Вместо свобода да бяха донесли хляб. Вместо вода те ни носят само жажда. Те ни третират като животни и единственото, което правят е да късат портретите на нашия президент. С тях дойде Адът”.

– Че генералите искат да победят, но за това е нужно време, а политиците не могат да чакат и искат победата час по-скоро.

– Че цените на петрола също предвкусваха бърза победа и в началото паднаха с 22%, но сега скочиха с 13% – максимален седмичен ръст за последните 5 години.

02.04.2003 год.:

Основната теза на Коалицията е, че след Саддам за Ирак и региона ще дойдат по-добри дни. Има, разбира се, и други опасения. Подчертава се, че Саддам бе необходимо и достатъчно условие за наличие на единен Ирак.

С изключителна жестокост Саддам изгражда централизирана и в голяма степен наднационална и надрелигиозна държава. Опрян до стената, той се обръща трескаво към радикалния ислям и са прави тези, които приписват част от този грях на САЩ.

Кюрдският проблем е провал. Но не само на Саддам (става дума за 25% от населението все пак). Саддам се мъчи да го реши с постоянно смесване на кюрди и араби, докато не започва войната му с Иран (свързана донякъде също със САЩ и брилянтната им стратегия на двойното сдържане). Самите кюрди са много различни, през тях минават разделителни линии вътре в етноса им, вътре в мюсюлманството им, че дори и между религиите, защото част от тях са християни. Като казах “християни”, да припомня, че такива са 5% от народа на Ирак – главно католици (вкл. вицепремиерът Тарик Азис), главно смятащи себе си за потомци на кръстоносците и гордеещи се с това.

САЩ разчитат много на религиозната вражда между сунити и шиити. Да, тази вражда е факт в целия ислямски свят. В Ирак тя е много остра и заради политиката на сунита Саддам, съсредоточил властта в ръцете на сунитския клан (клон) от исляма в Ирак, макар че шиитският е по-многоброен. Опасно е американците да търсят краткосрочни дивиденди с религиозен оттенък в битката със Саддам, за да не стигнат до нов (след муджихидините и талибаните) техен Франкенщайн.

Аналитици пишат: Саддамовите иракчани не са Милошевичевите сърби, Месопотамия не е Балканите. Там го няма обезсърчаващият съпротивата съблазън към сит и спокоен живот в интегрирана Европа, който ерозираше сърбите и ги разединяваше. Иракчаните са почти девствено не засегнати от потоците (изкушаваща) информация от Запада, от образованието в западен (европейски в това число) либерален дух, така че не знаят и не се досещат напълно какво се разбира под демократична система и граждански свободи. Техният проблем е екзистенциален – лично и семейно оцеляване. Разбира се, че за тях Саддам е тиранин. Но исторически те не са познавали друг тип управление и едва ли ще има нова Румъния'1989. Средностатистическият жител на Ирак е уверен, че просто става дума за смяната на един тиранин с друг, при това дошъл отвън, на чуждестранен, и то американски танк.

03.04.2003 год.:

Започналият преди два дни постепенен прелом във военните действия бавно набира сила – предните редици на коалиционните войски скъсяват с 10-15 км в денонощие разстоянието до покрайнините на Багдад. Напредва процесът на удвояване на пряко ангажираните с конфликта войски на САЩ. Продължава и опомнянето на американското политическо ръководство – то “отпуска” все повече власт в действията на бойното поле на военното командване.

Има вероятност всяка от двете страни да спечели своята война. САЩ ще стягат примката край Багдад и биха могли да го поставят в един момент под контрол. Съвсем нормално е Саддам да се опита с упорита съпротива да превърне Багдад в Саддамград. По-възможно е обаче иракчани да печелят своята война – асиметричната, основана на различната поносимост спрямо загубите на човешки живот, здраве, материални блага, спрямо физическата болка.

Някои наричат тази война *Първата американско-арабска война*. Други я виждат като война на *“Patriots” vs. patriots*. Впрочем за патриотизма. В САЩ се надига патриотична вълна. Тя е и естествена – такова е обществото там, то се сплотява зад своя президент по време на подобни войни; но тя е и логична – вместо парад на “несъкрусимата и легендарна” американска свръхинтелигентна военна техника от пето, шесто и “б ½” поколения сред шпалир от екзалтирани и заждънели за свобода, демокрация и човешки права иракчани, вместо малка Поли-

гонна война, текат истински баталии, гинат американски момчета и за обществото не остава (?) друго поведение.

В същото време се повтаря явление, което преминава в синдром – става все по-рисковано в САЩ да изразяваш в такива ситуации мнение, различно от това на Белия дом. Рискуваш веднага да бъдеш определен от медиите и властта като апологет на Саддам и дори предател. Както се пише – след ограничаване на гражданските свободи след 11 септември, сега се орязват и границите на допустимото в дискусиите по външната политика, можеш да бъдеш обвинен в нарушаване на законите, напр. на *Patriotic Act*. Още малко и ще “замирише отново на Маккартизъм”, “демократите станаха прекалено плашливи, за да носят достойно името “опозиция”, националните дебати се прекратиха”.

04.04.2003 год.:

Със затягането на обръча около Багдад, все по-чести стават дебатите за следвоенното развитие на Ирак.

Силно дискутирано е как ще се превземе Багдад. Най-вероятно е това да стане по “смесен” метод от крайните варианти: тотален щурм и търпелива обсада. Бързият щурм значи много жертви от Коалицията, за бавна обсада няма време – политическо и метеорологическо.

Изтъква се, че макар и добри бойци с висок (докога?) боен дух, иракчани са възпитани да изпълняват заповеди, напълно неспособни са да проявяват изобретателност и да поемат инициатива, защитават само предварително избрани позиции, трудно променят тактиката си и неадекватно реагират на промените в обстановката. Това позволява на противника да предвижда действията им и да разбива по-лесно вече известните му неподвижни цели.

Друг най-дискутиран проблем е американското управление на Ирак след Саддам. Дори Блеър оказва натиск над Белия дом за повече шанс на ООН. Наистина, такова колониално управление изглежда абсурдно (неработещо – според иракската опозиция). То показва неразбиране на местните нрави и комплекси. Но и ние не бива да мислим с категориите на познатото – това е парадоксална война на превземане на цяла държава с инфраструктурата и населението ѝ.

“**Ел Мундо**” писа: “Ген. Джей Гарнър, призван да стане Макартър на Ирак, чака своя ред в Кувейт. Когато се завърне в САЩ, той ще влезе в кабинета си на президент на “*Sy Coloman*”: тясно свързана с Пентаго-

на и занимаваща се с високи технологии за контрол на ракети – тези, които днес разкъсват бъдещите му поданици на части. Тези палачи на толкова хора са акционери в компании, които оказват погребални услуги на своите жертви, а сетне ще вземат от роднините им пари за добросъвестно свършената работа.”

Владимир Путин заяви, че Русия не желае военното поражение на САЩ в Ирак. Йошка Фишер се обяви за възможно най-бърз край на режима на Саддам; Доминик де Вилпен каза: “Париж е на страната на нашите съюзници”. Голямата тройка в “коалицията на несъгласните” вече гледа към “post-conflict management”. Това е подкана и за нас да мислим политически и икономически в този дух.

07.04.2003 год.:

Несъмнен факт е, че войските на Коалицията са около и в Багдад, а това означава, че навлизаме в завършека на първата – военната фаза на войната. Друго не можеше да се очаква. Войски, верни на Саддам биха се опитали навярно да нанесат отчаяни и тежки удари на противника, за да му причинят непоносими човешки жертви, но и храбрата агония си е агония.

Докато Жак Ширак и Герхард Шрьодер в момента изпитват сериозни затруднения при намиране на пространство за маневриране, Владимир Путин се чувства по-свободен в изказа и дори се опитва да центрира позицията си, използвайки силното и възпроизвеждащо дори стари стереотипи негативно отношение на руското общество към действията на САЩ. Показателно е, че Кондолиза Райс не се притеснява да пътува до Москва и да играе “доброто ченге” спрямо Русия, за разлика от ястребите в администрацията и напоследък – в Конгреса.

Интересни дискусии се водят тези дни в разузнавателната общност за поредната неадекватност на американското разузнаване и че политиките се довериха сляпо на сведенията му. Инерционното и пожелателно мислене, явната недооценка на противника, склонността да се плащат огромни суми на опоненти на режима за “достоверните” им сведения са обект на много остри критики. Очакват се нови реорганизации в разузнаванията на САЩ.

Друг феномен (отгласи от него чухме и в неочаквано религиозната реч на външния ни министър) е насаждането на силна религиозност в армията на САЩ – твърди се, че това е с цел повдигане на бойния

дух на войските. Отбелязва се, че в настъпващите части и преди всичко в поделенията на морската пехота се насажда обвит в религиозни мотиви култ към личността на президента Буш. На военнослужещите се предписва като задължение да се молят ежедневно за държавния глава, капеланите разпространяват във войските брошурата „Дългът на християнина“, съдържаща текстове на редица молитви за Буш и членовете на неговото семейство. Приведени са образци на послания, които войниците трябва да изпращат от свое име до Белия дом по електронната поща. От тях трябва да се вижда, че войниците в Ирак постоянно отправят молитви към Бога за „първото семейство на Америка“. Текстът на една от тези удивителни „канонически“ молитви гласи така: „Господи, дари на нашия президент и неговите помощници сила и смелост да следват набеязания път, независимо от всички критики по техен адрес“.

С приближаването на победата, актуална вече става темата за моралното оправдание на войната. Коментатори се обединяват около тезата, че тази война ще бъде все по-оправдана и по-легитимна след нейния край. Очаква се освободените от ужасите на Саддам иракчани да разказват за неговите жестокости, да бъдат намерени доказателства за чудовищния характер на режима, да се докаже наличието на оръжия за масово унищожаване. Т.е., може да бъде разгърната мощна кампания за легитимация на войната със задна дата и ние трябва да сме готови за нея. Както трябва да се готвим и за вариант рухване на режима в близките дни.

08.04.2003 год.:

В световния печат се засилва дискусията за следвоенното възстановяване на Ирак. Удивителни са редица статии в американската преса, които в дух на фундаментализъм се противопоставят срещу всякакво допускане на фирми от държави, които не само не са в Коалицията, но и не воюват с жива сила.

Зачестиха и анализите за икономическите ефекти от тази война.

В САЩ е все по-очевидно предчувствието от положителния ефект, който войната ще има за американската икономика. Пазарите и борсите тръпнат в очакване, опомнили се от шока на първите не съвсем успешни бойни дни и искат бърза и пълна победа. Може би най-вече заради тях американските войски извършват „нетрадиционни“ навли-

зания в Багдад и побиват знамена в дворците на Саддам. Вече устойчиво дни наред нарастват котировките на акциите и падат цените на петрола. Доларът укрепва, възвръщайки своето самочувствие. Възстановителните проекти в Ирак се разглеждат като нов „*New Deal*“ за САЩ, само че обществените работи ще се пренесат в Ирак.

Опростено казано, ако България допусне дефицит от 1 млрд. дол., трябва да го финансира (поне частично) или като се обърне за нови заеми, или като продава свои активи (разпродажба, която по инерция наричат приватизация). А САЩ планират 400 милиарда рекорден дефицит и благодарение на това, че притежават единствената в света (законна) фабрика за печатане на долари, те ще прехвърлят в значителна степен покриването на този дефицит върху целия свят, вкл. върху България. Така че не е нужно прекалено познание, за да си отговорим откъде ще дойдат милиардите, които американските компании първи и максимално ще усвоят в Ирак. И според експерти, това ще е преместване на парите от единия джоб в другия, като „САЩ няма да платят дори разходите по преместването“ – „постигането на светлото бъдеще на иракския народ ще струва стотици милиарди долари, които американското правителство ще заеме, за да се утаят те после в касите на големите американски корпорации“.

Независимо от мотивите, поради които САЩ нападнаха Ирак, преобладава там мнението, че войната ще се отрази отлично на доскоро намиращата се в криза американска икономика. Това не важи за Европа и губеща може да се окаже дори не само „старата“, но и проамериканската „нова“ Европа. *Призракът* на провалящите се крупни контракти в Ирак за водещи европейски фирми, особено френски и немски и *заплахата* европейците да не бъдат допуснати до „златната треска“ в Ирак натоварват с песимистични очаквания европейските икономики. Така че не е странно защо безкомпромисните позиции на Франция, Германия и Русия омекват с всеки американски танк, пресякъл бързо някой Багдадски площад. И може би упованието в ООН вече е заради преразпределение на идващите търгове и тендери по обезпечаване на това така жадувано светло бъдеще на Ирак.

09.04.2003 год.:

Войната, ако това, което става в момента в Ирак е война, а не изстребление на твърде деморализиран, слабо мотивиран и лошо въоръ-

жен противник, има своя логика. Не напразно един коментатор писа – САЩ нападат Ирак защото точно него могат сравнително лесно и безопасно да победят. Ако не бе онова явно високомерие в първите дни на ударите, сигурно успехът би бил много по-впечатляващ. Макар че, от друга страна, това стратегическо късогледство на изживяващите се като военачалници шефове на Пентагона роди илюзия у иракските лидери и командири, че дяволът не е чак толкова черен и ги тласна към груби грешки, които допълнително разпарчетосаха хилавата им армия.

Санкциите и протичащото до последно разоръжаване на Ирак (да вземем самоубийственото унищожаване на ракети тип SS) също си казаха думата.

Независимо от това, вече излизат материали дори в руския печат, че ако досега САЩ бяха доказали, че умеят до воюват само от въздуха с бомбени атаки и удряйки противника изключително от големи височини и разстояния, то сега: "Американската пехота, БМП, танкове и артилерия продемонстрираха такова ниво на бойна и оперативна подготовка, което десетилетия напред ще бъде за другите въоръжени сили ориентир и в много отношения недостижима летва. ВС на САЩ за пореден път доказаха, че днес във войната с прилагане на конвенционални средства за поразяване те са най-силната армия в света."

Началната преходна администрация, изцяло състояща се от американци е вече сформирана, като повечето от тези хора са или около, или дори в Ирак. То е идейна конструкция на кръга около Пол Уолфовиц, първият заместник на Доналд Ръмсфелд (кръг, наречен в "Washington Post" "*Wolfie's private Politbiuro*"). МО на "новия" Ирак е в ръцете на Уолтър Слоукъмб (близък приятел на *Rummy*). Иракската армия ще бъде въоръжена с американско оръжие и бойна техника.

Отбелязва се растящо присъствие на американски и британски компании край Ирак в надеждата за сключване на изгодни договори. В Кувейт например техни представители водят трескави преговори за аренда на жилища, офиси, складове. Арендата обикновено е дългосрочна, до 5 години, главно внимание се обръща на безопасността и физическата защита, предпочита се да се наемат цели сгради. Основно идват компании в нефтените технологии, инженерно-строителните работи, комунално-жилищното стопанство, доставката на стоки и продоволствия, осъществяването на най-различни видове услуги.

Много важно е в президентството и главно у президента да не се появи и грам съмнение в правотата на неговата позиция по Ирак. Това беше силна и държавническа позиция, нищо че САЩ печелят войната (то бе естествено). Ще има вълна от изявления на Соломон Паси и на МС като цяло, СДС ще се обади от пещерата на своето последно убежище – антикомунизма и проамериканизма.

Отстояването на принципната позиция не бива да е от инат, а от съзнание за нейната честност, принципност и мъдрост. Това, че президентът е бил и е против войната, не означава, че той няма право на глас след края ѝ. Трябва да работим върху негово изявление в случай, че САЩ получат основания да обявят победата в тази война в близките дни. Има сведения, че САЩ тайно се надяват това да стане в навечерието на техния Великден – около 20 април.

10.04.2003 год.:

Пред очите на света общество, държано в терор и страх се разпада. То се оказва върнато в абсурдна домодерност, показващо уродлив мародерски лик. Вместо жестокия ред се настанява жестоко безредие. Исторически дни, които ще бъдат запомнени задълго. Наистина ли е “освободен” не народ, а тълпа?

Коментаторите, които няколко пъти меняха позициите си, ще говорят как са били прави. Анализаторите пък, решили отдавна кой ще спечели войната, ще дирят отговор защо всичко се оказа много по-бързо, отколкото те очакваха...

Защо Саддам и военните му командири не воюваха организирано, не се и опитаха да прекъснат комуникациите, напр. мостовете, не използваха изобщо авиацията, не затвориха подстъпите към Багдад, не отбраняваха столицата, там нямаше барикади, окопи, минни полета, снайпери, бойни части и т.н.?

При цялата ѝ **логичност** като развитие, тази война е **странна**, до голяма степен тя е отрицание на самото понятие Война. За 3 седмици имаше 4 фази:

– **Първо**, начало като на всяка от последните войни, естествени сражения, горе-долу нормална битка, необичайностите бяха резултат главно от доста лекомисления подход на САЩ в очакване на бърза победа и посрещане с възторгзи цветя.

– **След това**, опомняне, трескаво предаване на управлението от политиките към военните, прегрупиране, усилване на числения състав с от 1/3 до 1/2 и ангажиране на 50 000 (някъде говорят за 70 000 кюрдски бойци).

– **После**, методично настъпление по всички фронтове като по учебник – както би трябвало да е от самото начало.

– **Накрая** (тема за размисъл – между тези две фази Кондолиза Райс бе в Москва, не стана ясно за какво са разговаряли, но обстрелваният и ранен посланик на Русия внезапно се върна в Багдад), столицата на Ирак се оказа незащитавана и беззащитна, няма го Саддам с обкръжението му, няма ги неговите федаини и Специализирана и нормална Републикански гвардии, няма ги правителството, ГЩ, дори депутатите. Само ликуващи маси, които вместо в Саддам се кълнат вече във вяроност на Буш.

Падането на Багдад и тържеството на и в Белия дом и Пентагона, както и нашите политически нрави плюс типичното за българската преса тичане след победителите, гарантира на президента тежък период, за който са му нужни доста устойчивост, психическо хладнокръвие и здрави нерви. При това могат лесно да се прогнозира не само злостни нападки и ехидни подмятания, но и наказателни акции – чрез идеи, а вероятно и конкретни действия за някакво орязване на неговите правомощия (напр. че мястото на НРС (и НСО) не е към президента, а към изпълнителната власт). Критиците сега ще станат смели, те ще твърдят, че са правите, че са национално отговорните, че мислят по-надълбоко и виждат по-надалеч. Няма да е никак лесно. Ние не сме били за тези 15 месеца поставяни в ситуация на кръгова обсада. Това е първото изпитание (на езика на войната) в реален бой, а не с взаимно мятане на невзривяващи се или общо-взето халосни гранати през оградата.

11.04.2003 год.:

След рухването на митичния и зверски жесток режим на Саддам, проблем за експертите остава неочаквано бързото предаване на Багдад: Защо нямаше ожесточена съпротива? Нали Саддам разполагаше с 500 000 бойци – 5 пъти повече от тези на коалицията? Какво стана с мощната негова бронирана 5-хилядна армада от 2500 танка и 2500 БМП, която не само не влезе в бой, но и потъна в пясъците като шепя

вода? Какво стана с сериозната и опитна бойна авиация на Ирак, която този път цялата се “изнесе” за нула време в Иран?

Отдава се дължимото на американските и британските войски:

– Отлично разделение на труда – за американците Багдад, за британците Басра.

– Перфектна защита от болести: дизентерия, жълтеница и коремен тиф.

– Великолепно снабдяване с храна – няма “чòрба каша”, казани, канчета, а почти компютърно програмирани пакети за еднократна консумация.

– Обилие от вода за пиене и къпане.

– Завишени заплати с добавки за риск и тежки условия (фактически ден в кризисния район излиза 2-2.5 дни в “бараките”).

– Мероприятия за повдигане на духа – вкл. с прелестни манекенки и “холивудки”.

Както пише руски специалист: “В армията на САЩ всичко е организирано на нивото на съвременните изисквания, а у нас нещата се решават все така, както и при превземането на Плевен!”.

Много силен ход на САЩ беше и използването на всички разузнавателни средства – човешки, електронни, космически и др. за намирането на Саддам и близкото обкръжение. Ясно бе показано, че ще се търси начин за тяхното унищожаване, че ще се води съзнателен, ежедневен и систематичен лов спрямо тях. А това очевидно принуди тази хищна банда да мисли непрекъснато за собственото си спасяване, за сметка на ръководенето на организираната съпротива. За общество, мачкано с десетилетия в жестоко еднолично подчинение на Саддам, оставането на самотек е разрушително.

Можем да кажем, че тезата (ми) за тази война като полигонна се оправда. През 1991 год. САЩ използваша главно неуправляемо оръжие (210 004 ракети, снаряди и бомби – от всичките 227 165). В тази война 85-95% от употребените боеприпаси са управляеми. И ако в Югославия бе първата проверка с бой на космическата радионавигационна система НАВСТАР нейното пълномащабно разгръщане завърши едва през 1995–1996 год.), чиито сигнали “водеха” ракетите и бомбите, падащи в двора на нашите съседи, то сега бе часът на тая система.

Въобще, космическата навигационна информация бе главното в тая война – за разузнаването, управлението на войските, авиационната поддръжка и др.

Войната ще остави за нас доста теми за размисъл: за антиамериканизма в нашето общество; за свободата на действие на страна като България в силно еднополюския модел; за пътя, по който върви българската армия; за ролята на силата в международните отношения; за ползите от членството в НАТО...

Вероятно е народът ни да “забрави” войната, но тя може да е водораздел, след който нищо не е същото и това да накара президента да търси нов тип поведение, различимост и послания, които да помогнат за преизбирането му.

13.04.2003 год.:

Шоковото рухване на Саддам поставя и света, и България в нова, качествено различна ситуация. Адептите на проамериканската позиция в страната ни употребиха ярко бързия край на битката за Багдад като доказателство за правотата си и получиха право на триумфална обиколка из информационното пространство.

В кризисни моменти всичко е обект на дискусия, на битка за душите и умовете на хората.

“Ястребите” мобилизираха всички ресурси, бяха ежедневно навсякъде и формулираха позициите си като отговарящи на националните интереси.

Докато техните опоненти оставиха впечатление, че бранят лична или партийна позиция.

И за капак – ние мълчим. Добре поне, че не посипахме косите си с пепел.

Впрочем, сега вече е малко късно. Всеки опит да поставим темите, които навън се дискутират, в този момент си е загубил смисъла – ще ни питат: “Къде бяхте досега?” Затова – нека стиснем зъби и погледаме чуждия триумф.

При еуфорията на победителите може да има *краткосрочни* негативи за президента. Смазващата победа на водената от САЩ коалиция в Ирак повлия на доста хора, иначе мислещи като президента. Те казват:

– “САЩ са господари на света, трябва да се впишем в техния световен ред.”

– “Президентът трябваше да потисне емоциите и вътрешния глас и да си остави място за маневриране, да е по-йезуит.”

– “Президентът не изигра добре ситуацията и стана проводник на лявата, а не на националната позиция.”

– “Не бе дадена ясна оценка от президента на ужасния режим на Саддам.”

– “Няма начин САЩ и Европа да не се разберат, а България ще изконсумира двойно минусите от двойствената си позиция.”

Донякъде това са логични настроения – спор няма. Но в *дългосрочен* план (ако се прояви издръжливост и спокойствие) позицията по Ирак би трябвало да донесе позитиви на президента:

– Редът в Ирак е все още далеч зад хоризонта.

– Тероризмът след Ирак няма да отслабне, дори напротив.

– Войната трудно ще бъде напълно легитимирана със задна дата.

– Високомерието и отказът на САЩ да се опират на ООН ще продължи да ражда несъгласие.

– Възстановяването на Ирак ще сблъска редица интереси.

– Екстремизмът на **Соломон Паси** и Со. ще им изиграе лоша шега...

Да обобщим – президентът има *стратегически* плюсове от позицията си за Ирак, за сметка на някои *тактически* минуси...

16.04.2003 год. От Предложение за Тезиси за Публична лекция на Президента пред Българското Дипломатическо Дружество “Бъдещето на европейската сигурност и България”:

„Без да подновявам спора около войната срещу Ирак, вече заявих, че в пълно съгласие с моята позиция по тази война е българското военно участие в постконфликтния период като част от мироопазващите коалиционни сили. Не по-малко важно е освен българските военни в Ирак да са и българските бизнесмени, проектанти, строители, търговци, лекари...”

Нервнопаралитичната криза, обхванала НАТО и ЕС във връзка със събитията в Ирак е камбана, която бие за всички нас. Но така, както някои държави искат да бъде призната тяхната по-голяма, ключова роля в европейската и глобалната сигурност, така също те трябва да поемат

и по-голямата отговорност и да си направят по-дълбоките изводи от станалото.

Повтарях и повтарям – България е отговорен, надежден, предсказуем съюзник. Но тя не бива да бъде карана да избира между едни и други свои стратегически партньори и да носи негативи от различни техни временни или трайни противоречия. Това е тежест, която не е по силите ни и може да навреди на реализацията на нашите дългосрочни приоритети. Но ще кажа изрично – България не може и да следва една политика сляпо, без анализ на националните интереси, да бъде държавата **“Да”**. Искам да кажа, че сме в състояние да водим политика на национална сигурност, при която България дори да не може да казва **Не**, ще опитва да казва **Но**, т.е. “Тази задача или Това изискване – **Да, Но**: На каква цена? Срещу какво? В какъв срок?”

В своята позиция по Ирак аз се опитвах да съхраним европейската перспектива на България, доколкото нейната евроатлантическа перспектива не буди за мен съмнение и мисля, че със своята дейност като лидер на БСП и сега като държавен глава, аз дадох своя немаловажен личен принос.”

20.04.2003 год.:

Непълноценната подготовка и незадоволителният резултат от лекцията на президента пред Българското дипломатическо дружество не бива да се драматизират:

– Видни анализатори по света констатираха всеобщ концептуален дефицит след Ирак.

– Временно в емоционален план президентът е в неизгодна позиция.

– Народът ни има съвсем други грижи – бедност, здраве, престъпност. Политиците си поиграха на “Война в Ирак”, а сега – бегом в реалността...

Никой не забеляза известната вътрешна противоречивост на лекцията.

Тезата от лекцията, че България е **“участник във воюващата коалиция”** е политическа декларация и на нея сред нас право има само президентът. Така че аз я приемам като указание. Но би трябвало по-прецизно да се каже за реакцията по света срещу глобалното лидерство на САЩ. Да, “против” могат да бъдат ядрени държави (Фран-

ция, Русия, Китай) и терористични мрежи, но е невярно смесване на понятията, че тези несъвместими актьори ще се обединят. Това са различен тип съпротива – първата е “отгоре”, конструктивна и търсеща плуралистичен световен ред, другата е “отдолу”, деструктивна и стремяща се към анархистичен световен безпорядък.

Вярно е, че политически **“Европа бе разделена от Ирак”**, но по-скоро бяха разделени правителствата, а не европейските народи. Ала и политическото разделение не беше механично – при дисекцията му се вижда, че със САЩ основно са:

– Геополитическият *rimland* (т.е. крайбрежните държави, там, където се срещат Сушата и Океана – като по учебник! – Великобритания, Испания, Португалия).

– Ултрадесните и/или неоконсервативни асоциални правителства (Испания, Италия).

– Довчерашните сателити на СССР, които промениха системата си, но съхраниха сателитното мислене и са сякаш без капка съзнание за мисията за еманципирането на Европа и оцеляването ѝ като значим глобален фактор.

Далеч съм от буквалната аналогия, но ме поразил един анализ за тълпата при падането на скулптурата на Саддам – че тази тълпа е лумпен-маргинализиран **пласт от народа**, който вкл. поради жестокия режим и държавното изхранване, е неспособен към отговорно поведение и самостоятелност и е наркотично зависим от Силата, Властта, Обладването от Господаря. Това е възбудило у него не съзнателни, а несъзнателни чувства и страсти – да се “отдадеш” на новия Господар и докажеш Харемна покорност.

Войната в Ирак доказва старата моя теза и в ЕС, и в НАТО, държавите-членки следват на първо място своите национални политики и интереси.

11.05.2003 год.:

В своята книга “Залезът на империята”, *Еманюел Тод* пише, че САЩ с театрален милитаризъм:

– Поддържат безредието, за да оправдаят глобалното си военно присъствие и да крепят илюзията за една нестабилна планета, нуждаеща се от тях.

– Унижават джуджета във военен аспект (Ирак, КНДР), тъй-като само това им позволяват техният реален потенциал.

– Разработват нови и нови оръжия в надпревара, която не трябва да спира.

– Превръщат базите си в банкови клонове за раздаване на субсидии на местни лидери.

– Издигат тероризма в глобална сила и институционализират състоянието на **постоянна война**.

И затова – твърди той – нека изчерпят енергията си в тази **ерзац-“война с тероризма”**. Щом САЩ толкова упорито желаят да покажат своето всемогъщество, то да им позволим най-сетне да разкрият своята безпомощност.

20.07.2003 год.:

България изпраща батальон в Ирак за участие в още не съвсем легитимна мисия и с ескалираща партизанска война. Не дай Боже да се повторят почернените дни от 1993 год., когато идваха ковчези с наши момчета, избити от червените кхмери.

10.09.2003 год.: Из Доклада “България и Балканите в перспективата на новия световен ред” пред конференцията: Конференция “Балканите и НАТО – заедно срещу тероризма” Организирана под патронажа на Президента, София, Интер Експо център”, 10-11 септември 2003 г.:

Войната в Ирак убеждава, че съвременната война не би могла да се води само с хирургично точни оръжия, стрелящи от далеч и от високо: някой трябва да воюва долу, на земята, на бойното поле – при това да се бие смело, твърдо, професионално, самопожертвователно.

Аз съм за участието ни в световната коалиция в борбата с тероризма. За мен нашето участие винаги трябва да бъде в състава на истинска световна коалиция и с интернационалния статут на миротворци под егидата на ООН.

Светът е друг и заплахите са други, тъй че е логичен известен ценностен и стратегически (цивилизационен) дрейф на САЩ и Европа в различни посоки, т.нар. “разширяване на Атлантическия океан”. Ние вече чувстваме влиянието на вътрешното триене в НАТО (напр. Ирак и Международния наказателен съд). При засилване на това триене Бъл-

гария все по-често ще се оказва пред избор, и то по важни въпроси, между САЩ и Европа. Можем ли да се надяваме, че различията между САЩ и Европа не са необратимо същностни и ценностни, че те са управляеми, преходни и примирими?

В същото време, дори присъединяващи се към НАТО и ЕС, ние оставаме географски и геополитически на Балканите. Регионът ни все още генерира рискове за сигурността на Европа. Напоследък обаче, поради изместване на вниманието към Средна Азия, Балканите започват да изпадат в периферията на геополитиката и да се оказват оставени на самите себе си.

Ролята и цената на България нараснаха след 11 септември. Не напразно сериозни издания включват в своите анализи България като страна, където да се предислоцират сили на НАТО и по-конкретно на САЩ.

Напоследък външната ни политика се откъсва от реалностите на нашето обкръжение, от проблемите на региона и започва да се геополитизира, да се глобализира, да придобива елементи на абстракция, на освободеност от националното, същностното, българското.

Говорим за Афганистан и Ирак, решаваме със замах проблемите им, но да ли не ставаме късогледни за случващото се край нас? Концепцията ни за национална сигурност по-рано проспа Косово, първата война в Македония. Сега улисани в приоритети, които от средство почват да се представят като цел, панацея, фикс-идея, ние не бива да заприличваме на държава, която има потенциал и отговорност да пише световния дневен ред.

Геополитическият, глобализиран, наднационален поглед върху процесите може да изтъни връзката между управляващия елит и редовите хора, и без това стегнати в менгемето на своя тежък бит. Обществото ни има нужда от консолидиращи идеи и перспективи, превръщащи народа в сплотяващ се организъм, а страната – от територия, населена с оцеляващи поединично индивиди – в интегративна общност с общи цели, ценности и идеали.

Понеже управлението не разговаря с хората и понякога те смятат, че им биват натрапвани някакви си негови, на управлението, частни приоритети, то се стига до дистанциране на обикновените хора от външната политика. А това води до усилване на провинциалността и стесняване на хоризонта им.

Изместването на региона назад в приоритетите влияе върху мисленето на политиците, върху реформите в армията и структурите за управление при кризи, върху спецслужбите. Но Ирак е временен, а Македония – вечна.

Естествено, че не можем да се затворим само в региона, защото самото глобално и глобализирано време е разварящо, разбиващо и разкъсващо прегради, граници, стени. Но в националната сигурност държава, която се мъчи да надскочи сянката си, може да се превърне самата тя в сянка.

06.10.2003 год.:

В геополитиката имаме следното: САЩ затъват все по-тревожно в Ирак; Европа, водена от Франция и Германия няма по принцип нищо против свръхсилата да изпие там горчивата чаша докрай. Паралелно с това тя, Европа, полага големи усилия за еманципация, за изработване на своята единна политика в областта на отбраната и сигурността и за създаване на самостоятелна евроармия. Даже Турция разбира, че губи от ролята си на крепост на атлантизма и на американските интереси и се опитва да си имплантира европейска идентичност, повече да се сближи с Европа.

23.11.2003 год.:

За батальона в Ирак **засега** няма данни, че можем скоро да бъдем обект на удари. Но на четири очи редица отговорни лица казват – особено за базата ни в **Кербала** – въпросът не е **Дали?**, а **Кога?** [б.а. – базата ни бе атакувана с камион-бомба на **27 декември 2003** год.]

Военното разузнаване смята, че в отношението на местните хора към нашите момчета в Ирак ще настъпи промяна, че там има предпоставки за въоръжени сблъсъци, които могат опасно да рефлектират върху сигурността на военния ни контингент.

Пита се – каква е степента на поносимост на обществото ни към смърт от терористичен удар в страната? Как ще реагират народът, медиите, органите за обществен ред, политиците при рязък скок на несигурността? И каква ще бъде нашата поносимост към евентуални жертви сред нашите в Кербала ако те са 5-10–20-50?

Когато убиха няколко момчета в Камбоджа, медиите пламнаха. Майки ме дърпаха за ревера: “Върнете ни децата, пратете там ваши-

те!!!". Най-голямата парламентарна група (на БСП) внесе решение за **незабавно** отзоваване на батальона. Президентът **Желю Желев** ме караше по телефона да направя нещо, защото отзоваване на батальона е срам за България. Дойдоха ковчезите, ние ги посрещнахме с министър **Валентин Александров** – той реवेशе като малко дете. Кошмар.

И днес нищо не може да се изключва. Това е като рулетка.

Което значи, че върху президента може да легне ново бреме и той трябва да се подготвя за реакция на държавник и лидер, от какъвто нацията има нужда в час на изпитание. Но подобна национална драма би могла да стовари огромна отговорност и много остри обвинения включително върху държавния глава.

Някои неща вече трябваше да направим. Нашата система за национална сигурност не е адекватна за справяне с новите заплахи. Тя трябва да се реструктурира и да се обърне с лице към тероризма. За едни дейности имаме дублиране на структури и ресурси, за други – не е ясно кой се подготвя да ги реализира.

Службите са без адекватни арабски направления. Концепцията ни за национална сигурност само маркира тероризма. А Законът за мерките срещу финансиране на тероризма – прилага ли се той изобщо? Нужен е отделен **Закон за тероризма**. Много далеч от приемането му е и **Законът за управление при кризи**. Необходим ни е **Център за управление на кризисни ситуации**.

Президентът може да приеме **група водещи наши арабисти** и дори тя да има някакъв статут, за да работи при нас поне за известно време.

Българската външна политика в **буквалния** смисъл вече има много висока цена. От Комитета за АЕЦ ме атакуват с твърде тежки упреци. Никой не говори повече и за долар от дълга на Ирак към България, а фирмите ни са фактически аут от Ирак. Бъдещи бази на НАТО, всъщност на САЩ у нас ще направят страната ни атрактивна за най-радикални терористи.

Кербала е най-доброто от лошите места – другаде щяхме да имаме вече убити. Но тя е и капан: няма май излизане от нея.

САЩ затъват в Ирак, където става точно както е в Афганистан извън Кабул – хаос и анархия. Със САЩ могат да затънат и всички държави, отишли заедно с тях в Ирак. Американски вестници с тревога цитираха **top-secret** доклад на ЦРУ – все повече иракчани смятат, че САЩ

могат да бъдат победени и затова стават все по-смели в подкрепата си за въстаниците.

Експертите заговориха за народно въстание в Ирак – участие в размириците и на шиити; организирана съпротива и координация, нарастване – до 33 атаки на ден; отстрел на войници от различни нации, за постигане на по-силен обществен отзвук – Полша, Италия, Украйна. Ако е така, наистина става опасно за момчетата ни...

От даден момент нататък за жертвите трудно ще може да се казва, че са от тероризъм, а не в резултат на бойни действия.

Правят се залози за срока, в който Ирак ще се разпадне и за частите, на които ще се разпадне. Като най-вероятно се смята на 3 части: **шиитски** Юг, **сунитски** Център, **кюрдски** Север. Ще вметна, че и ситуацията в Афганистан никак не е по-добра.

В тази динамична и криеща рискове ситуация, ние трябва да намерим начин за по-дълбок анализ и по-адекватни реакции.

06.12.2003 год.: Из материала: „За **Заседанието на КСНС** на 10 декември 2003 г.“:

Преди време пишех за това, че интеграцията не е манна небесна, че тя си има своята висока цена. Влизайки в НАТО, ние не само ще имаме чадъра ѝ за сигурност, но ще влезем в сметките на тия, които ненавиждат Запада и гледат на НАТО като на негов и още по-зле – на САЩ – инструмент. Ставаме брънка от една верига, която мнозина искат да разкъсат. И те могат да ударят силно по най-слабите звена на тази верига. Ето, че днес сме в такава ситуация и аз виждам, че това, на което някога такива като Соломон Паси се присмиваха, днес е вече реалност. Ускорена, от участието ни в окупационните сили в Ирак.

07.12.2003 год.:

Ясно е, че **тероризмът** (или това, за което използваме старото понятие “**тероризъм**”) наистина променя самата **парадигма** на сигурността – особено в психологически и емоционален план.

Капанът, в който Западът, воден от САЩ изпада, е, че т.нар. борба с тероризма трябва да се води, но начинът, по който тя се води само за дълбочава проблемите. Спиралата се разгръща в погрешната посока: Колкото повече се борим, толкова повече грешим и колкото повече грешим, толкова повече се борим.

Така Ахил никога не ще настигне костенурката, защото щом я доближи на половина, тя вече ще е отишла още по-напред. Ние не атакуваме причините за тероризма и все по-малко време ни остава да се заемем с тях, защото тероризмът е направил нова крачка в териториалния си обхват и степента на насилие.

Бомбите в Истанбул и взривяването на електричката в Южна Русия са само поредни доказателства, че скоро може да стане така, че да бъде новина не **дали е извършен** някой терористичен акт, а че през денонощието **не е извършен** нито един такъв.

Трябва да мислим за това – за подобни кризи и да се готвим, ако нещо такова се случи – как да овладеем ситуацията, как да запазим нормалния ход на живота, как да предпазим властовите структури от колапс.

Народът, обществото, държавните институции ще трябва да свикват, че живеят с тероризма или поне с рисковете от него.

– Това от една страна е сериозно изпитание за психиката и за уменията да се издържа на стрес (още повече с лабилните от депресиите на Прехода обществена и лична нервна системи). Нещата опират до менталност и манталитет, до способност за самоконтрол и привикване с кризисни ситуации и напрежения.

– От друга страна, народ, изпаднал в такова положение, ще се нуждае от силно лидерство и отговорен политически елит. Ние добре знаем колко егоистично може да се държи опозицията у нас и чудеса не бива да се очакват, но пък този, който схване пръв и най-добре какво значи да си политик в такива моменти, би могъл да се превърне в първия ни държавник през 21 век.

– Има и трета страна на проблема – в условията на рязко влошената сигурност, обществото може да започне да търси отговор на въпросите – Защо се стигна дотук? и Кой е виновен за това? А във външната ни политика има доста решения със спорни или поне не очевидни ползи. Тя често се налага на народа отгоре, силово и без сериозна дискусия и той я смята и за натрапена.

Сблъсък с драматични емоции може да има и в резултат на нарастващата **провинциалност** на големи прослойки от народа ни (постоянна борба за оцеляване, демодернизация на селото и на бита, затваряне и свиване на пространството) и на глобалния характер на тероризма като феномен. Няма как в уморено от чопкане на земята с

мотика село или в западнало, с откънати капаци на шахтите градче да се разбира защо се навряхме между шамарите в Ирак и защо плащаме сметка, поръчана от други.

14.12.2003 год.: Относно: Реакция на президента при евентуални терористични актове срещу страната ни или срещу нашия контингент в Ирак:

България за доста продължителен период от време не беше сред държавите, пряко застрашени от евентуални терористични атаки.

Сега това обаче не е така, в резултат главно на провежданата от правителството и преди всичко от министъра на външните работи външна политика на страната. Представители на чужди посолства (западни) са ми заявявали, че България вече е в черния списък на радикални терористи. И според хора от нашите специални служби, извършването на терористични удари срещу държавата или нейни граждани зад граница в никакъв случай не може да се изключи.

Подкрепени както от анализи, така и от интуитивни съображения, моите изводи напоследък са, че въпросът все повече е не **дали** можем да сме обект на терористична атака, а **кога** това ще стане.

Разбира се, подобно бедствие за страната не е предопределено със 100% вероятност и е много силна надеждата, че то може да ни се размине. Всякакви предположения и аналитични усилия в тази посока са крайно неприятни, преживяват се като предизвикване на съдбата, а ако "изтече", че в президентството се занимаваме с този проблем, можем да си имаме големи проблеми във и със медиите.

Президентът не може да носи, а и не бива да носи отговорност за крайните, радикални елементи във външната ни политика. Ала той не би могъл като държавен глава да не сподели последствията за политическия елит в случай на тежък ущърб от терористически акт.

Затова е много важно каква ще е реакцията на президента при подобен трагичен инцидент. Най-важното при такава реакция е да се покаже на практика и навреме истинско политическо лидерство.

Всъщност, всичко зависи от характера на потенциалния удар. Ако се опитаме да си представим какво евентуално би се случило, то за ограничителите могат да служат: **Възможното място** на атаката и **Нанесеният ущърб**. От тази гледна точка, при първо приближение, може да се предположи от една страна атентат в Кербала или в България, от

друга – по-лек инцидент (напр. само с ранени или с 1-2 жертви) или по-тежък инцидент (с повече убити и значими щети).

Дали поради нежелание да допусна нещо жестоко, но мисля, че по-вероятното е ударът да бъде с по-леки последствия, отколкото с по-тежки както и че по-вероятното е той да се случи в Кербала, отколкото у нас. С други думи, очаквам първо по-лек инцидент и то срещу контингента ни в Кербала. Но за роднините на евентуално убит войник това няма да е по-лек инцидент, а просто катастрофа.

На какво може да се опре в този случай реакцията на президента:

– Тероризмът – политически и религиозен – не е заплаха срещу отделни държави или пък отделни съюзи. Това е глобална заплаха и нито една страна не е гарантирана или имунизирана срещу нея.

– България не е нито първата, нито ще бъде последната страна, която дава свидни жертви в борбата с тероризма. Десетки държави вече платиха и продължават да плащат кръвен данък в тази борба.

– Това не са първите ни жертва, първите българи, които загиват от терористичен акт.

– Съпричастността към усилията на международната общност за установяване на мир и сигурност в различни региони на света не е безопасно начинание. Стотици (ако не и хиляди) са жертвите, които са дадени от страните-членки на ООН през последните 60 години в различни операции за установяване и поддържане на мира.

– Участието в антитерористичната коалиция в Ирак е резултат от съзнателен и свободен избор на нашата страна, това не е политика, внушена или наложена ни отвън. България е доказала и доказва на практика, че е последователен, принципен и предсказуем съюзник.

– Интеграцията към общността на демократичните европейски и евроатлантически държави не е подарък или награда, тя си има своя висока цена. Споделянето на предимствата и ползите от тази интеграция върви със споделянето и на нейните пасиви и негативи.

– Никой и никога не е обещавал на бойците от нашия контингент безопасен престой в Ирак. Направено е не малко за да бъдат те наясно с рисковете, които поемат с участието си в подобна мисия.

– Тези жертви са свидни, но те не са напразни. Те са резултат от съвестно, честно и с героизъм изпълнен воински дълг. България няма да забрави тези нови герои и ще отдаде дължимото на паметта им.

– Политическите ръководства на МВнР и МО, както и военното ръководство на БА трябва максимално отговорно и в дълбочина да си извлекат поуки от трагичния инцидент, както и да вземат срочно необходимите мерки за недопускане на подобни инциденти.

– Колкото и трагично да е случилото се, то не може да отклони страната от стратегическата линия на външната ни политика. Нещо повече, с извършването на този варварски акт, терористите за сетен път доказаха колко важни за сигурността в глобален и регионален план са усилията на световната антитерористична коалиция.

Разбира се, президентът трябва да изкаже съболезнования на близките на загиналите, да следи отблизо участието на ранените, да излезе с изявление категорично осъждащо актовете на тероризъм.

Опитът от трагичните случаи в Камбоджа ме кара да напомня, че при пристигане на ковчег от Кербала президентът трябва лично да присъства на посрещането и да участва в траурната церемония.

Някои държавни ръководители вече посетиха своите контингенти в Ирак. Редно е да започне подготовка за пътуване до Кербала на нашия президент: силен ход и жест на върховен главнокомандващ.

28.12.2003 год.:

В Кербала започна трагедия, която вътре в себе си чаках на **1000%**.

Инстинктивно усещах същото като в Камбоджа преди 10 години: Лошото е набрало ход и иде неотвратимо към нас.

На **23 ноември** писах: “За Кербала въпросът не е **Дали?** ще бъдем ударени, а **Кога?**” С голяма тревога го повторих на **14 декември**. А на **7 декември** писах за битката с тероризма: “Колкото повече се борим, толкова повече грешим и колкото повече грешим, толкова повече се борим”. Същото важи и за България.

Това е само началото. А някои варианти на развитие могат да предизвикат сериозни трусове в политическата ни система.

Нашата **външна политика** е като в леден улей – хвърчи и се ускорява. При това:

– Тя не е чак пък толкова предопределена – твърдя го убедено – че за нас да няма нито избор, нито мърдане.

– Тя не бива да се води така, че всеки навън и в страната да знае, че правим каквото се поиска от нас.

– Тя не е съвсем правилна, щом носи само рискове и щети без поне частични гаранции и компенсации.

– Тя ни отдалечава от Германия, Франция, Русия.

Подобна външна политика не е последователност, а покорност; не е прозрачност, а послушание. Заради нея може да ни излезе много лошо и обидно име.

Ще каже някой: Какво предлагаш?

Все по-трудно ще става да се предлага нещо, след като с всяко завъртане на болта той влиза по-надълбоко. Това стеснява алтернативите и един ден алтернативи вече няма да има. Което не значи, че е нямало.

– Точно затова ми се щеше президентът да доразвие своята позиция към войната в Ирак, заявена така силно в Народното събрание: “Аз не приемам тази война!” Милиони българи тогава бяха горди със своя държавен глава...

През следващите месеци почувствах, че президентът сякаш се стъписа от тази своя историческа смелост и даде заден ход.

– Заради това очаквах президентът да постави по-отчетливо възможността за американски бази у нас като **следствие от** и само **след** членството в НАТО, а не въпросът да се обсъжда преди това членство и извън контекста на НАТО. В един момент а-ха той да каза точно така, ала някак се разми в пространството...

– Президентът трябва да **участва** във външната политика и да я прави, а не да **съ-участва** в нея и не – за да се присъединява когато тя вече е направена! По-добре без консенсус, отколкото с наложен му и неизгоден за националния интерес консенсус.

Моят идеал за политиката на президента е изразен в един текст от 02-03.01.2002 год.: “За България въпросът много повече вече е не **ДАЛИ**, а **КАК**. Не **ДАЛИ** ще протича един процес, а **КАК** ще протича. Не **ДАЛИ** ще се вземе едно решение, а **КАК** ще бъде взето. Шансът ни е в нюансите, в детайлите – тук е възможен все пак някакъв избор. В генералното нещата се предрешават и решават от големите сили. Нека водим политика, при която България дори да не може да казва **НЕ**, поне да казва **ДА, НО**.”

Така че изобщо не става дума за оспорване на стратегическите приоритети, а за начина на тяхното осъществяване. Латвийци и лито-

вци, словенци и словаци с не по-малка воля преследват същите тези приоритети, но го правят по-умно и по-достойно.

Парадоксът сега е, че вече няма знак на равенство между САЩ и НАТО и сме длъжни да държим на НАТО винаги, когато НАТО се разминава със САЩ. Днес трябва да пазим НАТО от Соломон Паси!

Това не е носталгия по академични дискусии, а апел за една избистрена стратегия на президента. Тази стратегия не бива да се следва интуитивно, колкото и силна да е неговата интуиция.

Стратегията трябва да бъде продукт на огромни мозъчни усилия на цялото президентско войнство, като ние се сплотяваме зад нея и гребем в една посока.

Войната в Ирак е **сбъркана война** – война която се води не на точното място, не в точното време и не с точните цели.

Сега се решава въпросът за **лидерството** в България. Тежки дни ни вечае Кербала. В тежки дни истинският лидер няма право на колебания, на отстъпление. Кръстът е поет и трябва да се носи. Но не на инат. Не с безгрижие за това – с колко човешки живота ще се заплати една погрешно правена правилна политика. А за да се изпие солидарно горчивата чаша. И да се извлекат поуки – че колкото по-висок е един пост, толкова по-високи са отговорностите и по-скъпи грешките. Няма безгрешен политик, но няма по-силен политик от този, който е порасъл толкова, че да направи верни изводи от грешките – и своите, и на другите.

28-29.12.2003 год.:

Доколкото мога да преценя, първите реакции за изявлението на президента по повод на трагичния инцидент в Кербала са позитивни: явно намерени са ключови, най-точни думи – болка и силна тревога; всички мерки за повишаване на безопасността на българските военнослужещи; нашето общество да остане единно пред лицето на подобни изпитания...

Единствената критика е, че това не бе казано **лично** от президента.

По отношение на самия трагичен инцидент все още няма изработена преобладаваща реакция в обществото. Правят впечатление следните коментари:

1. С млади момчета плащаме дупедавството на нашите политици.

2. Всичко си има цена във външната политика, само че сме си наивно общество и се правим на хитри, все си мислим, че ще ни се разминне.

3. Нито на обществото, нито на момчетата беше ясно обяснено какви рискове има там; напротив – внушаваше се, че сме в най-безопасния район на Ирак, че местното население е изключително благосклонно.

4. Те са пълнолетни хора, знаели са, че е опасно и са се полакомили за по 100 долара на ден – да са мислили като са поемали този риск.

Всяка от тези няколко сравнително типични реакции заслужава анализ.

– Особено драматична, а може да стане и опасна е **първата** от тях.

Тя е опасна, защото е популярна и популистка, защото има основания за нея. Външната политика постоянно се натрапва на обществото, не се дискутира с него; политиците използват, че народът е в капана на много сложни социални и морални проблеми и не се фокусира върху нея, но понеже я чувства натрапена, не се и идентифицира с нея. Това безразличие на политическия елит към необходимостта да обяснява следваната външна политика, отдавна е преминало във високомерие. Когато един проблем най-малкото е спорен за обществото, по никакъв начин той не може да бъде решаван в парламента за броени дни, без елементарна дискусия от страна на управляващи и опозиция и с едно изцяло разминаващо се с обществените нагласи мнозинство от 233:3 гласа.

Подобна реакция в обществото е с потенциал за ескалиране, особено ако броят на жертвите при този атентат или при последващи (които са неизбежни) нарасне драматично. И нашата проамериканска политика, и участието като окупатор в Ирак са в момента ходене по тънък лед – обществото ни може да се подхлъзне или ледът да се пропука – за миг.

Президентът трябва да работи за съхраняване на сегашната система, но да се опазва, ако тя тръгне към деструкция, да не го завлече и него.

– По принцип **втората** реакция е за добро. Аз също от край време се опитвам да обясня, че всяка интеграция си има цена, че интеграцията не е манна небесна. Един народ е зрял, когато започне да калкулира

реалните плюсове и минуси, а не да се поддава на стереотипи или пък на гола пропаганда. Не може поне от 10 години да вървим към НАТО и ЕС и въпросът за цената да изпада тотално от обществения дебат!

Макар родена от шока и болката, такава склонност – да се замишим – е позитивна – нека боли, но пък да се научим да разсъждаваме, стига сме били инфантилно общество, което се дава да го водят като стадо.

Въпросът е евро- и евро-атлантическия наивитети да не прераснат в песимизъм, във вот на недоверие към интеграцията, към линията ни за отваряне на страната и търсенето на адекватно геополитическо място.

Умереността на президента тук може да изиграе роля на своеобразен стабилизиращ фактор и гарант за верността на външната политика.

– Що се отнася до **третата** реакция, то тя ми се вижда основателна. В смисъл, че наистина нашата държава в момента не е в добро здраве за да изпълнява ангажиментите, с които се нагърбва в подобни акции.

Нито армията ни е армия, нито генералитетът – генералитет. Доста са ни слепи специалните служби – особено за такъв регион. Наистина, далеч по-жизнени държави дадоха дори повече жертви от нас, но съм сигурен, че станалото в Кербала ако не е следствие, то поне е символ за състоянието на системата ни за национална сигурност. Тя е слаба и разфокусирана, в нея има доста наивитет, непрофесионализъм – като следствие от систематичното ѝ обезкървяване. Колкото и усилия да са вложени, забелязвам доста от същите слабости, каквито имаше и в Камбоджа. Но най-важното, мисленето на всички нас е инерционно, не сме се проникнали от мисълта, че живеем в един нов, непредсказуем свят и не можем да я караме по старому. Всяко недоглеждане веднага се заплаща, всяко пренебрегване на истината пък се заплаща тройно.

Пращането на неопитни момчета в толкова особен регион изискваше далеч по-напрегнати и изобретателни усилия от страна на държавата.

Пример – нашите арабисти и досега се чудят как никой не ги използва, как се пишат и говорят поразителни неточности, дори глупости за този регион. Най-слабите отдели в МО, МВР и спецслужбите са арабските.

Щом има убити 5 българи, не е вредно дори пресилено посипване на косите с пепел. И най-голямата случайност е низ от закономерности.

При такова правителство, при такъв премиер, при такива министри на избраната и външните работи, президентът може да вземе не малко от нещата в свои ръце. Той може да вика всяка седмица на отчет онези, от които най-вече зависи сигурността на момчетата. Може да създаде работеща група от арабисти и специалисти по исляма и Близкия изток.

И още ред други неща, които да създават усещане, че президентът е наистина най-загриженият в тази държава за сигурността на момчетата.

– Най-тревожна, направо цинична е **четвъртата** реакция.

Момчетата са отишли в Ирак първо и най-напред защото българската държава не им е дала възможност да изхранят семействата си у нас.

Твърде по-назад са мотиви като кариера, екзотика, авантюризъм...

Много несправедливо към паметта на загиналите и към рисковете на живите е да се дава на обществото да си измие ръцете по този начин.

Но колкото и обидно да е подобно отношение към нашия контингент, то е стократно по-застрашително за самото ни общество. Да се говори така масово би означавало нещо като край на самото общество. Това би било печален знак, че нещо в този преход е абсолютно сбъркано.

Даже да предположим, че участието в окупационните сили е грешка, Българският контингент е в Ирак като бойна единица на Българската армия и всички момчета са там като Български войници, зад които не са заплатите и надбавките за риск, а е само и единствено България.

Отишли са там не заради Паси и Свинаров. И тяхното мъжество не се измерва с долари. Официална България може да ги изпрати с всички церемонии, химни и траурни маршове, можеше вече да ги е повишила в звание посмъртно. Но паметта им ще бъде осквернена, ако си отидат от този свят в мислите на обществото като най-обикновени печалбари!

Силно разтърсващи ще бъдат церемонията по посрещането на ковчезите и погребенията на убитите по родните им места, отразени от медиите.

Много важно беше Върховният главнокомандващ да има някой свой представител в самолета за убитите и ранените. Та външната политика, политиката за сигурност и отбрана не се състоят само от пътувания с президента до красиви столици и велики градове.

Ние трябва да присъстваме на траурната церемония при посрещане на самолета и по един човек трябва да отиде на петте погребения.

Ако този текст е изчетен докрай, нека се приеме като написан защото драмата в Кербала отвори дълбока рана и постави пред всеки от нас, вкл. и пред мен, въпроса за персоналната вина и личната отговорност.

07.01.2004 год.: Из материала: „Относно: Съвещание при президента с членове на Върховното главно командване, военни експерти и представители на Народното събрание, отговарящи за воденето на военната политика и военната служба в армията.“

Не съм убеден, че решението за провеждане на съвещание в такъв формат, а и на такава тема е най-правилното. Нямам ясна представа какво целим с това съвещание, а когато човек не знае къде отива, трудно може да стигне там, камо ли пък да го направи по най-добрия начин.

Какво за мен е почти очевидно след многобройните разговори, които проведох през последните дни, а и не само през това време?

– В подбора на контингента има сериозни слабости. Това от една страна се дължи на качеството на хората, които се кандидатираха за участие в мисията (отиват само тези, които са пожелали); а от друга страна е имало една или друга форма на уреждане, връзки и (засега на базата само на слухове) – може би дори корупция. Не е известно по какви обективни критерии е формирано ръководството на контингента.

– В подготовката на контингента също има значителни слабости. Причините са по-комплексни:

-- Нивото на висшия команден състав на БА.

-- Недостатъчно изяснената представа каква точно мисия ще осъществява нашият контингент.

-- Липсата на теоретичен и практически опит за противодействие на съпротива, от този съвременен тип, съчетаваща партизанската война с терористични действия – в гъсто населени градски условия.

-- Остарялото оборудване и военна техника, не на последно място и заради икономии от страна на цивилното ръководство.

-- Страхът на военните (той е вече систематически и като структурен дефект) – да противоречат на политиците – един грешно разбран модел на гражданско-военни отношения, който повече от десетилетие се насажда върху армията ни.

-- Нарастваща некомпетентност на политическото ръководство на МО – това става с всяко следващо правителство, но това е уникум, защото в него не само няма истински специалист по политика на отбрана и сигурност и по военна политика, но се стига дотам дебютиращата на това поприще заместник-министърка да учи на военен ум и разум генерали.

-- Политическият елит, с изключение основно на президента и донякъде на няколко души от БСП, прояви тотално подценяване на мисията на нашия контингент. Това се изрази както в липсата на реален дебат в парламента, така и в стремежа решенията да се налагат силово на обществото, да се мотивират доста некоректно (напр. като се обясняват с членството в НАТО), а не на последно място – и в абсурдното подценяване на ролята на медиите.

-- Не бе направено нещо задължително за страна като нашата – да се създаде специален фонд или перо от държавния бюджет за финансиране на мироналагачи и мироподдържащи операции, а не за тях да се заделят средства от бюджета на МО в частта му за БА.

-- Просто очевидно е, че България отдавна е надхвърлила своите човешки и ресурсни възможности за участие в подобни мисии и се е разпростряла по редица краища и посоки на света, за сметка на своята отбрана и нормалното финансиране на собствената войска.

-- Въпреки усилията, нашите специални служби действаха опипом и даже слепешком. Не мога да преценя как им помагаша службите от партньорските страни, но споделям оценката, че в Ирак нямаше нужната степен на коалиционно взаимодействие между службите от различните участнички в коалицията и се действаше под мотото – всяка коза за свой крак, всяка служба – за своя контингент.

-- Резонен въпрос е за неизпълнените обещания на партньорите и недокомплектът от личен състав и техника, в резултат на който наши-

те момчета бяха претоварени със задачи и при повишен риск поради невъзможността населението да бъде респектирано, а пък районът достатъчно ефикасно поставен под управление и контрол. Допускам, че отделните командвания, загрижени главно за своите войници, са заигравали по някакъв начин с местните шейхове, без задължително да са го правили нарочно за сметка на партньорите.

-- Основните идеолози на нашето участие в окупационните сили се изпокриха, минаха на заден план или в нелегалност. Техните придворни експерти, отчасти за да замажат собствената си вина, отчасти защото смятат, че проявяват хитрост и ловкост, отчасти по внушение на своите патрони и меценати, съвсем координирано започнаха да сочат с пръст президента и да го превъзнасят за неговото поведение – не на последно място, за да набият ясно в съзнанието на обществото връзката “Контингент в Кербала – Георги Първанов”.

-- След като първоначално реални или набедени специалисти се произнасяха емоционално по станалото, ден подир ден се трупаха факти и познания, които позволиха доста обективно да се състави представа за грешките и вече ще бъде много по-трудно на военни и политици да не се съобразяват с тях. Това е експертиза, раждаща се по следите на трагедията, но тя ще става фактор и коректив, които всеки ще трябва да отчита, те могат да се консолидират и нищо чудно един ден да се наложи и президентът да се срещне с тях, а защо не и да ползва периодично техните анализи и мнения.

-- Буш и Блеър не успяха в глобален мащаб да наложат тезата за ставащото в Ирак като решителна битка срещу тероризма. Светът не чувства тази война за своя, не признава пряката връзка между Саддам (и неговия режим) и тероризма, а оттук – не приема каузата на САЩ и окупационната коалиция като собствена. Ако наистина в Ирак се решаваше изходът от генералното сражение с тероризма, то несъмнено отговорни или пък страдащи от тероризма държави (Франция, Германия, Русия, Китай, Индия) щяха да се включат най-активно в това сражение. Това, в което тези държави все пак могат да бъдат обвинени е, че те стоят от страни и гледат сеира на САЩ и Co., без докрай да съзнават каква е алтернативата от провала в Ирак. Допускам обаче, че там може би пък да има значителни стратегии, които да преценяват, че анархията, хаосът, геополитическите зарази, които ще се разнасят от Ирак при катастрофа на САЩ там, ще си струват високата цена от вра-

зумяването на единствената суперсила и нео-империя – за да разбере тя, че в един глобализиран, свръх-взаимозависим свят не може да си разиграва коня, а трябва да работи заедно с другите за преодоляването на истинските проблеми на човечеството, един от които е това, което ние наричаме по инерция с привичния термин тероризъм, като се лекуват преди всичко пораждащите го причини.

-- Много спорна и трудно издържача на по-задълбочена критика е тезата, че трябва да се борим с тероризма в Ирак, за да не дойде той при нас. Тероризъм имаше и преди Ирак, ще има и след него, та дори в много по-голям мащаб и ако ние не оправим отношенията си с арабския свят, не само процесът в Либия може да направи внезапен завои, но и сигурността на страната ни би могла да стане по-уязвима, защото нашето участие в окупационните сили в Ирак, а и разполагането на бази у нас са пряка покана към терористите.

-- В нашето политическо прогнозиране трябва да допускаме и по-неблагоприятни сценарии на развитие в Ирак, вкл. възможността от виетнамизиране, а по-скоро афганизиране на ситуацията. Т.е. трябва да се мисли и за **exit strategy** (стратегия на изход) – или като се определи някакъв краен срок, да кажем с предаването на властта на легитимното иракско правителство (напр. краят 2004 г.), или поради някаква друга причина, като не изключвам търсене на опция за “съхраняване на лицето”. Факт е, че обществото днес не знае докога ще стои контингентът ни там и все някога то ще почне да задава този въпрос, чийто отговор е неизвестен и на нас. Пък и по принцип е грешно да се участва някъде безсрочно и безусловно.

Накратко, ние имаме в Ирак контингент без ясно формулирана мисия, без ясно поставени задачи, без ясни срокове за изпълнение.

Разбира се, ние също можем да търсим свои грешки в станалото (спряхме да следим като екип Ирак, подценихме малко проблемите на контингента и той сякаш остана в периферията на вниманието ни), но най-важно, че президентът успя да натрупа добър капитал с позицията си по Ирак и с цялостното свое политическо поведение.

Това съвещание би трябвало да бъде част от по-обща наша стратегия за дистанциране на президента и от управляващите, и от политиката на САЩ и окупационната коалиция в Ирак. Да, на първо време по-реалистично (и здравословно) е разграничаването от тези, които ни заглобиха в иракското тресавище.

Колкото и народът ни да няма памет за ставащото в страната и за позициите на политиците си, би могло да се напомни кой какво е отстоявал или прокламирал; кой какво е обещавал като ползи и изгоди.

В края на краищата могат да се задават и въпроси:

– Кой къде беше в този или онзи критичен момент?

– Кой къде се оказа когато бе все още свежа пръстта върху гробовете на убитите момчета?

– Защо парламентът и отговорните му комисии се отказаха да си нарушат празничния рахатлък и не се събраха да обсъдят станалото?

Щом съвещанието вече е оповестено във формат на Върховно главно командване, на него върховният главнокомандващ трябва да си влезе в ролята не на един от всички, а на един над всички. И да назове парливите въпроси за вината и отговорността. Защото е очевидно, че има и вини, и отговорности, но всеки се прави, че те не го касаят точно него. Съвещанието не би трябвало да бъде като завера, където всички пазят всеки, защото всички са в един куп. Пиша го със съзнанието, че концепцията за съвещанието е друга.

Президентът очевидно (поне за мен) не може да позволи да се хвърли цялата вина върху военните, колкото и те да не са невинни. Но той вече има повод да се вгледа персонално във всеки военен от най-висшето командване. Защото там има хора, които като пост и звание са много над тавана на своите персонални възможности.

Не биваше и не бива да се допуска целият дебат да отива в някои военнотехнически детайли. Не може политиците да вземат първосигнално и понякога без необходимата подготовка и обосновка решенията, а после да оставят на военните да се оправят както могат и с каквото могат. В МО се изразходват не малки за възможностите на страната ни ресурси, но никой не е направил оценка за целесъобразността на тяхното изразходване. В основата на всяка успешна политика е политическото лидерство, качеството на управлението. Българската армия не е само функция на военното ръководство, а преди всичко – на политическото.

Далеч по-сложен е въпросът за постепенното разграничаване на президента от **тази** “антитерористична” политика на САЩ и на **този** президент Буш. Едно, защото политиката по-всяка вероятност е много сбъркана; второ, защото тя като че се диктува и от едни по-меркантилни причини; трето, защото ние говорим за европейска и евроатланти-

ческа, дори да е северноатлантическа интеграция, а не за северноамериканска такава. Нашите войници не са в Ирак като натовски войници, полският командир там е полски командир, а не натовски и всеки мисли и действа като национален командир, а не като съюзнически и са му важни само войниците-сънародници.

Едно-едничко положително нещо виждам в Ирак. Крайно време е военните ни да спрат да се правят на чиновници с пагони, които учат езици и ходят по коктейли. Ирак е нужен и важен първо на тях. Който иска да е истински военен, той трябва да има боен опит, да е минал през месомелачката на войната. Бъдещите ни военачалници – така, както е винаги и навсякъде, трябва да са преживели и меда и жилото на военната професия, да имат дете каза един приятел – смело войнишко дупе, не тлъст чиновнически задник; да са калени. Та Ирак малко или много е изпитателен полигон за военни кадри.

В заключение, ако все пак съвещанието реши да се заеме с чисто военни и военнотехнически въпроси на участието на БА в мисии в чужбина, то наистина е добре да се иска сформиране на комисия с участието на представители на изпълнителната и законодателната власти и президента и върховен главнокомандващ, която да проучи подробно обстоятелствата, свързани с трагичния инцидент в Ирак. На тази комисия трябва да се даде срок не повече от един месец, след което тя да представи своя доклад на президента, премиера и председателя на парламента – за разглеждане и произнасяне.

Този трагичен инцидент не беше неизбежен, при професионално и съвместно свършена работа от политици и военни той можеше да бъде избегнат. Станалото там обаче е пряко следствие от начина по който се правят външната ни политика, политиката за сигурност и отбрана и затова то е закономерно следствие от състоянието, в което се намира сега нашата система за национална сигурност.

11.01.2004 год.:

Моята оценка за заседанието на т.нар. **“Върховно главно командване”** не е висока.

Усеща се липсата на това, за което съм писал – назоваване на неща с истинските имена; диференциация, разграничение, отлика от останалите политици.

Още малко и няма да се разбира с какво по Ирак (и Кербала) президентът се отличава все пак от външния и военния ни министри.

15 години политиците успяваха да подчиняват общественото мнение, да манипулират процеси, да симулират масови настроения и да ги използват като инструмент за постигане на определени свои цели. Медиите оказваха нужната помощ – като цяло те бяха управляеми или поне зависими. Сега за пръв път има фактор, който е изцяло извън контрола на политическия елит – **Ирак**. Ами ако взривилата се в Кербала цистерна бе изминала още **10** метра напред – щеше да има още **20** убити; още **20** метра напред – още **50** убити; още **30** метра напред – още **100** убити! Така дрогиран (поне с религиозен фанатизъм) камикадзе би могъл да взриви нашата политическа система. Как изградихме тази система толкова уязвима? Има ли тя така нужните ѝ предпазни бушо̀ни, буфери, стабилизатори?

Държавата се лута от криза в криза, от “Индиго” до “Индия”.

За президента сега е важно да направи анализ на собствените си действия и позиции по Ирак през 2003 год. и да си извлече необходимите поуки – как повече да не влиза в ситуации, в които за него няма алтернатива или полезен ход.

Кербала е само нов повод да потвърдя своето убеждение, че Върховният главнокомандващ трябва да се взре реалистично в истинското състояние на нашата армия. Рано или късно животът ще ни накара да осъзнаем, че тази Игра на Армия трябва да свърши! На дневен ред са мисии, за които тя може да се окаже непригодна. Тези деца, които ги викат за кратко в казармите (и там главно ги пазят да са живи и здрави или ги товарят с вечен караул), не стават за войници – пред лицето на съвременния противник. Те получават един фалшив урок – че Може да се Играе на Война! Цялата армия е запълнена по списък и щат, а когато държавното ръководство я призове да изпълни национални задачи (тук не засягам тяхното съответствие на националните интереси) – няма кой да отиде, започва се пазарлък, страх, срам.

Да не говоря за неадекватната инфраструктура и за претъпканите складове със запаси за **друг тип Война**, отнемачи средства и личен състав за опазването им. Или за **1** тризвезден, **2** двузвездни плюс **3-4** еднозвездни генерала от ВВС – за шепа самолети самолета с две шепи летци...

Логиката е сбъркана. И може би затова понякога президентът бива привличан към участие в паради и бутафории, принуждаван е (заради неговата отговорност и родолюбие) да подкрепя във всичко военните.

А нормалната логика (чието отричане е игра с огъня) е не от Армията да се определят Мисиите (и тогава когато дойде някоя нечакана Мисия и Армията дава дефект), а от Мисиите да се определя Армията.

Какви са днешните и утрешните ни мисии, как всеки военен – редник, сержант, офицер, генерал – се готви за тях? Промяната в мисленето и подхода е пътят за създаването на българска армия, която е боеспособна и боеготова да защитава България и нейните национални интереси.

12.01.2004 год. Из материала „Тезиси за Словото на Президента след Втората година от мандата по темите: Законност, Сигурност, Ред”

Трагичният инцидент в Кербала показва, че колкото и правилна да е една политика, тя може да се поставена под съмнение от обществото, ако не му се обяснява отговорно и професионално. Опасявам се, че времето ще докаже по-скоро рано, отколкото късно, че много от опасенията ми спрямо войната в Ирак са се оказали за жалост верни. За всички нас са важни поуците от станалото. Отказът да си извлечем поуки утре може да се заплати на още по-висока цена. Ето затова трябва не забравяме как от трибуната на парламента ни се обещаваха участие в парада на победата в Ирак, как се заявяваше: “Ние сме ястреби на мира, ястреби на хуманизма, ястреби на демокрацията!”

А по-честно бе да се каже, че всяка интеграция си има цена, интеграцията не е манна небесна. Не можеш да си само потребител на сигурност, трябва да се научиш да даваш своя принос за мира и сигурността в региона и света.

Българският войник не е научен да се предава и той изпълнява с чест и с мъжество поставените му задачи. Той няма да подведе родината си и сега. Но политиките не могат да му прехвърлят и своя дял от отговорността – те трябва да кажат има ли и в какво се състои промяната на мисията, с която бе изпратен нашия контингент, какви са критериите за успех на неговата мисия, какъв е нейният краен срок, докога българските военни ще останат в Ирак.

Аз подкрепям и изпълнявам всяко решение на Народното събрание, но Ви призовавам да се замислим не само върху това – **какви** са

решенията на легитимните държавни институции, но и върху това – **как** тези решения се изработват и вземат. Макар и законно, не винаги едно решение е вярно, правилно и може после да има много висока цена. Бързането, извиването на ръцете, поставянето на президента пред свършен факт не е само въпрос на процедура. Президентът винаги е подкрепял своята държава, стремял се е да има единна и легитимна позиция, но когато се налага, още повече по въпроса за войната и мира, не може да се очаква, че той автоматически да заеме позицията на правителството, а още повече – на външния министър. Има предел на носене на отговорност и всеки от нас знае къде е неговия предел.

Алтернативата е заедно да търсим с общи усилия решения, които всеки от нас може да припознае като свои, да ги брани и отстоява с отговорност.

Разбира се, щом нашите момчета с храброст и професионализъм действат в обстановка, която понякога по абсолютно нищо не се отличава от бойната, при всеки трагичен инцидент като този на 27 декември, могат да се обсъждат в дълбочина военнотехнически детайли и да се води дискусия по въпроса за вината. Но ние не можем да не поставяме, а ако ние не го направим, това ще го направи нашето общество – и въпроса за отговорността.

25.01.2004 год.:

На мен ми се струва прекалено рисковано непрекъснатото повтаряне – буквално през ден – на верността към Коалицията в Ирак. Това е на път окончателно да размие разликите между “идеолозите на войната” и президента, заявил в началото: “Аз не приемам тази война!” Даже самият **Иван Костов** и верни нему псалмописци по национална сигурност говорят за ограничения в изпълнението на мисията, за предел на възможностите ни и за условия, при които мисията не ще може да бъде продължена. Би било добре президентът да си оставя пространство за маневриране.

Изобщо, ние, както в навечерието на войната (когато колеги-секретари твърдяха, че САЩ ще прокарат каквато си поискат декларация през Съвета за сигурност на ООН) се вторачваме в една точка – сега Кербала – и я разглеждаме **изолирано** от всички останали факти. А Кербала е само част от пъзела. Трябва да си дадем сметка, че в Ирак се мени парадигмата на процесите. Там вече тече откровена борба за

власт и бойците ни са заложници – както по линията “окупатори-местни народи”, така и по линиите “шиити-нешиити”, “разпадане-териториална цялост” на Ирак, “централизирана власт-широки автономии”.

В нашите анализи напълно липсват **президентските избори** в САЩ. Как ще изглеждаме като външна политика ако в САЩ допълнително набере сила преоценката на Иракската война?

Дори нещата да вървят както досега и дори да няма повече жертви сред нашите военни, тревогата ми е, че натрупалата се доста критична маса от мнения и изводи по войната в Ирак на цяла плеяда световни личности, чиито имена и дела остават дълго в паметта на народите, ще доведе до крайно негативна оценка за тази война (като е сега по отношение на Виетнам) и тази оценка в исторически план ще се лепне върху България и съответно върху нейния държавен глава по време на войната.

01.02.2004 год.:

Администрацията на президента **Джордж Буш** загърби ценностите и принципите, в името на които (а не само заради своето могъщество) САЩ използват военната си мощ. Тя разработи и възприе стратегията на войната. Стратегия, базирана на изпреварващите удари. Стратегия която е заплаха за мястото на САЩ в света, за сигурността и просперитета на американското общество.

Джордж Буш води най-арогантната, най-неадекватната, безразсъдна и идеологизирана външна политика в съвременната история.

Джордж Буш отказа да отдели време или да положи истински усилия за дипломатия. Той разедини ООН и се втурна във войната в Ирак почти напълно сам. Сега САЩ са там практически без чужда подкрепа, без ООН, без своите съюзници, без легитимен план как да спечелят мира и затова се натъкват на ескалираща убийствена партизанска война.

В Ирак предопределената военна победа направи Америка по-слаба. Нейният военен успех се оказа дипломатическо фиаско.

Това са резултати от политика, разглеждаща легитимността като продукт главно на военната сила, а победата – основно като триумф на въръженията.

Но както показва и Виетнам, успехът на бойното поле често може да се окаже начало, а не край на конфликта. Администрацията на

Джордж Буш е така обладана от идеята за изпреварващите удари и военното могъщество на САЩ, че тя чисто и просто предложи на ООН резолюция, наричаща САЩ "окупационна сила". Нищо чудно, че местното население разглежда точно така чуждото военно присъствие.

Опиянени от превъзходството на американската мощ, **Джордж Буш** и Администрацията му изоставиха фундаменталните принципи, ръководили САЩ близо половин век:

- Упование в колективната сигурност и алиансите.
- Уважение към международното право и международните институции.
- Многостранни подходи.
- Употреба на силата не като първо, а наистина като последно средство.

Триумфализмът дава на седящите в меките си кресла во̀ини да се чувстват добре, облечени с такава мощ, но той не служи на интересите на САЩ и света. Подобен тип политика отрича истинските победи, от които се нуждаем и нещо повече – тя би могла да породи нови и по-сериозни типове конфликти и даже войни. Тя отслабва умерените ислямисти и доналива масло в огъня на джихадистите, помага им да набират последователи за тяхната кауза. Битката срещу тероризма не бива да бъде съвременен кръстоносен поход срещу исляма. Но ако САЩ като държава не променят своя курс, те ще подбудят сблъсък на цивилизациите с катастрофални последици за бъдещето.

И след Студената война САЩ се нуждаят от съюзници пред лицето на новите заплахи. Даже единствената суперсила не може да успее без сътрудничество и компромиси със своите приятели. Когато държавният секретар говори пред ООН, той трябва да прави това в интерес на страната си, а не заради губещата кауза на една Администрация, обзета от арогантност и високомерие. САЩ никога не трябва да започват война само защото я желаят, а единствено ако са длъжни да я започнат.

Международната общност има единен интерес от гаранции, че Ирак няма да се превърне в перманентно тресавище или да стане пак държава-бандитка, спонсорираща ново убежище на терористи, които жадуват реванш за онова, което се случи.

САЩ все така ще имат проблеми да убедят други страни да допринесат с войски и ресурси за възстановяването на Ирак – ако ООН не поеме контрола върху събитията там.

Администрацията на **Джордж Буш** ще трябва да преглътне гордостта си и промени своето поведение. Ала има много свидетелства, че на нея ѝ липсват мъдрост и желание да направи това.

Бързото прегръщане на идеите за ускорена иракификация и съкратени срокове за изтегляне – без в Ирак да има нужната стабилност – води до провал. Процесът на възстановяване на Ирак не може да зависи от датата на президентските избори.

Борбата с тероризма е не само американска кауза – това е глобален конфликт с потаен, многолик, смъртен враг. Колкото и мощ да имат, САЩ не могат да победят в тази борба сами. Заедно с международната общност САЩ трябва да изработят глобална стратегия, която въвлеча, а не отблъсква другите. Без нея САЩ са по-несигурни сега, отколкото преди 3 години.

В борбата с глобалния тероризъм трябва да се строят нови мостове към ислямския свят. Но как може тази Администрация да проповядва демокрация в Близкия изток и в същото време да отрича през тези месеци правото в Ирак да има свободна преса?

Америка отчаяно се нуждае от повишаване на способността си да разбира другите държави – с техните култури, история, население. Бъдещето на САЩ е под угроза, ако те предадат собствените си принципи, ако поемат слепешката по пътя на арогантността, на империята. Сигурността на САЩ зависи не само от тяхната сила, но и от техните идеали, воля и мъдрост.

[Забележка: Всичко написано по-горе е от речта пред *Съвета за международни отношения (Council on Foreign Relations)* на **Джон Кери**, който засега води в надпреварата за кандидат на Демократическата партия за президент на САЩ.]

27.01.2004 год.: Из материала „Относно: Изявленията на Иван Костов по мисията в Кербала“:

Внимателният прочит на стенограмата от заседанието на НС от 23 януари, посветено на терористичния акт в Кербала дава известна храна за размисъл.

Дискусията като цяло е поредно свидетелство за интелектуалното ниво, на което се обсъждат стратегически или много важни за страната проблеми. С твърде дребни изключения сме свидетели на повърхностни, неподготвени и разчитащи само на импровизацията изказвания.

Това очевидно се дължи и на факта, че все по-малко се води дискусия по средствата и ресурсите за защита на националния интерес, а все повече се прави пълнеж на възприети външни тези, които се смятат за безалтернативни, предопределени и императивни.

Прави обидно впечатление странният факт, че по време на цялата 3-часова дискусия нито един от говорилите по никакъв начин не спомена "отворения пакет от политически и дипломатически задачи", предложен от президента! А този пакет бе инициран не просто на някаква пресконференция, а в негово Обръщение към парламента по въпроси на стратегическото ни развитие.

Управляващите както е прието у нас, бяха си решили и си наложиха своето проекторешение.

Двете опозиции се разминаха в своите позиции. Лявата наблягаше повече на това какво не е направено дотук, защо управляващите са действали бавно след трагичния акт; докато дясната опозиция акцентираше върху това какво би трябвало да се направи оттук нататък.

СДС, според мен, се чувстваше по-комфортно, защото няма проблеми дали трябва да сме в Кербала и затова сякаш искаше да каже – ако ние бяхме на власт, щяхме да постъпим така и така.

В БСП се чувстваше вътрешно раздвоение, ораторите бяха разфокусирани, макар да имаха добри попадения. За мен става натрапчиво впечатлението, че лидерите на БСП постоянно гастролират на чужда територия. А това означава, че не ти правиш политиката, а тя теб те принуждава да се нагаждаш към нея. По подобен начин другите винаги се оказват в дългосрочен план прави; губи се и възможността да се поставят въпросите по-дълбоко, в самата им същност.

Например – не е чак толкова важно **защо** Комисията не се е събрала на 30-и или 31-и, а:

- Защо сме в Кербала без там да са НАТО, ЕС, ОССЕ, ООН?
- Защо се взе решението за участие в Кербала без дискусия, за броени минути и не е ли претрупването тогава част от вината за станалото там?
- Защо мълчат сега онези, които се гордееха, че са ястреби на войната и ни обещаваха парад на победата в Ирак?
- Защо управляващите пратиха контингента ни там без ясен мандат и със смътно очертани, а след това силно променени задачи?

– Защо те отказват дебат по преформулирането или допълване на мандата днес, когато той *de facto* е променен от обстоятелствата?

– Защо у нас с тероризма се бори (т.е. готвят се да се борят в) МВР, а зад граница тези функции се възлагат на не съвсем (или съвсем не) реформираната в такава насока Българска армия?

– Защо не се даде отговор на въпроса докога ще сме в Кербала – до последна капка кръв ли?

– Защо не се проучва колко ротации ще трябва да се направят и колко ротации ние ще можем да направим.

Това са примерни въпроси, които навсякъде се задават от всяка една, още повече лява опозиция. След като си се съгласил безропотно и без бой с почти всичко съществено, някакви си плахи опити да посочиш някой детайл – това е малко или много лицемерно, симулация на политика. Пиша тези неща защото българската външна политика се изпразва от съдържателна дискусия и вместо нея се имитира дебат като ритуал заради самия ритуал.

Иван Костов повтори изказването си от Комисията по външна политика предния ден. Ако не ми бе възложено да готвя становище по това изказване, не бих се връщал към него, защото и писмено, и устно съм споделил какво мисля за казаното и за целите, които Костов гони. Не мисля, че президентът трябва да влиза в полемика с бившия премиер, макар че Костов систематично повтаря едни и същи обвинения, с които иска да си реши 3-4 лични задачи. Банално и ясно е, че той удря и по президента, и по правителството, и по Н. Михайлова.

В тази връзка лично мен смущава появата на уклон да се измества укорът от Костов към ген. Пламен Студенков. В никакъв случай проблемът не е Студенков, проблемът е Костов. Ген. Студенков, според мен, без изобщо да се опитвам да съм му адвокат, не си е и помислял да подкопае авторитета на когото и да е от управляващите или пък на Съветите по сигурността към президента и премиера. В интерес на истината след дълъг разговор с него и аз окончателно за себе си още през ноември затвърдих мнението, споделено и писмено, че въпросът за ударът в Кербала вече не е **Дали?**, а **Кога?**

И на заседанията на Комисията, и в паузите Костов с присъщата му високомерна и началническа хватка задава към генералите въпроси в упор, а все пак той е бивш премиер, дори не просто някой си народен представител.

Заради стремежа на Костов към автореанимация не бива да се очерква онова, което ген. Пламен Студенков направи за реформиране на службата, за даване на шанс на потискани по-рано кадърни кадри, за изграждане на работещи работни отношения със служби от държави-партньори, за снабдяването на институциите с адекватни анализи – поне до мен, като президентски секретар вече от много месеци 9/10 от всички получавани информации и справки са тези материали, които праща СВИ-МО.

Какво си струва да отбележим от казаното от Костов:

– Това не е абстрактна война с тероризма. Ние сме мишена на терористите. Веднъж посегнали на българските военни, терористите ще посегнат отново.

– Рисковете и заплахите пред втората ротация ще бъдат още по-големи.

– Решението на парламента е за участието ни в 4-та фаза на следвоенното възстановяване и стабилизиране на Ирак. Ала в тази фаза не е предвидено противодействие на терористична война. На нашия контингент такива задачи не са поставяни. А като се вземе под внимание, че батальонът ни е оставен сам да изпълнява мисията в Кербала след отказването на Фиджи, то той там изпълнява задачи извън Четвъртата фаза и с недостатъчен брой войници.

– Трябва да се работи допълнително върху политическата основа на нашето участие в Ирак, да дадем по-силно политическо рамо на българските военни. Тази политическа подкрепа ще спомогне да се неутрализират по възможност нарасналите рискове пред нашия военен контингент в Ирак.

– Българската армия не е завършила своята реформа и затова тя трудно изпълнява тази мисия в Кербала. Нужни и възможни са, при това непременно – специални, конкретни усилия за форсиране на реформата, така че военните да бъдат по-добре подготвени специално за изпълнение на мисии в чужбина.

– В нашия батальон липсва т.нар. “цивилен компонент”, който е предвиден в Меморандума и свързан с проучване на обществените настроения на място, събиране на информация, връзки с обществеността, създаване на контакти.

– Не бе поета политическа отговорност от страна на управляващите след извършването на тежкия терористичен акт, убил 5 военнотру-

жещи, ранил 67, разрушил базата, направил контингента ни за определено време неспособен да изпълнява мисията си. Втората ротация трябва да възстанови мисията и това я прави още по-застрашена от терористите, ударили контингента ни.

– По време на КСНС на 17 декември ген. Студенков е предупредил висшето държавно ръководство, че българският контингент е най-уязвимият, че върху него ще се извърши терористично нападение по време на Коледа; при това генералът предава информация на чуждо разузнаване, която потвърждава неговата информация. Но президентът и КСНС не реагират. Не е поискано от полския главнокомандващ покачване на степента на бойната готовност на контингента ни. Вместо това президентът казва – няма терористична заплаха, възможни са само провокации, но нашият контингент ще ги отрази. Преценете сами дали станалото е само провокация и дали тя е отразена.

– Ако отговорните държавници продължават така хладнокръвно да гледат какво става с живота на тези 500 български мъже и жени и не вземат нужните мерки, това ще е категорично доказателство за пълната адекватност не само на управляващите, а и на цялата политическа класа. Ами ако тръгнат още ковчези?! Ако дойде още един, още един и т.н.! И ние не вземаме никакви мерки! Какво ще стане с нашата евроатлантическа ориентация, с нашата адекватност, с нашата способност да влезем в евроатлантическия алианс? Това е големият политически риск, и ако тук има отговорни политици, те трябва да вземат мерки веднага. А могат да се вземат много мерки...

Вижда се, че като махнем обвинението за това, че КСНС бил предупреден, но не взел мерки (макар че предупреждението бе абстрактно и по никакъв начин не предполагаше повишаване на степента на бойна готовност на батальона – друг въпрос е може ли в условията на една непрекъсната терористична война срещу окупационните сили да има друг вид бойна готовност освен най-високата), всъщност Костов прави едно абсолютно политическо и политизирано изказване. Той говори за мерки, но не предлага нито една, няма и намек за мерки, освен че “могат да се вземат много мерки”.

Изказването на Костов е заявка утре, когато се случи почти неизбежния нов удар по контингента ни, той да обере политическите дивиденди на принципа – “Аз нали ви казах!” Неговата цел е да покаже, че той, Държавникът мисли за всичко, но няма нужната власт да покаже

какво трябва да се прави, докато тези, които имат власт са абсолютно неспособни да я упражняват отговорно.

Понеже може да се атакува почти всичко по нашето присъствие в Кербала, той сочи отделни аспекти, та утре, ако нещо се случи, хората да кажат: Костов предупреждаваше и предвиждаше. Какво точно е казал ще е друг въпрос.

Но има нещо по-важно. То не е дали България се окажа на точното място и в точното време в Ирак, а че стратегическите решения се вземат без дебат и на принципа "Дано ни се разминие!" или "Точно на нас това няма да се случи!".

На фона на управлението на Иван Костов днес се чувства липса на воля за управление, има дори неуправляемост на процеси, оставени да се развиват от само себе си. Хората са с усещане за дезангажираност на правителството от управлението и в един момент това може да струва на всички нас скъпо.

Строго йерархизираната машина за власт на Костов внушаваше във всеки миг, че в самолета има пилот, здраво държащ кормилото на властта. Имаше кризисни ситуации, в които Костов демонстрираше, че е взел лично нещата в свои ръце, изтласквайки външния си министър на заден план. В по-спокойни моменти хората са склонни да хиперболизират недостатъците на лидерите си и дори да ги демонизират. Но ако обществото изпадне в някоя дълбока криза или потрес от някакво събитие, то може да поиска лидерство, твърда ръка, а всичко останало да стане не толкова много важно, да може да бъде простено.

При Костов се създаваше видимост за задействане на всички онези органи на държавата, които са пряко отговорни в дадена ситуация. Той си създаде дори Съвет по сигурността – чрез Концепцията за национална сигурност. Сега този Съвет фактически не функционира, а нашият КСНС протича до голяма степен формално, заседанията заради самите заседания, заради галочката.

Тази липса на единна и координирана воля кара експерти да казват, че през тия 2-3 години системата за национална сигурност изглежда по-атомизирана, по-хаотична, всъщност не прилича на система, а на сбор от някакви структури – нахвърляни как да е в един чувал, който бива тръскан от време на време от политиците, а много по-често бива разтърсван от ексцесии, кризи и скандали.

С други думи, има много дефекти във вземането на решението за участие в Ирак, в подготовката на мисията, в организацията на дейността и в Кербала, но Костов се цели, може би на първо време не съвсем съзнателно, а повече по интуиция, в *системния проблем* – влошеното функциониране и занижената координация между институциите в системата за национална сигурност, във все по-очевидните нейни структурни дефекти и не на последно място – във вакуума на властта. Вакуум, който Костов може да назове в свой интерес като липса на лидери, на управляващи с воля, хватка и захапка на държавници.

28.01.2004 год.:

Темата “Ирак” е все по-остър фокус в предизборната кампания в САЩ и поради това ще зачестят откритите и секретни операции за отвлечане на вниманието, за позитивен и негативен PR.

В *Ирак* вече тече борба за власт и за бъдеща форма на държавността. Засилват се напреженията между шиити и не-шиити, става трудно да се реализира формулата за централизирана власт и се говори за все по-широки автономии, вкл. растат апетитите за разпадане на единната държава на поне три самостоятелни държавици.

Заедно с постоянната заплаха от удар срещу новата база на контингента, все по-вероятно е предприемане на въоръжени атаки над патрулиращи или конвоиращи родни военнослужещи. Това е част от логиката на събитията, която е напълно извън контрола ни.

Мисията в Кербала не е само дело на военните. В този смисъл мисията е проблем и на почти всички секретари. Не е добре, че се действа по принципа “всеки да си даде материала”. Ние четем едно и също, ровим се в едни и същи сайтове, не се стимулираме в открита и колегиална дискусия и резултатът от нашия труд си е механичен сбор от материали, без синергетичния ефект от “мозъчната атака”. Първото, което е нужно е най-малко на две седмици да се събираме десетина секретари и да анализираме процесите около Ирак. Доста много от авторитета на президента и неговата роля въобще в политиката на страната днес и в бъдеще е заложена в капана “Кербала”, за да не ни е тя централната тема.

Все така смятам, че трябва да се състави (временна) група от арабисти, експерти по исляма, международници по Близкия изток, която

да работи за президента в настоящия кризисен момент. За мен е лекомислено, че страната игнорира този научен потенциал.

Нужно е от външните разузнавания да се иска информация (поне) на всеки три дни за всичко, свързано с мисията ни в Ирак, всяка седмица обобщение на фактите, събитията, тенденциите, а на всеки месец по-сериозен аналитичен материал. Тук трябва по този начин да тече постоянен информационен поток иначе ще импровизираме.

Би трябвало да проучим доклада на вътрешно-ведомствената комисия, назначена от министър Свиначков за разследване на причините за терористичния акт в срещу нашата база в Кервала. Не издържа тезата, че военните са действали перфектно. В същото време президентът е в правото да даде много по-сурови и точни оценки и на ръководствата на МО и МВнР по политическото, дипломатическото и финансовото обезпечаване на мисията.

Президентът трябва да се отдалечи от нашите **идеолози на войната** (напоследък разликата с тях се поразми) и да напомни на нашето общество, че по Ирак е имал собствена и (по-)европейска позиция.

10.02.2004 год.:

Ето главното от впечатленията ми от ежегодната Международна конференция по сигурността:

– САЩ гледат на “битката за мира” в Ирак като “майката на всички битки” – това за тях е основният проблем, причината за всички следствия в целия регион на Близкия и Средния изток. Докато Европейският съюз (и по-скоро Германия и Франция) твърди, че основното е модернизацията на региона, от която ще последва постепенното разрешаване на всички проблеми, в т. ч. и на проблема с борбата с тероризма, фундаментализма и екстремизма.

В същото време Арабският и в не по-малка степен Ислямският свят смятат, че първопричина на всички беди е Израелско-Палестинският конфликт.

– Логиката на Франция и Германия за участие на НАТО в Ирак засега е доста сложна и алогична: САЩ и Западът трябва да успеят в Ирак. Но да се ангажира НАТО с Ирак, ще означава да се поеме голям риск – в случай на неуспех това би се отразило изключително зле върху авторитета на НАТО.

– Доктрината на изпреварващия (*pre-emptive*) удар – всъщност това не е доктрината на превантивния (*preventive*) удар. Във **втория** случай има удар, който не дава на реална, осезаем, очевидна, огромна опасност да ни удари първа. В **първия** случай обаче имаме усещане, че една опасност – един ден, при определени условия и стечения на обстоятелствата и при натрупване на значителен потенциал – би могла да ни удари и затова ние действваме изпреварващо, докато тя още не се е разраснала до размери и не е дошла до готовността да ни посегне. А в такъв случай **много важна е оценката** за състоянието, способностите за разрастване и перспективите за развитие на тази латентна угроза. И ако напр. разузнаването не я оцени правилно, т.е. я надцени, или други политически съображения доведат до неправилното ѝ тълкуване и възприемане, то изпреварващият удар става удар в празното пространство. Тъкмо това се случи в Ирак. Бе действано там *pre-emptive*, а се оказа всъщност, че няма какво да бъде *pre-emptived*.

– Видя се и на тази конференция, че се планира ангажирането на НАТО и то все по-често, с мисии извън зоната на отговорност на Алианса, и най-вече извън Европа – главно в региона на Близкия изток, който всъщност в разбирането на представителите на САЩ и Западна Европа обхваща не само “нашия” Близък изток, но и Средния изток, а това означава обширен регион, включващ едва ли не цялото Средиземноморие и голяма част от Средна (Централна) Азия. Би могло да се каже, че ние влизаме в НАТО, но това не е онова НАТО, към което се устремихме преди 7-8 или 10 години, а съвсем друг съюз, със съвсем други задачи, приоритети и цели.

– В нито един доклад, в нито едно изказване от място, в нито един мой частен разговор: никой нито веднъж не повдигна въпроса за т.нар. афера с петрола на Саддам, за участието на БСП и които да е нейни лидери в нея.

15.03.2004 год.:

При жестоки удари като тези в Мадрид, общественото мнение у нас несъмнено ще наложи много тежки наказателни санкции на “провинилите се” политици и партии.

В Испания Аснар беше санкциониран незабавно и атентатите “обърнаха” изборите на 180°. Испанското общество нямаше проблем да направи това, **първо**, защото то беше на противоположното мнение

с Аснар за участието на страната във войната в Ирак; и, **второ**, защото имаше алтернатива в рамките на партияната, а значи и на политическата система – Хосе Сапатеро и ИСРТ.

А у нас, макар че народът бе 95% “против” участието ни във войната в Ирак, парламентът гласува 237:3 “за”. Отгоре на това БСП наруши всички леви и социалдемократически табу-та спрямо войните и игра с управляващите, вместо да се държи като естествена опозиция. Така че в случай на атентати като тези в Мадрид, може да бъде наказана и срината цялата политическа система – защото всички, образно казано ще се окажат “в купа” на вината.

Защото кому, ако искаш да отхвърлиш виновните за политиката спрямо Ирак, тогава да дадеш властта? А ако той се окаже политически авантюрист?

Затова постоянно апелирах и апелирам президентът да се дистанцира от управляващите по Ирак, да не повтаря техните дълбоко грешни тези, че като сме в Ирак, държим терористите далеч от дома. Мадрид бе страшен шамар по тая теза.

Много пъти съм писал: ако дойде час да се плаща, че бяхме “барбар Петко с мъжете” и народната мъка или гняв, страх или паника повлече Соломон Паси и Со., президентът трябва да остане здравият институционен стълб. Остане ли той – остава и политическата система, завлекат ли го и него – срутва се и тя.

Ясно е, че риск за политическото бъдеще на президента винаги има – когато над страната е надвиснала заплахата от тероризъм, защото ако тази заплахата се осъществи, има вероятност мандатът му да се запомни и свързва именно с това, че страната ни е била ударена през този мандат. И тогава всичко зависи от контекста, от призмата, през която този спомен ще се разглежда – дали случилото се е станало и **поради**, или и **въпреки** позициите на президента.

Очевидно е са необходими нова стратегия и нов подход за преодоляване на задълбочаващите се икономически, социални, културни противоречия в света – като се отрече, разбира се, категорично тероризмът, но и се признае също, че досегашният отговор на тероризма само задълбочава проблемите и влияе много негативно на глобалната сигурност. Трябва да се влезе в диалог между общностите, между религиите и културите, трябва да се атакуват причините, които ежедневно

засилват противоречията и създават почва, благоприятна за умножаване на редиците на терористите, на хората, прибягващи до насилие.

Страната ни има солиден морален и *de facto* досега не „осребрен“ капитал като уникален модел на мирно съжителство на различни етноси и религии. Може би си струва да се помисли за инициатива на президента, на базата и на този капитал, точно в горния дух: да се търсят нова стратегия и нов подход към проблемите на тероризма – в поширокия контекст на разрешаване на **същностните** проблеми на глобалната сигурност и не чрез неефективните силовите (**“hard”**) методи, а с поставяните досега на заден план меки (**“soft”**) методи на сътрудничеството, солидарността, помощта за модернизация на изоставашите региони, за преодоляване на социалните и екологични недъзи.

Трябва **да се смекчи** излъчването, което има нашата външна политика и то в екстрен, спешен порядък. Ние вече доста време сме в устата на тероризма като отявлени ястреби. Това смекчаване би могло да разфокусира усилията на всички ония, които вече са ни планирали като потенциален следващ обект на терористичен удар. Превенцията не се състои само в трескаво засилване на бдителността и допълнително “навиване на гайките” на хората и службите в МВР. То се води също и със средствата на психологическото въздействие, на позитивния PR, на адекватните послания. Цената, която можем да платим трябва да ни накара да излезем от летаргията и хладнокръвно да помислим какво може да се направи, как да оптимизираме кризисното си планиране.

Освен това така ще поизчистим облика на България от натрапчивото ни възприемане като най-послушната и безгръбначна държава, която винаги и при всеки строй се е борила за титлата “най-близък и най-послушен сателит”.

Но смекчаването на външнополитическата позиция, придаването на нашия образ на по-умерени, по-приемливи очертания (каквото е напр. излъчването на една Словения), би върнало и усещането на народа за съпричастност към външната ни политика. Сега обществото ни доста се е дистанцирало от нея, приема я за натрапена “отгоре” и за лична кауза на нашия политически елит.

Атмосферата след атентатите и изборите в Испания изглежда удивително подходяща за подобен род предложения и инициативи. Налице са условия за преосмисляне на цялата философия на “войната с тероризма” и на военното присъствие в Ирак. Не напразно Хосе Луис

Родригес Сапатеро каза: "Войната в Ирак бе бедствие, окупацията на Ирак е бедствие".

Освен тези "защитни", превантивни съображения, би могло да се постигне и личен политически ефект за президента – ако той успее да "напипа" доброто послание за необходимостта от нова глобална стратегия, той може да натрупа значим актив в международен план. Прието е, че лидерите от нашия регион трябва да гледат и съдят само до обувките, да се варят в балканския си сок. Защо да не си поставим по-силни цели, защо да не покажем, че имаме визия, която надхвърля регионалните ежби, че и на Балканите може да се мисли в по-значими категории. Не възрастен (в смисъл на значим), а дете (в смисъл на незначителен) първо се осмели да каже, че "царят е гол". (Или ако трябва да перифразирам перифразата на една мисъл: "Един политик е толкова голям, колкото са големи възможностите, амбициите и може би идеите му.)

И още – добре е дистанцирането от политиката, а по-скоро от поведението на правителството във външнополитически план да се търси не като се влиза във вътрешнополитическа конфронтация с тях. Проблем на лявата опозиция в парламента е защо загуби своята идентичност във външната политика без да придобие особен про-натовски авторитет. Изпращайки послание (образно казано) към света, разсъждавайки с понятия, които стоят над домашните ни партийни разпри, президентът може да се опази от въвличане в тази разпри, а да покаже, че мисли в национални категории и дългосрочно, че говори не на регионален диалект, а на езика на утрешната международна сигурност.

21.03.2004 год.:

Налице е концептуална недостатъчност, мъглявина, криза в схващането: Какво всъщност става в глобален план след като светът изпадна в плен на насилие чрез терористични атаки?

Има различни версии като отговори на следните въпроси:

– Кой стои зад атентатите на **11 септември** и **11 март**?

– Какви са крайните цели на терористите?

– Ударите в Мадрид сплотяват или отслабват ръководената от САЩ коалиция?

– България е или не е обект на скорошен удар?

Ако разделителната бразда в съзнанието на терористите е по линията "**САЩ-останал свят**" (САЩ като самотната сила – *the lonely power*

– по **Самюъл Хънтингтън**), то перспективите ще бъдат едни, защото САЩ и Европа ще се окажат от различните страни на барикадата.

Обаче ако тази разделителна бразда минава по линията **“Запад-останал свят”** (Западът срещу останалия свят – *West vs. Rest* – пак по **Самюъл Хънтингтън**), тогава САЩ и Европа са от едната страна на барикадата и в този случай те трябва да се сплотят отново, дори да имат различни стратегически интереси в други сфери. Защото висша задача на тероризма в този случай се оказва той да атакува Запада и да сее хаос, страх, насилие, да спре модернизацията.

Това бързо разрастване на терористичните мрежи означава възникване на **терористичен интернационал** от всякакъв род екстремисти – ислямски фундаменталисти, сепаратисти, крайни еколози, анархисти, ултралеви, ултрадесни, антиглобалисти.

Мрежите тип **“Ал Кайда”** доставят *know-how* и **шахиди**. Една отлична статия пише за **хората-бомби**, които превръщат силата на безсилните в безсилие на силните. Те нямат нагласата, че се самоубиват, че са инструменти на отмъщение – изпълнени са със съзнанието, че извършват военна операция. Подвластни са на културата на смъртта, на философията на тялото, чиято смърт превръща жертвата в палач. Как да се възпре **шахидът** – екзалтиран от мисълта, че неговото тяло е оръжие, в което е заключена съдбата на множество хора и той може да упражни последна власт над тях – един-единствен път – преди да умре?!

Мрежовата структура е далеч по-гъвкава и по-адаптивна от йерархичната. Ако **йерархичната структура** трябва да изпрати сигнал до от центъра и да действа едва когато този сигнал се завърне с указание, то **мрежовата структура** сама проучва средата, в която оперира и познава най-добре и сама взема оптималното решение, т.е. има свойството **“самосинхронизация”**. Например – не трябва шефът на **“Макдоналдс”** в Пекин да чака за указания от централата в САЩ – той сам предлага меню, което отчита местните традиции.

Терористичните мрежи са държава без територия. Те изглежда оперират с мащабни ресурси. Може би се снабдяват с тях чрез разпъляване в редица държави – като Пакистан (който им е предавал дори ядрени технологии!) Индонезия, Саудитска Арабия...

Ами ако терористични мрежи са вече у нас и **“спящите”** им клетки очакват активирането си?! Кой знае какво планират те – колко много

обществени и силно оживени места в столицата са без всякакво полицейско наблюдение и затова са напълно беззащитни...

Не са ли за Европа ударите – в Мадрид и онези, които навярно предстоят – част от цената плащана от европейците за неясния европейски образ, за размитото послание, което изпращат към света? Нали едни европейци подкрепят войната в Ирак, други са против; едни са “стара”, други – “нова” Европа. Европа не е създала европейска идентичност – политическа, икономическа, културна. Тя не е убедила света, че е стратегически отличима от САЩ, че предлага алтернатива на американизацията – алтернатива, която е по-социална и по-толерантна, повече насочена към лекуване на структурните язви на сегашния геополитически и геоикономически модел.

Факт е, че Европа има двойствено поведение на световната сцена, че не може да изработи единна политика в областта на външните отношения, сигурността и отбраната. Твърде дълго Европа е била разделена, и поради това създава усещане, че има поне две Европи. Поради това много трудно тя мисли за себе си като единен организъм с общи идеали, ценности и цели.

Ударите в Мадрид ни изненадаха – та нали Испания е страната, която най-силно подкрепя арабската кауза, а Конференцията в Мадрид положи огромни усилия за решаване на палестинския въпрос? Защо терористите удрят Европа – че да се върне тя в обятията на САЩ?

Но тези удари имаха все пак своя логика, дори и перверзна – да се накаже Испания за нейното участие в Ирак.

Всички понятия ще се объркат обаче, ако бъде ударена и държава, която не участва в Ирак – напр. Гърция!?

Тогава (стига някоя параноична душа да не се стреми с кръвопускане да “зашие” Европа към САЩ) ще излезе, че наистина терористите са така обезумели, че мразят Запада неистово и за тях изобщо няма значение подкрепял ли си или не операцията в Ирак – важното е дали си неверник от Запада! Тогава на нас – от двете страни на Атлантика, Европа и САЩ – действително не ни остава никакъв избор, освен да се хванем здраво за ръце.

Отделен въпрос е дали светът е по-сигурен днес – след като страшната и здраво затворена вътре в Ирак змия Саддам (ако той наистина беше толкова страшен) е вече съсечена? И от нея в Ирак и по света са плъзнали хиляди отровни и съскащи змийчета. Още повече,

че Ирак може би върви към разпад. Вкусилите реална независимост и доста по-светски настроени курди, едва ли ще приемат лесно пак да са малцинство в единен Ирак, та дори и с разширена автономия. И да ги управляват молли и имами.

Ирак може да се окаже пореден крах на опита да се наложи със сила строга и силно подредена (демократическа) решетка върху твърде аморфна и разнородна домодерна структура.

06.04.2004 год.:

Ескалацията на напрежението в Кербала и рязко нарасналата опасност за нашия контингент изобщо не е никаква изненада за никого. Наша спецслужба още на 25 март т.г. предупреди, че съществува голяма вероятност около 9 април (годишнината от овладяването на Багдад от коалиционните сили) в Кербала да бъде извършено терористично нападение и може да се очаква, че ще бъдат използвани методите на действие на някои свързани с „Ал Кайда“ групировки, както и че многохилядните процесии на поклонниците (мнозинството от които са шиити) създават благоприятни условия за активизирането на терористите и същевременно затрудняват предприемането на ефективни мерки за сигурност, което увеличава заплахата за коалиционните сили.

За да може да се даде компетентен съвет на президента, който да не е на базата само на интуицията и импровизацията, би трябвало да разполагаме с адекватна информация за положението във и около Ирак, която да надхвърля прочетеното в откритите източници. Но такава информация не е идвала поне при секретаря по националната сигурност и то дълго време нито от службите, нито по някакъв друг начин от МВНР, МО и Съвета по сигурността към МС. Справки с общи предупреждения от типа „В гората има мечки“, не носят особена полза.

Терористичните мрежи, които все повече оплитат Ирак, много адекватно реагират на ситуацията, което говори за интелект, финансови ресурси и кадри в достатъчно количество. Те гъвкаво сменят тактиката, отчитат своите грешки и експериментират смело, енергично.

Нашата институция продължава да изпада от общеевропейската дискусия за войната в Ирак, за окупацията там, за войната с тероризма. Нито по заобиколен начин не сме дали да се разбере, че си даваме сметка, че това бе сгрешена не просто война, а философия на разбира-

нето и подхода към проблема. А това направиха държавници и политици, до които е чест да се нареди и българския президент. Разглеждам това и в общия дух на липса (поне отчасти) на гъвкавост и адаптивност на поведението, на уменията да се прочита променящата се ситуация, което често ни поставя в положението на "изкуствена засада", когато като че ли оставаме последни на вече отдавна отстъпен или предаден рубеж.

Все повече се размива толкова ясно изразената в началото идентичност на позицията на президента по войната в Ирак. Нещо повече, президентът е на път да стане неотличима част от шепата политици, които "изпратиха на явна смърт нашите момчета в името на една чужда война и заради своите си политически интереси".

Размиването на отчетливото обособяване, вкл. дистанциране от нашите "ястреби" на войната носи рискове не само за политическото бъдеще на президента, но и за стабилността на нашата политическа система. Ако се случи народът ни да поиска да накаже (както стана *de facto* в Испания) поддръжниците на иракската война и окупацията, то има опасност, при тази неразличимост на позициите на всички ключови фактори (мнозинство и опозиция в парламента, правителство, президент), да бъде наказана цялата политическа система, а с нея и демокрацията у нас.

Още при първия трагичен инцидент в Кербала писах, че трябва да бързаме, да се опитаме "Да смекчим имиджа на нашата външна политика в очите на света – както в Европа, така и сред арабските и ислямските държави. Колкото и да е рисково само по себе си присъствието на нашия контингент в Ирак, там има контингенти на ред други страни, огромното мнозинство от които не изпитват такива големи притеснения. Ние сме рисков фактор не толкова и не само заради контингента в Ирак, а заради определено крайно, небалансирано излъчване на външната ни политика. Трябва да се опрем на експертите по арабския свят и исляма, за да изработим адекватна политика спрямо целия регион, опираща се на несъмнения позитивен капитал, който дълги години имаше страната ни, на хора с произход, позиции, връзки и сред тези народи."

В спресованото време в дните на неистова ескалация на събитията не само в Кербала, а в целия Ирак, президентът трябва да отиграва нещата основно политически – да предприема действия, които да

показват голяма загриженост към контингента ни, да води телефонни разговори и прави срещи с лидери на НАТО, САЩ, Полша, да направи жестове към шиитите-алиани и към общността на арабите у нас, да се дистанцира от "ястребите" на войната.

Колкото и тъжно, и безсилно да звучи, в дадения момент е много трудно да се направи каквото и да е от президента в дните до 9 април така, че да се облекчи участието на контингента. Нещата са докарани до там, че влиза в сила най-ясното, златно правило, единствената реална гаранция за националната ни сигурност през тези 15 години: "Дано ни се размине!". Съдбата е тази, дете в момента се разпорежда с участието на българските момчета и това също тъй е резултат от политиката на българския елит. Но докато стискаме палци, все пак президентът трябва да продължи да работи върху съхраняването на поне една стабилна институция в държавата, за да може да съхрани стабилността на политическата система и крехкото доверие в демокрацията в страната ни.

07.04.2004 год.:

Развитието на събитията в Кербала показва колко слабо се разбира какво представляват регионът, арабския свят, светът на исляма. И противоречието между младия, радикален и брутален шиитски лидер Моктада Садр и стария, достолепен аятолах Али ас Систани се обяснява едностранно, главно с лични и личностни различия. По-вероятно е към всичко друго да се добавят също и несъвместими поколенчески противоречия и може би неразрешими спорове на теологическа основа вътре в шиитския ислям. Да, капакът на кутията на Пандора бе отворен, но дали тя има дъно и какво още ще изскочи от нея?

Като един вариант на развитие на събитията се прогнозира избухване на гражданска война. Не се знае дали обаче това би било **гражданска** война или ще се реализират сценарии, които да ни върнат във времето на 30-годишната война (1618-1648 год.), дали няма да имаме по-скоро Вартоломеевски ноци.

Огромното мнозинство араби (шиити и дори и сунити) и кюрди са доволни от падането на режима на Саддам, но са категорично против окупацията. Те си представят нещата доста перверзно – иракчани да си се управляват сами, а международната общност и то маскирана като ООН (защото ООН сама не може да прави това при такива нрави

в Ирак) да се грижи за сигурността им. Но какво е това управление, което ще се е саморазтоварило от най-главната задача на всяко управление – да гарантира сигурността на народа и страната.

И президентът непрекъснато повтаря: “НАТО да се намеси по-активно в Ирак”. Аз не вярвам много на това, защото **първо**, дори там да се развее знамето на НАТО, много трудно самата НАТО ще се намеси, най-много държавите, които засега са против, да се въздържат да гласуват срещу ангажирането на НАТО; **второ**, НАТО не е готова да се намеси в Ирак по ред измерения: политическо, стратегическо, оперативно, икономическо, психологическо. НАТО в момента сама не знае какво иска да прави, за да е адекватна на предизвикателствата. НАТО седи безпомощна в Кабул, не смее да си покаже носа извън града, та камо ли да рискува да заседне в блатото на Ирак. Струва ми се, че НАТО се бои да влезе в Ирак, за да не претърпи поражение, което да ѝ сложи кръст като “надежда на планетата”. Аз не отписвам НАТО за Ирак, но и не смятам (все още), че за НАТО сякаш влиза в сила един от законите на Паркинсон за организациите: ако една организация загуби смисъла на съществуването си, тя се разширява. Но ми се струва, че далеч по-реалистично е президентът да настоява **ООН да се намеси** много активно в Ирак. Не съм сигурен, че НАТО ще се възприема по-меко от сегашната антитерористична коалиция, но ООН в очите на доста иракчани би изглеждала в голяма степен по-приемлива.

Като не служил в армията май не ми приляга да давам съвети по военни въпроси, но според мен ГЩ и МО би трябвало да се замислят над това – как се осъществява командването, управлението, координирането, контролът над операциите на нашия контингент в Кербала, а и въобще на операциите при мисии на наши подразделения зад граница. На мен ми липсват две неща:

– Едното е нещо като **щаб, тук в страната**, който да се занимава с тези функции и задачи, да следи развитието на ситуацията, да държи непрекъснато връзка с нашия контингент, но не само информационна, а управленска.

Това не е работа на хора с компетентност на свързочници, препредаващи информация: то е, доколкото аз разбирам е кръг от компетентности на **дву-**или **тризвезден** генерал. Този щаб само физически, като седалище е в България, но иначе е непрекъснатата и интегративна част от управлението на войските ни в Ирак и другите мисии.

– Второто, което на мен ми липсва е нивото на компетентност за управление **на място**. Не си представям как командир на батальон, който е обучаван за друг, много по-нисък тип командирски дейности и отговорности, чиято компетентност и хоризонт са все пак до ниво батальон, може да бъде оставян да се оправя **сам** на театъра на бойните действия и да се нагърбва **сам** със задачи, за които не е подготвен нито на теория, нито на практика.

Аз си мисля, че там командването трябва да е **поне едно ниво** по-високо – и то дори на ниво бригада, но с разбирането, че не сме разгърнали бригада, а само една малка част от нея. Не разбирам как може в Ирак, в тази толкова сложна оперативна обстановка, в ситуация близка **до** (дори неразличима **от**) война, нашите момчета в Ирак да не са командвани от **бригаден** генерал. Ние за какво раздаваме тъй щедро, без особени критерии генералски звезди?

Остро стои въпросът не само за **количеството** наши войници в Ирак и за постоянната заплаха да не можем да съберем трети контингент. Но е крайно време да се замислим над **качеството** на тези войници. Защо имаме толкова хвалени и прехвалени подразделения тип “спецчасти”, ако хвърляме в Ирак момчета, които криво ляво се справят с оръжието си, без тренинг и закалка. И още – ако ще се налага да се борим с тероризма у нас, ние разчитаме главно на МВР, особено на жандармерията и баретите във Враня. Трябва да търсим начин поне част от тях да бъдат привлечени в Ирак, не само защото са далеч по-подготвени от $\frac{3}{4}$ от момчетата там, но и какъв е смисълът да ги имаме, ако не за да разчита на тях страната ни в усложняващата се борба с тероризма?

Не разбирам упоритото нежелание на нито една власт да се обърне към българските експерти по арабския свят и към специалистите по исляма, към изследователите на тероризма – това е не само потенциал на страната, който стои не използван и това е лоша характеристика за управлението, но това са хора, които могат да помогнат за изработването на политика спрямо региона и да подпомогнат нашите военни да имат реалистична представа къде са и с кого си имат работа. Не е достатъчно да се напишат десетина правила, но и да се схване по-дълбоко цялата силно противоречива и взривоопасна среда. Испанците са въръжили своя контингент с 300 стр. указания и напътствия.

Би трябвало да включим тези дни в Ирак инстинкта за самосъхранение – **максимално ограничаване** на досега на нашия контингент с населението. Не е срамно да се ограничим с пазене на базата, важно е да опазим живота на момчетата. В същото време трябва да им се каже – бъдете безпощадни ако изпаднете в критична ситуация. Докато нашите в Камбоджа пиеха и ядяха с бъдещите си убийци от червените кхмери, французите казваха по принципа на един американски генерал от миналото “най-добрият кхмер е мъртвят”. Т.е. да избягват нашите да дават и минимален повод за инциденти, но ако се наложи да се бият, да се бият! На война като на война, другото ще е грешка.

Ние трябва ясно да обясним на нашите партньори, че нашите сили стигат максимум за **още една ротация**, за да не излезе после, че се изтегляме под натиска на събитията или след някой терористичен акт у нас или край нас. След 31 декември трябва да се намери друга държава, която да прати свой контингент вместо нас (е, ако не още една, то най-много **още две** ротации!).

Президентът би трябвало да търси инициативи в две посоки:

– Едната е да протегне ръка към арабската общност у нас (а не да се среща с омразния за нея нов-стар посланик).

– Втората е за негативна оценка на войната в Ирак и намиране и на други подходи, които включват не само силови методи, но и диалог, солидарност, сътрудничество, икономическа помощ, да се вниква в корените и се атакуват причините, които попълват редиците на тероризма.

09.04.2004 год.:

В оценките преди, по време и след войната в Ирак бяха направени и все още се правят ред **грешки** и **грешни очаквания** – както от САЩ и от нашето правителство, но и в администрацията ни и дори от президента. Оказа се, че не е съвсем вярно, че:

– Войната в Ирак е война срещу тероризма. Напротив, тази война засили ескалацията и жестокостта на тероризма и попълни редиците му редици с нови и нови терористи. Глобалният тероризъм е явление, което съществуваше независимо от Ирак, а сега съществува и поради войната там.

– Трябва да се воюва в Ирак, защото терористите да бъдат държани далеч от Европа и дома ни. Мадрид бе страшен шамар по тази теза.

– Членството в НАТО автоматично прави всяка държава-членка по-защитена и сигурна. Испания беше и е страна-членка на НАТО.

– Шиитите ще посрещнат окупаторите като освободители и ще бъдат тяхна неизменна и категорична опора в борбата за единен Ирак.

– Аятолах *Али ас Систани* контролира (с огромния свой авторитет) шиитите в Ирак и трябва да се работи само и единствено с него.

– *Моктада ал Садр* е само един маргинален шиитски водач.

– България е извадила “страшен късмет”, че контингентът ни е разположен в свещения за шиитите град в Южен Ирак – Кербала.

– Като отминат религиозните празници в началото на април и остроото напрежение и тежкото положение в Ирак отново ще стихнат.

– Най-вероятният сценарий за Ирак беше тежък религиозен конфликт на шиити и сунити. Тези дни те все по-често се бият рамо до рамо.

– В момента в Ирак се отива към гражданска война. Такава война има, когато иракчани воюват с иракчани – ала гражданска ли е войната и как тя се нарича, когато иракчани воюват с американци, поляци, българи?

– Испания е изключение от правилото – в не малко страни електоратите са готови да накажат управляващите за позициите им по Ирак .

– НАТО за иракчани е много по-приемлив от САЩ вариант за ангажиране със събитията в Ирак. Ако има някаква организация, която би могла да се ползва с подкрепа, легитимност и доверие, това е само ООН.

– Франция и Германия вече по-лесно ще се съгласят да се въздържат от гласуване в НАТО и Алиансът да може да са ангажира с Ирак.

– Колкото по-напрегнато става в Ирак, толкова по-сплотена ще бъде “коалицията на желаещите” там – държава след държава допускат изтегляне на контингента си поне като краен вариант – ако това все още не се прави, то е поради страха да се поеме тази отговорност и утре да се понесат обвинения, че са виновни за провала в Ирак, защото анализатори допускат, че едно изтегляне може да е с ефекта на снежната топка или дори лавината.

– Премиерът, правителството и всички ключови фигури от парламентарното мнозинство ще стоят твърдо и непоколебимо на позицията за оставане в Ирак на всяка цена – все повече и по-често се срещат нюанси и дори опити за преосмисляне на заявените становища има на

най-високо ниво; няма да се изненадам, ако и ДПС като цяло с произнесе в такава насока.

Народът ни ще става все по-разтревожен и нетърпим спрямо опасностите за контингента в Ирак. Най-лошият сценарий за нас е в лагера на онези, които подкрепят оставане в Кербала **докрай**, до последна капка кръв, да се окажат само Соломон Паси, най-яростният ястреб на войната и Г. Първанов – единственият държавник, заявил от трибуната на парламента: “Аз не приемам тази война!”

Из материала „Относно: Предложение за възможно изявление на президента по ситуацията в Кербала и нашето участие в мисията в Ирак“:

– Трябва да се припомни какво каза президентът в своето слово пред парламента на 20 март 2003 г. при започването на войната в Ирак:

*“**Аз не приемам тази война**, защото споделям моралното разбиране, че всяка война е тежко изпитание за народите. Защото смятам, че военните средства са особено неприемливи в условията на XXI век, когато глобалните проблеми и предизвикателства пред човечеството изискват обединяване, а не разединение и противопоставяне на страните и народите.*

Не мога да подкрепя тази война и заради факта, че тя се предприема без резолюция на Съвета за сигурност на ООН...

България трябваше да стои до край на позицията си за легитимност по разоръжаването на Ирак и от тази гледна точка да заяви, че не може да споделя политическата отговорност на една война без санкцията на ООН.

Ние обаче трябва да си дадем сметка, че образът на “ястреб” не ни прилича, той би бил вреден за българския авторитет в близките години.”

– Президентът може да постави акцента върху това – **какви** са решенията на легитимните държавни институции и **как** тези решения се изработват и гласуват. Макар и законно, не винаги едно решение е правилно и може после да има много висока цена. Бързането, извиването на ръцете, поставянето на президента пред свършен факт не е само въпрос на процедура. Президентът винаги се е стремил държавата да има единна и легитимна позиция, но по жизнено важните въ-

проси (напр. за войната и мира) има предел на носене на отговорност и всеки трябва да знае къде е неговият предел. А така той ще си запази дистанцията от управляващите и ако те се провалят заради някое свое стратегическо решение, **сами** ще понесат последствията от провала.

– В Ирак има коренна промяна на оперативната ситуация, която вече промени целите, функциите и правомощията, поставени пред нашия контингент. Сега главното са не полицейски задачи, а водене на военни действия срещу най-малкото десетократно по-многоброен противник.

– Развитието на събитията в Ирак налага промени и в Решението на Народното събрание от 29 май 2003 г., с което се разреши участието на България в четвъртата фаза “Стабилизиране и възстановяване” на Ирак и изпращането и разполагането на пехотен батальон от Българската армия в Ирак. В това Решение се казва, че контингентът ни ще участва в **следвоенното възстановяване и стабилизиране** на Ирак.

– От сериозна промяна и оптимизиране се нуждае и **Меморандумът** за разбирателство, който регламентира конкретните договорености за определяне и разпределяне на отговорностите по съвместното участие на държавите в Многонационалната дивизия (Централен Юг) в рамките на Стабилизиращите сили в Ирак и взаимния принос за съвместното провеждане на операцията. Прието от държавите е, че Меморандумът е международен многостранен договор, който е правната основа и рамка на създадената Многонационална дивизия под полско командване.

– Ето защо, ние трябва да осмислим, не казвам преосмислим цялата нормативна, дипломатическа и военна основа на участието ни в Ирак и това трябва да се извърши от Народното събрание, което единствено съгласно нашата Конституция (чл. 84, т. 11) “разрешава изпращането и използването на български въоръжени сили извън страната”.

– Ние трябва ясно да обясним на нашите партньори, че нашите сили стигат максимум за **още една ротация**, за да не излезе после, че се изтегляме под натиска на събитията или след някой терористичен акт у нас или край нас. След 31 декември трябва да се намери друга държава, която да прати свой контингент вместо нас.

– Президентът трябва да апелира за по-активно ангажиране с Ирак на НАТО, както и – и особено – за максимален ангажимент на ООН, защото само под егидата на ООН продължаването на операцията

ще изглежда легитимно в очите на народите на Ирак и напрежението би могло да спадне).

11.04.2004 год.:

Самолетът, който 1-2 пъти седмично лети до Ирак, изчерпва практически почти целия ресурс на славните ВВС.

26 офицери за третия контингент в Кербала ги возят мизерно от Карлово с почти разпаднал се рейс на лекции във Военна академия и ги изпращат да спят мизерно в бригадата в Горна баня, макар Министерството на отбраната (МО) да има 2 доста добри хотела в София.

Знае се, че при Първия батальон в Кербала идващата оттам информация не се анализираше – главно беше не анализът ѝ, а тя да се препредава по-бързо по-нагоре. Системата бе най-тънка в звеното за анализ. Началници много, а 2-3 души – в ролята на телефонисти, просто изнемогваха. Платихме висока цена...

А можеше да не е така!

Сертифицирайки Първия батальон, от Сухопътни войски пишат: Батальонът **не е усвоил** достатъчно похватите в борбата с тероризма и особено – с коли-бомби и камикадзета?

Този извод не се чува от ГЩ. Нито пък на място батальонът води някакви антитерористични учения. И още – казват, че на проверки в Ирак ходят “все големи шефове, които там главно си пият кафето” и явно им липсва нужната военна експертиза.

Банка “кадри” за командири в Ирак е под разумния минимум. За Третия батальон вече три месеца не достигат 200 души. Бойците ни участват в мисии, за които още не са подготвени.

12.04.2004 год.:

Ситуацията в Кербала все още остава изключително напрегната. На преден план излизат грижите на политическото и военното ръководство на държавата за сигурността, живота и здравето на нашия контингент.

Във връзка с това е необходимо да се разработят мерки както за засилване на защитата на базата “Кило”, така и варианти за евентуална бърза евакуация на контингента ни в по-безопасни райони на Ирак.

Трябва определено да се заяви, че България **не е в състояние** и **няма намерение** да изпраща допълнителни подразделения в Ирак.

Както при всяко участие във военна операция, така и в Ирак трябва да бъдат разработени няколко различни алтернативи за продължаване на престоя на контингента в Ирак, в това число и **стратегия за изход** от Ирак – но разбира се, като до реализирането ѝ бъдат изчерпани **всички възможни варианти и усилия** за продължаване на оставането ни там.

Очевидно трябва да се промени мандатът на мисията ни в Ирак – нещо, което е в правомощията единствено на Народното събрание. Да се вземе предвид определени сили в Ирак преследват тактиката на по-големи човешки жертви сред коалицията и дори прогонването ѝ от Ирак.

Развитието на събитията в Ирак изискват цялостно преосмисляне на стратегията на САЩ и антитерористичната коалиция по отношение на процесите на стабилизиране и демократизиране на тази държава.

Това, което коалиционните сили осъществяват в Ирак, ескалацията на насилието в никакъв случай **не гарантират придвижване** към само-управление на Ирак и дори към символично поне предаване на 30 юни на суверенитета на демократично избрано правителство на страната.

Сред основните грешки досега е почти пълното игнориране от САЩ на съседните на Ирак държави, без които се оказва невъзможно да бъдат затворени границите на страната за трафик на оръжие и бунтовници.

Задълбочаването на кризата в Ирак е сериозно предизвикателство пред НАТО и ЕС. На карта е поставено тяхното единство, след като в момента страни-членки на тези две фундаментални за международната сигурност съюза изпитват големи затруднения. Новата ситуация в Ирак изисква по-тясно ангажиране с дипломатически, политически и военни усилия на НАТО и ЕС. Проблемите в Ирак няма да могат да се решат само с упование на въоръжената сила и със средствата на войната.

Президентът винаги е говорил за **засилване на ролята на ООН** в Ирак и тази му негова позиция се оказва не само правилната. Тя в този момент е единствената разумна алтернатива; час по-скоро ООН трябва да получи водеща роля в процесите на демократизация на Ирак.

Друга теза, многократно отстоявана от българския президент е, че ние не трябва само да се борим с проявите на тероризма, но и да се оп-

итаме да разберем корените на тероризма, **да атакуваме причините**, които пораждат тероризма и позволяват на терористичните мрежи да попълват своите редици с нови и нови склонни към насилие хора.

16.05.2004 год.:

Измъчването на иракчани в багдадския затвор **“Абу Гариб”** е отвратително. Но то буди много мисли, част от които – на фона на страшната трагедия на невинните наши сестри в Либия:

– Това възмутено арабско обществено мнение, тези възмутени арабски лидери – а те осъдиха ли гаврите и мъченията над българките?

– А беше ли признато, че насилията в **“Абу Гариб”** са една стотна от това, което е ежедневие и в момента в много арабски затвори? Да не говорим за зверствата при Саддам, Асад, Бен Али, Кадафи.

– Гадно за достойнството и човешкото, и **мъжкото** (тук ги боли тях, “мъжете”, за които жената е втори сорт човек, машина за деца и наслади), е да те влачи **жена** гол по земята, а не е ли гадно и за едното, и за другото достойнство да измъчваш и убиваш невинни хора, да грабиш и да мародерстваш!

– Извращенията на американци и британци са чудовищни и ни възмущават. Но те са прилагани, за да се сломи психиката на хора, **способни да правят и правила** точно такива неща.

Т.е. нека да обърнем логиката и от насилника погледнем към жертвата. За да пречупят пленниците, за да си признаят те кои са, къде са техните сподвижници и какви престъпления планират, срещу американците и британците са “работили” над тях именно с методи, от които **те разбират** – насилникът изпитва ужас от насилия, които той самият върши.

Накратко: дори тези перверзни насилия са **обвинителен акт** срещу нрави, които господстват в редица арабски държави. И арабският свят трябваше да си направи самоанализ и изводи.

Не оневинявам отделни, душевно увредени жени и мъже, но заради тях Америка, Великобритания, белите хора, прилагайки **стандарти** на отношение към Другия, към Противника, към Жертвата, които са типични за арабските държави станаха обект на унищожителни критики, най-важното – на потрес, на осъждане.

И този потрес, това осъждане – с огромна сила – се разрази най-вече в САЩ и Европа. Защото извършеното е в **разрез с нашите** – на

белите, на християните – норми. И **наше**, не **тяхно** дело са Женевските конвенции, Конвенцията срещу изтезанията, дори и Международният наказателен съд.

– Едните плащат, че са нарушили своите норми. И нарушили ги, самите те се **самоосъждат**, открито се срамуват от себе си.

– Другите не искат да се замислят защо такива действия са за тях **начин на живот** и изобщо не желаят да се модернизират.

Вината на първите е, че дори стореното от тях да е по-скоро **изключение** и да е използвано спрямо Другите на техните средства, те така са поругали собствените си нравствени норми.

И обществата им страдат от това. А Другите ги сатанизират, макар че точно при тях тези средства са не изключение, а **правило**.

Войната на САЩ в Ирак се критикува силно заради снимките от **“Абу Гариб”**. Ала защо оценката за тази вина да зависи от тях?! Та войната в Ирак е грешка със стратегически размах и е геополитически провал **независимо** от снимките от **“Абу Гариб”**. И тя трябва да се оцени като такава не заради тях, а заради самата нея. **Доналд Ръмсфелд** трябва да си ходи не заради шепа голи хора, а защото бе символ на глобално високомерие на администрацията, защото се оказа острие на доктрината на изпреварващия удар, защото разцепи Европа на две – на **стара** и на **нова**.

При тотален хаос в Ирак – предзнаменование за драстична криза в стратегията на САЩ, за мен е неясно защо допуснахме да създадем такова отчетливо впечатление у експерти, медии, научни среди, из разузнавателната общност, че президентът е направил завой към силно проамериканска позиция по Ирак?

Обясненията ми са две:

– Или, че изработването на новата линия става след сериозни анализи в крайно тесен кръг президентски съветници и доверени лица.

– Или, че имаме политически изкована стратегия – чиято дълбочина е непостижима за непосветените като мен.

23.05.2004 год.:

В **“Банкеръ” Павел Писарев** каза – от противник на войната в Ирак, президентът се превърна в най-силния привърженик на българското присъствие в Ирак след хиперактивния Паси.

Това е общо налагащо се мнение. За съжаление, ставащото в Ирак е извън контрола на президента.

Подкрепата, бойният дух и шансовете на САЩ & коалиция за успех на мисията в Ирак в момента са в най-ниската си точка.

– **Саймън Дженкинс** писа в *"Times"*: "Министърът на отбраната Джефри Хун е като паднал от друга планета. Мърмори нещо за победа, за демокрация, че трябва да доведем в Ирак "делото до край". Зад гърба му всеки щабист е загрижен само за едно – как да се измъкнем от Ирак, и то по-бързо. Тони Блеър каза "Ние не можем да хвърлим всичко и няма да избягаме от Ирак". Но същото той говореше и на афганците, преди да хвърли всичко и да избяга. Коалиционните сили ги държи в Ирак не очакването на успеха, а страхът от безславното отстъпление. На Запад рано или късно демокрацията ще потърси отговорност на шантажистите и милитаристите. Те могат да разгромят една държава, но не и да я възстановят. Те са терминатори, а не строители. Едва ли и един цент от милиардите за "новия Ирак" се е въплътил в реален обект. Тези пари преминаха в банки в Ню Йорк и Аман. Империя и демокрация са взаимно изключващи се понятия. САЩ са империя "с повишено съдържание на лицемерие".

– Знаменитият писател **Джон Льо Каре** заяви в *"El Pais"*: "Тази война представлява букет от лъжи, при това такива лъжи, в които персонажи като Буш и Блеър сами започват да вярват. Те са ослепени от идеологията, обитават зали като бункери и четат само това от службите, дето потвърждава тезисите им."

– Още по знаменитият **Курт Вонегът** в *"La Jornada"*: "Нашите управници са шимпанзета, напили се с от властта до полуда. Техният морал е вече разбит на парчета. Народът ни няма даже възможност да изкаже мнение за това, което те правят. Те опустошиха хазната, раздадоха съкровища на съратниците си по водене на война. Те успяха да оставят на вас и на поколението на вашите деца грамадни дългове, които скоро ще ви накарат да платите. Ние сме в наркотична зависимост от течното гориво. Твърде скоро можем да останем без него и да изпаднем в **абсисгентен синдром**. Тъй че подобно на други наркозависими, които всеки момент може да ги заболи всичко, управниците ни са готови на най-страшни престъпления: за да получат поне малка доза от наркотика, от който са зависими."

– **Виктор Кременюк** в *“Независимая газета”*: “Буш заложи на насиетието и произвола; на изострящото се отново напрежение в света, на разгула на шовинизма. “Съвратени” от президента си, американците подкрепиха **“суровия полицай”** за основа на глобалната роля на САЩ. Администрацията, стълбовете ѝ – Чейни, Ръмсфелд, другите неоконсерватори – се показаха в истинската си светлина – не като патриоти, обичащи Америка и готови да ѝ отдадат живота си, а като шовинисти, които я позорят и правят ненавистна за милиони хора по света. Може би работата е в Буш и екипа му и щом ги сменят, политиката на САЩ мигновено ще се очисти от скверността. А може би, самолюбуването на американците, сляпата им вяра в тяхното предназначение са стигали тъй далеч, че трябва да се лекуват първо самите САЩ и едва след това останалият грешен свят.”

Сред опитните наши дипломати (доколкото те са склонни да споделят с мен) зрее недоволство от външната политика на страната ни – и по с Ирак, и по случая с Либия. Смятат, че е направено количеството грешки, което започва да има тежка цена за България, че външната ни политика е дилетантска и услужлива. Те имат забележки и по качеството на лекциите на президента, а за проамериканската му позиция са притеснени.

Спира ги само силното уважение към президента – не искат да му създават ядове.

Ето защо, би трябвало да има известен отход от политиката на все по-силна подкрепа на САЩ по Ирак (тя много се нрави на ястребите в МВНР!). Тази политика позволи на премиера да мине вляво на президента. И президентът остана в средата (с близки позиции със Свиаров), хванат в сандвича на Симеон отляво и на Паси отдясно. Сега двамата могат да играят ролите на доброто и лошото ченге, ограничавайки свободата на президента. Президентът е длъжен да се завърне в центъра, оставяйки по Ирак отново цялото правителство в дясно и в крайно дясно от себе си.

06.06.2004 год.:

Аз писах, че президентът заема проамериканска позиция по Ирак, не просто като констатация и не само защото в научните среди ме атакуват за тази негова позиция, а като червена лампичка – че има увлича-

не. Лампичката не може да възпре, но може да подкани към размисъл и готовност да се чуят други аргументи.

09.07.2004 год. Из материала „За: Кризата с българските зложници в Ирак“:

– Кризата е сериозно изпитание за българската външна политика и в случай, че изходът от нея бъде трагичен, последствията от това ще са тежки за целия политически елит, както и за българския президент.

– Двете бедни шофьорчета най-вероятно ще бъдат обезглавени – като възмездие за външната ни политика.

– Трябва час по-скоро да се спре с тези идиотски крайни, твърди, резки изказвания – че няма да преговаряме с терористи, че няма да променим политиката си. Очевидни неща, които само възпламеняват ситуацията не бива да се произнасят, не бива да търсим конфронтация, ескалация.

– Дори да са пленени случайно двете момчета, те в момента са в околото на вулкана. Против нас са не някакви икономическо-религиозно-мафиотски групировки, които отвличаха пленници срещу откуп. Против нас е именно самата „Ал Кайда“. За освобождаване на Никълъс Бърк са предлагани на Заркауи няколко милиона, а той казал: „Ние се борим за идеи!“. Нашите момчета за онези в момента са част от злото, каквото са за тях и САЩ; исканията са към САЩ и затова са практически неизпълними. Т.е. при целия елемент на случайност, това отвличане придобива не просто преходни, тактически, изнудващи, а изцяло стратегически измерения.

– Президентът трябва да си даде сметка, че независимо от драмата на шофьорите, всички други у нас отиграват ситуацията и политически, предизборно. Ето защо той трябва да я изиграе по същия начин, но да помни, че неговата сила е в постъпването като държавник – да направи всичко онова, което може, трябва и е длъжен, но с ясното съзнание, че вероятно и Господ не е в състояние да помогне на момчетата.

– Вероятни са и двата сценария – бърза екзекуция и протакане поне за няколко дни. Чисто интуитивно, вторият вариант не ми се вижда по-малко вероятен, защото с него ще се влияе силно на общественото ни мнение. Т.е. – у терористите могат да се появят и допълнителни цели.

– Много е важно президентът да изслуша експерти, които биха могли да му дадат разбиране за процесите, за исляма, за тероризма – за това съм писал многократно.

– От моите днешни срещи мога да кажа още следното – отново съм на мнение, че трябва много да се внимава с обръщането за помощ към САЩ – ненавистта към тази държава в арабския свят просто ескалира, а и е мит, че САЩ контролират поне отчасти и някъде ситуацията в Ирак.

– Добре е да помогнем (неявно) за пресконференция на палестински организации у нас, на която те ще кажат, че двете момчета са в Ирак по икономически причини (пари) и нямат нищо общо с политиката по Ирак, че са подлъгани да отиват да правят бизнес в Ирак; че убийството им само би увредило каузата на палестинците в България (а страната ни е правила много за тази кауза); че ще настрои народа ни срещу арабите, а у нашия народ засега няма антиарабски настроения. Добре е да има и човек от мюфтийството. Да се изтъкне отличното съжителство в България на християни и мюсюлмани, че много наши младежи се обучават в духовни училища в Йордания и после спокойно практикуват религиозните си убеждения.

– Важна е срещата с палестинския посланик; ако може, президентът да се срещне и с палестинските общности – в този терористичен акт има много “палестинство” – напр. исканията (освобождаване на затворници).

– Впрочем, възможно е скоро палестинците у нас да излъчат обръщение чрез Интернет с молба да не се екзекутират българските заложници.

– Президентът може да направи кратко изявление към българското общество, с което да заяви, че се предприемат всички усилия за да се спасят двамата заложници, че докато има надежда, българските власти ще полагат максимални усилия за тяхното спасяване. И в същото време да призове български политици, в това число и министри да престанат да трупат политически активи на гърба на сполетялата ни драма, да премерват всички свои изказвания, да мислят за заложниците повече, отколкото за собствения си имидж, защото сега всяка дума е важна и всяко непремерено изказване може да има непоправими последици.

– Възможности за облекчаване на съдбата на нашите зложници или поне за отлагане на обезглавяването им трябва да се търсят и с връзки и контакти с Арабската лига, с Организацията ислямска конференция, с президентите на Франция, Германия, Русия. Експерти споменаха също името на Евгений Примаков. Техният съвет е: да се прави максималното и да се използва целият авторитет, който президентът има навън. Този авторитет е превъзходството на президента над всички останали у нас.

25.07.2004 год.:

От моите разговори през тези дни с преподаватели от Военна и Полицейска академии, от ВСУ мога да направя следното обобщение на някои техни тези:

– Преподавателите често сочат колко по-гъвкави и хитри от нас са в Румъния. Румъния е с много по-голям контингент в Ирак, силно проамериканска е (вкл. по Международния наказателен съд), но нито ѝ нападат базите в Ирак, нито ѝ застрелват патрули, нито ѝ обезглавяват шофьори.

– И Симеон Скаскакбургготски показвал – според тях – по-добро стратегическо мислене и по-вярно тактическо поведение от президента – сякаш по Ирак е “ни при чьом”.

– Сред преподавателите се шири мнението, че главният секретар на МВР е “оплескал” нещата със зложниците, че авантюрата му ще хвърли сянка по президента.

– България е много отличима, изпъчена като участник в Ирак и като проамерикански сателит. Всяка похвала по адрес на България от **Колин Пауъл**, от **Кондолиза Райс** е не просто дразнител, а почти озверяване на терористите спрямо нас. Като добавим поведението ни в Съвета за сигурност на ООН и прокъсаната ни система за защита, охрана и ред, то са реални опасенията – дали не ставаме удобна и лека за терористичен удар мишена...

– Напълно вероятно е ако нещо се случи със страната ни, след време то да се оцени като четвърта национална катастрофа. САЩ ще загубят тази война (Франция, Германия, Русия, Индия, Китай – всеки по своему и донякъде очаква такъв край). Заедно с тях губим и ние. Нашето бъдеще е Европа, Европейският съюз. “Връзването за амери-

канската колесница” може да проиграе европейските ни шансове, защото поражението ще увлече цялата политическа система, на власт ще дойдат ултра-националисти, патриотари и изолационисти, а това ще ни затръшне вратата към Европа.

– Оценката на моите събеседници е, че външният министър **Соломон Паси** си играе своята игра и е праволинеен, докато президентът се нагажда към **ситуацията** и по-скоро “тя го води за носа”. Позицията му по Ирак, дори от тези, които я смятат за единствено възможната в този момент, се оценява като: “Ще стоим в Ирак, защото вече сме в Ирак”. Или както го каза един преподавател: “Няма да мърдаме, защото колкото повече мърдаме, толкова повече ни влиза!” Можело ли това да е позиция, политика, стратегия? По-скоро е **път за никъде**, тъй-като военната ни мисия в Ирак била обречена на провал. Кога е успявала политика, водена на инат и в противоречие (при това задълбочаващо се) с настроенята в българското общество...

– Засега сме пропускали шансовете да започнем постепенно преформулиране на мисията в Ирак (нещо неизбежно). По този начин крайната позиция на президента е в разрез с логиката, тя го подрежда сред ястребите в политиката. Предлага се (за което и аз съм ратувал) президентът да заговори за краен срок на военното ни присъствие в Ирак, за постепенно съкращаване на военните задачи и за придаване на хуманитарен характер на мисията. Нужно е европеизиране на позициите на президента.

По-важна от всички мерки за противодействие на терористичната атака срещу България е **политиката. Вярната политика** в този момент е най-надеждната защита от терористичен удар.

Ислямският тероризъм е не просто опасен, а страшен. Това изисква да си направим точен план как да предпазим България от неговия удар, да си изясним как всъщност страната е по-защитима – с повече **твърдост** или с повече **гъвкавост** по Ирак. И дали това е нашата война, че ние да го отнесем заради нея.

15.08.2004 год.:

Да чуем какво мислят ярки имена, които са толкова различни и значими – **Курт Вонегът, Джордж Сорос и Збигнев Бжежински.**

Големият писател **Курт Вонегът**: “В резултат на безсрамно фалшифицираните избори в щата Флорида, където на хиляди афро-амери-

канци чрез произвола на властта беше отказано правото да гласуват, ние днес се показваме пред света като горделиви, подсмиващи се, надменни и безжалостни военни, безнаказано дрънкащи оръжия с ужасяваща мощ. Из целия свят ни ненавиждат и се боят от нас не по-малко, отколкото по времето на нацистите. Нашите неизбрани лидери смятат милиони хора за недочовеци само заради тяхната религиозна и расова принадлежност – можем да ги убиваме, осакатяваме и изтезваваме, да ги хвърлим в затвора и да правим с тях всичко, което поискаме. Ние смятаме за недочовеци и своите войници – не заради тяхната раса и религия, а за принадлежността им към низшите класи. Лесно е да ги изпратим където пожелаем, да ги накараме да правят каквото пожелаем! Какво можем да кажем на нашата младеж сега, когато всички пари на страната и на корпорациите, са завладени и присвоени от психопатични личности, т.е. от хора, лишени от съвест и чувство за жалост?”

Големият финансист **Джордж Сорос**: “Администрацията на Буш, съзнателно спекулира със събитията от 11 септември и води политика, която американската общественост изобщо не би приела при други условия. Тя поставя под угроза и нашите ценности, и нашата сигурност. Тя носи заплаха на целия свят. САЩ могат да загубят своето доминиращо положение само от собствени грешки. Точно тях днес прави страната, намираща се в ръцете на групичка екстремисти, чиято хипертрофирана представа за мисия е съизмерима с тяхното лъжливо чувство за увереност. Злоупотребявайки с положението, което САЩ заемат в света, екстремистите отслабват нашата нация, а не я правят по-силна. Тези екстремисти се ръководят от примитивен извратен мироглед – социален дарвинизъм: Животът е борба за оцеляване, а главен инструмент в тази борба е Силата.”

Големият политолог **Збигнев Бжежински**: “Авантюрата на Буш донесе катастрофичен ущърб на националната сигурност на САЩ. Зашеметяващи, но и зловещи са данните от проучванията на общественото мнение, говорещи за остра враждебност към САЩ не само от страна на арабите, но все повече и в мюсюлманския свят като цяло. Сред населението на Близкия Изток има значителни промени в самосъзнанието – първостепенна роля в него почва да играе не национализмът, а ислямската им религиозна идентичност, много често от най-радикален вид. Повсеместното използване на израза “война с тероризма” препятства всеки сериозен анализ на най-важните заплахи, с които се сблъсква

Америка. То освобождава Буш от вникване в политическите причини за терористичната дейност. Това е нискочела политика – безразсъдна в исторически план. Тя разпалва пожара в Близкия изток, води до нагнетяване на антизападните страсти сред мюсюлманите и до международна изолация на Америка. Тя заплашва благополучието на САЩ.”

Цитирането на тези разсъждения е само ново доказателство, че и без да се чака присъдата на Историята, вече започва да се избистря оценката за войната на САЩ в Ирак.

Сбъдват се предупрежденията (вкл. и моите), че разделителната линия за приноса и значението на един политик ще минава по неговата позиция спрямо тази война. Като политически, икономически, военни, морални щети Ирак най-вероятно няма да се сравни с Виетнам, но сякаш става очевидно, че и “авантюрата” на Буш ще получи същото клеймо – грешка, провал, заблуда, глупост.

Още не е късно нашият президент да се измъкне от блатото, в което се оказа, изминавайки за година пътя от стратегически вярната позиция на не приемане на тази война до тактически грешната позиция на оставането ни в Ирак неизвестно докога.

“Ирак не си заслужава. Да се измъкваме от там!”, писа не кой да е, а **Мортън Абрамовиц** (съветник на косоварите в Рамбуйе) и не къде да е, а в *“The National Interest”*. Ирак наистина не си заслужава да се окаже Ватерло за политик No. 1 на България.

18.08.2004 год.: Из материала „Относно: Проект на статия на президента на тема “антитероризъм”:

За статията липсват определени указания, освен предаденото ми, че тя трябва да съдържа идеи, които са “радикални, но не революционни”.

Опитал съм се да дам вариант, който е някакъв компромис между моя възглед за позиция на президента и това, което той би могъл да каже.

Съображенията, от които съм се водил се базират на тревогата ми, че:

- Президентът изтегли своята позиция близо до тази на Паси.
- Ирак върви към дестабилизация, там е възможен и хаос.
- Ирак не си струва щетите, които имиджът и рейтингът на президента могат да понесат.

– Поради характера на държавното ни устройство, президентът разполага с една степен на свобода във външната политика, която му позволява да говори за тая политика, без реално да я осъществява.

– Рязък завой в поведението на президента носи риск от ново обвинение в постоянна непоследователност, но лек и постепенен завой ще даде възможност за постепенно завръщане в центъра.

– Има известен риск да се даде предимство при надпреварата ни с Румъния за разполагане на американски “бази”, но този риск не бива особено да се преувеличава.

По статията има важни моменти, които ми се иска да прокоментирам.

– Паси американизира силно нашата външна политика. Обща оценка е, че ние по Ирак направихме всичко в разрез с националния интерес и за да угодим на САЩ. Президентът трябва да европеизира своята позиция, но това трябва да стане като тя се **ООН-изира**. Това ще бъде начало на постепенно разграничаване от Паси и няма да разсърди силно САЩ. Но ще даде знак на европейските ни партньори, че има начало на промяна.

– Запазва се понятието **“присъствие”** в Ирак, но то от една страна се ограничава като продължителност във военен смисъл, поради реалните затруднения от финансов и човешки капацитет; от друга страна започва да се говори за минаване от военно към хуманитарно и икономическо присъствие. Т.е. ние не бягаме от Ирак, не абдикираме от своята мисия и съпричастност, а правим промени с оглед на развитието в Ирак.

– Между Симеон и Паси напоследък прескачат искри. И президентът може в разговори с премиера да се възползва от това. Не толкова за да вбие клин между тях, а за да синхронизират политиките и позициите си и в някаква степен да дезавуират хиперактивността на Паси.

– Външнополитическите секретари могат да направят справка какви са позициите по Ирак на държавните глави на новите членки на ЕС и НАТО от Централна Европа. Така президентът по-лесно би могъл да изработи собствена позиция, която да гравитира относително към тези политики.

– Президентът се нуждае от освежаване на своя образ. Има усещане, че след като беше много активен като държавник, сега прави популистки ходове *а-ла* П. Стоянов за слизане сред народа – колкото

по-активно се появява в мероприятия, толкова повече се губи. Питат – защо не праща Мáрин? Защо трябва президентът да ходи по всички възможни събития? Кога остава време да работи, да мисли, да разсъждава стратегически?

18.08.2004 год.: Из материала „Статия на президента за външната политика на тема “антитероризъм”:

Терористичните удари на 11 септември 2001 г. показаха на света, че редица представи за международната сигурност са коренно променени, а много от международните организации и споразумения, върху които се крепяха глобалния мир, ред и стабилност, трябва да се адаптират към новите рискове. Тези драматични събития за пореден път ни свариха неподготвени. За да бъде адекватен нашия отговор на тях, ние сме длъжни да променим нашето мислене, да потърсим качествено нови подходи.

Глобализирането на тероризма и превръщането му в световна сила в сегашната епоха на оръжията за масово унищожение е изключително предизвикателство. Но това предизвикателство е само част от общите процеси на глобализация. И ние трябва го разглеждаме не изолирано от човешкото развитие, а като вписано в общия контекст на това развитие.

Глобализацията е обективен процес. И въпросът не е **дали** ще има глобализация, а **как** тя ще се осъществи. Начинът, по който тя протича, налага един глобален модел, задълбочаващ пропастта между богатите и бедните страни, в резултат на което расте армията на онеправданите и огромното мнозинство от тях се радикализира, зарежда се с жажда за насилие и вижда в развитите страни на Запада причината за бедите си.

Но глобализацията не трябва да се демонизира, а да се хуманизира.

Нужно е преосмисляне на глобализацията, на нейните рискове и угрози, като решенията се търсят по справедлив, екологичен и устойчив начин.

Ние живеем в глобалното село, а в него опасностите са също глобални.

Днес нито една държава не може да смята, че е недосегаема, че има имунитет срещу тероризма и че може да се изолира от общите усилия в борбата срещу него. Нито една държава не би могла без под-

крепата на своите партньори да спечели битката с тероризма. Тероризмът не знае, не познава, не признава граници. Той изисква глобализация на усилията за неговото ограничаване и елиминиране – както на колективните, така също и на националните системи за сигурност. Тероризмът е свързан с и подхранван от други заплахи, които също са непосредствен приоритет на глобалната сигурност – наркотрафикът, организираната престъпност, прането на пари, трафикът на оръжия, коли, хора и човешки органи.

За нас е особено важно България да бъде на вярната страна в битката с глобалния тероризъм – това е главната разделителна линия, спрямо която трябва да се определим и да се позиционираме най-категорично.

Но ние трябва да мислим постоянно и за асиметричния отговор, който може да дойде от това наше ясно и недвусмислено самоопределяне.

Защото интеграцията не е някаква манна небесна, тя има своя висока цена. И това обществото трябва да го помни добре. Един народ е зрял, когато започне да калкулира реалните плюсове и минуси, а не да се поддава на стереотипи или пък на гола пропаганда. Като член на НАТО, ние получаваме чадъра за сигурност и преимуществата от членството в този уникален Алианс, но ще сме изложени и на заплахите, на които той е изложен, ще носим колективните отговорности и задължения.

Приоритетна задача на страните в НАТО и ЕС е трансформирането на сложната архитектура от структури в сферата на сигурността. Нужни са сериозни реформи в армията и полицията, жандармерията и граничната полиция, митниците и миграционните служби, следствието и съдебната система. Те все още са повече национални, отколкото общо-европейски, все още действат разкоординирано. Престъпните групи са по-адаптивни, гъвкави, мрежовите им структури по-ефективно реагират на промените, на възможностите, предоставяни им от информационното общество.

След 11 септември се оказа, че светът разполага с огромни армии без врагове и в същото време е заплашен от много опасности, срещу които няма армия. Но да не бързае да правим изводи, повлияни от емоциите, от уникалните нови технологии, оръжия и комуникации. 11 септември подсказва, че не бива да се разчита само на електронното разузнаване за сметка на човешкото – изпитаните професионалисти,

които проникват в терористичните мрежи. Опитът в Ирак говори, че съвременната война не може да се води само с хирургично точни оръжия, стрелящи от далеч и от високо: някой трябва да воюва долу, на земята, на бойното поле и при това да се бие смело, професионално, самопожертвователно.

България участва активно, дори твърде активно в световната коалиция срещу тероризма. Казах **твърде**, защото страната ни е малка, извършва сложни реформи, има ограничени финансов и човешки потенциал и не може, не би имала сили още дълго да носи отговорности, които далеч надхвърлят пряката грижа за националната сигурност и не съвсем ясно са свързани с базисните национални интереси, а касаят повече процеси от световен мащаб и глобалната сигурност. Но това е свръхнапрежение, което не си позволяват далеч по-развити от нас държави. Да припомним, че освен в Ирак имаме сериозно участие в SFOR, KFOR и Афганистан – и това е нашата доказана солидарност с глобалната антитерористична коалиция. Не крия, че бих желал освен български военни в тази региони да има български бизнесмени, проектанти, строители, търговци, лекари.

Приносът на България срещу тероризма трябва да отчита защитния ѝ капацитет, за да не стане тя уязвима цел на отмъстителен ответен удар.

Някои държави искат по-голяма, ключова роля в глобалната сигурност. Те трябва да поемат по-големи отговорности, да си направят дълбоки изводи от появилата се пукнатина между партньорите от двете страни на Атлантика, защото видни политолози (напр. Робърт Кейгън) твърдят, че “бездната между САЩ и Европа нараства с обезпокоителна скорост”.

Трябва да се преодолеят съществуващите различия във вижданията за методите на борба с тероризма. Не може да има само американска или само европейска политика в тази борба. За да могат САЩ и Европа ефикасно да противостоят на това зло, те трябва да действат единно.

Тяхното единство за нас е още по-необходимо, защото България често се оказва изправена пред изкуствения избор между стратегическото си партньорство с Вашингтон и своята несъмнена европейска идентичност.

Светът днес е друг, заплахите са други, така че известен стратегически дрейф в различни посоки е логичен. Но да се надяваме, че различията между САЩ и Европа не са необратими, че са преходни и управляеми.

Като европейци, като държава, направила европейски избор, не могат да не ни тревожат някои процеси в Европа, които водят до усещане за неясен европейски образ, за размито европейско послание към света.

Едни европейци подкрепят войната в Ирак, други са против; едни са "стара", други – "нова" Европа. Европа често има двойствено поведение на световната сцена. Твърде дълго тя е била разделена, и поради това понякога изглежда трудно мисли за себе си като за единно европейско пространство и сякаш възниква представата, че има поне две Европи.

Но днес главна, стратегическа задача е България да стане член на ЕС!

България се нуждае много повече от ЕС, отколкото ЕС се нуждае от България; ЕС може без България, ала България не може без ЕС. И в своята позиция в началото на войната в Ирак аз исках да се съхрани европейската перспектива на България, за да не се допусне войната в Ирак да постави под съмнение европейските шансове на нашата страна.

Ние не бива да разчитаме само на естественото чувство за европейска принадлежност на българския народ. Европейският избор на страната, интегрирането в Европейския съюз се нуждаят от защита и разяснения.

Само чрез приобщаване към интегрираща се Европа, България може да реши проблемите на своята отбрана, сигурност и външна политика, на своята инфраструктурна, технологична и научна модернизация, на прехода към информационно общество, на съхраняването и развитието на уникалното културно и научно богатство, чието опазване минава през отвоюване на наше, българско място в европейското разнообразие.

България е за изграждането на европейска идентичност в отбраната и сигурността, за ефективна и динамична европейска външна политика и политика за сигурност. Интегрираща се Европа – с обща, с укрепваща и неделима сигурност е не само континентален, но и български приоритет.

Европа трудно би се еманципирала като световна сила без сериозни усилия за изграждане на европейска сигурност с повече Европа в нея.

От няколко години насам България действа като фактически член на НАТО. В същото време нека помним, че дори присъединяващи се към НАТО, ние си оставаме на Балканите. Като член на НАТО и скорошен член на ЕС, България може и трябва да поеме по-голяма отговорност за процесите в Югоизточна Европа. За съжаление, нашият регион все така генерира опасности и рискове за сигурността на европейския континент.

България се стреми да генерира сигурност и стабилност в региона, да доказва, че европейските принципи – за отношения между държавите, за човешки права, за укрепване на демокрацията – са напълно приложими на Балканите. Балканите са интегрална част от Европа и активната роля на държавата ни за сигурността на Балканите е всъщност неочевиден, не винаги справедливо и точно оценяван принос за сигурността на Европа.

За нашия регион много сериозно предизвикателство е глобализацията на мрежите на организираната престъпност и тероризма, ускореното им взаимно преплитане. Това се превръща в пряка заплаха за сигурността на България. В редица части на Западните Балкани са пуснали дълбоки корени различни фундаменталистски организации, които се занимават с престъпна дейност и могат да спонсорират терористични действия.

Остават още в сила и “традиционните” за региона ни заплахи, свързани с краен национализъм, сепаратизъм и териториални претенции. Затова, независимо от активизирането на ЕС, е рано НАТО да се дистанцира от Балканите и да живее с мисълта за изпълнена мисия спрямо региона.

Независимо от трудностите, на Балканите в последно време протичат позитивни и оптимистични тенденции. За първи път в тяхната история се наблюдава еднопосочност на политическото развитие и общност на идеите, на ценностите и стратегически цели на всички балкански страни.

Моето убеждение е, че проблемите на Балканите се лекуват с повече интеграция, с повече подкрепа на усилията за развитие и модернизация, с неотклонна, финансово подпомогната европеизация на

Балканите – за да ги извадим от европейската политическа и икономическа периферия и да ги превърнем в развита и просперираща част на обединена Европа.

В този дух е и идеята, която отстоявам многократно – всички страни от региона да изработят своя **обща стратегия**, основана на регионалната им солидарност. Съществен елемент от тази стратегия е предложението от мен проект “Основни насоки за разкриване, ефективно използване и популяризиране на културните коридори в Югоизточна Европа”.

Аз често припомням своята позиция в началото на войната в Ирак.

Трябва да се помни кой и защо каза от трибуната на парламента, че не приема тази война и кой и защо проповядваше, че ще бъдем ястреби на демокрацията. Това е важно като поука. И е още по-важно сега, на фона на противоречивите и понякога свидетелстващи за хаос събития в Ирак.

Аз не приех тази война заради моралното разбиране, че всяка война е тежко изпитание за народите и защото военните средства са особено неприемливи за 21 в., когато глобалните проблеми и предизвикателства изискват обединяване, а не разединение и противопоставяне. Не приех тази война и защото тя бе предприета без резолюция на СС на ООН, а за мен бе особено важно изискването за легитимност на операцията.

Не бях съгласен също въпросът за нашето участие в коалицията да се решава без да са ясни целите, участниците и параметрите, взаимните ангажименти и отношенията със съюзниците. Казах тогава, че е добре диктаторът Саддам да бъде отстранен, обаче попитах дали световната общност е готова да приложи сила и към “послушните диктатори”?

Не на последно място, оставам твърдо убеден, че образът на “ястреб” не ни прилича, че е вреден за българския авторитет в идните години.

За жалост моите опасения се оправдаха. Светът не стана по-сигурен. Глобалният тероризъм не бе смачкан и активизира дейността си. Ирак се превръща в притегателен център за терористи от целия свят. Срещу коалиционните сили действат добре въоръжени, организирани, обучени бойни групи; които непрекъснато сменят тактиката си. Териториалната цялост на Ирак е под угроза. Обстановката е нестабилна,

много трудно предсказуема. Ако се загуби контролът върху ситуацията, заплахата от вътрешна и регионална криза изглежда неизбежна. Факт е, че много от иракчаните не се чувстват приобщени към политиката на коалиционните сили, не са възприели промяната като позитивна, живеят в постоянна несигурност и затова радикалните идеи намират там благодатна почва.

Много по-остър става и въпросът за овладяването на “центробежните” амбиции на отделните религиозни лидери и общности. Освен това вече има редица конкретни примери на преливане на тероризма към Европа.

Проблемите в Ирак няма да могат да се решат единствено с упование на въоръжената сила. Нужно е по-ясно ангажиране с дипломатически, политически, военни усилия на НАТО и ЕС. Макар крайно недостатъчен, за нас е много важен ангажиментът НАТО да подпомага подготовката и обучението на силите за сигурност на Ирак. Трябва да бъдат намерени и други начини за съдействие на Временното иракско правителство.

В началото на войната авторитетът на ООН бе лекомислено ерозиран, но днес има условия за реабилитация на ООН: като единствена разумна алтернатива тя би могла да поеме по-активна роля в строителството на новата иракска държава, в демократизирането на Ирак и формирането на новите институции, на възстановяване на суверенитета и предаване властта на легитимното иракско правителство и местно самоуправление.

Такъв мощен съюз като НАТО не би трябвало да допуска приносът му в Ирак да изглежда анемичен, да се създава впечатление, че НАТО не е готова да се намеси по редица причини от политическо, стратегическо, оперативно, икономическо и психологическо естество; и дори че НАТО се опасява да влезе в Ирак, за да не претърпи поражение, с което може да се подкопае сериозно нейният авторитет. Различията ни по войната в Ирак не бива да прерастват в различия по отношение и на мира там. Каквито да са съображенията за гъвкавост, принципът, че не коалицията определя мисията, а мисията определя коалицията и акцентът на САЩ върху коалиции от желаещи, могат да са контрапродуктивни за НАТО.

Много важна продължава да бъде мисията на НАТО в Афганистан. За нас тя е реален “тест” за способността на НАТО да осъществи новата

си стратегическа отговорност чрез поемане на мисии в глобален план. Ние ценим особено успехите на НАТО в Афганистан – те укрепват надеждите, че и тази страна ще се превърне в деморатична. България ще продължи да изпълнява своите ангажименти в Афганистан, защото разглежда тази мисия като позитивен ангажимент на НАТО в борбата с тероризма.

В дните на изпитания, когато нашите военни се доказаха и се доказват в Ирак като истински и отговорни професионални бойци, е естествено като държавен глава и върховен главнокомандващ да ги подкрепям; да стоя зад тях и дори да бъда с тях – макар и за малко – там, в Кербала; и да не мога да се съглася с идеята при първите възникнали проблеми българските войници да бъдат накарани да обърнат гръб на противника!

Използвах всички свои правомощия и международните си контакти за облекчаване на положението на нашите военни, за вземане на мерки за повишаване на тяхната сигурност. Доста усилия бяха нужни, за да бъде осигурен вторият полски батальон в района на Кербала, да се подобри техническото снаряжение на батальона ни. Но това е недостатъчно при растящата съпротива. Все по-належащо е коалиционните ни партньори да решат трайно въпросът за допълнителното военно присъствие.

Искам ясно да подчертая отново – България няма материалният и още повече – човешкият ресурс да продължава с години тази мисия в Ирак.

Според мен можем да си позволим максимум още 1, от сила 2 ротации и всеки би разбрал, че нашата мисия в Ирак е приключила успешно, че сме направили максималното, издържали сме с чест този изпит – за да не излезе после друго и някой да твърди, че се изтегляме под натиска на събитията. Всяка ротация – това са 500 души, плюс всички останали материални, финансови, психически разходи – един внушителен принос!

При това приносът бе винаги на нужното ниво, понякога с поемане на отговорности, за които нашите военни не бяха предупредени в началото.

И контингентът ни изпълняваше отговорно своята мисия независимо, че някои обстоятелствата около войната се оказаха меко казано

грешни – да вземем напр. наличието на оръжия за масово унищожение в Ирак...

Говорим ли за възможно преформулиране на задачите, би трябвало да мислим за постепенно съкращаване на военния (т.нар. *hard*) характер и придаване на хуманитарен (т.нар. *soft*) характер на мисията ни в Ирак.

Сред поуките, които сме длъжни да си направим е и следната – както за всяко участие във военна операция, така и в Ирак трябваше да бъдат разработени няколко, поне 3-4, алтернативи за престоя на контингента ни там, в т.ч. и задължителната *exit strategy* (стратегия за изход) от Ирак.

Друга важна поука е, че граденото с десетилетия в отношенията ни с арабския и ислямския свят и този несъмнен позитивен капитал от хора с произход, позиции, връзки сред тия народи, който имаше страната, бяха лесно подкопани с непремерени действия и изказвания. За да не стане това необратимо, аз ще полагам усилия и ще апелирам за по-активна политика към арабските държави и към ислямския свят – като цяло.

Смекчаването на външнополитическия ни изказ, придаването на нашия образ на по-умерени, приемливи очертания ще се отрази позитивно на авторитета на България. То ще върне усещането на българския народ за съпричастност към външната политика. Сега той се е дистанцирал от нея, приема я за спусната “отгоре”, за лична кауза на политическия елит.

Най-важното е ясно да се обяснява на обществото защо се взема едно решение. Не е белег за зряла демокрация когато за броени в минути парламентът гласува нещо от жизнена важност за страната. За такива въпроси е нужен задълбочен дебат. Нашият народ има правото да знае всичко за целите на присъствието ни в Ирак, приляга ли на българската армия статута на окупационна сила и до коя дата ще бъдем там. Той се тревожи да не се случи ситуация, при която ние в Ирак даваме жертви и търпим материални и финансови щети, а печелим главно негативи сред иракчани и арабския свят и се разминаваме с ключови партньори по ЕС.

Кризата в Ирак показва и колко трябва да се направи за задълбочаване на политическата ни култура, за възпитаване у политиците на чувство за дълг и носене на отговорности. Неприемливо е в тежки ми-

нути редица водещи политици да се изпокриват, да не смеят да гледат своя народ в очите или да мислят повече за собствения имидж. Както сме на първа линия, когато се прокарва и взема дадено решение, така трябва да сме най-отпред и тогава, когато от това решение има негативни последици.

Още една поука е, че ние много леко възприемаме за свои и за верни някои тези, които са спорни или влизат в арсенала на политическия *PR*.

Такава теза е, че воювайки с тероризма в Ирак, държим терористите далеч от дома. Терористичните удари в Мадрид обориха това виждане.

Тероризмът не е задача само на МВР – той е проблем на националната ни сигурност и изисква усилия на всичките институции в системата за сигурност, вкл. адекватно нормативно, ресурсно и кадрово обезпечение.

Ако страната ни изгради съвременни специални и полицейски служби, които да действат като система за ранно сигнализиране по отношение на тероризма и организираната престъпност, това ще е наш национален принос в борбата с глобалния тероризъм и за сигурността в региона.

Ключов проблем е миграционният и бежански натиск върху страната ни. Не се ли справим с него, последиците ще са не само икономически, но и свързани със сигурността. Защото сред хилядите бежанци и имигранти може да има и терористи, които да създадат "спящи клетки" у нас или да организират и подхранват мрежите си от наша територия към Европа.

Необходимо е нарастване на капацитета на системата за сигурност за предотвратяване и отразяване на терористични удари, за преодоляване на последствията от тях (политически, икономически, психологически, социални, екологически, информационни) за обществото ни, за неговата управляемост, за политическата система и критичната инфраструктура.

Сред нормативните промени ще подчертая измененията в НК – не само за наказанията за действия от този тип, но също за пригответвеността за извършване на такива действия. Нужен е анализ на това как се прилага и прилага ли се Законът за мерките срещу финансирането на тероризма.

Трябва да се изясни нуждата от Закон за тероризма, какъвто експерти предлагат да се приеме. Борбата с тероризма трябва да намеривярно отразяване и в разработения проект на Закон за управление при кризи, към чието съдържание имам немалоко и сериозни критични бележки.

Тези закони са нужни в частност, за да определят мястото на полицията и армията в борбата с тероризма. В тази борба тези две институции ще трябва да подобрят взаимодействието и координацията на усилията си.

Това изисква мислене и отношение на двете една към друга като към части от консолидирана система за сигурност. Мисленето трябва да се променя – в посока от вътрешен ред към вътрешна (*homeland*) сигурност.

Тероризмът променя самата парадигма на сигурността – преди всичко в психологически план. Нашият народ и държавните ни институции ще трябва да свикват, че живеят с рисковете от тероризма. Много важно да се работи с обществото, за да може то да се научи да действа при кризи, да не допуска паника, а да проявява съпричастност и консолидация.

Трябва да се помисли за създаването на един Национален фонд за подпомагане на жертвите на тероризма и техните семейства. От него могат да се възстановяват и щети от терористични актове, нанесени на различни обекти – обществени и жилищни сгради, инфраструктура и др.

Колкото важни да са всички мерки, по-важна от всички тях е политиката. Вярната политика днес е най-надеждната защита от терористичен удар.

Да излезем от кръга на националните поуки и погледнем по-глобално.

Ходът на събитията в Ирак изисква цялостен преглед на стратегията на САЩ и антитерористичната коалиция по отношение на процесите на стабилизиране и демократизиране на тази страна, за да не се окаже тя пореден крах на опита да се наложи строга и подредена (демократична) решетка върху твърде аморфна и разнородна домодерна структура.

Борбата срещу тероризма се води изолирано от другите заплахи. Това отделяне на рисковете един от друг разпокъсва, атомизира струк-

турите за сигурност, усилията се дублират, има взаимно блокиране, преразход на ресурси. Подходът трябва да е системен, проблемите да се атакуват съвместно, защото те са разклонения на криминални дейности с общ произход и организационен център: наркотици, фалшификация и пране на пари, други нелегални трафици. Тероризмът е познат от древността инструмент за постигане на политически цели. Днес обаче, терористите от тактическо, много бързо се “изкачват” на стратегическо равнище.

Необходими са нова стратегия и нов подход за атакуване на причините, които засилват противоречията в света и множат редиците на хората, прибягващите до насилие. Само по пътя на силата не е възможно да се изкорени тероризмът. Нужни са решителни усилия за преодоляване на задълбочаващите се в глобален план икономически, социални, културни противоречия, като се отчете, че досегашният ни отговор на тероризма задълбочава проблемите и влияе негативно на глобалната сигурност.

Ахил никога няма да настигне костенурката, защото доближи ли я на половина, тя ще е отишла още по-напред. Ние не атакуваме причините за тероризма, вместо да се заемем с тях. Междувременно тероризмът е направил нова крачка в териториалния си обхват и степента на насилие.

Освен силовите методи – без тях за жалост също е невъзможно, трябва да се търсят и несилови такива – да се влезе в **глобален диалог** между общностите, между религиите, културите и цивилизациите – за повече солидарност, за повече сътрудничество и повече икономическа помощ – за модернизация на изоставащите региони, за догонващо развитие и за преодоляване на политическите, социалните и екологични недъзи.

В тази насока страната ни има какво да даде на света, има моралното право да претендира за лансиране на идеи и организиране на световен форум, може би на процес, подобен на **Хелзинкския процес**, направил толкова много за намаляване на колосалното напрежение между двете антагонистични системи тогава: на капитализма и на социализма.

Това е така, защото България предлага на света уникален модел на мирно и солидарно сътрудничество не просто между различни етноси и религии, а именно на християнството и ислямът. Това сътрудничест-

во е безпрецедентно, то доказва своята ефективност през последните години.

Смята се, че лидерите от Балканите трябва да помнят от кой регион произлизат, да мислят с неговите категории и пространствена и времева ограниченост. Значението на българския модел обаче надхвърля тази регионална ограниченост и несъмнено има цивилизационни измерения.

На Балканите може да се мисли в по-глобално измерение. Те могат да дават позитивни модели за развитие. Нашият модел предлага работеща формула, от която светът се нуждае при тази стратегическа мъглявина – на неумение да намери верния път в борбата с насилието и тероризма.

26.09.2004 год.: Из материала „Относно: Позиция на президента по преместването на контингента ни в Ирак“:

Събитията около преместването на нашия контингент от Кербала в Дивания заслужават сериозен анализ и извличане на поуки по отношение на ГЩ и МО.

В сегашната ситуация има две крайни позиции на президента – и двете без голямо значение за това, което на практика ще стане и касаещи само линията по Ирак, която по политически съображения ще следва нататък президентът.

Струва ми се, че не е далеч от истината, убеждението, че предислокацията на контингента е фактически вече предрешен въпрос и връщане назад няма.

Президентът може да продължи да се придържа към заявеното в началото отрицателно (поне така са го разбрали медиите и обществото) становище към преместването, да го смята за “неразумно и не издържашо от гледна точка на военните, психологическите и политически мотиви”. Това може да му донесе и активи (“Поне им го казва в очите!”), и пасиви (“Каквото да си говори, от него нищо не зависи!”). Ако не се случи нищо лошо в Дивания с нашите момчета – отлично. Но ако то се случи, всички ще помнят, че президентът е бил против.

Но президентът може и да смени позицията си. Защото иначе рискува да се окаже или изолиран, или заедно с БСП. След като на няколко пъти излизаше на първата линия по Ирак, сега може да се оцени за неразумно точно по този въпрос да пренавие пружината с риск да я

скъса – без гаранция, че от това ще извлече устойчиви дивиденди. Още повече, че преместването не е свързано само с негативи – при условие, че няма да има екстремални кризи и нещастия.

Разбира се, теоретично са възможни и други варианти на поведение. Напр. поддържане на отрицателното отношение към предислоцирането и в същото време задаване на въпроси, настояване за експертизи, остри укори и дори протести-демарши към коалиционните партньори или поне демонстрация на загриженост, на търсене на гаранции чрез послания и телефонни разговори.

Но това би могло да се възприеме за игра с цел печелене на време, дирене на изход чрез “спасяване на лицето” от ситуацията, в която президентът се вкара сам. А подобно “увъртане”, ако не бъде убедително защитено, спокойно може да се окаже нов капан за президента – тези, които са “за” преместването на контингента да използват колебанието на президента като започнат да го убеждават, да му прехвърлят горещия картоф и накрая го докарат до КСНС. Точно това в никакъв случай не трябва да се допуска – по очевадни причини.

Ето защо президентът би трябвало да започне сравнително ускорен процес на съгласяване с предислокацията на контингента в Дивания. Още повече, че след началния шок, който обществото изживя, постепенно върви кампания за калкулация на пасивите и активите и макар тя да се прави не от рационални мотиви, а от неизбежност, хубавото е, че не е изцяло “изсмукана от пръстите”.

Оттук нататък президентът е принуден да отиграва ситуацията в духа: Най-напред изтеглих ушите и на коалиционните партньори, и на нашите ястреби. Да знаят, че България не е момиче на повикване, безгласна и съгласна буква, а си има институции и обществено мнение, които трябва да бъдат уважавани. Ала сега, минавайки по същество, трябва да продължим да бъдем надежден партньор, т.е. да се водим строго от интересите на коалицията, да се стремим нейната стратегия да бъде оптимално реализирана. В същото време нещата не бива да се претрупват. На първо място стои сигурността на контингента и преместването трябва да стане едва когато са взети всички **ВЪЗМОЖНИ** мерки за сигурност, разбира се отчитайки много напрегнатите обстоятелства в Ирак.

И най-добре е това да стане по формулата “предислокация преди ротация”.

26.09.2004 год.:

Дебатът за преместването на контингента ни в Ирак отново възбуди общността от експерти и преподаватели. Не всичко в думите на президента срещна одобрение в тази общност.

Например, тезата на президента за слабата коалиционна култура е спорна.

Коалиционната култура е не “Те спрямо-против-срещу Нас”, а “Те и Ние заедно-съвместно-общо”. И много зависи как сме си постлали – за да разчитаме на тази коалиционна култура. Всеки, който оспори коалиционната култура и политика трябва да каже – какво той е направил за да я договори и подобри. С цялото си поведение като държава навярно сме позволили да ни разглеждат като второстепенен и съгласен с всичко коалиционен партньор.

Преместването на контингента е само следствие от нещо базисно – нашето присъствие в Ирак. Дори да не подновяваме въпроса: Защо сме там?, трябва да зададем въпроса: Докога сме там? Еластични фрази като тезата на президента “Бързо, но не преждевременно” (тип “за всекиго по нещо”), почти изобщо не влияят на коалиционното планиране. Решено е да бъдем преместени именно затова, защото за Коалицията е ясно, че ние ще стоим дотогава, докато трябва или докато те ни кажат.

Президентът няма защо да разговаря и спори с който да е чужд военен. Нивото на Държавния глава е Държавният глава.

В казаното от президента се чете знак за ново дистанциране от Ирак, след като той промени на 180° своята първоначална позиция.

Освен това проблемът с коалиционната култура не бива да измества по-важното – стратегическият интерес на Коалицията.

Ние сме част от един екип, в който има и наши “играчи”. Макар да са част от националния ни отбор, там те са под контрола и управлението на друг “треньор”. Добре е да се допитва да нас, но е логично той да може да решава на каква позиция да “играят” нашите “играчи”.

Чисто политическият отговор – за коалиционната култура, не отчита изобщо анализа за стратегията на Коалицията и може би дори привнеса неефективност в нея. Дискусията трябва да се води на друго (операционно) ниво, да се съпоставят позитиви и негативи, да се постави на първи план сигурността на нашия контингент. Ами ако се окаже, че новата дислокация е по-добра?

Не издържа и тезата, че по въпроса трябва да се произнесе парламентът. Това е покана за вкарване на проблема в Консултативния съвет за национална сигурност.

И още нещо – отговорът по принцип, каквато бе позицията на президента (очевиден стремеж да се каже нещо правилно и галещо слуха на обществото – което изобщо не е маловажно), в началния момент може да бъде силен, да заслужава аплаузи, но ако преместването е вече решено и утре то стане, не бихме ли олекнали още повече като държава – или защото ще излезе, че каквото и да си говорим, вкл. държавният глава – “никой не ни бръсне”, или че ни става стил на поведение най-напред да се изрепчим, а после да подвием опашки и да клекнем тихо-тихо.

Друго – преместването е рискована операция, която струва пари и заедно с нейното обсъждане и решаване трябва да се каже кой ще я осигури разузнавателно и военно и ще плати за нея.

Ние също трябва да се учим на коалиционна култура и на Коалиция – да обмисляме òвреме да се хващаме ли на хорото ѝ, на което щипят здраво. Хванем ли се, трябва да знаем, че интересите на Цялото са над интересите на всяка негова Част. А Частите във всяка Коалиция (не само на тази в Ирак) са като в Оруел-овата ферма – всички са равни, но някои са по-равни.

25.10.2004 год.: Из материала „Относно: Убийствата в Кербала, Ирак и на булевард “Витоша“:

Макар огромно несъизмерими, различни по смисъл, загуба и стойност да са убийствата на старши сержант **Владимир Пашов** в Кербала, Ирак и на **Димата Руснака** на булевард “Витоша” в София, съвпадението им по време във вчерашния неделен ден е очевиден знак за това – колко далеч от истината е България в сферата на националната сигурност.

Ще започна обаче отново и отново със старата теза: и по Конституция, и по призвание, и по дълг (Държавен глава, Върховен главнокомандващ, представляващ страната в международните отношения), Президентът е преди всичко, най-вече и главно президент на националната сигурност.

Жалко, че още един българин загина в Ирак. На фона на тази смърт не е морално да съжалявам дето закъснях с ден-два, но наистина и съв-

сем честно планирах тези дни да обърна внимание на нашия екип, че в Ирак можем да очакваме неприятности. В това ме убеждаваха множеството анализи, с които се запознах в американски, европейски, руски и наши издания. Особено в американските: и то на *Council on Foreign Relations*, *American Enterprise Institute*, *CATO*, *New Yorker*, *New York Review of Books* и др., плюс дебатите, свързани с президентските избори. Опирам се на тях, тъй-като като секретар на президента по националната сигурност работя в абсолютно информационно затъмнение откъм материали от спецслужбите, външното и военното министерства.

Картината, която се оформя за Ирак е от песимистична, през тревожна до катастрофална. С престоя си в Ирак България поема не само пряк риск да дава нови и нови жертви – (както около религиозните празници, така и преди, по време и още повече – след изборите), но и да става съ-участник в една измислена, ненужна и отиваща (а това е възможно!?) към провал война и участник в една победена, разнебитена коалиция. Искам да кажа, че ако се случи провал на водената от САЩ коалиция (коалиция на принудените, изнудените, насилениите, купените – както са пълни с подобни констатации американската и европейската преса), то особено тежко нашето общество ще понесе не само политическия ни и дипломатическия провал, но и военния – тогава военното ръководство, част от което е и върховният главнокомандващ ще бъдат обвинени, че за първи път от много десетилетия са загубили битка на бойното поле.

След като вече не паникьори, а умни и разумни анализатори, експерти, военни и политици в САЩ (за Западна Европа да не говорим), предлагат САЩ дори да се измъкват докато е още време от Ирак, защото срамът от изтеглянето е по-безобидният изход от унижението от поражението), то защо ние продължаваме да твърдим, че България ще стои там едва ли не до последна капка кръв. Какво казват журналистите в медиите, професорите в университетите, младежите в дискотеките и народът във влаковете и автобусите – Първанов, Паси, Симеон и Свиначаров са тези, които подкрепят участието ни в Ирак. Т.е. все повече и с все по-голяма сила президентът в общественото съзнание е свързан с ястребите на тотално сгрешената наша иракска политика. Нещо повече, натрапващи с честотата са коментарите защо президентът обърна позицията си по Ирак на 180 градуса.

Докато не е късно отново и отново твърдя, че президентът трябва да стане първият политик, който публично, **ясно** и категорично да заяви, че ние няма да стоим като Гюро Михайлов до последно в Ирак. Очевидно е за мен, че колкото и много шансове да пропуснахме, ние трябва най-сетне да кажем, че можем да извършим и ще извършим само още **една ротация** и че президентът смята, че **в края на юни 2005 год.**, нашият контингент трябва да се изтегли от Ирак. Давал съм аргументи и тези за това, за жалост при публичната лекция в НДК президентът се размина с уникалния шанс да заеме не обтекаема, а държавническа позиция по Ирак. Не е късно, но с всеки убит и ранен наш войник ще става по-късно.

Подобна позиция е важна и в двата случая на изход от президентските избори в САЩ: ако Джордж Буш спечели, защото процесите в Ирак ще ескалират, насилието ще достигне непоносими пикове и коалицията може да се окаже в тупик; ако Джон Кери спечели – натискът към България да предостави допълнително войници и да увеличи разходите си в Ирак ще нарасне и ще имаме малко пространство за маневриране – значи с Буш правехме всичко, което поиска от нас, а на Кери почваме с отказ и шикалкавене.

14.11.2004 год.:

Роднини, близки, приятели на бойци от **Първия контингент** в Ирак например, мислят, че президентът е зле информиран за станалото с Контингента преди 27-и декември 2003 год., на 27-и декември 2003 год. (т.е. при самия трагичен инцидент с петима загинали български военни и с множество ранени) и след това.

На бойците от **Първия контингент** им липсват грижата и вниманието на президента.

Може определено да се смята, че съществува Проблем **“Първи контингент”**. Тези бойци са огорчени от бездушното отношение в МО и ГЩ, боли ги от безразличието което обществото проявява към тях.

Човек не би могъл да сдържи гнева си като види само какво представлява Допълнителното споразумение към Договора за Кадрова военна служба – хвърчащ лист, съставен небрежно и непълно – с него се пращат хора на среща със смъртта в Ирак. Там не пише за застраховане, а правата на военните са повече от оскъдни.

Един 26-годишен тежко ранен младеж, пенсиониран въпреки уверенията, че всички ще останат в Армията, кара с пенсия от **53** лв. Тежко ранени като него мрачно казват, че по-добре там някой да ги е доубил – да не се мъчат сега поне роднините им.

Нелепо е, но **никой не е виждал** застрахователния Договор! Няма по-класифицирана информация у нас от този Договор! А той е толкова важна част от по-нататъшната участ на бойците.

С Постановление на Министерския съвет No. **6** от **14.01.2004** год., списъкът на ранените, които имат право на **5 000** лв. “за финансово подпомагане” е редуциран от **77** на **28** души, без да е ясно по какъв критерий са избрани те.

Всъщност, тези **28** човека са хората, качили се в самолета. Сред тях е имало и физически здрави, но изплашили се, получили стрес.

А ранените бойци, които от чувство за солидарност и чест са решили да останат в Ирак, са пропуснати в Постановлението.

Въобщо, който е качен или се е качил в самолета, е извадил късмет в парично отношение – документите му за обезщетения при злополука и осигуровки са придвижени по етапния ред от Военна болница, докато за останалите има ходене по мъките, обидно ниски компенсации. Те, поради лоша организация или незнание (което е логично – никой не им е обяснил, а и такъв горчив опит сме нямали), търпят материални и морални щети.

Ако се налага лечението да продължи в болница, която няма договор със Здравната каса, (напр. Александровската), хората трябва да си плащат сами. Отнети са им и правата да почиват в станции на МО през активния сезон.

Въобщо бойците от **Първия контингент** са досадно бремене за МО – за него те са гурбетчии, въпреки че са в Ирак командировани от МО и с договор, сключен с МО.

Възстановяването, и особено психическото (физически те са с болжки и деформации за цял живот), след Ирак – също не е грижа за МО и изцяло пада на плещите на семейството. А ако душата не се изчисти от нервното напрежение, то ще остави дълбока следа в нея и може да се превърне в синдром. Някои бойци твърдят обаче, че тук, при дoсeга си с МО и ГЩ те получават повече стрес, отколкото в Ирак – заради бюрокрацията и безчовечието.

МО (и обществото) трябва да помнят, че тези бойци са били пратени **на война** и са пострадали при изпълнение на дълга си.

Военните от **Първия контингент** са ядрото на ония **1 000** души, които с години се въртят и трупат опит по различни мисии. Те са вече много качествени, дисциплинирани бойци (дисциплината в мисиите е по-строга), силни са по природа, не са агресивни, не ходят на мисии за да си вдигат адреналина. Калени на издръжливост и риск, те са развили високи воински качества, разликата между тях и другите в армията става все по-голяма. Най-драстично е разминаването им с “лампазите”, които не са мирисали страх (нека се види колко в ГЩ са били в мисии и рисков ситуации), но знаят да превиват гръб, да се нагаждат, да правят кариера.

Тази неоправност и бездушие на ред паркетни генерали, дето “мязат повече на канцеларски мишки”, са сринали авторитета им пред бойците от **Първия контингент**, които все по-трудно виждат мястото си в днешната пълна с хитри, мързеливи чиновници с пагони Българска армия.

Бойците от **Първия контингент** са убедени, че към тях се отнасят лошо, че ги изолират, мачкат и ощетяват не само от незаинтересованост и глупост на бюрократите, ами и от страх – че те много могат да разкажат:

- За корупцията.
- За оборудването (то не е добро и днес – особено за конвоите и патрулите – ще плащаме кръвен данък още, не се ли учим от грешките).
- За подготовката и морала.
- За героя майор **Георги Качорин** (спасил с бърза реакция много хора) и уплахата на командирите.
- За неоцененото мъжество на едни и реалното дезертърство на други.
- За затлаченото следствие и скритите истини (“тази история потъна”).

МО и ГЩ менят решенията си често в последния момент, с което рискът нараства, създават се слаби места, които понижават безопасността на системата.

Бойците от **Първия контингент** наистина знаят много и искат да го споделят със своя Президент. Стига той да пожелае да се срещне с тях.

20.12.2004 год.: Из материала: „Относно: Годишнината от трагичния инцидент в Кербала“:

С приближаването на 27 декември, годишнината от трагичния Инцидент в Кербала, се засилват емоциите и активността на самите участници в Първия контингент и на техните близки и роднини – най-вече съпруги.

Споделял съм по друг повод множеството проблеми, които имат тези хора: с несправедливото определяне на хората в Постановлението на МС с право на възнаграждение заради Инцидента; със „секретността“ на клаузите в застрахователните договори; със забавените плащания; най-вече с „потулването“ на следствието за 27 декември и с отношението на държавата, главно на министъра и ГЩ към бойците от Първия контингент, което ги кара да се чувстват забравени от всички (само **ген. Златан Стойков** се е изявил като истински генерал и грижовен човек).

Военните, които в Кербала са предизвиквали възхита у американците, сега се смятат едва ли не за досадно бреме за Държавата и Армията. Навсякъде за участие са получавали от други командвания медали или плакети, а тук – една проста ламинирана грамота.

Затова сякаш Чуждата Държава е като майка, Родната – като мащеха.

В самолета на връщане след трагедията и министър Свиначков, и ген. Колев са обещавали какво ли не и че никой от войниците няма да бъде изхвърлен от армията. А сега при всяко съкращаване на човек, първи и най-силно застрашени се чувстват точно бойците от Първия контингент. Затова те употребяват думи като „гавра“, „подигравка“, „голи обещания“.

При среща с боец от Първия контингент, пострадал доста тежко на 27 декември и със съпруга на друг участник от Контингента, можах да видя диск с редица фотографии от времето преди и веднага след трагедията. Самите кадри, някои от които са много тежки за гледане, категорично и ясно показват размерите на тази трагедия и преживяното от войниците.

Това, което се чувствам задължен да споделя е желанието на бойци от Първия контингент или техни близки да се срещнат с президента.

Наближаващият **27 декември** е красноречив повод за такава среща.

– На тази среща – ако тя се състои – участниците в нея възнамеряват да предоставят на президента диск с направените снимки от Кербала.

– Те искат да споделят с президента своите тревоги и възмущения във връзка с отношението към бойците от Първия контингент (не само към тях), със следствието по трагичния инцидент и редица други въпроси.

– Тяхното желание е да се създаде „някакво гражданско сдружение“, което от една страна обединява българските военни, участвали в мисии зад граница и брани правата им (а както военните, участващи в такива мисии, така и самите мисии ще стават все повече); от друга страна, то (сдружението) да пропагандира в много позитивен план ролята, имиджа, и мотивацията на военните да участват в такива мисии, защото подобно участие не се прави главно и единствено за пари, то е в изпълнение на стратегически приоритети на българската политика за сигурност, затова българските бойци-участници в мисии заслужават по-силна подкрепа на обществото и политиците, а не безразличие и обиди като „печалбари“.

– Все в този дух още нещо възмущава бойците, участвали в мисии – в МО е нужен специален отдел, който да се занимава с всички аспекти на мисиите, но на първо място – с подбора на кадрите. Като в този отдел трябва да работят и военни, минали през мисии. Не само защото сега за да попаднеш в някоя мисия често се налага да си платиш („Купуваш си правото да отидеш на явна смърт в Ирак – в ада, в околото на вулкана!“). Но и защото „щабни мишоци и лалугери“, не помиришали тежка задача, правят подбора на военните за мисии, без да знаят какви качества са необходими там. Точно затова „един от баш командирите“ в напечената ситуация се криеше под масата; брутален майор пък обичаше да ритамомчета по тестисите („а ако беше ритнал някой по-ербап, онзи можеше в този стрес да го застреля като куче, без да му мигне околото“); а офицер завършил Военното училище не можеше да чете картата на местността.

– Друг проблем, към който ще се насочи вниманието е за адаптацията и социализацията на военните след завръщане от тежки мисии. Те се справят сега общо-взето сами или с помощта на семействата им. А този проблем е проблем не дори само на МО, а на държавата и обществото. Защото стресът е огромен; понякога той започва да се лекува с

алкохол; може дори да се стигне до опиати и наркотици; избива също в различни психически отклонения. Освен тежко преживените убийства на другари и ранявания, вкл. техни, те помнят всичко: дори как иракчани ги гледат мълчаливо и правят жестоки и ясни жестове с длани през гърлата си.

– На тази среща е вероятно да се постави въпросът за българските лекари (напр. неврохирургът доц. Петков), показали чудеса от умения, надминаващи многократно колегите им в Германия, и заслужаващи слава, възхищение, награди – кой само не е получил държавни отличия или награди на президента, а тези виртуози на родната медицина – не.

– Логично е да се потърси мнението на президента и за това – а не е ли съвсем разумно гръбнакът на утрешния команден състав на армията да се формира от военни, минали през мисии? Участието в мисиите е незаменима школа за всеки военен – не само защото калява характера; но и защото повишава компетентността и уменията да се реагира при кризисни и екстремални ситуации, като се съхранява способността да се вземат верни решения в такива ситуации; а също и защото в тия мисии се формира нова бойна и коалиционна култура на партньорство.

Моето мнение е, че е (редно и) добре такава среща да се проведе.

09.01.2005 год.: Из материала „Тезиси: Националната сигурност и Словото на президента пред Народното събрание“:

– В Ирак България доказва своята надеждност като съюзник и партньор. Категорично трябва да се заяви, че през 2005 г. има **две ключови дати**, определящи престоя на нашия контингент в Ирак: **31 януари**: когато ще се преформулира мандатът на присъствието ни там с оглед редуциране на контингента; **31 декември**: когато контингентът трябва да се изтегли. Очевидно, ние не можем да стоим вечно в Ирак, да сме там безперспективно, без ясни времеви параметри на това присъствие.

21.02.2005 год.:

Моите разговори в кулоарите на Международната конференция по сигурността в Мюнхен не са представителна извадка и не изключвам “пожелателното чуване” – т.е. да съм чул това, което съм искал да

чуя. Но общото ми усещане е, че България е смятана от европейците като прекалено послушна към САЩ страна и всичкото това се казва със зле прикритата ирония, демек вие сте си все същите **натегачи**.

В една или друга интерпретация точно това беше основният европейски упрек към нас: “натегачи”. Най-обидното е, че при цялото това крайно излъчване на България, тя не печели повече авторитет: преди конференцията имаше много важни срещи на министрите на външните работи и на министрите на отбраната на НАТО, обсъждаха се ключови въпроси за Афганистан и Ирак – и в нито един от вестниците, които прегледах, нямаше дума за България. За Полша, за Румъния, за Унгария, за Литва – да, ала за България – не.

Или както се пошегува с мен (пред неколцина западни участници) немски депутат: едни ще обучават иракските сили в Ирак, други ще ги обучават на своя територия, трети ще внасят в доверителния фонд. А “храбра” (“brave” – почти като Швейк) България ще направи и трите неща едновременно...

Основната грижа за Ирак сега е въвличането на сунитите в политическия процес и разработването на Конституцията на страната. Това са главните задачи и на ООН, и на ЕС. Що-годе ясна визия по технологията на процеса **няма**. НАТО не е наясно как ще постъпи ако иракското правителство се обърне с молба към Алианса да охранява персонала на ООН. Самата ООН си признава, че не е в състояние да охранява своя персонал. Въпрос от огромна важност е и кой друг, освен САЩ и определящата им коалиция ще може да гарантира сигурността на Ирак: при тия темпове и качество на обучаването на иракските сили за сигурност. Идеята за възможна замяна на войските на коалицията със “сини каски” на ООН в Мюнхен изглеждаше абсурдна – тези тежко въоръжени войски (които без много да се признава на места провеждат истински военни и наказателни операции) не могат да се справят, та камо ли нещо като полицейски формирования на ООН – зле подготвени, не достатъчно мотивирани и трудно всяващи значим респект!?! (За състоянието в Ирак чух там следната шега: САЩ приличат на ловеца, който викал, че е успял да улови мечката, но тя сега не щяла да го пусне!).

Балканите липсваха в Мюнхен. За сметка на тях фокусът е насочен към граничните за Русия православни райони – Грузия, Украйна, Молдова, Беларус. След бързото откъсване на Прибалтика и влизането в Средна Азия, САЩ (и Западът като цяло) са се взрели в настоячиво в

крайруското православие, където ще се вложат огромни ресурси, пропаганда и натиск.

Зад възторга от изборния успех в Ирак се долавяше ако не тревога, то поне нервност в американската делегация. В тази плоскост можем да търсим едно от обясненията за новия тон към Европа. Нужна е помощ, спешна помощ. Никой друг, освен Европа не може да я окаже. "Стара Европа" се ослушва. Тук има риск вечно готовата България пак да се притече на помощ. Трябва да се пазим от по-силно и каквото и да е друго допълнително въвличане.

06.03.2005 год.:

Поредното убийство на български войник в Ирак съвпадна с вестта за освобождаването на още една италианска пленница и това отново постави на дневен ред въпросите за смисъла на участието ни в Ирак и за тезата "с терористи не се преговаря".

Ние вървим нагоре в класацията на жертвите в Ирак и едни от последните сред обезглавените са именно българските шофьори.

Може би всичко това е само нелеп низ от случайности... Но в математиката натрупването на случайности е закономерност.

Наистина е обидно, когато наричат България васал, натегач, държавата "Да", не-умна (значи глупава) страна, страдаща от "харемнен синдром", най-верен слуга на поредния *Big Brother*...

За децата на убитите военни в Ирак – всяка една институция: президент, правителство (министерства и агенции), парламент (комисии) би могла да учреди стипендия за някое от тези деца. Защото бащите им са убити в резултат на политика и решения – правилни или не – определени от държавните институции.

Тук попада и идеята за паметник на българите, загинали в мисии зад граница и за ежегоден ритуал на 27 декември за преклонение пред паметта им. Защото техният брой ще расте постоянно.

10.03.2005 год.:

Из материала с впечатления от участието ми в Международната среща за демокрацията, тероризма и сигурността, организирана от Мадридския клуб (8-10 март 2005 г., Мадрид):

Ако се опитаме да обобщим основните идеи, по които имаше поне приблизителен консенсус, то можем да приведем следните изводи, които освен за информация, са също и сериозен повод за размисъл:

– Тероризмът е глобален феномен и борбата срещу него изисква глобален подход, глобални усилия и глобално сътрудничество.

– Нужно е всички държави и организации **да се обединят** около общата дефиниция за тероризма, предложена в Доклада на **Групата на ООН на високо равнище по заплахите, предизвикателствата и промяната**, състояща се от 16-те “мъдреци” и създадена по идея на генералния секретар на ООН Кофи Анан. Накратко казано – всички насилствени действия срещу невинни хора: цивилни и некомбатанти, които целят постигането на политически цели с какъвто и да било мотиви и в какъвто и да било контекст са **извън закона**. Никакви терористични актове не могат да се оправдават или да се обясняват с каквито и да е идеи и съображения от политически, философски, идеологически, расови, етнически, религиозен или друг характер.

[В предложението от мен текст за Адрес на Президента влизаше пасажът: “Трябва да се обединим около предложената в Доклада дефиниция за тероризъм и да дадем своя принос за осъществяване на стратегията на ООН за нулева толерантност към всички форми и прояви на тероризъм.”]

Ето как звучи точно параграф 164 от Глава VI на Част 2 на Доклада: “Определението на тероризма трябва да включва следните елементи:

а) в преамбюла – признание, че употребата на сила от държавата срещу мирни жители се урежда от Женевските конвенции и други документи и, ако тя е употребена в достатъчно широк мащаб, представлява военно престъпление от страна на съответните лица или престъпление срещу човечеството.

б) потвърждение на това, че актовете, попадащи под 12-те предходни антитерористични конвенции, представляват тероризъм, и заявление, че те са престъпление съгласно международното право; също и потвърждение, че тероризмът по време на въоръжен конфликт е забранен от Женевските конвенции и протоколи.

в) позоваване на определения, съдържащи се в Международната конвенция от 1999 г. за борба с финансирането на тероризма и в резолюция 1566 (2004) на Съвета за сигурност.

г) описание на тероризма като “всяко деяние, в допълнение към деянията, вече посочени в съществуващите конвенции, за различните аспекти на тероризъм, Женевските конвенции и резолюция 1566

(2004) на Съвета за сигурност, което има за цел да предизвика смъртта на мирни жители или некомбатанти или да им причини тежки телесни повреди, когато целта на такова деяние по силата на характера му или контекста се състои в това да изплаши населението или да застави правителството или международната организация да извърши някакво действие или да се въздържа от извършването му.”

– Демокрацията играе огромна роля за ефективната борба с тероризма – демократичните цели могат да се постигат само с демократични средства и никакви насилствени действия не могат да бъдат използвани и за най-хуманните и най-прогресивните цели. Да се ограничат човешките права в борбата с тероризма би означавало, че терористите са постигнали по този начин най-голямата си победа.

– Демокрацията и сигурността са неразривно свързани. Едната не може да се гарантира в ущърб, с ограничаване, за сметка на другата. Укрепването на сигурността укрепва демокрацията и обратното.

[От предложението от мен Адрес на Президента отпадна и следният пасаж: “Сигурността днес или я има за всички, или я няма за никого. И понеже тероризмът е отрицание и на демокрацията, и на сигурността, в борбата с него не бива да допуснем дилемата “или демокрация, или сигурност”. Правилният отговор на тероризма означава “и демокрация, и сигурност”.]

– Трябва да се атакуват коренните причини на тероризма – които създават плодородна почва за терористи – бедност и изостаналост, експлоатация, разпаднала се държавност и репресивни режими.

– Голяма е ролята на развитието и главно на устойчивото развитие – да се модернизират изоставашите общества и държави, да им се дават перспективи и стратегии за догонващо развитие, шансове да се ползват от богатата на съвременното информационно общество.

[В предложението от мен текст за Адрес на Президента имаше и пасажите: “Развитието днес крие още много несправедливости, неравноправие и двойни стандарти. Сигурността е неразделимо свързана с развитието. Без развитие няма сигурност. Без сигурност няма развитие. Но на нас не ни е нужно всяко развитие, а само онова развитие, което генерира сигурност; развитие което е устойчиво, което не задълбочава пропастта Север-Юг.” “Важно е обаче да се разбира, че и най-добрите стратегии за помощ и развитие не могат да бъдат натрапени. Развитието и демократизацията, модернизацията и моделите за

държавно устройство трябва да бъдат припознати от народите, към които те са ориентирани, и тези народи да ги приемат като по-добрата алтернатива и без страх, че чрез тях под угроза е поставена тяхната идентичност, същност, култура и традиции.” “Постигнатото по Целите на Хилядолетието е недостатъчно. Нуждаем се от глобална култура на солидарност, съпричастност и взаимопомощ. Бедствието с цунами показва наченки на такава култура. Но тя се състои не само от лечение на големите щети от бедствията, а от модернизация на изоставашите региони, от стратегии за догонващо развитие и усилия за преодоляване на политическите, социалните и екологичните недъзи.”]

– Борбата срещу тероризма трябва да се води само със стриктно съблюдаване на човешките права, на върховенството на закона, под строг политически и граждански контрол. Ограничаването на правата и свободите ще налива вода в мелницата на тероризма. Полицията и армията в противодействието си на терористите трябва да спазват законите на държавното и международното хуманитарно право.

– Необходимо е да се създават условия за диалог, за Алианс на цивилизациите (идея на Сапатеро). За да се изгради доверие между различните религии и култури е нужно всички ние да се научим да се слушаме и чуваме едни други, да разбираме тревогите на другия.

– Нито една религия не е сама по себе си и изначално, в своята същност – “обречена” да ражда тероризъм и да проповядва насилие.

– Нужно е още повече да се укрепва водещата роля на ООН в борбата с тероризма; а това изисква от тази водеща международна организация по-нататъшни дълбоки и много съдържателни реформи, адаптиране към новите предизвикателства, към задачите ѝ в 21 век. Ако това не стане, има реална опасност ООН да се окаже изчерпана.

[В предложението Адрес на Президента имаше също така и следния пасаж: “Нов, глобализиращ се свят заменя Вестфалския свят на националните държави. Щом старият ред се руши, организациите, които са фундамент на стария ред или се трансформират и адаптират и стават фундамент и на новия световен ред, или постепенно отпадат и на тяхно място идват нови, по-адекватни организации. Или още по-лошо – настъпва безредието.”]

– Все по-остра е необходимостта от реформи и трансформация на съществуващите организации – НАТО, ЕС, ОССЕ и регионалните структури, както и от засилване на сътрудничеството между тях.

– Необходими са много по-интензивни усилия за пресушаването на финансовите корени на тероризма и в борбата с преплитачите се мрежи на тероризма и организираната престъпност. Трябва още по-настоятелно да се противодейства на такива престъпни деяния като прането на пари, корупцията, трафикът на хора, наркотици и оръжия. За да бъде тази борба по-ефективна, трябва да се засили обменът на информация между полицейските и специалните служби. А това изисква създаване на нова култура на общуване между службите.

– В противодействието срещу тероризма е належащ отказът от двойни стандарти и двоен морал, от черно-бяло, двуцветно мислене.

– В борбата с тероризма всяка държава има своята важна роля и нейният принос не е задължително пропорционален на нейната мощ.

[В предложението Адрес на Президента имаше и следния отпаднал пасаж: "Да осъзнаем, че в борбата с тероризма няма големи и малки народи, незаменими (indispensable) и незначителни нации, добри и лоши религии."]

– Борбата с тероризма няма да е ефективна, ако се води само със сила, с точни и прецизни бомби, агресия, репресии и наказания.

– Огромна и все по-съществена става ролята на образованието, във всичките аспекти и особено в сферата на културата и религиите, в ограмотяването, в прекратяването на образователни практики в редица държави, където децата се учат да мразят различните от тях.

– Развитите общества трябва да полагат много повече усилия за интегрирането на имигрантите и повдигането на техния материален и обществен статус, за да не се образуват отчуждени, затворени и изолирани диаспори, които да носят в себе си двойствеността – от една страна, да запазват манталитета на онеправданите от техните държави, а от друга, да се ползват в пълна мяра от преимуществата на развитите държави: комуникации, мобилност, защита от закона. И това да им позволи да умножат отрицателната и агресивна енергия на отрицанието, депресията и фрустрацията с възможностите, които им дава демокрацията за самоорганизация и свобода на действията.

– Специално внимание трябва да обърнем на различните страни и проявления на глобализацията, като се опитаме – без да отречем този обективен процес, да се стремим да оптимизираме онези нейни проявления, които са общополезни за народите и да минимизираме също така щетите, които тя нанася на развитието и бедните страни.

[В предложения Адрес на Президента беше включен аналогичен пасаж: "За много от днешните беди винят глобализацията. Глобализацията не трябва да се демонизира, а да се хуманизира. Решения на проблемите трябва да търсим по мирен, справедлив, екологичен и устойчив начин."]

– Приоритетно внимание трябва да се обърне (в материален и в морален аспект) на жертвите на тероризма, като се създаде Фонд за тяхното своевременно и задоволително компенсирание.

[Отдавна предлагам създаването на аналогичен Фонд и в България.]

– Необходимо е глобално съгласие, че държавите, които дават убежище на терористи или спонсорират тероризъм, трябва да бъдат най-строго наказвани, вкл. чрез санкциите, наложени от СС на ООН.

– В борбата с тероризма все още не са създадени условия и не се прави нужното да бъдат привлечени да дават своя сериозен принос бизнесът, неправителственият сектор, различни клонове на науката.

– Правителството на Испания и ръководството на Мадридския клуб имат много сериозни амбиции да поставят Мадрид в центъра на новата стратегия и новия подход за противодействие на тероризма. Говори се за възникване на Мадридски процес, който да се обвърже с разработения от тях Мадридски дневен ред или **Madrid Agenda**.

[В предложения Адрес на Президента бяха включени пасажи в този дух: "Най-успешните проекти през Студената война бяха Планът Маршал и Хелзинкският процес. Днес изостаналите региони остро се нуждаят от съвременен План Маршал – План на развитите държави за лекуване на недъзите, за възстановяване и развитие на изоставашите региони."]

"А избягването на пророчествата за сблъсък на цивилизациите налага да помислим за нов Процес, аналогичен на Хелзинкския, който направи толкова много за намаляването на фаталното напрежение между две антагонистични системи. Защо да не наречем този Процес Мадридски?"

В разгърналите се на конференцията дискусии имаше много разум и много енергия, много крайности и много спорни идеи.

Тук ще се опитам да дам моменти от дискусиите, отбелязани в моите записки:

– Спорна е тезата, че преди всичко авторитарните, тоталитарните и репресивните режими са тези, които всъщност раждат тероризъм.

– Не по-малко спорна от нея е и другата теза – че демокрацията и развитието действат като **противоотрова** срещу тероризъм: едни от най-богати региони в Испания се превръщат в огнища на тероризма.

– Много стар и доказан факт (дори на примера на Великобритания и Испания) е, че част от политическата класа винаги легитимизира (негласно, дори понякога гласно), поощрява и употребява тероризма.

– Страхът от тероризма и насилието не се проявява само на битово равнище. Той е много силен и на **политическо** равнище – би могло да се каже, че политиките в огромното си мнозинство са не по-малко уплашени от тероризма, на тях им липсва индивидуалната смелост и това подкопава политическата им воля за борба с тероризма, като те се ограничават с декларации и засилват своята персонална охрана, при това изцяло за сметка на обществото и редовите данъкоплатци.

– Тероризмът с комплексно и многостранно явление. Всъщност има не тероризъм, а **тероризми**, различни тероризми – едни по-глобални, а други – по-местни; едни, адаптиращи се към модерността, и други, които я отхвърлят; при едните изповядващите ги искат **да отвоюват** своите права и възгледи от останалата част от обществото, докато при другите напротив – изповядващите ги искат **да наложат** своите права и възгледи на останалата част от обществото. Затова всеки тероризъм трябва да се разбира именно в своя уникален културен, религиозен, социален, исторически и политически контекст. Нека не смесваме и не профанизираме нещата, защото те не са чак толкова елементарни. Това, което важи за ЕТА, често не важи за “Ал Кайда”.

– Каквото и да си говорим за тероризма, винаги остава открит един въпрос – за разликата, за границата между тероризма и съпротивата. Няма яснота – при нашето твърдо отхвърляне на насилието – а какво да правят тези, които са изчерпали всички средства за мирен изход, за мирно постигане на техните стремежи, идеали, политически цели?

– Не би ли трябвало, когато се опитваме да си изясним какво е тероризъм, акцентът при употребата на насилие да се поставя не на това **Какво прави?**, а **Защо го прави?** Когато насилието се прилага за постигането на Свобода – от робство, от чуждо управление или от налагане на чужда култура, идеология, идентичност, то тогава имаме не Терористи, а Борци за Свобода. Докато ако насилието се прилага

за да се създава хаос, да се разрушава нормалният ход на нещата, да се налага своята воля, своята култура, идеология и идентичност над другите, тогава е тероризъм. Като тънката разделителна черта минава през пълната и категорична неприемливост да се отнемат – съзнателно! – животът, здравето и собствеността на невинни хора.

– Като търсим дефиниция за тероризма, нека да не забравяме, че новите терористи – за разлика от предните – са готови да умрат. И да мислим – дали тероризмът иска само да убива или той е отговор на обективни процеси? А целите и средствата на тероризма – какви са те? Не действат ли и терористите по пазарните методи – с търсене на най-голяма печалба, с експлоатация на по-слабите, на наемните работници, със застраховане и осигуряване, със своеобразни акции от предстоящи сделки и с игра на повишение и понижние. Не е ли тероризмът само перверзно насилствено проявление на една нова култура, която е базирана на личния егоизъм, на личния интерес, на разпокъсването на социалните връзки, на използването на хаоса за постигане на максимална добавъчна стойност и субективна изгода?

– Много далеч сме от разбирането на дълбочинната психология на тероризма, от намирането на поне отчасти приемливи обяснения – защо хората прибягват до суицидни действия; до такава саможертва; защо преминават разумната черта и се просмукват с насилие; какви са тези форми на наркотично пристрастяване към подобни действия.

– Не за всеки случай има политическо решение, не всеки конфликт може да се реши с демократични и мирни средства. Ето защо също така са легитимни и военните, силовите средства. Има и моменти, в които демокрацията трябва **да е способна да се защити със сила**. Ако днес ЕТА е по-слаба, то е защото към нея подхожда и силово.

– Дори при демокрацията е абсурд да се смята, че всички проекти – политически и идеологически – имат право на съществуване и изява.

– Свободите, демократичните свободи не са абстрактни, те са тези свободи, които са записани в демократичните закони. Ето затова не всеки свобода всъщност е политическа и гражданска свобода, т.е. е свобода, която трябва да бъде защитавана, бранена и отстоявана.

– Демокрацията не е панацея в борбата с тероризма, колкото и да е важна тя. Демокрацията не може да бъде наложена отвън, не може да бъде присадена, спусната с декрет отгоре като манна небесна.

– Демокрацията е като футболен отбор – ако защитата му е слаба, то независимо какви са звездите в полузащитата и нападението, то крайният резултат е негативен.

– Алиансът от цивилизации, Диалогът между цивилизациите – това са чудесни пропагандни тези; те стават за лого на международната политика, но ефектът им днес за успешна борба с тероризма е почти нулев, защото трябва да се направи предварително твърде много, за да има поне относително равноправие в този Алианс, за да има поне относителна равнопоставеност в този Диалог. А освен това – налага се да се действа понякога силово, грубо, докато не е станало късно и терористите не са причинили непоправим ущърб на цивилизацията.

– Борбата с тероризма не бива да се използва като димна завеса, зад която се крият реалните проблеми – бедност, безперспективност, несправедливо разпределение на богатата и природните ресурси... Все още ние се борим с тероризма **изолирано** от другите проблеми.

– В противодействието на тероризма всяка държава има правото и призиването да са защитава, дори ако се налага да го прави сама и дори ако се налага да действа превантивно, даже изпреварващо. И тук няма клауза на безусловност, но условията още не са изяснени. Рамката обаче е най-стриктното съблюдаване на Устава на ООН.

– Необходимо е преосмисляне, а не и отрицание на национализма. Трябва да си изясним какво означава “Демократичен национализъм”, как да си националист, в т.ч. и краен, без обвинения, че си терорист.

– Тероризмът не може да бъде изкоренен в обозримо бъдеще, но поне трябва да бъде ограничен и до известна степен поставен под контрол, под поносимия минимум. Реалността сочи, че тероризмът е атрактивен, в него се вижда смисъл, той служи за упование, затова ние трябва да го направим по-малко атрактивен, да го обезсмислим най-напред в съзнанието на тези, за които той е не последното, както смятат те, а всъщност първото средство в техните усилия и борба.

– Все повече терористите действат чрез мрежови структури, ядра, ядки, клетки, гроздове. В новите подходи за борба с тия образувания трябва да правим максималното да се разубеждават и демотивират хората да влизат в терористичните групи (необходими са много по-сериозни изследвания на мотивацията и на плътността в социалните мрежи, както и за ролята на групата, на т. нар. групова идентичност и кохезия); да се сеят раздори в групите, да се внася в тях атмосфера на

разпадащо се доверие, да им се имплантира деколективизация, да се разрушава груповата солидарност, да се ерозира усещането за групова идентичност и съпричастност; техните изявени лидери да се дискредитират и делегитимизират (но като се прави разлика между лидерите и редовите последователи); да се улеснява напускането на групите; да се засилва съпротивата на обществата срещу терора, да се намалява психологическата, страхова уязвимост на обществата.

– Вярно е, че една от мерките за делигитимизиране на тероризма и за успокояване и помирение на обществото е амнистията. Но такава мярка не може да създава чувството за безнаказаност. Необходимо е да се прави разлика между тези, които са водили борба с военните и тия, които са нападали цивилни; между тия, чиито ръце са оцапани в кръв и тези, чиито ръце не са оцапани с кръв. Най-ефективното решение е амнистията да е персонална, а не поголовна, бланкетна.

– Постоянно и мъдро усилие с висока степен на ефективност е да се въвлечат умерените политици и партии в политическия процес, да се преговаря с тях, да не се създават условия да се радикализират; за предпочитане е *inclusion*-включване, а не *exclusion*-изключване.

– Самото понятие “война с тероризма” е крайно неточно и трябва да се замени с “борба с тероризма”. Защото “война” това предполага и говори за “Law of War”, военните закони; а “борбата” с тероризма трябва да се води с “Law of Peace”. Казахме, понякога – без насилие не може. Ала с терористите трябва да воюваме в духа на законите и спазването на човешките права – да разглеждаме терористите като криминални престъпници. Това означава водещите институции да са правозащитните и правоналагащите, в т.ч. и преди всичко полицията (разбира се – без изтезания и нехуманно отношение в затворите). А армията, военните да играят допълваща роля. Напр., военните да се намесват като правило и главно в случаи, когато само те разполагат с необходимите способности: за транспорт, логистика, комуникация, събиране на информация, освобождаване на пленници, на кораби и самолети; или когато полицията е неспособна да се справи; или когато тя е корумпирана, без нужното обществено доверие; или ако врагът е много мощен, организиран и тежко въоръжен. Военните трябва да са част от решението на проблема, а не част от проблема.

– Когато търсим съгласие по обща дефиниция за тероризма, нека да си даваме сметка доколко тя обхваща “държавният тероризъм”.

– Все още не е изяснена философията, не са формализирани и процедурите за междудържавното сътрудничество между силовите институции, между спецслужбите, между правозащитните структури, разследващите органи, съдебните системи. Трябват допълнителни усилия в различни посоки, в т.ч. и то от особена важност – за бързото стандартизиране на основните документи – напр. визи и паспорти.

– Тепърва предстои да се изясни ролята (а и смисъла) в борбата с тероризма на Международния наказателен съд и юрисдикцията му.

– Някои хронични конфликти (като Арабско-Израелският например) ще продължат да раждат тероризъм и затова трябва да се “атакуват” с приоритет, с общи усилия и без каквито и да са двойни стандарти.

– Нужно е да се разработи кодекс на поведение, който да регулира сътрудничеството срещу тероризма с недемократичните държави.

– За ефективното противодействие на тероризма е изключително важно да се изградят национални, регионални и глобални системи за ранно сигнализиране, за превантивни мерки, за бързо реагиране.

– В борбата с тероризма е необходима много **повече Европа**.

– Въпрос, който постепенно се превръща в проблем на сигурността е този за ролята на медиите, които все повече стават мощно оръжие в арсенала на тероризма – медии за масово унищожение. Нужно е по някакъв начин да се овладее и употребата на медиите за пропаганда на нехуманни и неморални ценности, за сеене на омраза и насилие.

– Демокрацията е повече от избори, дискусии и процедури – и при демокрацията огромни маси хора могат да не бъдат представени, да бъдат *de facto* изолирани от демократичния процес; демокрацията не винаги се справя успешно с агресията и фундаментализма на пазара – а те понякога могат да бъдат опасни поне колкото всички останали агресии и фундаментализми; демокрацията е болна и от корупция.

– Бедността сама по себе си, поне така се твърди от мнозина, не е причина за тероризъм, обаче трябва да се признае, че тя, бедността създава благоприятна почва и ако на тази почва попаднат семената на агресията и насилието, то това, което ще покълне от нея би могло да взриви държавата, региона и света. Ето защо бедността не може и не бива да бъде повече търпана, дори възпроизвеждана. Десетки държави и милиарди маргинализирани хора се нуждаят от шансове – да оцелеят, да живеят поне сносен живот, да имат някаква надежда.

– Глобализацията ражда ежедневно големи маси губещи, отслабва способността на държавата да дава отговор на угрозите и рисковете. Освен това постоянно възникват в развитите страни – благодарение на мобилността и движението на огромни маси хора – нови диаспори и малцинства. Това накъсва обществата със своеобразни кръпки, спомага за преплитането на политическите и престъпните мрежи. С огромна сила възниква въпросът – как да съчетаем модернизацията (без която не можем) със запазването и адаптирането на елементи от традиционното у народите, които се страхуват да не се обезличат и се чувстват сигурни като съхраняват усещането си за идентичност.

– Религията е деликатно нещо, там не може да се стъпва с ботуши по оголените нерви на вярващите и ние трябва да уважаваме всяка една религия, която в дълбоката си своя същност е хуманистична. В същото време нека да намерим смелост и да признаем, че има една религия, чиито водачи, пророци и лидери я интерпретират опасно и я използват за да сеят насилие. Не трябва да си затваряме очите за религиозните елементи в мотивите и действията на терористите. Това изисква анализ – а няма самата тази религия, само защото не е извървяла пътя на модернизацията си – не дава основание да бъде използвана по този начин? И другото, нека признаем, че нито една религия не е чиста от насилие, не е “девствена” в това отношение. Една от функциите на всяка религия при нейното възникване е да дава лесни решения, лесни обяснения на случващото се, да сменя неопределеността. Това спомага за пораждането на огромна енергия тези лесни решения да се реализират и по възможност час по-скоро.

– Когато искаме да разберем тревогите и страховете на Другите, то ние трябва да чуваме и виждаме действителността, света не според нашите нагласи, стереотипи и предубеждения, а според реалността; да чуваме чрез техните уши и виждаме през техните очи – с повече културна, етническа, цивилизационна, религиозна чувствителност.

– В борбата с тероризма да помним завещаното ни от Бенджамин Франклин, че народ, който жертва свободите си в името на временна сигурност не заслужава нито своите свободи, нито своята сигурност.

– **Медлин Олбрайт:** “Ние сме в дяволски затворен кръг – колкото повече се борим с тероризма, толкова повече расте броят на терористите. Когато ме питат в САЩ по-сигурни ли се чувстваме след мерките на президента Буш, аз се боя да кажа, че не се чувствам по-сигурна

– правителството веднага ще каже: “А-а, ти се чувстваш несигурна, ще предприемем още допълнителни мерки, за да те направим сигурна!”

Своеобразен връх и фокус на този форум бе словото на **Кофи Анан**, с което той представи очертаванията на стратегията на ООН за борба с тероризма, която следва препоръките на 16-те т.нар. “мъдреци” от създадената по инициатива на генералния секретар на ООН Група на високо равнище на ООН по заплахите, предизвикателствата и промяната “Един по-сигурен свят – наша обща отговорност”:

“Тероризмът е огромна заплаха за всички страни и всички народи. Той е директна атака срещу базисните ценности, отстоявани от ООН – върховенството на закона, защитата на гражданите и човешките им права, взаимното уважение между хората от различни вярвания и култури, мирното разрешаване на конфликтите.

ООН трябва да бъде на преден план в борбата срещу тероризма и преди всичко в декларирането – високо и ясно, че тероризмът не може никога да бъде приет или оправдан – категорично и независимо от каквато и да било кауза, в името на която се прибегва до него.

ООН трябва да продължи да настоява, че в борбата с тероризма ние не можем да прави компромиси с нашите базисни ценности. В частност, човешките права и върховенството на закона трябва да бъдат винаги съблюдавани. А тероризмът е директна атака именно срещу тях. Ако ние в отговора си срещу тероризма пожертваме тези ценности, тогава ще отдадем победата в тази борба на терористите.

По-долу ще изложим основните елементи на всеобхватна стратегия за борба с тероризма и за ролята на ООН в нея. Тази стратегия има 5 елемента, която аз ще нарека “5-те Д”. Ето какви са тия елементи:

1. “Dissuade”: Да **разубедим** съпротивляващите и борещи се групи от използване на тероризма като тактика за достигане на целите им.

Ние трябва да убедим всички онези, които могат да се изкушат да подкрепят тероризма, че това не е нито приемлив, нито ефективен начин да преследват своите цели. Трябва ясно да се декларира, че тероризмът е неприемлив при всякакви условия и във всяка култура.

Употребата на въоръжена сила срещу гражданското население е строго забранено от международното право. Що се касае до правото на съпротива срещу окупацията, то трябва да се разбира в неговото истинско значение и не може да включва правото да се убива или из-

мъчва цивилно население. Както политическите лидери, така и религиозните лидери и гражданското общество трябва да отхвърлят ясно терористичните атаки като криминални и неоправдани с нищо.

2. "Deny": Да **лишим** терористите от средствата и възможностите им да осъществяват техните терористични атаки.

Това означава да направим много трудно за терористите – да пътуват, да получават финансова подкрепа, както и да се снабдяват с ядрени и радиологически материали. Продължавам да настоявам страните-членки на ООН да завършат разработването и да приемат без забавяне международната конвенция за ядрения тероризъм.

СС на ООН много отдавна е наложил ограничения за пътуване и финансови санкции за членовете на "Ал Кайда" и свързаните с нея общности. Но трябва да осигурим пълното спазване на тези санкции.

Нуждаем се от по-ефективни и енергични мерки срещу прането на пари. ООН може да одобри и да наложи съблюдаването на 8-те Специални препоръки на ОИСП срещу финансирането на тероризма.

3. "Deter": Да **възпрем** държавите от подкрепяне на тероризма.

И в миналото ООН не се е отклонявала от задачата си да се противопоставя на държавите, които дават убежище или подкрепят терористите. Срещу такива държави СС на ООН нерядко е налагал строги санкции. И именно тези санкции са възпирали тези държави да продължат да подкрепят и изнасят тероризъм. Тази твърда линия трябва да се продължи и укрепи. Всички държави трябва да знаят, че ако те дават каквато и да е подкрепа на терористите, СС на ООН няма да се поколебае да използва срещу тях принудителни мерки.

4. "Develop": Да **развием** капацитета на държавата да предотвратява тероризма.

Терористите използват слабите държави, за да се укриват там от арести и да обучават своите последователи. Затова да се помага на страните в изграждане на солиден капацитет за противодействие е крайъгълен камък на глобалната ни контратерористична стратегия. Това означава укрепване на практиките на качествено управление и върховенството на закона подпомагано от професионални полиция и сили за сигурност – при стриктно съблюдаване на човешките права.

Особен пример колко важно е да се укрепва постоянно капацитета на страните е проблемът с биологическия тероризъм, който може да разпространи мигновено смъртоносно опасни инфекциозни болести.

Нито държавите, нито международните структури са се адаптирали към новия свят на биотехнологиите, свят пълен с надежди и ужаси.

Всички експерти са съгласни, че най-добрата защита срещу тази опасност е укрепването на системата за общественото здраве. На предния план на борбата с подобни бедствия са локалните системи за здравеопазване, а точно те в по-бедните държави не са адекватни или дори не съществуват. Нужни са огромни усилия да ги изградим.

5. "Defend": Да **защитим** човешките права в борбата срещу тероризма.

За съжаление, единодушно е установено от експертите, че много от мерките, с които държавите се противопоставят на терористите, всъщност нарушават човешките права и фундаменталните свободи.

Нарушаването на човешките права, нека повтора още веднъж, не може да служи на каузата на борбата срещу тероризма. Напротив, то подпомага достигането на целите на терористите и им дава морално основа за дейността им, провокира напрежения, омраза, недоверие към управляващите главно сред онези прослойки от населението, където терористите набират своите последователи и послушници.

Съблюдаването на човешките права е не просто съвместимо с ефективната контратерористична стратегия – то е много съществен елемент от нея. Затова настоявам да бъде учредена длъжността Специален докладчик, който да може да докладва пред Комисията за човешките права в ООН за съвместимостта на контратерористичните мерки с международното право в сферата на човешките права.

Нужно е да приемем всеобхватна конвенция срещу тероризма, която поставя извън закона тероризма във всички негови форми.

Групата на високо равнище препоръчва дефиниция за тероризма, даваща много ясно разбирането, че акт на тероризъм представлява всяко действие, което се прави с цел да причини смърт или сериозна телесни повреди на цивилни и некомбатанти, с намерение да накара населението или да принуди правителството или международна организация да предприемат някакво действие или да се въздържат от него. Тази дефиниция има ясна морална сила. Аз много енергично ви подтиквам и насърчавам всички вие да се обедините зад нея.

Ние трябва да обърнем много повече внимание към жертвите на тероризма и да направим така че техните гласове да могат да се чуват. Миналият октомври Съветът за сигурност с резолюция No. 1566 пред-

ложи да бъде създаден специален международен фонд за компенсиране на жертвите и техните семейства. Като този фонд да бъде частично финансиран от средствата, отнети от терористичните организации, от техните членове и, разбира се, от техните спонсори.”

С интерес и внимание бе изслушано словото на **д-р Желю Желев**, което той произнесе на английски и заслужи редица високи похвали:

“Светът се промени не на 11 септември 2001 г., а след разпадането на комунистическата система през 1989 г. В резултат на този разпад се образува огромен идеологически и духовен вакуум, който редица много агресивни политически или религиозни движения побързаха да запълнят в стремежа си да постигнат своите стратегически цели.

На мястото на отишлия си стар световен ред би трябвало да бъде изграден нов ред, но това още не е направено. Новият световен ред изисква нови норми и нови стандарти в международните отношения и вътрешно политическия живот на държавите. Новият световен ред изисква установяване и спазване на нови правила на политическата игра. Ние трябва да започнем да работим за това и първото, което е нужно е да престанем да използваме двойни стандарти в оценките си за тероризма. Двойните стандарти трябва да бъдат изхвърлени и то веднъж завинаги, ако искаме да се борим с тероризма ефективно, независимо зад какви най-благородни цели той може да се прикрива.

Ние трябва да имаме твърдо становище срещу военните способности, физическото насилие и кръвопролитията като средства за постигане на политически цели. Може би, повтарям – може би – ние трябва да криминализираме подобен тип политическа борба, наказвайки я като акт на терор, като незаконна и криминална активност. Политическата борба за свобода, демокрация, върховенство на правото и човешки права трябва да се разглежда като законна и справедлива само когато тя преследва демократични цели с демократични средства.

За да установим нов световен ред, трябва да спрем използването на тероризма като средство за постигане на политически цели и във вътрешнодържавните отношения. Петиции – да! Публични протести – да! Национални стачки – да! Митинги и демонстрации – да! В т.ч. и гражданско неподчинение. Но дотук трябва да се спре и не повече...

Обществена тайна е, че при блоковото разделение тероризмът бе използван за политически цели както от Съветския блок, така и от Западния. Подобна откровена употреба на тероризма като средство за

отслабване на политическия опонент може да се види за жалост и днес. Актовете на терор срещу големи домове в Москва причинили смъртта на десетки невинни семейства бяха мълчаливо оценени на Запад като борба за национално освобождение, въпреки че такива средства не са съвсем приемливи – да го кажем възможно най-меко.

Позитивен факт е формирането на антитерористична коалиция. Но в нея трябва да се включат и ислямски държави. Добре е на ООН да се даде по-голяма роля в борбата с тероризма. Тази борба трябва да се води под нейна егида и от нейно име. Нужно е да се създаде специализиран орган в ООН за борба с международния тероризъм.

Две неща е много важно да се избягват в пропагандата на войната срещу Осама бен Ладен. Първото е да внимаваме да не създадем впечатлението, че това е война срещу ислямската религия и срещу мюсюлманския свят. Второто е да не създадем впечатление, че това е война между цивилизациите. Сблъсъкът между цивилизациите е опасен тезис, защото днес модерната цивилизация е обединена от общо множество от ценности. Ние виждаме всъщност не война на цивилизации, а война между цивилизацията и варварството. Защото варварите нямат ценности; те нямат ценностна система. Да отнемаш живота на невинни хора или да разрушаваш безогледно това изобщо не могат да са ценности на цивилизацията, на никоя цивилизация.”

Това, което направи много силно впечатление на голямо множество участници на Срещата в Мадрид и бе най-оживено коментирано в кулоарите бе фактът, че фактически никой не говореше за Ирак. А присъствието на Срещата бе изключително пъстро, тук бяха дошли политици и експерти от различни държави и всички континенти. Би могло да се каже, че донякъде ставащото в Ирак не се разглежда като особен принос (ако е принос въобще) в борбата с тероризма. И това ме навежда на мисълта, че един ден, когато се тегли чертата на станалото в Ирак през последните две години, напълно вероятно е да се направи извода, че нашето участие там е голяма историческа грешка, или както ми каза един от нашите дипломати – испанците си отчетоха вече, че Аснар ги е въвлякъл в “минавка” и “прецакване” – които редица държави и народи са намерили начин да избегнат. И това е нюанс, изискващ до края на годината да се изнесем от Ирак.

Експертната общност бе на висота. Понякога нивото на дебатите бе толкова високо, че приличаше на обсъждане в престижен мозъчен

тръст. Само може да се изпитва съжаление колко слаби в сравнение с дискусиите в Мадрид са конференциите и медийното разговоряне в България, където група от самопровъзгласили се експерти ден след ден облъчва масовата публика с импровизациите си. Като правило те знаят някои неща от философията на тероризма и борбата с него или детайли от даден регион или определена религия, но им липсват дълбочината, сглобеният пъзел, интердисциплинарният фундамент.

03.05.2005 год.: Из материала с впечатления от участието ми в в Международния семинар "Гражданско-военни отговори на тероризма" (18-26 април, Балатонкенесе, Унгария):

Организатори на Семинара бяха основно американски организации, сред които Office of Defense Cooperation, The Center for Civil-Military Relations, Naval Postgraduate School, Monterey, California и други.

За лектори на Семинара бяха поканени 10-на видни специалисти от САЩ – в различните сфери на противодействието срещу тероризма.

Макар че лекторите се стараеха да обясняват и дори да внушават американската гледна точка за борбата с терора, дискусиите бяха изключително свободни и често имаше спорове и остри несъгласия.

Могат да се открийт следните по-важни от дискутираните въпроси:

– Терористи или борци за свобода (*freedom fighters*). Обсъждаха се различията между терористите и бойци от съпротивата, въстаници, партизани (*insurgents, guerrilla warfare*). На моменти се прокрадваше усещането, че лекторите са на път да поставят знак на равенство между едните и другите. Още повече, че ситуацията в Ирак навежда на тази мисъл – поради припокриване на терористите и съпротивата.

– Основни, коренни причини за тероризма (*root causes*). Религията е много важен фактор, но не е сама по себе си от коренните причини за тероризъм. Бедността създава плодотворна почва за тероризъм, но няма пряка и автоматична връзка между бедността и тероризма.

– Тероризмът е средство, тактика, инструмент. Той е бизнес, чийто продукт, произвеждана и търгувана стока е насилието, а средата, в която се постига най-висок дивидент от него е атмосферата на страх.

– Периодизация на тероризма. Сега сме свидетели на **Четвъртата** вълна на тероризма. **Първата** вълна са анархистите; **Втората** е при антиколониалните движения; **Третата** е политически мотивираното на-

силие през 70-80-те години на 20 век, **Четвъртата**, съвременната вълна – това е религиозно мотивираният тероризъм. Някои от тези вълни и в момента се припокриват, особено Третата и Четвъртата.

– Взаимодействието на тероризма с организираната престъпност. Те все повече си сътрудничат, но имат и обективни различия. Напр. организираната престъпност не иска публичност, тя предпочита да действа скрито, да извлеча печалбите си от незаконната дейност без много шум. Докато тероризмът напротив – търси колкото е възможно по-голяма публичност, нестабилност, страх и социална деструкция.

– Тероризмът като престъпна дейност или като война. Това е един от най-важните проблеми, защото през него минава разделителната линия между вижданията за тероризма и за средствата на борбата с него в САЩ и Западна Европа. Според САЩ трябва да водим **война** с тероризма (а на война – като на война). Водещата роля в тая война е на военните, чрез военни операции и с най-съвременни и мощни въоръжения (т.е. това е задача на МО). Но според Западна Европа на тероризма трябва да се противодейства като срещу **престъпни организации**. Водещата роля е на полицията (т.е. това е задача на МВР), докато ролята на военните е само допълваща и спомагателна.

Един от лекторите казва: “САЩ водят война с тероризма и затова те непрекъснато търсят държава, която да нападнат”. В дискусиите бе зададен и логичният въпрос: “Ако това е война, то тогава кога и при какви условия, по какви критерии ще се приеме, че тя е спечелена?”.

– Проблемът за провалилите се и провалящите се държави (*failed & failing states*). Те винаги се превръщат в пристанища и убежища на терористи и са като блата, в които се развъждат комари, разнасят се зарази – колкото и да се предпазваш от тях, то докато не пресушиш блатата, опасността от комарите и миризмите ще си остава реална.

– Тероризмът и ислямът. Разбира се – важно е да не превръщаме борбата с тероризма в борба с исляма. Но както и да избягваме от религиозните, т.е. ислямски, понятия в тази борба, това не сменя от дневен ред проблемът, че огромното мнозинство днешни терористи изповядват ислямската религия. А това означава, че ислямът трябва – рано или късно, а по-добре рано, отколкото късно – да си направи много критичен и откровен самоанализ защо в недрата му най-често се ражда тероризъм и да потърси пътища за своята модернизация.

– Тероризмът и Хуманитарното право. Ако с тероризма трябва да се води война, то какво е мястото в тази война на Хуманитарното право, в т.ч. на Женевските конвенции? И ако дадем на терористите статут на “комбатанти”, то не ги ли легитимираме и легализираме по този начин? Турски представител силно възрази срещу даването на терористите на подобен статут, защото терористите не са войници, а “нечовешки престъпници и те трябва да бъдат изстребвани до крак”.

– Друг участник приведе следното любопитно тълкувание – след като ние водим война с тероризма, то в тази война използваме ракети – и ако ракетата е изпратена срещу военна цел, то дори при попадането ѝ в целта да загинат и невинни граждани и да пострадат граждански обекти, ракетата си остава **легално и легитимно** средство. Съвсем друг бил случаят ако тази ракета е изстреляна не срещу военна цел.

– Тероризмът и общественото мнение. Във войната (или борбата) с тероризма централно място заема спечелването на общественото мнение в собствената страна и подкрепата на хората в държавата, където водим тази война – т.е. съществен елемент от тази война е битката за сърцата и умовете на народите и обществата (*Hearts-and-Minds campaign*), вкл. операциите за стратегическо влияние (*Strategic Influence Operations*). Една победа, извоювана на бойното поле може накрая да се обърне в поражение на идеологическото и пропагандно поле, особено в сегашната епоха на информационното общество.

– Тероризмът и човешките права. Един от най-спорните въпроси беше за спазването на човешките права в противодействието срещу тероризма. Дали това е война или е борба – нека да спорим, ала все едно това е двубой. Но тогава – ако в този двубой единият противник доброволно си е вързал едната ръка за тялото, а другият има право да ползва всички хватки и средства, резултатът може да е печален. От друга страна обаче, ако първият противник постъпва изцяло като втория в битката помежду им, тогава каква е разликата между тях?

Кога и при какви условия спрямо терористите е допустимо да се следва максимата „Око за око“? Ако те отричат всякакви норми и са се поставили извън законността, извън морала и етиката, трябва ли да си връзваме ръцете с етически, морални и законови ограничения?

– Преговарянето с терористи. Остри дискусии се разгоряха и по въпроса да се преговаря ли с терористи? Факт е, че страните, които от-

казаха да преговарят с терористи в Ирак най-често получаваха в замяна обезглавените тела на своите сънародници. Както е и факт, че онези от държавите, които явно или тайно влизаха в преговори с терористите, не рядко успяваха да спасят сънародниците си. Това е изключително деликатен въпрос, на който понякога се даваше доста уклончив отговор – зависи от обстоятелствата, от пленените хора (а ако са деца), от възможността да се спечели време; и че да се водят преговори не винаги значи да се тръгва на безпринципни отстъпки.

– “Ползата” от тероризма. Тероризмът е много сериозен проблем, но това е така и защото той се използва за постигане на политически цели и така да се каже “си струва”, възнаграждава се щедро – ние виждаме и в нашия регион как жестоки терористи са днес политици, с които Западът разговаря, преговаря и се договаря. Подобни случаи са послание към други “борци” – използвайте тероризма, постигайте политическите си цели и после ще ви признаят (защото ще влязат в сила свършените факти), ще решават с вас регионалните проблеми!

– Сигурност и Отбрана. Всяка държава ще трябва да намери своя прецизен баланс между сигурността и отбраната. Защото отбраната става все по-свиващ се елемент от сигурността на държавата (най-точно – от Homeland Security) и затова всяко управление би трябвало много издълбоко да обмисля какви ресурси ще заделя за отделните институции: за МО, за МВР, за спецслужбите, за Гражданска защита.

Това може да е резултат само от многофакторен анализ на целите, на начините за тяхното постигане и на средствата, заделени за това.

Иначе за въоръжените ни сили ще се заделят огромни средства за закупуване на т.нар. “платформи” – самолети, вертолети, фрегати, докато в съвременното комуникационно оборудване на армията ще има очевидно изоставане (напр. в Бригадата за специални операции има един-единствен GPS и то той е туристически – можем само да си представим как ще си комуникират нейните бойци ако се наложи да изпълняват реална мисия в бойни условия). Да не говорим, че МВР е като доведено дете спрямо армията: няма и 1 вертолет; до 3 години всички противопожарни машини ще излязат от строя – с изтекъл срок за използване и-или надхвърлен пробег; а в Специализирания отряд за борба с тероризма противогазите са “виждали с очите си Ленин”.

– Системата за сигурност. Проблемът с взаимодействието между отделните институции в системата за национална сигурност (вредом

говорят за “система”, но у нас се налага далеч по-частното “сектор”), за координацията помежду им, за контрола над тях. Вземащото връх виждане е, че модернизацията на управлението на сигурността е двупосочна: централизация на координацията и децентрализация на изпълнението (*Decentralize Execution-Centralize Coordination, DECC*).

Процесът за реформиране и модернизиране на нашата система за национална сигурност през тези 4 години спря или почти не мръдна от точката на замръзване. Проблемът с координацията бе оставен на самотек. Като във всяка домодерна (“феодална”) система липсата на централна власт доведе до борба на по-ниските нива – за повече правомощия. В създалия се вакуум беше просто въпрос на време да се появи харизматична личност като ген. Борисов, който съвсем не по конституция и не в съгласие със законите на страната се наложи в публичното съзнание като безспорен **главен** координатор на всички служби. Това е в разрез със структурата на системата за сигурност, защото не може с подобни правомощия да е не дори министър на вътрешните работи, а само един главен секретар на МВР! Но поне при тази ситуация е по-лесно да се направят някои изводи, като този, че НСС не **може повече** да остава в МВР, а трябва да има Агенция по контраразузнаването към правителството (с очевидния риск да се отвори възможност за създаването и на Агенция по разузнаването).

Отговорът на всяка една терористична заплаха трябва да бъде по начин, сходен или дори идентичен на отговора, даван при другите кризисни ситуации, отговор **интегриран** (в оптимална координация и максимално сътрудничество между институциите) и **своевременен**.

Голямо внимание трябва да отделим на стратегическото планиране и на вярно разработената политика на противодействие – с отделяне на причините от следствията (бе ни преведен интересен пример – как по време на чумата хората са избивали котките, вместо плъховете).

Координацията е нужна както на висшите управленски нива, така и на по-ниските нива, т.е. както по върховете, така и на “бойното” поле.

Особено внимание е необходимо да се отдели на първите, които трябва да реагират при криза (“*first responders*”). Те трябва да бъдат много добре **екипирани**, сработени и с възможности да комуникират.

Защото от техните действия до голяма степен зависят колко тежки ще са следствията. У нас обаче най-високо проходим автомобил се предоставя не на “*first responders*”, а на министъра без портфейл.

И въобще, както знам, а и както чух – едва ли има друга страна като нашата, в която *“first responders”* са толкова зле и бедно екипирани.

И това не е от безпаричие, не е от безразличие, а е от безхаберие.

За правилното управление, координация и контрол е необходимо и много внимателно отчитане на вътрешноорганизационната култура на всяка една структура, така и изработването на нов тип култура на общо и синергетично взаимодействие между отделните структури.

Накрая, но не и на последно място в управлението на процесите е, естествено, лидерството: стратегическо, операционно, тактическо.

Качеството на лидерството е фактор от първостепенна значимост. В тази връзка бе изтъквана потребността лидерите да се заобикалят не от вечно съгласни с тях, пеещи им оди изпълнители, помощници и съветници, а преди всичко от критично и аналитично мислещи хора.

– Тероризмът и специалните служби. Ролята на спецслужбите е изключително важна, както и да се води борбата с тероризма – дали с полицейски или с въоръжени сили. Инвестицията в разузнаването и в контраразузнаването е с много висока степен на възвращаемост.

– Сред главните критерии за ефективността на специалните служби е **качеството** на събираната от тях информация и на направените от тях анализи. И при специалните служби е важна децентрализацията на събирането на информацията и същевременно – централизация на нейното анализиране. Плюс гражданският контрол над службите.

– Мрежовите структури. Битката с тероризма е не така успешна и защото мрежите на тероризма са хоризонтални, дисперсирани, с по-голяма мобилност, с по-висока адаптивност. А все още държавните структури са вертикални и централизирани, те трудно се поддават на реформиране, залагат на рутината. Редица държави полагат големи усилия да променят това хоризонтално-вертикално несъответствие, но най-често резултатът е – прикрита съпротива на бюрокрацията, опитваща се да мимикрира, да мутира, да се приспособява, с което понижава ефективността на системата. Ето защо – като правило – се дава предимство на хора извън системата – те оглавяват процесите и почват да осъществяват реформите в институциите от сигурността.

Точно това става и в САЩ с назначаването на ключови позиции в системата за национална сигурност на **Джон Негропonte** – директор на националното разузнаване; г-жа **Мишел ван Клиф** – ръководител

на националното контраразузнаване, на **Портър Гос** – директор на ЦРУ; на **Майкъл Чертоф** – министър на вътрешната сигурност.

– Тероризмът и медиите. Ролята на медиите беше задълбочено дискутирана. Все повече се налага идеята, че медиите стават среда, без която ефектът от дейността и размахът на терористите щяха да бъдат далеч по-малки. [През Гражданската война в САЩ ген. Уилям Т. Шърман бил казал: “Ако застрелям всички военни кореспонденти след обяда, то още преди закуска ще получим от тях новини от ада.”]

Огромно впечатление направи парадоксалният факт, че през целия Семинар никой тъй и не спомена за НАТО като ключова организация в борбата с тероризма! В дневния ред на тази борба НАТО просто отсъстваше. Човек наистина може да се запита след такъв Семинар – а в каква НАТО сме влезли, на какво е способна и въобще дали на нещо е способна тя? Или наистина е станала реликва от времето на Студената война, която съществува единствено по навик и инерция?

Понякога възникваше впечатлението, че се дискутират неща, които принадлежат на вчерашния или днешния ден и още утре ще станат вече минало. В смисъл, че се обсъждат проблеми, които формално покриват **сходен** периметър от явления, съпроводени с насилствени действия и ние говорим за **глобален тероризъм**, но всъщност става дума за процеси и реакции, които имат силна **локална** и **регионална специфика**, а привеждането им под общ знаменател решава **други** задачи, явява се заместител на **други** предизвикателства, в името на **други** функционални цели с консолидиращ и мобилизиращ ефект.

Дискусиите на Семинара се въртяха предимно около подходите в битката с тероризма на САЩ и Европа. Техните принципни различия очевидно ще продължат да задълбочават – американците ще воюват с тероризма, а европейците ще се борят с него. И все пак – колкото и генерални да са тези различия, трябва да се признае, че те са само нормално **следствие** от стратегическите и фундаментални различия между САЩ и Европа, които ще нарастват (т.нар. “разширяване” на Атлантическия океан), защото това са общности с огромни и все по-трудно съвместими идентичности, цивилизационни несъответствия.

10.07.2005 год.:

Политическият ни елит ще схване последен, че войната в Ирак започва да се смята навсякъде по света за абсолютна грешка, породена

от стратегическа слепота. С нея вадим болен зъб: при наличието на метастази.

02.08.2005 год.:

Ситуацията в Ирак: Всеобщо е признанието, че положението в Ирак е “не просто лошо, а по-лошо от това не може и да бъде” и “администрация на **Буш** демонстрира особено потресаващо, абсолютно неразбиране на днешната ситуация”. Единственият реален контрол, за който могат да се похвалят американците е в т.нар. Зелена зона – надеждно укрепеният дворцов комплекс – там е щаб-квартирата на временната администрация. Малцина от нейния персонал изобщо се осмеляват да си подадат носа от Зелената зона без сериозен военен ескорт и масирана охрана.

Вицепрезидентът **Ричард Чейни** бе казал, че бунтовническото движение в Ирак е „в агония“. Обаче Председателят на Съвета на началник-щабовете на ВС на САЩ **генерал Ричард Майърс** влезе в противоречие с тази теза и заяви, че потушаването на бунтовете изисква време и то става чрез политическия процес. Според него бунтовниците в Ирак са достигнали максималната си сила, а коалиционните сили постигат частични успехи срещу някои от тях. А министърът на отбраната **Доналд Ръмсфелд** от своя страна смята, че тази война може да продължи **12 години**.

Джордж Буш заяви: “Определянето на изкуствени срокове за изтегляне на нашия контингент ще отправи погрешно послание към иракчаните, които имат нужда да знаят, че САЩ няма да напуснат страната, докато работата не бъде свършена. “Това би било много погрешно послание и към врага, който ще знае, че всичко, което трябва да направи е да изчака да си тръгнем”.

Справка: САЩ и по-рано са изказвали готовност да редуцират военното присъствие в Ирак, но не са реализирали плановете си заради обстановката по сигурността, която не се подобрява, както и поради бавния напредък в подготовката на иракските сили за сигурност.

Следва да се отчете и проблемът с недостига на наборници за въоръжените сили на САЩ, който се дължи в не малка степен на нуждата от участие на все повече личен състав в мисии зад граница, като броят на жертвите нараства, а на много военни се налага престоят им да бъде удължаван след изтичане на срока, за който са изпратени.

Една от причините за забавянето в подготовката на иракските сили за сигурност е инфилтрирането от агенти на съпротивата.

Друга важна причина са противоречията между общностите в Ирак, което възпрепятства процеса на сформирание на единни, мотивирани и ефективни иракска армия, полиция и служби за сигурност. Да не подценяваме опитите на шиитите да установят контрол над силите за сигурност – за сметка на сунити и кюрди.

Новата Конституция: Ислямът ще бъде **“основен източник”** на новата Конституция, както сочи нейният проект, публикуван от иракския “Ал Сабах”. В него пише, че “Ислямът е официална държавна религия и основен източник на законодателството. Нито един закон, който противоречи на неговите правила не може да бъде обнародван”. Все пак Ислямът тук е **основен**, а не **основният** и **единственият източник** на законодателството. И при това положение проектът се отдалечава от визията на САЩ за изграждането на Ирак като светска държава, защото се предвижда силна роля на ислямското. В частност едно подобно положение би могло да засегне и ограничи и правата на жените, главно по частни въпроси като правото на развод и наследство.

Ако се запази в крайния вариант, дълбоката промяна от по-светските и справедливи норми на временната конституция ще бъде победа за шиитските духовници и религиозните политици.

Американците желяеха ислямът да се посочи като **„източник“** на правото. А няколко автори на новата Конституция казаха, че искат да запишат, че ислямът е **„главен източник“** на правото.

Позоваване на **шариата** гласи, че иракчаните ще се ползват с всички права, които са установени в „международни договори и конвенции – доколкото те не влизат в противоречие с исляма.“

Подобен език е приемлив за много, в т.ч. умерени иракчани, които заявяват, че ислямът е жизнена основа на държавата.

Женските групи са вбесени от чл. 14, който казва, че „личният статус на гражданите трябва да се уреди от законодателството в съответствие с религиозната им принадлежност.“ Това значи, че въпроси като брака, развода и семейното наследство ще се регулират от религиозните кодекси на техните лични религии. Напр., шиитските семейства ще следват шиитските тълкувания на **шариата**, а на сунитите – сунитските. Този член ще анулира относително най-либералния закон за

личния статус, приет през 1959 г. и останал в сила през управлението на Саддам Хюсеин.

В продължение на десетилетия законът бе считан за един от най-чуждените в Близкия изток по правата на жените. Според сунитското тълкуване на **шариата**, например, мъжът може да се разведе с жена си, като обяви 3 пъти пред нея това намерение. При шиитите съпругът и съпругата трябва да отидат при съдия. Ала съгласно закона от 1959 г., който е в сила, всички иракчани трябва да спазват шиитските правила в областта на развода.

Друг пример е правото на сключване на брак. Една сунитска секта позволява на пълнолетните жени да се омъжат, без да е необходимо одобрението на техните родители или настойници. Това не е позволено при шиитите, но тук обаче всички иракчани трябва да следват по-либералната – сунитската интерпретация.

Разпоредбите в Проект за нова Конституция променят всичко това. Те изискват решенията по тези спорни казуси да се вземат според религиозната принадлежност на семейството. Подобно законодателство може също така да задълбочи разделението между отделните секти в Ирак във време, когато напрежението и проявите на насилие между сунитите и шиитите нарастват.

Проектът не изяснява как се процедира за смесени семейства – когато съпругът и жената принадлежат към различни секти.

Относно войната с тероризма: Администрацията на САЩ бавно, ала сигурно изоставя термина „глобална война срещу тероризма“ и признава, че „военните методи не са достатъчни за победа над това зло“. Според съветника на президента Буш по въпросите на националната сигурност **Стивън Хадли:** „Борбата с тероризма има не само военна, но и идеологическа съставка. Това е нещо повече от антитерористична военна операция“, то е по-широко понятие – глобална война срещу екстремизма, на който трябва да се противопостави „позитивна алтернатива“.

Предстои обаче да се види дали става въпрос за отчитане на социално-икономическите и на политическите предпоставки в някои държави, които допринасят за появата на хора, готови да си служат с тероризма като метод за постигане на целите си.

Тук е уместно да се припомни тезата на Збигнев Бжежински, че тероризмът е техника, метод за водене на борба, а не враг.

Т.нар. война срещу тероризма е коректно да се възприема не като война срещу общ неприятел, наречен “тероризъм”, който при все това има конкретен доминиращ масовото съзнание образ – “Ал Кайда”, а като борба с определена група или групи, използващи тероризма като техника за постигане на целите си.

16.08.2005 год.:

Новата конституция: Може да се каже, че отлагането – с една седмица (до 22 август, засега), на приемането на конституцията от иракския парламент, е тежък удар не само за американската администрация и президента **Буш**, както и за посланика на САЩ в Ирак **Залмай Халилзад**, но и за политическия процес в Ирак и готовността на шиити, кюрди и сунити да постигнат компромис.

Въпреки някои оптимистични твърдения, *de facto* се оказва, че практически нито един от спорните въпроси не е бил договорен: за ролята на исляма, правата на жените, разпределението на доходите от добива на петрол, и разбира се – за федерализма.

Особено непримирими са мнозинството шиити – и те искат да имат като кюрдите в Северен Ирак свой [полу]независим регион в южната част, който пък да обедини техните девет провинции.

Разбира се, лидерите на сунитите са категорично против тази идея, защото тя е крачка към разпадането на Ирак и те тогава остават в Централен Ирак сами, но без стратегически суровини, защото най-много находища на петрол има точно в Южен Ирак.

Именно това неравномерно разположение на петрола в Ирак е в центъра на дискусиите за разпределение на доходите от него.

Шиитите настояват за автономно самоуправление ако за него гласува **мнозинството** депутати в регионалните парламенти и в националния парламент. Докато сунитите искат това да стане само ако за него са гласували **две трети** от всичките депутати.

Но възраженията на сунитите срещу редица постановки в този проект за конституция тревожат САЩ – сунитските групировки са най-активни във въоръжените атаки срещу американските сили.

От своя страна кюрдите не искат да отстъпват от отвоюваната още при режима на **Саддам** автономия и не са съгласни да се дават огромни права на арабите, пък било то шиити или сунити.

Какви са, да кажем отново, спорните моменти в конституцията, наречена в медиите “Основен закон на гражданската война”:

Федерализмът. Въпросът е от една страна – централизирано или децентрализирано управление (с федерално правителство и регионални правителства), а от друга – колко хлабава да бъде федерацията – дали реална или имитационна (за да се създава усещането все пак, че има единна държава на трите общности).

Разпределението на доходите от петрола. Тези приходи са милиардни. Досега се приемаше, че те ще се разпределят като се отчита броят на населението в регионите (като се вземат под внимание и интересите на тези региони, където са ресурсите).

Сега нарастват, както бе споменато, тревогите на сунитите, че ще бъдат окончателно лишени от огромна част от тези приходи, а това означава, че техните региони ще са нежизненоспособни.

Разделението и балансът на властите. Не се спори, че трите власти – законодателна, изпълнителна и съдебна трябва да са независими, но с механизми на баланс помежду им. Въпросът е дали Ирак ще е президентска или парламентарна република, в смисъл: дали президентът ще бъде избран от целия народ или ще се избира от парламента – т.е. ще бъде назначаван и слаб.

Ролята на исляма. Ислямът ще бъде **основната религия** и в Ирак. Въпросът е доколко шариатът ще определя ежедневието и личния живот на иракчаните, техните права и свободи. Отговор на този въпрос се дава в определянето на шариата за **основен** или за **основният** източник на законодателството. Шиитите тук са естествено най-крайни, сунитите – по-умерени, а кюрдите са настроени светски. Не бива да забравяме също, че в Ирак има също и не-мюсюлмани, в т.ч. сравнително не малко християни.

Водещият шиитски духовник **Али ас Систани** иска ислямът да е основен източник при изготвянето на законите. Радикалният шиитски духовник **Муктада ас Садр** заяви, че всеки иракчанин трябва да гласува на референдума за конституция.

Правата на жените. В това отношение законът от 1959 г.е много либерален, дори революционен за този регион. Шиитите искат проблемите като: омъжването, развода, онаследяването и правата над децата вече да не се разглеждат от граждански, а от религиозен съд. Напр. пред такъв съд е достатъчно съпругът да каже три пъти, че се от-

казва от брака и бракът се смята вече за несъществуващ. Има опасност и досегашните 25 процента от местата, запазени за жените в парламента да бъдат отменени.

Ролята на паравоенните групи. Кюрдите настояват да запазят паравоенните си групи – *пешмерга*. Някои шиитски политически партии също имат такива групи. Върховният съвет за ислямска революция в Ирак (ВСИРИ) контролира “Бригадите Бадр”, които са обучавани и финансирани от Иран. Нейни разклонения – като жестоката Вълча бригада (или Бригадата “Вълците”) провежда наказателни операции срещу сунити в Багдад. САЩ настояват всички паравоенни групировки да се разпуснат, но това не се харесва на различните иракски партийни и религиозни лидери.

Най-вероятното е 100-хилядните отреди от кюрдски бойци, т.е. *пешмерга* да бъдат смятани за сили за сигурност на Кюрдистан.

Статусът на град Киркук: Кюрдите желаят този богат на нефт град да бъде включен в автономната област под техен контрол.

Те настояват в новата конституция да бъде признат кюрдският характер на града, загубен след насилствената депортация при **Саддам** на кюрди от града и последвалата негова арабизация.

Арабската общност и общността на тюркмените (туркоманите) в град Киркук са твърдо против подобен сценарий за този град.

Официалният език. Арабският език ще бъде официален, но кюрдите настояват кюрдският език да остане също национален.

Официалното наименование на държавата. Вариантите са 2 – Федерална република Ирак (ползващ се подкрепата на САЩ) и Република Ирак. Множество шиити настояват в названието на страната да се впише ислямът, напр. Ислямска република Ирак.

Но е малко вероятно САЩ и кюрдите да допуснат такова нещо.

Иракските сили за сигурност: Числеността им е над **176 000** души, но те не са в състояние да се справят сами с насието в Ирак. Досега **176 347** иракчани са преминали военно обучение и са екипирани с бронезилетки, каски, автомати Калашников и пистолети. **95 808** иракски военни са на подчинение на МВР, а **80 539** – на МО. Числеността на иракските сили е нараснала двойно за по-малко от година – от **96 000** през септември 2004 г. на **176 000** сега. Целта е те да станат **270 000** през юли 2006 г.

И ако с количеството на служещите в силите за сигурност няма проблем, то с тяхното **качество** ситуацията е тревожна. Повече от **2** дузини от всички **105** батальони на иракската армия водят бойни операции с американска подкрепа. Но Пентагонът смята, че повече от половината нови полицейски батальони са едва-едва организирани и просто не могат да водят операции, докато другата половината и 2/3 от новите военни батальони са само “частично” боеспособни да водят контртерористична дейност.

И още един проблем – иракските сили за сигурност “гъмжат” от инфилтрирани шпиони и агенти на Иран. Почти сигурно е, че иранските спецслужби чрез тези свои вербовани иракчани имат достъп до всяка секретна информация, която Ирак притежава. Или както беше написано в една медия: “Иран е вече в Багдад”.

САЩ: Влиятелните сенатори – демократът **Джоузеф Байдън** и републиканецът **Джон Маккейн**, поискаха оставката на военния министър **Доналд Ръмсфелд**, защото му нямат вече доверие заради начина, по който се справя със ситуацията в Ирак. Те смятат, че в Ирак няма достатъчно военни сили за ликвидиране на бунтовниците, и че не се обучават достатъчно иракски сили, които да поемат задълженията на **138**-те хиляди американски войници, които са там. По-малко от **3000** иракчани са напълно подготвени да отменят американските си колеги, заяви **Байдън**. **Маккейн** пък каза, че ако бъдат изпратени повече американски войски, иракчаните ще продължат да изпълняват спомагателна роля, но няма да заменят американските сили. Председателят на сенатската комисия по външните отношения **Ричард Лугар** смята, че американските войски в Ирак са недостатъчно, за да възпрат напълно бунтовниците, но едва ли ще бъдат изпратени нови сили. Изявленията на сенаторите бяха предизвикани от съобщения в пресата, че администрацията на президента Буш занижава целите си в Ирак и че Вашингтон вече не се надява Ирак да развива образцова и ефективна демокрация, устойчива и самостоятелна петролна индустрия или стабилно общество.

Президентът Буш: “САЩ няма да изтеглят предсрочно своите войски от Ирак. Терористите не могат да ни победят на бойното поле. Единственият начин те да ни победят е ние да загубим самообладание. Това няма да стане по време на моя мандат.

Ние ще почетем загиналите, като завършим мисията, за която те дадохме своя живот. Така ще гарантираме свободата и мира. Ще продължим офанзивата в Ирак, Афганистан и на другите фронтове във войната срещу тероризма, борейки се срещу терористите в чужбина, за да не се сблъскаме с тях в нашата страна. Новата конституция ще е поредна ключова стъпка към самостоятелността за Ирак и чрез нея иракчаните ще поемат контрола върху страната си, ще изградят свободна нация, която може да се самоуправлява, себеутвърждава и да се защитава“.

Посолството: САЩ имат в Багдад най-голямото си посолство в света – над **800** дипломати и над **400** служители от различни спецслужби работят сред мраморните коридори и колони на бившия дворец на Саддам. Посолството практически забранява излизането на служителите извън Зелената зона на Багдад без военен ескорт. Разрешението се издава не по-рано от 3 дни.

Цената: Разходите на САЩ в Ирак са **5** млрд. долари месечно.

Хенри Кисинджър във “Вашингтон пост”, 12 август: “Военият успех трудно може да бъде поддържан, ако не е придружен от вътрешна подкрепа. Нужно е да бъде създадена международна рамка, в която новият Ирак би могъл да намери своето място.

Ако в Багдад или някоя част на Ирак изникне управление като това на талибаните, ударната вълна ще премине през целия ислямски свят. Радикалните сили в мюсюлманските държави и ислямските малцинства в държавите с друга преобладаваща религия ще са окуражени в нападенията срещу правителствата.

Сигурността и вътрешната стабилност на всички държави, до които има достъп войнстващият ислям, ще са изложени на риск.

Затова много противници на започването на войната вярват, че евентуален катастрофален изход ще има тежки последици в световен мащаб. Успехът на американската стратегия, вкл. за изтегляне на военните части, ще зависи не от поддържането на ситуацията в Ирак, а от капацитета тя да се подобри. Победата над бунтовниците е единствената ясна стратегия за изтегляне.

В Ирак всяка от етническите и религиозни фракции смята, че е в несприемство, може би смъртоносна конфронтация с другите.

Всяка група разполага със своя милиция, действаща в някакъв определен географски район. Възможно ли е тогава да говорим за наци-

онална армия? Засега иракските сили са съставени в голямата си част от шиити, а бунтовниците действат главно в доминираните от сунитите райони. Тези сили за сигурност може да сътрудничат в потушаването на сунитския бунт. Но ще искат ли те да смажат шиитските милиции? И на кого са подчинени те: на великия аятолах Ас Систани, или на централната власт в Багдад? А ако ръководните постове в централните власти и шиитските области бъдат заети от едни и същи хора, ще може ли тогава националната армия да служи в нешиитските райони за нещо друго, освен като инструмент за репресии и насилие?

Решителен тест за напредък ще е степента, до която съставът на иракската армия ще отрази етническата пестрота и доколко въоръжените сили се възприемат от народа като национални.

Въвлечането на сунитските лидери в процеса е важна част от нашата стратегия. При един провал изграждането на силите за сигурност може да се окаже прелюдия към гражданска война.

Някои наши съюзници може би предпочитат да бъдат в ролята на наблюдатели, но реалността не ще им го позволи – заради собствената им сигурност. Тяхното сътрудничество е нужно, не толкова за военната, колкото за политическата задача, която е тест за държавническите умения на Запада при моделирането на глобална система, подходяща за неговите собствени нужди.”

– Редица американски изследователски центрове пишат вече, че въпросът е не дали, а кога САЩ и коалицията ще се изтеглят от Ирак – и то със съхраняване на лицето, честта и престижа си.

– Съществува реална опасност от допълнителна, извънредна радикализация на сунитите и вливане в редиците на бойните им групи на изповядващи насилие, ненавист и мъст сунити отвън.

– Ние казваме на американците – ще се изтеглим от Ирак след 31 декември, но ще останем там в състава на коалицията. А ако ни питат: ще останете, но как? Под каква форма? С какви задачи?

– В МВНР и МО, а и в ГЩ нямат точна представа какво правим ние по-нататък в Ирак. Споменават сапъори, охранителни роти, военно-полева болница, обучение на иракски сили (ала къде?).

– Ние (президентството) спрямо Ирак стоим отстрани, не участваме в процеса на вземане на решения, научаваме какво се случва от пресата, дезориентирани сме, изпитваме остър дефицит от информация.

21.08.2005 год.: Из материала: „Тезиси за Публична лекция на Президента по актуални проблеми на националната сигурност“:

В усилията за модернизацията на българската армия трябва да се премине към нов етап на сложната трансформация на националната система за отбрана: от свиване и съкращаване към изграждане и развитие. Армията ни се нуждае от време – да откъдне от изпитанията в Ирак и се съсредоточи над някои най-неотложни задачи по своето реформиране и превъоръжаване.

Участието в мисии калява бойците в реална среда, понякога и в бойни действия. Но ние трябва да направим анализ, на базата и на приетата Концепция за участието ни с военни контингенти в операции зад граница – дали не сме стигнали тавана за участие в подобни мисии и дали няма свръхангажменти и пренапрягане.

Трябва да се намерят отговори на ред въпроси и главно – как да се съчетаят: класическите функции по отбраната на страната със зачестяващото участие в мироопазващи мисии зад граница; задачите на армията в борбата с тероризма и други асиметрични заплахи – с нейните задачи при реагирането и управлението на традиционни кризи с невоенен (техногенен, природен) характер.”

07.09.2005 год.:

Иракският парламент приключи на **6 септември** обсъждането на проекта за конституция, без да стигне до споразумение за промени в текста. Целта на обсъжданията в парламента бе да се внесат промени в текста, за да може той да получи подкрепа на референдума на **15 октомври**. Конституцията няма да бъде приета ако против нея гласуват две трети от населението в **3** от **18**-те провинции. Сунитите са с мнозинство в поне **4** провинции.

Дори да се приеме, конституцията не разрешава автоматично главното предизвикателство: помириенето между общностите и обединението им в постигането на обща цел – стабилизирането на страната. Основен елемент в този процес е интегрирането на сунитското малцинство в управлението, което ще позволи в голяма степен да се преодолее мащабната сунитска съпротива.

Джордж Буш обеща, че докато е на президентския пост, САЩ ще останат в Ирак, ще се борят и ще спечелят войната срещу тероризма.

Той изтъкна, че незабавното изтегляне на САЩ от Ирак и широкия Близък изток, ще окуражи терористите и ще създаде условия за още атаки срещу САЩ и свободните страни.

В отговор на нарастващите антивоенни настроения **Джордж Буш** изтъкна нова причина за американското присъствие в Ирак – а именно запазване на нефтените находища в страната, които ако не бъдат охранявани ще попаднат в ръцете на терористите.

На 19 октомври в Ирак започва съдът над **Саддам**. В момента той е обвинен **само по един случай** – за масовото убийство на шиити след неуспешен опит за атентат срещу него през 1982 г.

Ако го признаят за виновен, може да получи **смъртна** присъда.

Президентът **Джалал Талабани** заяви, че няма да подпише смъртната присъда на **Саддам**, ако последният бъде осъден и каза, че ще подаде оставка, ако присъдата бъде произнесена.

Румъния реши да опрости **80 %** от дълга на Ирак. Неотдавна Ирак подписа договор с компанията „Тракторул“ в гр. Брашов за покупка на 100 трактора. Ирак подписа споразумение с Румъния за намаляването на дълга си към страната с **80 %**, или с около **2** млрд. долара. Така иракският дълг към Румъния става **500** млн. долара. През 2004 г. Парижкият клуб опрости над **80 %** от дълга на Ирак – към **32** млрд. долара. Решението бе приветствано от **Джордж Буш**, който призова **страните-кредитори на Ирак извън** Парижкия клуб „да се съгласят на сравними намаления“. **Общият** дълг на Ирак, наследен от времето на Саддам Хюсеин, възлиза на около **125** млрд. долара (около **102.27** млрд. евро).

„Ирак е вече по-голямо средище на терористи от Афганистан“, заяви **Кофи Анан**. „Днес голям брой мюсюлмани са нещастни и се чувстват в жертви в своите общества и в западните държави. Положението в Ирак с нищо не помага да се оправят нещата“.

27.12.2005 год.:

Бившият държавен секретар **Колин Пауъл** заяви за Би Би Си, че преди войната в Ирак 2003 г. **Доналд Ръмсфелд и Дик Чейни** са взимали решения с **Джордж Буш**, за които той самият не е бил уведомяван. „С Ръмсфелд имахме сериозни разговори от не особено приятен вид във връзка с използването на лица, които биха могли да дадат експертно мнение при планирането на следвоенния период. В края на краищата нещата отиваха в Белия дом и останалото е

добре познато... Правителството на САЩ никога не е било в течение за съмненията, съществуващи в средите на разузнаването по отношение достоверността на информацията за Ирак, послужила за започване на войната.”

Все повече анализи в западни медии сочат Иран като главният печеливш от нахлуването на САЩ и коалицията им в Ирак. Иран се превръща постепенно в мощен геополитически фактор. И това трябва да се отчете в готовността за охрана на лагера в Ашраф – да не си разваляме тежко отношенията с тази възходяща държава.

25.01.2006 год.: Из материала „Тезиси за Слово на президента по приключване на тази мисия в Ирак“:

– Благодарност към офицерите, сержантите и войниците, към всички участници в петте батальона от тази трудна и рискована мисия за това, че с упорит труд и смелост, с всеотдайност и патриотизъм те изпълниха достойно воинския си дълг и умножиха бойната слава на България. Те са достойни продължители на славните военни традиции на народа ни и допринесоха за сигурността на страната, за престижа на нашата армия.

– И по-рано, изпращайки едни от вас за участие в тази мисия, и при моето посещение в Кербала, и по други поводи съм имал възможността да кажа, че ние имаме великолепни бойци, имаме млади мъже и жени, които по нищо не отстъпват на своите колеги от другите съюзнически части. Ние можем да се гордеем с всичко, което те направиха в онази толкова сложна ситуация – заредена с огромен конфликтен потенциал.

– Благодарение на мъжеството, на героизма и професионализма на българските военни в Ирак, България даде достоен принос в борбата с тероризма и се утвърди като последователен, надежден и солидарен съюзник в рамките на международната антитерористична коалиция.

– Много важен е придобитият опит – за да изграждаме необходимите способности, да защитаваме интересите си в новите условия на средата за сигурност. Вашият труд е реалният израз на усилията ни в борбата с тероризма за защита на споделените демократични ценности; в борбата срещу разрушителите на вярата и упованието на хората в тия ценности.

– В Ирак България даде свидни жертви. Тези млади и достойни мъже не са забравени. Не е високопарно да заявим, че техните имена вече са наредени сред имената на загиналите в името на Родината, на нейното по-добро бъдеще. И Родината ще тачи светлата им памет. Защото те не са отишли на гурбет, а са пратени там с национално-отговорна мисия. Нека сведем глави пред паметта на загиналите в Ирак български бойци.

– През септември 2004 г. аз за първи път се изказах за бързо, но не преждевременно връщане на нашия военен контингент от Ирак. Ето, че днес България приключва тази военна фаза на участието си в Ирак. Но това не бива да създава у нашите партньори усещането, че страната ни изоставя ангажиментите към коалицията и прави рязък завой в своето участие и отношение към антитерористичната коалиция. Ние оставаме предвидим и последователен партньор и ще продължим да даваме своя принос към усилията на коалицията. Не можем да се дезангажираме от Ирак. Участието ни в процесите на стабилизиране и възстановяване на Ирак е в съзвучие с националните ни интереси. По-нататъшният принос към тези процеси ще бъде определен от компетентните ни държавни институции, в консултации с партньорите и в зависимост от бъдещите решения на новото иракско правителство и резолюциите на СС на ООН.

– Както показва сега развоят на събитията в Ирак – за пълната победа там не е достатъчно да спечелиш войната, трябва да спечелиш и мира. Аналогично – за да дадем изцяло положителна оценка на българският ангажимент с каузата и процеса в Ирак не е достатъчно само военното ни участие. Това участие създаде много добри предпоставки за добрия имидж на България в Ирак, но то трябва да продължи чрез българския бизнес, чрез българско експертно участие в екипите за възстановяване на институциите, инфраструктурата, обществото и сигурността на Ирак. Това впрочем е пътят да осребрим блестящото участие на военните ни.

– В борбата с тероризма приносът на една държава не е съизмерим само с нейната големина, икономически потенциал, военна мощ. В тази борба няма големи и малки народи, няма важни и маловажни нации. Ние споделяме обща отговорност за общата сигурност. Трябва заедно с демократичните страни да работим за един по-сигурен свят. Укрепвайки сигурността на другите, защитаваме така и своята собстве-

на сигурност. Днес границите на сигурността ни не съвпадат с националните граници.

– Силна държава означава и силна, модерна и боеспособна армия. Армия, която да бъде в състояние да изпълнява своите конституционни ангажименти по гарантиране на мира и военната сигурност на страната. Армия, способна да отстояват националните интереси. Армия, която е в крак с тази бурна революция във военното дело в последните години. Армия, изградена от комплектовани, многостранно осигурени, гъвкави, мобилни формирвания, оперативно съвместими с тези на съюзниците.

– Мисиите са важна практическа школа за развитието на оперативната съвместимост на БА с армиите от съюзническите страни. Става все по-ясно, че това е гръбнакът, ядрото на бъдещата професионална армия.

– В модернизацията на българската армия трябва да се мине към нов етап на сложната трансформация на националната система за отбрана: от свиване и съкращаване – към изграждане и развитие. Достатъчно дълго време от армията ни с режеше живо месо, сега трябва да започне качествено нов процес, повишаващ бойните ѝ способности. Армията ни се нуждае от време: да отдъхне от изпитанията в Ирак и се съсредоточи над неотложните задачи по нейното реформиране и превъоръжаване.

– Военната реформа бе болезнен процес, но тя получи много висока оценка и то на възможно най-високото политическо и военно ниво от нашите международни партньори. Всички съзнаваме, че това бе един от решаващите аргументи за получаване на покана за членство в НАТО.

– Участието в мисии зад граница калява военните ни в реална среда, понякога и в бойни действия. Но ние трябва да си направим анализ – на базата и на приетата Концепция за участието ни с военни контингенти в операции зад граница – дали постепенно не сме достигнали тавана за участие в такива мисии и дали няма свръхангажименти и пренапрягане.

– Положително решение, за което настоявах многократно бе целевото осигуряване на финансовите средства за мисии, макар и в бюджета на МО. Отделното финансиране на мисиите не повишава разходите, но то внася яснота, прозрачност, дисциплина, т.е. позволява по-ефек-

тивното изразходване на сумата. Политическите решения за нашето участие в многонационалните мисии трябва да се съобразяват и с финансовите ни възможности. Много от партньорите ни, включително и най-мощните, извеждат критерия за ефективност в разходването на средствата за въоръжените сили. Ние не сме най-богати, за да си позволим да бъдем небрежни в реализирането на средствата на българските данъкоплатци. Защото мисиите поглъщат значителен бюджет от този на МО, което от своя страна лишава от жизнено важни средства цели структури на БА и те буквално водят борба за оцеляване или са дори на ръба на агонията. Това смазва самочувствието на военнослужещите им и ги демотивира. Трябва да познаваме не само елитът на армията, но и задният ѝ двор.

– Вие сте първите, които участвахте активно в усилията на народа на Ирак да изгради истинска демократична държавност върху територията на древна цивилизация! Усилията ви за полагането на основите на тази държавност са високо оценени от народите на Ирак и от партньорите.

– При участието ни в Ирак бе натрупан безценен опит. Не бива повече да допускаме подобен опит да остане неизучен и усвоен, да прашяса в папките. За осмисляне на този значим опит трябва да бъде привлечена военната наука, нашите социолози и психолози. Трябва да се направят поредица от проучвания и допитвания до участниците в мисиите ни зад граница, да се сложи ръка на пулса на техните настроения, да се чуят и техните идеи, препоръки и изводи за бъдещето на Българската армия.

– Вярвам, че хора, взели участие в мисии, застрашаваща живота им, едва ли ще се спрат пред заплахи от административни въздействия за изнасяне на негативен опит, защото този споделен опит може да спаси не един човешки живот. Вашият опит е неоценим при разработването на концепциите и доктрините на съвременната ни система за подготовка, обучение, образование, кариерно израстване и използване на армията.

– Трябва да бъде въведен специален регистър, който най-внимателно да следи кариерното израстване на участниците ни в мисии, като тези в Ирак и в Афганистан, в Косово и в Босна. Особено важна е съдбата на командирите, минали през горнилото на тези мисии и най-вече в Ирак. В такива тежки и отговорни мисии се кове бъдещият

генералитет, висшето офицерство. И много скоро ще дойде времето, когато президентът не би подписал указ за присвояване на висше военное звание на човек, който не е участвал в мисия и не се е доказал поне веднъж в реална бойна среда. Искаше да израстваш в йерархията – премини през трудна мисия.

– Смесените чувства, с които нашето общество оценява участието ни в Ирак на са и не могат да повлияят на високата оценка на вашия труд. Известната противоречивост в обществените коментари за участието на страната в тази операция, е по скоро оценка за нас политиците, защото все още не сме намерили достатъчна вътрешната убеденост и нужната активна персонална ангажираност да обясняваме на нашето общество значимостта на тази и други мисии, чрез които поддържаме авторитета на държавата ни на такова високо равнище, че имаме достойнството и морала пред света да отстояваме интересите на българското общество.

– Нужни са отговори на ред въпроси и главно – как да се съчетаят:

1. Класическите функции по отбраната на държавата със зачесващото участие в мироопазващи мисии зад граница и дали не е нужен праг на участие в тези мисии.

2. Задачите на армията в борбата с тероризма и други асиметрични заплахи – със задачите по реагиране и управление в традиционни кризи с невоенен (напр. техногенен, природен) характер.

– Модернизацията и превъоръжаването на БА са водещ приоритет на държавното ръководство. В този процес обаче трябва да има осигурени прозрачност и контрол, в т.ч. парламентарен при вземането на решения и изразходването на не малките за държавата ни финансови средства. Не трябва да противопоставяме едни институции на други, нито пък да фаворизираме едни институции за сметка на други и сме длъжни да си даваме сметка и за съюзническите задължения. Но България не е така богата, за да не цепи стотинката на две и затова ресурсите за сигурност трябва да се харчат внимателно и с много ясно определени приоритети.

– Участието в мисията започна да променя отношението на нашите политици към войника. Целият комплекс от политическа, икономическа, дипломатическа и логистична ангажираност на страната постепенно се насочи към намаляване на рисковете за живота на войниците в мисията.

– Голямо внимание трябва да обърнем на инвестициите във войника и неговата сигурност, във въоръжението и средствата за индивидуална защита. Нашият войник като правило превъзхожда или не отстъпва с нищо на другите войници, но той с нищо не превъзхожда и като правило отстъпва на другите войници по въоръжение, екипировка и защитеност.

– За съжаление все още има проблеми с промяната на мисленето на генералитета с усвояването на новите доктрини за водене на операции от такъв тип, за което нашето общество плати невероятно скъпа цена.

– Несъмнено важен е въпросът за мотивацията на професионалния войник, за разширяването на пакета от социални решения за бойците, за издигане на престижа на българския офицер и военнослужещия като цяло – за да бъде той такъв, какъвто бе преди години. В последно време бе направено не малко в тази насока или поне що се отнася до децата и съпругите на участниците в мисии. Но повече може да направим по друг болезнен морален и социален въпрос – за облекчаване положението на пострадалите във въоръжените сили и на техните роднини и близки.

– Българските политици са в дълг на нашата армия по обезпечеността ѝ на стратегическо и нормативно ниво. Крайно време е да бъде приета новата Стратегия за сигурност и след това – и новата Военна доктрина. Вече и най-големите познавачи на Закона за отбрана и въоръжените сили не могат да се ориентират в многобройните му поправки и крѝпки. Нуждаем се от нов закон или закони за отбраната и въоръжените сили. Инвентаризацията на целите, задачите и проблемите на въоръжените сили, направена чрез Стратегическия преглед на отбраната трябва да продължи с инвентаризация и осъвременяване на нормативната ѝ база.

– Нашите военни, участници в мисиите показаха преимуществата на професионалната армия, чието изграждане е водещ наш приоритет до 2010 г. Професионалната армия ще бъде по-добре подготвена, с повече способности за изпълнение на мисиите и задачите на въоръжените ни сили. Професионализацията не е самоцел, а неизбежна потребност за една модерна и мотивирана армия на 21 в., способна да осигури бойно, морално и информационно превъзходство над про-

тивника и да постигне оперативна съвместимост с армиите на нашите съюзници и партньори.

05.02.2006 год.:

Фундаментално е значението на Стратегията за национална сигурност на САЩ от 2002 год. С нея бе обявена Концепцията за изпреварващия (*pre-emptive*) удар.

Съгласно тази концепция – ако се предположи за дадена опасност, че при определени условия и натрупване на потенциал, тя може да се материализира, то ние трябва да я неутрализираме на възможно най-ранен етап (когато още не е ясно дали тя, опасността изобщо ще възникне).

Именно тази Концепция бе поставена от Буш в основата на войната в Ирак.

Втори въпрос вече е какви доказателства се търсят за възможността опасността да стане реална (в случая – оръжията за масово унищожение).

В този смисъл не “грешките” на разузнаването (те бяха средството), а Концепцията е първопричината за войната в Ирак и неправилното стратегическо мислене на САЩ е в основата на възможния завършек на войната в Ирак като фиаско (“*New York Times*”).

Това показва високата цена на сгрешената стратегия. Но не по-малко грешно е да се работи без стратегия. Разработката на стратегиите е по силите на сериозни експерти.

26.02.2006 год.:

Насилието в Ирак – можещо лесно да премине в гражданска война между шиити и сунити – е апотеоз на тотално сбърканата стратегия на САЩ. Стратегия, към която се приши и България.

– **Боб Хърбърт** в “*The New York Times*” нарече ставащото в Ирак “фиаско”, а президента Буш – “уникум”, “най-лошият президент, който си спомняме и един от най-лошите в цялата история на САЩ.”

– **Курт Вонегът** написа току-що: “Лидерите ни са шимпанзета, пияни от власт. Ние станаме зависими от нефта и като много наркомани, те вършат най-тежки престъпления, за да осигурят последните, свършващи се вече остатъци от този наркотик.”

– **Станислав Лем** също писа: “Особеното у Буш е, че е глупав. Какво даде на Полша съвместното нахлуване в Ирак? Дупката от геврека. Защо трябва още да държим нашите войски там?”.

– В “*International Herald Tribune*” **Уилям Пфаф** се присъедини към тези, които не са съгласни с виждането на Буш, че трябва да воюваме с джихадистите в Ирак, за да не воюваме с тях у дома. Повечето специалисти по контра-тероризъм твърдят, че е вярно обратното – “Колкото повече воюваме в Ирак, толкова повече нараства броят на потенциалните терористи у дома.”

Събитията в Ирак дават обилна храна списъкът от подобни мнения да е дълъг – растящо насилие, **2 500** загинали и **16 000** осакатени американци, поне **250** млрд. долара пръснати от САЩ.

Обаче **Збигнев Бжежински** и **Франсис Фукуяма** си струва да бъдат цитирани.

Збигнев Бжежински: “Политиката на САЩ най-вероятно ще ги доведе до изолация и до враждебност на света срещу тях, ще засили заплахата от терористични актове у дома, ще отслаби тяхното конструктивно влияние. Да ровиш с пръчка в гнездо на оси и да казваш гръмко: “Няма да променя своя курс!”, е пример на катастрофална некомпетентност на държавното ръководство.”

И пак **Збигнев Бжежински**: “Външната политика на САЩ след 11 септември се характеризира с крайно късогледство и недалновидност, сее извънредна паника и е твърде скъпоструваща, ако се съди по първите й резултати. Като цяло тя направи САЩ по-уязвими.”

Последната статия на **Франсис Фукуяма** беше преведена и у нас. Той пише за “порочната война” и за “долавящия се провал в Ирак”, обединили голяма част от света в яростен антиамериканизъм.

Че САЩ ще имат огромни проблеми в Ирак бе очевидно. За жалост България прояви историческия си сателитен синдром.

Опасявам се – увисналата във въздуха фраза на президента “Аз не приемам тази война!”, няма да попречи той да бъде нареден в един списък на поддръжниците на САЩ в тази обречена война.

Може да се окаже, че е пропуснат изключителен шанс като държава да имаме собствено лице в международната политика. А това ментално би направило президента ни държавник.

Работата е там, че се подведохме по стратегията на САЩ, типична за йерархичното мислене на 20 век. А времето е друго. Не може със стари методи да се справяш с нови конфликти.

Глобалните асиметрии в развитието, в жизнения стандарт и перспективите, в технологиите и комуникациите ще водят до размиване или загуба на идентичност и оттук до объркване и озлобяване, т.е. до асиметрично насилие (в т.ч. тероризъм).

Ако човек се чувства дезориентиран, заплашен, жертва или лишен от идентичност, ако е със загубен социален статус и с висока степен на несигурност, с липса на обяснение на това, което става, със загубена предсказуемост, трудна ориентация в протичащите процеси, той – според **Васил Проданов** – лесно си изгражда Образа на врага, живее в свят, населен с врагове.

В такива условия хората леко се поддават на мобилизация и насъскване, на различни стратегии за конструиране на врага.

В подобни схеми обаче е заключен и огромен деструктивен потенциал. Конструирането на врага е със самовъзбуждащ ефект с голяма разрушителна мощ и сработва механизмът на самоподтвърждаващата се прогноза, при която действията, породени от опасението от определено поведение на Другата страна, всъщност накрая я довеждат до точно това поведение.

Ето затова трябва да се действа не йерархично, а мрежово. Трябва да се декомпозира представата за Опасността, да се деконструира Образът на врага, да се дезинтегрират носителите на сляпата масова стихия, на ирационалното, на омразата.

Западът – най-вече САЩ в борбата с тероризма, но и Европа в “карикатурната война” правят точно противоположното като спомагат за масовата мобилизация на Мюсюлманския свят и за консолидацията му около инженерите на Образа на врага.

26.03.2006 год.:

Публикацията на новата **Стратегия за национална сигурност** на САЩ несъмнено е събитие от много голяма важност.

Стратегията за национална сигурност–2002 е в основата на това, което се случи в Ирак – като идеологическа стратегия, направила грешни изводи от верни предпоставки и твърде силно зависи от информацията, с която разполага държавното ръководство, когато взема решение за изпреварваща война. По принцип, стратегията за изпреварващата война е рязък завой от “великата” стратегия за възпиране и съдржане, донесла победа в Студената война.

При **превантивната война** опасността е и зрима, и оценима. Пред теб е другият каубой, той може да те застреля и затова ти стреляш пръв – превантивно.

Докато при **преемптивната, изпреварваща война** ти трябва да прецениш – че е възможно опасността да ескалира и да достигне мащаби, които могат да те застрашат и дори да поставят под въпрос твоето оцеляване и интереси. Това е все едно да предположиш, че онзи човек, който е засега като точка там, до хоризонта, може да дойде до теб, да се окаже въоръжен каубой и да иска да те застреля – затова е най-добре изпреварващо да го убиеш още сега!

В подобни предпоставки има резон – защото наистина днешните врагове могат да се сдобият с оръжия за масово поразяване или с такива, с които да ни нанесат особено сериозни щети.

Стратегията за национална сигурност–2006 е отговор на трескавото разработване от доста водещи *think-thanks* в САЩ на коренно различни външнополитически стратегии-алтернативи на неоконсервативната, преемптивна стратегия на **Буш-Чейни-Ръмсфелд-Райс-Улфовиц-Болтън**.

Стратегията за национална сигурност–2006 потвърждава доктрината за **изпреварващата война** – в условията на самоотбрана, не се изключва употреба на сила – преди САЩ да бъдат нападнати и дори и да не се знаят времето и мястото на евентуалната атака на врага.

В **Стратегията за национална сигурност–2006** можем да усетим схващането за САЩ като “обсадена крепост”: “Ние сме в ранните години на дълга борба, подобна на тази, пред която страната ни се изправи в ранните години на Студената война”.

Иначе **Стратегията за национална сигурност–2006** се самоопределя пресилено “като идеалистична по отношение на целите и като реалистична по отношение на средствата.”

Харлан Улман, архитектът на Стратегическата операция “Шок и ужас” твърди: „Да следваш стратегията на изпреварващата война, като я поставиш на централно място е огромна грешка.”

Томас Донъли от *American Enterprise Institute* смята: „Нека да разберем смисъла на изпреварващата война – тя не е просто изпреварващ удар; това не е краят, а началото на операцията.”

Прав е **Уилям Пфаф** да пише в *“International Herald Tribune”*: “Интелектуалната нищета е най-поразяващото качество в тази Стратегия,

а нейната цел е да заплаши Иран, точно както предната **Стратегия за национална сигурност** заплаши Ирак." Единствената "стратегия", която се виждала в **Стратегията за национална сигурност** била според него, че „Администрацията на Буш иска да управлява света." Заключение на **Уилям Пфаф** е: „Този документ е нелеп като съдържание; той е оскърбителен към другите страни и е неосъществим в декларираните цели.”

И **Анатол Лийвън** в *“The Financial Times”* е остър: „Принципът в **Стратегията за национална сигурност** е като виц от времето на **Леонид Брежнев** – Дръпнете перденцата в купето и си представете, че влакът ви се движи. Точно така официалното мислене в САЩ за четири години не се е променило.”

Ето ги следните пет основни пункта на **Стратегията за национална сигурност**:

– САЩ трябва да бъдат силни и да живеят в сигурност. Но те са във война и победата над терористите е най-силното предизвикателство.

– Стратегията на САЩ за победа на терористите включва и стратегия за победа и над ненавистническата им идеология – с позитивната кауза на свободата и демокрацията.

– Свободата и демокрацията не са просто средствата за една цел; те са цел на политиката за гарантиране на сигурност и просперитет.

– Сигурността и ефективната демокрация ще допринесат за реализация на стратегия за развитие, с която да подобрим живота на хората в целия свят.

– Общността на ефективните демокрации може най-добре да намери отговор на сериозните регионални и глобални предизвикателства на нашето време.

Стратегията за национална сигурност–2006 определя Иран като най-сериозната заплаха за САЩ.

В **Стратегията за национална сигурност** има лека преориентация от *“твърдата”* към *“меката”* сила – от военните средства към развитие и борба с бедността. Да, водим война с тероризма и “трябва да победим терористите навън, за да не се изправим лице в лице с тях у дома”. Но се пише и за атакуване на причините, които пораждаат тероризма.

В **Стратегията за национална сигурност** има “утешителни награди” и за НАТО (написано е за значението на Алианса!), и за Европейския

съюз (напр. идеята за „*transformational diplomacy*“ на **Кондолиза Райс**“). Но камъчето е изплюто – структури като ООН и НАТО понякога са по-малко ефективни от “коалиции на желаещите”.

Много показателно е, че Балканите и Черноморския регион практически липсват в този уникален стратегически документ.

21.04.2006 год.: Из материала за впечатленията от участието ми в Конференция, организирана по Харвардската Програма “Сигурност в Черноморския регион” (**6-7** април 2006 г. в Атина, Гърция, **9-14** април в Харвардския университет, гр. Бостън, САЩ):

– Много интересно и поучително зрелище беше присъствието ни на много интересния дебат между един от идеолозите на неоконсерваторите Бил Кристол (редактор на свръх-консервативния “*The Weekly Standard*” и Джон Дойч (бивш заместник министър на отбраната – 1994–1995 г. и бивш директор на ЦРУ – 1995–1996 г. Те заеха крайните тези Бил Кристол – САЩ да стоят неопределено дълго в Ирак, докато не бъдат постигнати всички основни цели там, и Джон Дойч – САЩ да се изтеглят веднага, защото все едно ще се наложи да се изтеглят по-късно и то с много повече разходи и човешки жертви. Либералната аудитория на *Kennedy School of Government* клонеше много повече към тезите на Джон Дойч, но както мнозина после споделяха, изводът от ситуацията в Ирак е, че САЩ там са в *big trouble* (голяма беда). В Ирак се изпуска фактът, че там след изборите още нямат ново правителство! Там се вървяло към много хлабава федерация. САЩ може да преглътнат ако не *de jure* то *de facto* разпадът на Ирак на 3 части, но Турция е готова кръв да лее за да не позволи независим Кюрдистан.

21.05.2006 год.:

Президентът е вече в лагера на поддръжниците на нашето участие в Ирак, където нещата вървят зле за САЩ. В САЩ гласовете за изтегляне растат главоломно. САЩ се отказват от тезите за общо-взето единен и що-годе демократичен Ирак. Необучаваните от тях милиции на **Моктада ал Садр** и кюрдите **се** бият по-добре от силите за сигурност, обучавани **2** години от САЩ!

Гражданската война в Ирак е все по-видна. Иран е на път да се окаже победителят от войната в Ирак. А осъждането на войната по света ескалира. Рязко ускоряване на провала в Ирак може да дискредитира

и всеки наш про-американски политик. Трагичен инцидент с наши войници охраняващи там бивши ирански главорези, служили на Саддам – и за президента кампанията може да стане неудържима.

09.07.2006 год.:

Oxford Research Group публикува анализ “Глобални отговори на глобалните заплахи. Устойчива сигурност през 21 век”. Най-сетне на подобно престижно ниво да се каже ясно: Пътят, по който върви Западът по отношение на сигурността е сбъркан.

Нужна е смяна на парадигмата на сигурността. Тероризмът е много по-малка заплаха от предизвикателства като:

- Промените в климата и глобалното затопляне.
- Конкуренцията за все по-ограничените суровини (особено за нефт).
- Нарастващото социално-икономическо разделение и маргинализацията на все повече хора.
- Засиленото разпространение на оръжия и военни технологии, вкл. на оръжия за масово унищожение (ОМУ), т.е. глобалната милитаризация.

Промените в климата (наводнения, суша, глад, унищожаване на биоразнообразието, озонова дупка, парников ефект, топене на ледници, изсичане на гори, миграция) вземат много повече жертви от тероризма. Трябва да се бърза. *Time is the essence!*

Удивително е колко лесно след 11 септември 2001 год. САЩ успяха да наложат тезата и да намерят за нея подкрепа в много страни – че тероризмът е най-голямата угроза за глобалната сигурност.

Войната срещу терора взе за заложник актуалния дневен ред на сигурността и натрапи американски, **ортодоксален дневен ред на сигурността** (*security orthodoxy*). Това е “**парадигмата на контрола**”:

- Тя смята, че промените в климата са мит и вярва прекалено в достиженията на технологиите.
- Спрямо конкуренцията за суровини тя разчита на силов подход – за да обезпечи контрол над енергийните ресурси и на достъпа до тях и главно в Персийския залив (вкл. с войната в Ирак).
- Тя не разглежда маргинализацията и социалното разделение като проблем на сигурността и им въздейства чрез социален контрол над несъгласните.

– Проблемите за ОМУ се решават чрез противодействие на разпространението на материали за ОМУ – за да не попаднат у терористи и държави-бандитки. Ако такава държава е близко до придобиване на ОМУ, то за нея се предвиждат изпреварващи военни удари.

– Срещу тероризма се водят военни действия; към задържаните и заподозрените се прилагат изтезания и нарушаване на човешките им права.

Войната срещу терора създаде **климат на страх и параноя**.

Войната в Ирак стана самосбъднало се предсказание и даде стимул на тероризма и асиметричната война. Ирак е пристан и тренировъчно поле за радикални бойни групи и джихадисти.

Тази **ортодоксия** на сигурността е дефектна и не позволява на политическите елити да насочат усилията и ресурсите към намиране на реалистични, прагматични и устойчиви решения за нетрадиционните рискове, застрашаващи света. При нея отговори на глобалните заплахи са дават чрез сила – борба със симптомите, репресии срещу несъгласните, поддържане на статуквото. В дългосрочен план тази политика е обречена.

През Студената война главното бе **отбраната**, сега главното е **сигурността**.

Ако в идните 5-10 години не се предприемат спешни действия, ще бъде много трудно да избегнем глобалните бедствия и дестабилизация на глобалната система. Трябва да преминем към “парадигма на устойчивата сигурност”. Това е превантивен подход, който атакува **коренните** причини (т. е. лекуване на болестта):

– Преход от невъзстановими към възобновими енергийни източници (слънце, приливи, морски вълни, вятър) – отговор на промените в климата.

– Енергийна ефективност, рециклиране и консервация на ресурсите – по отношение на конкуренцията за суровини.

– Ограничаване на бедността – като противодействие на маргинализацията.

– За глобалната милитаризация – заедно с неразпространението на ОМУ, развитите държави трябва да предприемат решителни стъпки срещу разработването на нови ядрени и био-оръжия и към разоръжаване.

– Срещу тероризма – да се адресират, вкл. чрез диалог с лидерите на терористичните групи (където е възможно) – легитимните политически проблеми и аспирации на маргинализираните групи, като успоредно се водят контра-терористични операции с полицията и ефективно разузнаване.

До днес пътят бе на едностранно въздействие (главно от страна на САЩ). От днес е нужен кооперативен подход на страните. Само така ще се премине от сигурност за някои към сигурност за всички.

Огромна част от милиардите долари и талантливите умове, инвестирани за военни трябва да се насочат в други посоки. Тотално погрешна е илюзията на елитите – че статуквото може да се поддържа със сила, че несъгласието и несигурността ще се държат под похлупак и няма да им се позволи да излязат на повърхността. И че екологичските проблеми ще ни подминат.

Светът е все по-взаимообвързан и взаимно зависим. Затова проблемите на бедните не са само техни проблеми, те бързо преливат към богатите. Тероризмът и кризите трябва да се атакуват комплексно, с отчитане на всички аспекти: социални и икономически, екологични. Светът се нуждае от нови лидери и ново лидерство. Само като работят заедно държавите ще се справят с общите заплахи и ще изградят справедлив, устойчив (като сигурност и съхранена околна среда) нов световен ред.

И несъгласните с пътя, по който върви Западът – политици, експерти, NGO, народи – трябва да променят подходите си – от насочване на енергията и ресурсите **срещу войната** (*anti-war*) към ресурси и енергия **за** повече **мир** и **сигурност** (*pro-peace*).

08.10.2006 год.:

Знае се, че нещата в Ирак за САЩ вървят зле. Но анализът на **Security Policy Working Group** (от САЩ) търси отговор на въпроса “**По-сигурни ли сме сега?** (5 години след атаките от 11 септември)”. И доказва – **не, изобщо не сме по-сигурни...** Войната **GWOT** (*Global War on Terror – Глобалната война срещу терора*) “не може да се спечели”.

Терорът не е противник, не е идеология, а тактика, средство.

В тази война няма ясен враг, няма ясна крайна цел. Погрешно е да се води битка на стратегическо ниво – срещу ... тактика.

Тотално сгрешеният подход вече струва милиарди долари и хиляди човешки живота. В **GWOT** загинаха **70 000** иракчани и афганци. Убити са **3 000** американски войници, а ранени – **20 000**, към тях се добавят **12%** от миналите през битките военни – те са с тежки ментални проблеми и ще се лекуват с години.

Възхваляват се стремглавите военни победи в Афганистан и Ирак. Но ако има частична победа в **GWOT**, тя е само **Пирова**.

В десетки държави Войната срещу терора се възприема като Война срещу исляма. Нараства и антиамериканизмът – не само в мюсюлмански страни, но и в държави-съюзнички има силно и ескалиращо отчуждение и то сред широката общественост.

В ислямския свят налаганата със сила демократизация се свързва с окупация, хаос, насилие и икономическа стагнация. Там (и не само там) войната в Ирак се оценява като вредна за перспективите пред региона за мир, стабилност и демокрация.

А САЩ се възприемат като военна заплаха за тези държави.

Това ражда съпротива срещу хегемонията на САЩ, възниква самоорганизация на не малко държави – за да не се позволи на САЩ еднолично да се разпореждат с глобалната сигурност.

Правителства на съюзници на САЩ (Испания и Италия) бяха наказани за тяхната про-американска политика спрямо **GWOT**.

В доста мюсюлмански държави радикалните партии, в т.ч. с екстремистки възгледи укрепват своето влияние: Турция, Иран (Ахмадинежад спечели президентските избори с много остра кампания срещу САЩ) и Пакистан, Палестина и Египет, Саудитска Арабия и Кувейт, Йордания, Бахрейн, Мароко, Индонезия, Бангладеш, Сомалия.

Афганистан и Ирак стават “блестящи бедствия”! И в двете страни демокрация и просперитет има, ако ги има изобщо, в Кабул и “зелената зона” на Багдад. На политическата сцена доминират консервативни ислямистки сили. Задълбочават се насилието и хаосът. В Афганистан се възраждат талибаните, нарастват с **40%** на година маковите полета. Ирак е близко до анархията, разделението на кюрди, шиити и сунити е голямо. Зачестяват етническите и верските разпри. Мирише на гражданска война.

“**Ал Кайда**” е “още в играта” – тя вече е мрежа от мрежи. Растат и честотата на терористичните актове, и броят на жертвите от тях. Те не само са **2.5 пъти повече** от преди **11 септември 2001 год.**, но във вто-

рата половина на периода **след 11 септември 2001 год.** те са повече отколкото през първата половина. Т.е. зачестяват.

Огромните усилия на САЩ “избиват” в негативни фискални и икономически ефекти за тях самите. Военните способности на САЩ се влошават. **200 000** военни – **21%** от всички на активна служба са дислоцирани навън. От Виетнам не е имало такова изнасяне зад граница на активни компоненти; а от Корейската война не са мобилизирани толкова войници от Националната гвардия и от Резерва. Това свръхнапрягане на американските въоръжени сили се отразява на тяхната подготовка, морал и дисциплина. Пада престижът на военната служба: от високия риск. Въвеждат се допълнителни парични бонуси за набиране на професионални военни – и пак има недокомплект в редица военни компоненти.

Опасни са промените в мисленето – уповаване на силовите подходи, опити да се постигат целите с насилствена смяна на режима, разширяване на кръга възлагани на военните задачи. Вместо много ясни дефинирани, конкретни, изпълними мисии.

Изключително погрешно е борбата с тероризма да се води главно с военни средства – тя е прекалено милитаризирана.

Нужно е да се изградят разузнавателни способности, да се разчита на полицията и съдебната система, дипломацията. И също така – да се засилва международното сътрудничество.

Погрешното мислене се отразява на **вътрешната сигурност** – и нейното гарантиране е силно фокусирано върху тероризма. Това влияе много негативно на начина, по който системата за вътрешна сигурност се управлява, финансира, оборудва, дори подготвя – ученията повече са антитерористични, вместо да се планират според вероятността, с която извънредното събитие може да се случи и според възможните последствия от него.

Днес системата за национална сигурност трябва да бъде консолидирана и интегрирана, да се препоредят нейните приоритети, да се акцентира на защитата, на превенцията и кооперативния подход, на интегрираното целеполагане, управление и финансиране.

Заплахата от тероризма е сравнително слаба в сравнение с актуалните рискове – климатични промени, бедност, пандемии, природни и техногенни бедствия. Тези рискове са трансгранични и нито една държава не може сама да се справи с тях. Нужни са много усилия на на-

ционално, регионално, глобално ниво. Усилия на правителства, NGO, международни структури и частен сектор.

Такива са изводите за **GWOT**. За жалост България без оглед на националните интереси, наивно и безропотно се въвлече в тази геостратегическа грешка и геополитическа авантюра – войната в Ирак.

15.10.2006 год.:

В държавите от т.нар. антитерористична коалиция в Ирак се водят горещи дискусии за **“Цената на Войната”**. Само у нас не се прави равнотметка за тази война – в човешки животи и пари.

САЩ отчитат 3 000 убити и 20 000 ранени. 20% от ранените са с много тежки травми; 6% – с ампутации. Други 21% са със сериозни травми, които им пречат да се завърнат в армията. 30% от войниците, след завръщането си от Ирак имат сериозни оплаквания. 12% от тях имат проблеми с менталното здраве.

До края на 2005 год. са похарчени 357 млрд. дол. – 251 млрд. дол. за войната в Ирак, 82 млрд. дол. – в Афганистан + 24 млрд. дол. – за посолството в Багдад, за сигурността на базите на САЩ зад граница и т.н.

Очаква се тази сума да достигне до 400 млрд. дол. през 2006 год. и 600 млрд. дол. – до 2010 год. В Ирак САЩ са изразходвали средно на месец 4.4. млрд. дол. през 2003 год., 7.1 млрд. дол. през 2005 год. и 8 млрд. дол. – през 2006 год.

Военият бюджет на САЩ за 2006 год. е 570 млрд. дол. – най-висок след 1946 год. Военните бюджети на страните от “оста на злото” (без Ирак) – Северна Корея и Иран – са 1/100 от този на САЩ.

След 11 септември САЩ са дали до края на 2005 год. към 845 млрд. дол. повече за национална сигурност в сравнение с простото нарастване при отчитане само на инфлацията. Като се добави и 2006 год., сумата нараства до 1100 млрд. дол. (1.1 трилиона долара!). Само 1/3 от тях са за дейности, пряко свързани с войната с терора.

За сигурност и отбрана в САЩ отиват 60% от федералните разходи. Въпросът е колко сигурност те реално произвеждат?

Освен разходите, директно свързани с тази война, има също разходи, които пак са свързани от нея, обаче са индиректни. В същото време има и разходи, които много трудно могат да се осчетоводят. С всички тези “пера” се занимава споменатото преди време изследване на Линда Билмес и Джоузеф Стиглиц (да напомним – съветник на

българския президент). Те разглеждат два сценария – консервативен и умерен, свързани с изтеглянето на САЩ от Ирак съответно през 2010 и 2015 год.

<i>Разходи в милиарди долари</i>	<i>Консервативен сценарий</i>	<i>Умерен сценарий</i>
Директни разходи	839	1 189
Макроикономически разходи	187	1 050
<i>Общо разходи за войната в Ирак</i>	<u>1 026</u>	<u>2 239</u>

(Ако и ние изчислим колко пари изляхме в пясъците и хаоса на Ирак и Афганистан, сигурно ще получим 1-1.5 млрд. лева!).

Към преките бюджетни разходи се прибавят напр. и сумите, плащани като бонуси за постъпване на военна служба и като обезщетение за смърт и раняване – за да стане по-атраaktivна военната служба. Всички те нарастват:

- За смърт от 12 240 дол. до 100 000 дол.
- За оцелели при раняване – от 250 000 дол. до 500 000 дол.
- За постъпване във въоръжените сили – до 40 000 дол.
- За удължаване на контракта за още 1 срок – до 150 000 дол.

Пределната възраст за набиране на професионални войници стана от 35 на 42 години. Облекчиха се и изискванията за годност за служба.

200 000 военни от Първата война в Залива имат оплаквания и искат компенсации за болести вследствие на тази война – от обеднения уран. Тя трая 4 седмици и бе със 148 убити и 467 ранени. А сега хвърляха с пъти повече бомби с обеднен уран!

Но кой ще компенсира болката и страданията на ранените и семействата им? И пропуснатите заплати, които те (впрочем и убитите) можеха да получават, несъстоялата се реализация?

Над 210 000 души общо от 330 000 в националната гвардия минаха през Ирак (40% от всичките американски военни там) и Афганистан, средно по 480 дни. А те са полицаи, пожарникари или от бърза медицинска помощ. При урагана “Катрина” 7 000 души от Националната гвардия в Луизиана и в Мисисипи бяха в Ирак. Което означава допъл-

нителни щети от действията на неподготвените техни заместници или от липсата на такива.

Макроикономическите разходи за (от) войната в Ирак са в резултат напр. на ръста на цената на нефта. Според мнозина нефтът и цената му бяха сред движещите сили за да се води войната. Не напразно ако през 2003 год. една от първите 10 фирми в света по печалба беше в областта на нефта и газа, то през 2005 год. в първите 10 са 4 такива фирми. През 2002 год. цената на нефта беше 23.71 дол. за барел, февруари 2003 год. – 32.23 дол., за 2003 год. средно – 27.71 дол., 2004 год. – 35.90 дол., юни 2005 год. – 49.28 дол.. Ако цената на нефта нарасне с 10%, то БВП на САЩ пада с 1.4%.

В неосчетоводимите щети от войната влизат:

- Повишената несигурност от войната.
- Преградите пред свободния поток на хора, услуги, стоки (потрудното издаване на визи, мерките за сигурност по летищата).
- Спадът на инвестициите.
- Пониженият капацитет за реагиране на други заплахи.
- Антиамериканизмът.
- Намалялото доверие към САЩ.
- Отклонените средства, които можеха да се вложат в образованието или здравеопазването.

А какво би било отношението към войната, ако от американския народ (от некомпетентност или с манипулация) не бе скрита бъдещата ѝ цена?

Изводите:

- Системата за сигурност е интегрирана и затова нейният бюджет трябва също да бъде много по-интегриран.
- Финансирането ѝ трябва да е по програми, цели и приоритети и да се базира на реалните заплахи и рискове.
- Необходим е по-добър контрол (парламентарен, съдебен, граждански) над планирането и изразходването на ресурсите.
- Вземането на политическите решения трябва да става при разработване на алтернативни сценарии и с ясна представа за цената на тези решения.
- Нужни са ясни критерии, по които да се определя ефективността на разходваните ресурси.

– Оборудването по възможност трябва да бъде мултифункционално и многоцелево.

19.11.2006 год.:

В този материал целта ми е да споделя тревогата от отпадането на темата/темите за **Ирак** и **Афганистан** от публичния ни дебат.

Навсякъде в Европа и САЩ всеки ден с тревога всички медии обсъждат жестоката катастрофа в Ирак, само у нас се мълчи.

Това е още едно доказателство за притъпените инстинкти за самосъхранение и съпротива у обществото ни и лидерите му.

Изборите в САЩ показаха, че общественото мнение там разбра – Ирак върви към провал и единствената възможна стратегия е тази на контролираното отстъпление с минимум позор и срам.

Моментът е добър за президента ни – да започне да променя тезите си по Ирак. Вече нищо не оправдава стоенето на България там.

Може да се възрази: “Еволюция в позицията е невъзможна! Трябва да останем последователен и предвидим партньор!”...

Контра-тези от този род само илюстрират колко надълбоко е деформирано самото разбиране за начина, по който да водим нашата външна политика. Политическият връх не може дори и да си представи, че е в състояние да мисли по-самостоятелно.

Разлюляното положение на САЩ като суперсила, драмата в Ирак, която те засега не са изсърбали докрай, навлизането на демократите (първо главно като манталитет, а после може би и като личности) във външната политика на САЩ, ни създават условия и време за (най-малкото) частично предефиниране на базисните приоритети на външната политика. Европейското в нея е било досега преднамерено бледо, а-ла **Соломон Паси**. Подобна политика не произвежда необходимата сигурност за България.

Да не говорим, че има висок риск за нашите войници в Ирак. Ирак пълзи към хаос, коалиционните сили не могат да влияят на тази тенденция. Там все повече се говори за безизходица, за анархия. Една геополитическа авантюра отива към края си.

Изключително зле са нещата и в Афганистан. Изобщо не е мястото тук да се коментира дълбоката криза, в която сега се намира НАТО (още повече, в навечерието на срещата в Рига), макар че по света в ма-

сови и специализирани издания НАТО е обект на безпощадни анализи като Съюз, останал без мисия.

Но е крайно тревожна лекотата, с която министърът на отбраната обещава да прати в този пъкъл още **200-300** наши момчета. И президентът почти обеща това на американския посланик (“рота до **250** души, но тя трябва да бъде добре въоръжена и обучена”).

Все ние и навсякъде ние! Ето този безпринципен принцип на външната ни политика трябва да се промени. Той се отнася до мисиите. Той наля и още **70-100** млн. в пясъците на Министерството на отбраната заради “съюзническия ангажимент”, без да се постави въпросът: Къде и за какви цели отиват вече **9** години отпусканите за МО милиони левове, взети от данъкоплатеца ни?

Рязък завой президентът не може да направи, но и без нови елементи във външнополитическото му поведение не бива да навлезе в новия мандат.

Проамериканската неотличимост на президента от Соломон Паси, за която не без основание той е упрекван, не само може да му донесе лични пасиви в исторически план и като лидер, но може да постави под заплаха и националната ни сигурност.

10.12.2006 год.:

Светът обсъжда току що публикувания **Доклад** на *Iraq Study Group*, съставена от петима републиканци и петима демократи, начело с републиканеца **Джеймс Бейкър** – бивш държавен секретар (при **Джордж Буш-старши**) и демократа **Лий Хамилтън**, бивш сенатор. Светът може да обсъжда **Доклада**, но България – не.

Докладът е обемно четиво (моята разпечатка е 140 страници). От него лъхат интелектуална немощ и паническа безизходица.

Не би и могло да е другояче, защото само един от авторите (като е бил за много кратко в Ирак) е напуснал Зелената зона.

От многословния текст се долавя обърканото желание:

– И да се каже ясно, че така в Ирак повече не може да продължава – *Stay the Course* е обречено на явен провал.

– И да се съхрани лицето на САЩ, като не се препоръча незабавно изтегляне – т.е. *Cut and Run* – за което говорят все повече политици и военни.

Строг график за военно изтегляне не се препоръчва, но с невъоръжено око се вижда, че авторите желаят основните бойни бригади да напуснат Ирак до 2008 год.

Предлага се увеличаване на американските офицери, които са придадени към иракските сили за сигурност и армията – за да обучават техните войници. Целта е да се прехвърли отговорността за сигурността и реда в Ирак на самите иракчани, вместо тя да се носи както досега от американците и да се дават жертви в огромни количества – очаква се до края на т.г. броят на убитите да достигне 3 000.

Първото, което хрумва, когато бъде прочетен Докладът с всичките му 79 препоръки е: „Господи, какво правят още нашите бойци там! Чакаме ли да ги избие или взриви някоя сунитска банда?“.

Докладът изобщо не говори за победа в Ирак – както се призоваваше през миналия ноември в Стратегията на Буш за Ирак. Не се и намеква мисълта Ирак да бъде демократична държава – надеждата е поне да има държава. Ситуацията се определя като застрашителна (*grave* – което означава също така и *гроб, гибел, ад*) и влошаваща се (*deteriorating* – също *изражда се*).

Досегашната политика на САЩ спрямо Ирак е наречена “не работеща”. Самият нов министър на отбраната Робърт Гейтс призна пред сенатската комисия, която трябваше да одобри неговата кандидатура, че “ние не печелим войната в Ирак”.

Най-забележителната иновация, създадена в колбите на 10-те алхимици-автори на Доклада е свикването на регионална дипломатическа конференция с участието преди всичко на Сирия и Иран – за да ги въвлече в стабилизирането на Ирак!

Каква стана тя обаче и ще искат ли тези държави-“бандитки” да помагат на САЩ за изход от батака, след като печелят от него? И каква ще е цената на тази помощ? Може би Сирия да се върне в Ливан, а Иран да си развива ядрената програма?

Заедно с Доклада светът обсъжда изтеклия на 3 декември в “*The New York Times*” класифициран Меморандум до Белия дом от 6 ноември – на тогавашния военен министър Доналд Ръмсфелд. Меморандумът е изпратен един ден преди изборите за Конгрес и два дни преди да освободят Ръмсфелд от поста.

Този Меморандум от 2.5 страници шокира. Той е по-ценен сякаш и от 140-те страници на Доклада. Защото негов автор е Ръмсфелд – един от идеолозите-ястреби на войната в Ирак.

В Меморандума се казва, че това, което войските на САЩ правят сега в Ирак не работи достатъчно добре и достатъчно бързо. Време е за съществено пренапасване на дейността им.

Трябва да се намали броят на базите на САЩ в Ирак – те са били 110, сега са 55, до април 2007 год. трябва да станат 15, а до юли 2007 год. – 5. Американските части трябва да гарантират сигурността само на тези провинции и градове, които открито молят за това САЩ и активно им сътрудничат в тези усилия.

Бойците на САЩ трябва да се изтеглят от уязвимите точки и мисии – в градовете и от патрулирането, а да действат като сили за бързо реагиране и специални части в Кувейт или в Ирак – ако иракските сили за сигурност се нуждаят от помощ.

Нужно е да се започне умерено изтегляне на силите на САЩ и на Коалицията (*start "taking our hand off the bicycle seat"* – да махнем ръка от седалката на колелото, с която ги поддържаме и учим да карат) и иракчаните да знаят, че трябва да си дадат зор (*pull up their socks*) и поемат отговорността за страната си.

Съветва се да се дават пари на ключовите политически и религиозни лидери (както правеше Саддам) – да могат те да помагат на САЩ да минат успешно през този труден период.

Важното: трябва да се преработят (*recast*) военната мисия и целите на САЩ в Ирак и да са минимизирани (*go minimalist*).

Докладът и Меморандумът сочат недвусмислено, че САЩ са загазили здраво в Ирак (а в някаква степен – и ние с тях).

В Ирак вече няма (ако изобщо е имало) война с тероризма.

– Там от една страна се води гражданска война (според някои – граждански войни) между различни етнически и религиозни групировки.

– От друга страна, част от тези групировки (ако не и всички) се бият срещу окупационните сили – американските, британските, плюс другите, в т.ч. могат да ударят и българите.

Тръгнат ли бойните части на САЩ да се изтеглят ако не от Ирак, то от патрулиране, както самата ситуация в Ирак, така и малките партньори на САЩ (вкл. България) стават далеч по-уязвими.

А от това тресавище (*quagmire*, още *батак*) пътят за разпад на Ирак на Кюрдистан, Шиастан и Сунистан е открит.

26.12.2006 год.:

Затъването на САЩ в Ирак достига колосални размери и все повече се отразява на позициите и решенията на Джордж Буш, в които има явни симптоми на паника и липса на стратегия. Преди 2 месеца Буш твърдеше: "САЩ безусловно печелят войната в Ирак", сега заявява: "Ние не печелим, ние не губим." Той реши да се увеличи числеността на въоръжените сили: главно на Армията (Сухопътните войски) и Марината (Морската пехота).

Общо е виждането, че Армията е претоварена, изморена и изтощена ("напрегната", "счупена", "кръвотечаща"). От 482 000 души през 2001 год., тя сега е 512 000, командващите настояват веднага за нови 30 000 и по-късно – за още поне 20 000-40 000. Всеки нови 10 000 войници означават нови 1.2 млрд. дол. разходи.

С дадените още 100 млрд. дол. за войните в Ирак и Афганистан, преките разходи, отпуснати за тези войни стават 600 млрд. дол. и по този начин надхвърлят разходите за Виетнам – 549 млрд. дол.

Истинското име на ситуацията в Ирак е хаос. Всеки месец там загиват по над 1 000 иракчани. А 2 милиона са избягали от страната, като скоростта на напускане на Ирак достига 3 000 души за месец. Хората с бягство дават оценка за ставащото.

Да добавим и половин милион вътрешни бежанци в Ирак.

Всеки ден срещу силите на коалицията има около 150 атаки.

От "обучените" 325 000 иракски сили, налице са 280 000, но пък 30% от тях временно отсъстват, така че остават 198 000.

Българският политически елит показва удивителна слепота в стратегическото мислене през 20 век. Страната взе участие и в трите глобални конфликта: Първата световна война, Втората световна война и Първата студена война. И то така, че три пъти се оказа в лагера на победените. В Ирак ние също участваме и пак сме на път да се окажем в лагера на победените. По този начин е ясно – елитът може да се мени, слепотата му – не...

Американската Армия доказва в Ирак това, което се знаеше от всички – тя може да съкруши и разруши всеки и всичко чрез грубото

прилагане на многократно превъзхождащата сила. Но тя не може да контролира, да поддържа реда, да стабилизира.

Това е Армия, от главата до петите и от Земята до Космоса оборудвана с най-високи технологии, но човешките ѝ ресурси са ограничени, често дори нищожни. Това е една от бедите на професионалната армия – в нея идва утайката на обществото, тези, които освен да се продават като пушечно месо, друго не умеят. А мотивираният само с пари войник естествено ще се старее да ги печели по-дълго и ще гледа по-малко да рискува.

Все повече анализи твърдят, че войната в Ирак е нанесла дълбок, дългосрочен удар по престижа и имиджа на САЩ.

Оттук нататък поне в обозримо бъдеще всяко тяхно решение за прилагане на сила *a priori* ще се оценява като нелегитимно.

Резкият спад на доверие сред опоненти и приятели означава много по-трудно намиране на съмишленици и партньори дори за позитивни каузи. Това ще се отрази деструктивно на НАТО.

Надигат се гласове за преглед и преосмисляне на начина за вземане на решения в САЩ и за планиране на политиката им: “Извод No. 1: Никога нещата да не се правят както този път”.

Впрочем, това в пълна сила се отнася и за България, която през последните 5 години задълбочи сателитния си синдром.

Установено е – Буш е имал хоризонт на мислене за Ирак от 3.5 месеца, не 3.5 години! Въпрос: Какво става с държавата, с нейните мощни силови ведомства, с двадесетината специални служби, щом президентът – държавен глава, върховен главнокомандващ и възглавяващ правителството – има такъв “стратегически хоризонт”?

А какво става с т.нар. международна общност, която толкова силно бе убедена от тогавашния американски външен министър Колин Пауъл пред Съвета за сигурност на ООН – когато той излагаше абсолютно съшитата с бели конци версия, че в Ирак имало оръжия за масово поразяване? Това бе доказателство – и за двойните стандарти, и за липсата на елементарен морал.

Силно поразяващ е провалът на разузнаването. Оказа се, че не е достатъчно само да се събира информация – важно е доколко достоверна е тази информация. И още по-важно е да се разбира реалността – култура, традиции, ценности, етика. В този смисъл

разумни гласове говорят за коренна промяна в структурата, подходите и обучаването в специалните служби...

Войната в Ирак се оправдава и със задна дата – като наричат “тероризъм” дори акциите на анти-американските групировки там, които целят да подкопаят силите на САЩ и способността им да се задържат максимално по-дълго като фактор в Ирак.

Тероризмът стана obsesия. Внушено бе да виждаме в него не заплаха, а Заплахата. Това ни пречи да оценим реалните рискове, уврежда мисленето, харчи огромни ресурси, пилее на безценна енергия, изкривява нашия прòчит на въпросите за Сблъсъка (и на Диалога!) между Християнството и Исляма.

Президентът трябва да излезе от усмирителната риза на тази obsesия и да помага България да се измъква от хаоса в Ирак.

